

## NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Volumul de față - dedicat dramaturgiei lui Albert Camus - este al patrulea din seria operelor acestui autor publicată de Editura RAO. Traducerea pieselor a fost realizată după volumul Albert Camus, *ThSâtre, Recits, Nouvelles*, Editions Gallimard, 1962, „Bibliothèque de la Pleiade”, și a apărut pentru prima oară în volum la Editura Univers, București, 1970.

Pentru această ediție au fost preluate toate piesele autorului, cu excepția celor rezultate din traduceri și adaptări: *Caligula* (1938); *Neînțelegerea* (*LeMalentendu*, 1944); *Starea de asediu* (*L'Etat de Siege*, 1948); *Cei dreپți* (*Les Justes*, 1950) și *Răscoală în Asturii* (*RSvolte dans les Asturies*, 1962).

# Albert Camus

## CALIGULA

## NEÎNȚELEGEREA

## STAREA DE ASEDIU

## CEI DREPTI

## RĂSCOALĂ ÎN ASTURII

Descrierea CEP a Bibliotecii Naționale a României

**CAMUS, ALBERT**

**Teatru** / Albert Camus. București: RAO International Publishing Company, 2004

ISBN 973-576-545-4

821.133.1-2=135.1

RAO International Publishing Company

Grupul Editorial RAO

Str. Turda nr. 117-119 București, ROMÂNIA

ALBERT CAMUS

*Caligula; Le Malentendu; L'État de Siege;*

*Les Justes; Revolte dans les Asturies*

© Editions Gallimard, 1962

Tous droits reserves

Traduceri din limba franceza

LAURENȚIU FULGA

CATINCARALEA

EUGEN B. MARIAN și VICTOR CONSTANTIN BERCESCU

MARCEL ADERCA

I. IGIROȘIANU

Coperta colecției:

DONE STAN

Ilustrația copertei:

JUAN MIRO

*Bărbat și femeie în fața unei grămezi de excremente*  
(detaliu)

© RAO International Publishing Company, 2003

pentru versiunea în limba română

Tiparul executat de

R.A. „Monitorul Oficial”

București, România

2004

ISBN 973-576-545-4

# CALIGULA

Piesă în patru acte

## PERSONAJELE

CALIGULA

CAESONIA

HELICON

SCIPIO

CHEREA

SENECTUS, patricianul bătrîn

METELLUS^

LEPIDUS, \ patricieni

OCTAVIUS J

PATRICIUS, intendentul palatului

MEREIA

MUCIUS

PRIMUL SOLDAT

AL DOILEA SOLDAT

PRIMUL SLUJITOR

AL DOILEA SLUJITOR

AL TREILEA SLUJITOR

SOȚIA LUI MUCIUS

PRIMUL POET

AL DOILEA POET

AL TREILEA POET

AL PATRULEA POET

AL CINCILEA POET

AL ȘASELEA POET

*Acțiunea se desfășoară în palatul lui Caligula. Un interval de trei ani desparte primul act de actele următoare.*

## ACTUL ÎNTII

### Scena I

*Cîțiva patricieni, dintre care unul foarte bătrîn, sînt adunați într-o sală a palatului și dau semne de nervozitate.*

PRIMUL PATRICIAN: Tot nimic.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Nimic dimineța, nimic seara.

AL DOILEA PATRICIAN: De trei zile, nimic.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Cercetașii se duc, cercetașii se-ntorc.

Dau din cap și spun: „Nimic”.

AL DOILEA PATRICIAN: Au cutreierat peste tot, nu mai e nimic de făcut.

PRIMUL PATRICIAN: De ce vă-ngrijorați dinainte? S-așteptam.

Poate că se-ntoarce așa cum a plecat.

PATRICIANUL BĂTRÎN: L-am văzut cînd ieșea din palat. Avea o privire ciudată.

PRIMUL PATRICIAN: Eram și eu de față și l-am întrebat ce are.

AL DOILEA PATRICIAN: Ți-a răspuns?

PRIMUL PATRICIAN: Un singur cuvînt: „Nimic”.

*Pauză. Intră Helicon, mîncînd ceapă.*

AL DOILEA PATRICIAN (*tot nervos*): E-ngrijorător.

PRIMUL PATRICIAN: Ei, toți tinerii sînt la fel.

12 ALBERT CAMUS

PATRICIANUL BĂTRÎN: Sigur, vîrsta le șterge pe toate.

AL DOILEA PATRICIAN: Crezi?

PRIMUL PATRICIAN: Să speram c-o să uite.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Bineînțeles! Una pierdută, alte zece în loc.

HELICON: De unde ați scos-o că-i vorba de dragoste?

PRIMUL PATRICIAN: Și-atunci, ce altceva?

HELICON: Ficatul, poate. Sau simplul dezgust de a da zilnic ochii cu voi. I-am suporta mai ușor pe contemporanii noștri, dacă și-ar schimba din când în când mutrele. Numai că meniul nu prea se schimbă. Mereu aceeași tocană.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Eu prefer să cred că-i vorba tot de dragoste. E mai înduioșător.

HELICON: Și liniștitor, mai ales, cu atât mai liniștitor. E soiul de boli care nu-i cruță nici pe inteligenți, nici pe imbecili.

PRIMUL PATRICIAN: Numai că, din fericire, suferințele nu țin o veșnicie. Tu ai fi în stare să suferi mai mult de un an?

AL DOILEA PATRICIAN: Eu, nu.

PRIMUL PATRICIAN: Nimeni n-are această putere.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Viața ar deveni de nesuportat.

PRIMUL PATRICIAN: Pe drept cuvânt. Uitați-vă la mine, anul trecut mi-a murit nevasta. Am plîns foarte mult, și apoi am uitat...

Din când în când sînt trist. Dar, la urma urmei, nu-i nimic.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Natura le rînduiește bine pe toate.

HELICON: Și totuși, când mă uit la voi, am impresia că mai și greșește uneori.

*Intră Cherea.*

PRIMUL PATRICIAN: Ei?

CHEREA: Tot nimic.

HELICON: Calmi, domnilor, păstrați-vă calmul. Cel puțin, aparențele să le salvăm. Doar imperiul roman noi sîntem. Dacă noi ne pierdem cu firea, imperiul își pierde capul. Or, nu-i momentul, credeți-mă! Și pentru început, haideți la masă, imperiului o să-i meargă mai bine.

CALIGULA

13

PATRICIANUL BĂTRÎN: Chiar așa, să nu dăm vrabia din mînă pe cea de pe gard.

CHEREA: Mie povestea asta nu-mi place. Toate mergeau însă prea bine. Acest împărat era desăvîrșit.

AL DOILEA PATRICIAN: Da, exact cum trebuie să fie: scrupulos și lipsit de experiență.

PRIMUL PATRICIAN: La urma urmei, ce-i cu voi și de ce vă tînguți atîta? Nimic nu-l împiedică să fie tot cum a fost. O iubea pe Drusilla, de acord. În definitiv, era sora lui. Și-așa și e prea mult că și-o făcuse amantă. Dar să dai Roma peste cap numai fiindcă Drusilla a murit, mi se pare că-ntrece măsura.

CHEREA: Tocmai de aceea. Mie povestea asta nu-mi place, iar fuga lui nu-mi prevestește nimic bun.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Da, fără foc nu iese fum.

PRIMUL PATRICIAN: În orice caz, interesele statului nu pot admite un incest care ia proporții de tragedie. Incestul, fie, dar discret.

HELICON: Numai că, știți, vrînd-nevrînd, incestul face totdeauna și puțin zgomot. Patul scîrțîie, dacă-mi dați voie să mă exprim așa. De altfel, de unde ați scos-o că-i vorba de Drusilla?

AL DOILEA PATRICIAN: Atunci, ce să fie?

HELICON: Ghiciți. Și luați aminte că-n nenorocire e ca și-n căsătorie, îți închipui că alegi, dar pînă la urmă ești tu alesul. Asta e, nu poți face nimic. Caligula e nefericit, dar poate că nici nu știe de ce! S-o fi simțit prins în capcană și-atunci a fugit. Nici noi n-am fi făcut altfel. Uite, eu, care vă vorbesc, dacă aș fi putut să-mi aleg tatăl, nu m-aș mai fi născut.

*Intră Scipio.*

## Scena II

CHEREA: Ce s-aude?

SCIPIO: Tot nimic. Niște țărani susțin că l-au **văzut ieri noapte, pe** undeva pe-aproape, **alergând prin** furtună.

14 ALBERT CAMUS

*Cherea revine în mijlocul senatorilor. Scipio îl urmează.*

CHEREA: Scipio, au și trecut trei zile?

SCIPIO: Da. Eram de față, însoțindu-l ca de obicei. S-a apropiat de corpul Drusillei. L-a atins cu două degete. Apoi a căzut pe gânduri, întorcându-se pe loc, și a ieșit cu pas liniștit. De-atunci, gonim pe urmele lui.

CHEREA (*dînd din cap*): Băiatului ăstuia prea-i plăcea literatura.

AL DOILEA PATRICIAN: La vîrsta lui, e și firesc.

CHEREA: Dar nu-i de rangul lui. Un împărat artist nu-i de conceput. Desigur c-am avut și dintr-ăștia, unul sau doi. Oi rîioase găsești peste tot. Dar aceia, cel puțin, au avut bunul simț să rămînă funcționari.

PRIMUL PATRICIAN: Era mai odihnitor.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Fiecare cu meseria lui.

SCIPIO: Cherea, ce putem face?

CHEREA: Nimic.

AL DOILEA PATRICIAN: S-așteptăm. Dacă nu se-ntoarce, va trebui înlocuit. Fie vorba-ntre noi, nu ducem lipsă de împărați.

PRIMUL PATRICIAN: Nu, doar de caractere ducem lipsă.

CHEREA: Și dacă se-ntoarce prost dispus?

PRIMUL PATRICIAN: Pe cîntea mea, deocamdată tot copil e, așa c-o să-l facem s-asculte de glasul rațiunii.

CHEREA: Și dacă rămîne surd la glasul rațiunii?

PRIMUL PATRICIAN (*rîzînd*): Ei bine! N-am scris eu, pe vremuri, un tratat despre lovitura de stat?

CHEREA: Firește, dacă va trebui! Dar aș prefera să rămîn la cărțile mele.

SCIPIO: Pe mine vă rog să mă scuzați.

*Iese.*

CHEREA: S-a șifonat.

PATRICIANUL BĂTRÎN: E un copil. Tinerii se simt solidari.

HELICON: Solidari sau nu, tot vor îmbătrîni odată.

*Apare un soldat din gardă.*

CALIGULA 15

SOLDATUL: Caligula a fost văzut în grădina palatului.

*Ies toți.*

## Scena III

*Cîteva clipe scena rămîne goală. Prin stînga se strecoară pe furiș Caligula. Privirea îi este rătăcită, e murdar, are părul îmbibat cu apă și picioarele stropite cu noroi. Își duce de mai multe ori mîna la gură. Se îndreaptă spre oglindă și, de îndată ce își vede propria imagine, se oprește. Mormăie ceva nedeslușit, apoi se așază în dreapta, cu brațele atîrnînd între genunchii depărtați- Prin stînga apare Helicon. Zărindu-l pe Caligula, se oprește la extremitatea scenei și-l observă în tăcere. Caligula se întoarce și-l vede.*

*Pauză.*

## Scena IV

HELICON (*dintr-o margine a scenei spre cealaltă*): Bună ziua, Caius.

CALIGULA (*firesc*): Bună ziua, Helicon.

*Tăcere.*

HELICON: Pari obosit.

CALIGULA: Am umblat mult.

HELICON: Da, absența ta a durat cam mult.

*Tăcere.*

CALIGULA: Mi-a fost greu să gădesc.

HELICON: Ce anume?

CALIGULA: Ceea ce voiam.

HELICON: Și ce voiai?

16

ALBERT CAMUS

CALIGULA (*la fel de firesc*): Luna.

HELICON: Poftim?

CALIGULA: Da, voiam luna.

HELICON: Aha! (*Tăcere, Helicon se apropie.*) Ce să faci cu ea?

CALIGULA: Ei bine!... E unul dintre lucrurile pe care nu le am.

HELICON: Bineînțeles. Și-acum, totul e-n ordine?

CALIGULA: Nu, n-am reușit s-o am.

HELICON: Asta e mai prost.

CALIGULA: Da, de asta și sînt obosit. (*Pauză.*) Helicon!

HELICON: Da, Caius.

CALIGULA: Gîndești, pesemne, că sînt nebun.

HELICON: Știi bine că eu nu gîndesc niciodată. Sînt prea inteligent pentru așa ceva.

CALIGULA: Da. în sfîrșit! Dar nu sînt nebun, ba, dimpotrivă, niciodată n-am fost mai chibzuit. Doar că am simțit deodată nevoia de imposibil. (*Pauză.*) Lucrurile, așa cum sînt, nu mi se par satisfăcătoare.

HELICON: E o părere destul de răspîdită.

CALIGULA: Adevărat. Dar pînă acum n-am știut. Acum știu.

(*Tot firesc.*) Lumea, așa cum e făcută, nu-i de suportat. Iată de ce am nevoie de lună sau de fericire, sau de nemurire, de orice lucru oricît de nebunesc, numai să nu aparțină acestei lumi.

HELICON: E un raționament logic. Deși, în general, nu poate fi susținut pînă la capăt.

CALIGULA (*ridicîndu-se, dar cu aceeași simplitate*): Nu știi nimic. Tocmai fiindcă nu poate fi susținut pînă la capăt, nici nu obții nimic. Dar poate că va fi suficient dacă rămîi, pînă la capăt, logic. (*Se uită la Helicon.*) Știu ce-ți trece prin minte.

Cîtă zarvă pentru moartea unei femei! Nu, nu-i vorba de asta.

Mi-amintesc, într-adevăr, că acum cîteva zile o femeie pe care o iubeam a murit. Dar ce e iubirea? Un lucru de nimic.

Moartea asta nu-nseamnă nimic, ți-o jur; nu-i decît semnul unui adevăr care face ca luna să-mi fie necesară. E un adevăr

CALIGULA

17

foarte simplu și foarte limpede, oarecum stupid, dar greu de descoperit și greu de suportat.

HELICON: Și-n ce constă acest adevăr, Caius?

CALIGULA (*întors cu spatele, pe un ton neutru*): Oamenii mor și nu sînt fericiți.

HELICON (*după o pauză*): Să fim serioși, Caius, e un adevăr cu care oamenii se-mpacă foarte bine. Uită-te în preajma ta! Asta nu-i împiedică să mănînce.

CALIGULA (*cu o izbucnire neașteptată*): Atunci toate din preajma mea sînt minciună și eu vreau ca oamenii să trăiască potrivit adevărului! Și singurul care posedă mijloacele de a-i

face să trăiască potrivit adevărului sînt eu. Fiindcă eu știu ce le lipsește, Helicon. Oamenii sînt lipsiți de posibilitatea cunoașterii, le lipsește profesorul care să le vorbească în cunoștință de cauză.

HELICON: Caius, să nu te superi pentru ce-ți voi spune. Dar, mai întâi, ar trebui să te odihnești.

CALIGULA (*așezîndu-se cu blindețe*): Nu-i cu puțință, Helicon, niciodată n-o să mai fie cu puțință.

HELICON: De ce?

CALIGULA: Dacă dorm, cine o să-mi dea luna?

HELICON (*după o clipă de tăcere*): Asta-i adevărat.

*Cu un efort evident, Caligula se ridică.*

CALIGULA: Ascultă, Helicon! Aud glasuri și zgomot de pași.

Ține-ți gura și uită că m-ai văzut!

HELICON: Am înțeles.

*Caligula se îndreaptă spre ieșire. Se întoarce.*

CALIGULA: Și, te rog, de azi înainte, ajută-mă!

HELICON: Caius, n-am nici un motiv să n-o fac. Dar știu destul de multe lucruri și mă interesează foarte puține. În ce privință aș putea să te-ajut?

CALIGULA: A imposibilului.

18 ALBERT CAMUS

CALIGULA

19

HELICON: îmi voi da toată silința.

*Caligula iese. Intră repede Scipio și Caesonia.*

## Scena V

SCIPIO: Nu-i nimeni. Helicon, nu l-ai văzut?

HELICON: Nu.

CAESONIA: Helicon, chiar nu ți-a spus nimic înainte de a fugi?

HELICON: Nu sînt confidentul lui, sînt spectatorul lui. E mai înțelept.

CAESONIA: Te rog!

HELICON: Scumpă Caesonia, Caius e un idealist, toată lumea o știe. Așadar, încă n-a înțeles. Eu da, pentru asta nici nu mă ocup de nimic. Dar Caius, dacă-ncepe să înțeleagă, e gata dimpotrivă, fiindcă are o inimioară atît de bună, să se ocupe de toate. Și numai zeii știu cît o să ne coste acest lucru. Dar, permiteți, m-așteaptă masa.

*Iese.*

## Scena VI

*Caesonia se așază, obosită.*

CAESONIA: Un soldat din gardă l-a văzut trecînd. Dar Roma întreagă îl vede pe Caligula peste tot. În schimb, Caligula nu vede peste tot decît ideea lui.

SCIPIO: Ce idee?

CAESONIA: De unde s-o știu, Scipio?

SCIPIO: Drusilla?

CAESONIA: Cine-ar putea s-o spună? Adevărul e că a iubit-o. Și tot atît de adevărat e că-i groaznic să vezi murind azi ce strîngeai în brațe ieri.

SCIPIO (*timid*): Dar tu?

CAESONIA: O! Eu sînt o legătură veche.

SCIPIO: Caesonia, trebuie să-l salvăm.

CAESONIA: Așadar, ții la el?

SCIPIO: Țin la el. A fost bun cu mine. M-a încurajat și știu pe de rost câteva dintre opiniile lui. Îmi spunea că viața nu-i defel ușoară, dar religia, arta și iubirea ne ajută s-o îndurăm. Susținea adesea că a-l face pe altul să sufere e singurul mod de a greși.

Voia să fie un om drept.

CAESONIA (*ridicându-se*): Nu-i decît un copil. (*Merge pînă la oglindă și se privește.*) N-am avut niciodată alt zeu decît trupul meu și tocmai pe acest zeu aș vrea să-l rog azi să mi-l dea înapoi pe Caius.

*Intră Caligula. Zărindu-i pe Caesonia și pe Scipio, șovăie și-i gata să se retragă. Dar în aceeași clipă, de partea cealaltă apar patricieni: și intendentul palatului. Se opresc, contrariați. Caesonia se întoarce. Aleargă, împreună cu Scipio, spre Caligula. Acesta, cu un gest, îi oprește locului.*

## Scena VII

INTENDENTUL (*cu o voce nesigură*): Noi te... te căutam, Cezar.

CALIGULA (*cu un glas tăios și schimbat*): Văd.

INTENDENTUL: Noi... vreau să zic...

CALIGULA (*brutal*): Ce vreți?

INTENDENTUL: Eram îngrijorați, Cezar.

CALIGULA (*întinzînd spre el*): Cu ce drept?

20 ALBERT CAMUS

INTENDENTUL: Eh! hm... (*Inspirat deodată și foarte repede.*) În sfîrșit, oricum, să știi că ai de rezolvat câteva chestiuni private la tezaurul public.

CALIGULA (*izbucnind într-un rîs nestăvilit*): Tezaurul? Sigur că da, mai e vorbă, tezaurul e ceva capital.

INTENDENTUL: Desigur, Cezar.

CALIGULA (*continuînd să rida, către Caesonia*): Draga mea, nu-i așa că tezaurul e ceva foarte important?

CAESONIA: Nu, Caligula, e ceva secundar.

CALIGULA: Pentru că nu te pricepi. Tezaurul e de-un interes copleșitor. Toate sînt importante: finanțele, moralitatea publică, politica externă, aprovizionarea armatei și legile agrare! Repet, toate sînt de un interes capital și toate stau pe-același plan: măreția Romei și crizele tale de artrită. Ah! o să mă ocup de toate astea. Ascultă, intendent!

INTENDENTUL: Te-ascultăm.

*Patricienii se apropie.*

CALIGULA: Tu îmi ești credincios, nu-i așa?

INTENDENTUL: (*pe un ton de reproș*): Cezar!

CALIGULA: Ei bine, am să-ți împărtășesc un plan. În doi timpi, noi vom da peste cap întreaga economie politică. Te voi lămuri, intendent... după ce patricienii au să iasă afară.

*Patricienii ies.*

## Scena VIII

*Caligula se așază Ungă Caesonia.*

CALIGULA: Fii atent! Mai întîi, toți patricienii, toți cetățenii imperiului care posedă oarecare avere - mică sau mare, pentru mine-i totuna - vor trebui, obligatoriu, să-și dezmoștenească copiii și să-și facă imediat testamentele în favoarea statului.

CALIGULA 21



INTENDENTUL: Dar, Cezar...

CALIGULA: încă nu ți-am dat cuvîntul. Pe măsura nevoilor noastre, vom trimite aceste persoane la moarte după o listă pe care vom întocmi-o în mod arbitrar. La nevoie, vom putea schimba această listă tot arbitrar. Iar noi vom moșteni.

CAESONIA (*îndepărtîndu-se*): Ce te-a apucat?

CALIGULA (*netulburat*): Ordinea execuțiilor n-are, într-adevăr, nici o importanță. Sau, mai bine zis, execuțiile sînt de importanță egală, ceea ce demonstrează că, de fapt, n-au nici una. De altminteri, sînt la fel de vinovați și unii, și alții. Pe de altă parte ia aminte că nu-i mai necinstit să-i jefuiești direct pe cetățeni decît să strecuri taxe indirecte în prețul merindelor de care nu se pot lipsi. A guvernă înseamnă a fura, toată lumea o știe. Dar e vorba de felul în care-o faci. În ceea ce mă privește, voi fura deschis. S-a isprăvit cu micile profituri. (*Cu asprime, către intendent.*) Vei executa aceste porunci fără întîrziere. Locuitorii Romei sâ-și semneze testamentele pînă seară, cei din provincii — cel mai tîrziu într-o lună. Trimite curieri!

INTENDENTUL: Cezar, nu-ți dai seama...

CALIGULA: Imbecilule, ia aminte! Dacă tezaurul are vreo importanță, atunci viața omenească n-are nici una. Asta e limpede.

Toți cei care gîndesc ca tine trebuie să admită acest raționament și să considere viața lor egală cu zero de vreme ce consideră că banii sînt totul. De fapt, eu am hotărît să fiu logic și, pentru că puterea stă în mîinile mele, veți vedea cît o să vă coste această logică. Îi voi extermina pe toți cei care mă contrazic și, o dată cu ei, contradicțiile. La nevoie, voi începe cu tine.

INTENDENTUL: Cezar, bunăvoința mea nu se discută, ți-o jur.

CALIGULA: Nici a mea, crede-mă! Dovadă c-am acceptat punctul tău de vedere și mi-am făcut din tezaurul public un obiect de meditație. La urma urmei, să-mi mulțumești că m-am prins în jocul tău și joc cu cărțile tale. (*Pauză, apoi calm.*) De altfel, prin

22 ALBERT CAMUS

simplicitatea lui, planul meu e genial, așa că putem încheia discuția, îți dau trei secunde ca să dispari. Număr: unu...

*Intendentul dispare.*

## Scena IX

CAESONIA: Nu te mai recunosc! E-o glumă, nu-i așa?

CALIGULA: Nu tocmai, Caesonia. E pedagogie.

SCIPIO: Caius, nu-i cu puțință!

CALIGULA: Întocmai!

SCIPIO: Nu te mai înțeleg.

CALIGULA: Întocmai! E vorba de ceea ce nu-i cu puțință sau, mai degrabă, e vorba să facem cu puțință ceea ce deocamdată nu-i.

SCIPIO: Dar asta-i un joc fără limite. E recreația unui nebun.

CALIGULA: Nu, Scipio, 6 virtutea unui împărat. (*Se lasă pe spate, cu o expresie de oboseală.*) Am înțeles, în sfîrșit, la ce servește puterea. Îmi asigură toate șansele pentru a realiza imposibilul. Începînd de azi, și pentru tot timpul care urmează, libertatea mea nu va cunoaște fruntarii.

CAESONIA (*cu tristețe*): Caius, nu știu dacă asta trebuie să ne bucure.

CALIGULA: Nici eu nu știu. Dar presupun că așa trebuie să trăim. *Intră Cherea.*

## Scena X

CHEREA: Am aflat că te-ai întors. Mă rog pentru sănătatea ta.

CALIGULA: Sănătatea mea îți mulțumește. (*Pauză, apoi deodată:*)

Du-te, Cherea, nu vreau să te văd!

CHEREA: Sînt surprins, Caius.

CALIGULA 23

CALIGULA: Nu fi surprins! Nu-mi plac literații și nu le pot suporta minciunile. Vorbesc fără să se-asculte. Dacă s-ar asculta, și-ar da seama că nu valorează nimic și n-ar mai putea să vorbească.

Haide, șterge-o, am oroare de martori mincinoși.

CHEREA: Dacă mințim, o facem adesea fără să știm. Mă declar nevinovat.

CALIGULA: Minciuna nu-i niciodată nevinovată. Și a voastră acordă prea mare importanță ființelor și lucrurilor. Iată ce nu vă pot ierta.

CHEREA: Și totuși trebuie să pledăm pentru această lume, dacă vrem să trăim în ea.

CALIGULA: Nu pleda, cauza a fost audiată. Această lume e lipsită de orice importanță și numai cine recunoaște acest adevăr își cucerește libertatea. (*S-a ridicat.*) De aceea vă și urăsc fiindcă nu sînteți liberi. Singurul om liber din întregul Imperiu roman sînt eu. Bucurați-vă c-aveți, în sfîrșit, un împărat care să vă-nvețe ce e libertatea. Du-te, Cherea, și tu, Scipio, prietenia mă face să rîd. Duceți-vă și anunțați Romei că-n sfîrșit i s-a adus libertatea și că, o dată cu ea, începe o mare încercare.

*Aceștia ies. Caligula s-a întors cu spatele.*

## Scena XI

CAESONIA: Plîngi?

CALIGULA: Da, Caesonia.

CAESONIA: La urma urmei, ce s-a schimbat? Dacă-i adevărat că o iubeai pe Drusilla, mă iubeai în același timp și pe mine, ca și pe multe altele. Cu aînt mai mult, moartea ei nu trebuie să te-alunge pe coclauri, trei zile și trei nopți la rînd, și să te-aducă înapoi cu fața asta dușmănoasă.

CALIGULA (*s-a întors*): Nebuno, cine-ți vorbește de Drusilla? Nu poți să-ți închipui că un om plînge și din altă cauză decît din dragoste?

24 ALBERT CAMUS

CAESONIA: Iartă-mă, Caius! Dar încerc să te-nțeleg.

CALIGULA: Oamenii plîng fiindcă lucrurile nu sînt așa cum ar trebui să fie. (*Femeia se îndreaptă spre el.*) Lasă, Caesonia. (*Femeia dă înapoi.*) Dar stai lîngă mine.

CAESONIA: Fac tot ce vrei tu. (*Se așază.*) La vîrsta mea, știu că viața nu-i bună defel. Dar dacă răul există pe pămînt, de ce să-l mai înmulțim și noi?

CALIGULA: Tu nu poți să-nțelegi. Dar ce importanță are? Poate c-o să depășesc starea asta. Simt însă cum urcă în mine niște făpturi fără nume. Ce să fac împotriva lor? (*Se întoarce spre ea.*) O, Caesonia! Știam că poți fi disperat, dar nu știam ce-nseamnă acest cuvînt. Credeam ca toată lumea că-i o boală a sufletului. Dimpotrivă, însă, trupul nostru e acela care suferă. Mă doare pielea, pieptul, mă dor brațele și picioarele. Am un gol în cap și mi-e greață. Și ce-i mai îngrozitor, e gustul acesta din gură. Nici sînge, nici moarte, nici febră — ci toate la un loc. E de-ajuns să-mi mușc limba în gură pentru ca totul să devină negru și oamenii să mă dezguste. Ce greu, ce dureros e să devii om!

CAESONIA: Va trebui să dormi, să dormi mult, să te lași în voia sorții și să nu te mai gîndești la nimic. Am să-ți veghez eu somnul. Cînd te vei trezi, ai să vezi că lumea își va recăpăta vechiul

gust. Și-atunci te vei sluji de puterea ta pentru a iubi din suflet ce mai poate fi iubit. Chiar și ceea ce e posibil își merită dreptul la viață.

CALIGULA: Dar pentru asta trebuie să dormi, să te abandonezi. Așa ceva nu-i cu putință.

CAESONIA: Așa gîndește omul cînd e nespus de obosit. Dar va veni o vreme cînd îți vei recăpăta energia.

CALIGULA: Dacă-ai ști la ce s-o folosesc! Ce să fac eu cu energia asta, la ce mi-ar servi această putere atît de uimitoare, dacă nu voi putea să schimb ordinea lucrurilor, dacă nu voi reuși să fac în așa fel ca soarele să apună la răsărit, suferința să scadă și oamenii să nu mai moară? Nu, Caesonia, mi-e totuna de dorm

CALIGULA 25

sau rămîn treaz, de vreme ce nu pot să acționez asupra ordinii acestei lumi.

CAESONIA: Dar asta-nseamnă că vrei să fii egal cu zeii. Nu cunosc nebunie mai mare.

CALIGULA: Și tu mă crezi nebun. Dar ce este un zeu, ca să doresc să fiu egal cu el? Ceea ce doresc eu azi, din toate puterile mele, e mai presus de zei. Iau în sarcina mea un regat al cărui rege e tocmai imposibilul.

CAESONIA: N-ai să izbîndești să faci ca un chip frumos să arate urît, o inimă de om să devină nesimțitoare, cerul să nu mai fie cer.

CALIGULA (*cu exaltare crescîndă*): Vreau să amestec cerul cu marea, să confund urîtenia cu frumusețea, să fac să țîșnească rîsul din suferință.

CAESONIA (*ridicîndu-se în Fața lui, rugătoare*): Pe lume există binele și răul, măreția și josnicia, dreptatea și nedreptatea. Îți jur ca toate astea n-au să se schimbe.

CALIGULA (*la fel*): Voința mea e să se schimbe. Îi voi oferi acestui secol darul egalității. Și cînd totul va fi netezit, imposibilul stăpînind în sfîrșit pămîntul, luna aflîndu-se în mîinile mele, atunci e posibil ca eu însumi să fiu transformat și lumea o dată cu mine, atunci, în sfîrșit, oamenii nu vor mai muri și vor fi fericiți.

CAESONIA (*într-un strigăt*): Nu vei putea să negi iubirea.

CALIGULA (*izbucnind cu o voce plină de furie*): Iubirea, Caesonia! (*A prins-o de umeri și o scutură.*) Am învățat că nu valorează nimic. Celălalt are dreptate: tezaurul public! L-ai auzit, nu-i așa? Totul începe cu asta. De-acum, voi începe și eu, în sfîrșit, să trăiesc! A trăi, Caesonia, a trăi înseamnă tocmai contrariul iubirii. Eu ți-o spun și te invit la o sărbătoare fără sfîrșit, la un proces general, la cel mai frumos dintre spectacole. Și-mi trebuie lume, spectatori, victime și vinovați.

*Se repede la gong și începe să izbească în el fără oprire, din ce în ce mai tare.*

26 ALBERT CAMUS

CALIGULA 27

CALIGULA (*bătînd mereu*): Să intre vinovații. Am nevoie de vinovați. Și toți sînt vinovați. (*Continuînd să bată.*) Vreau să intre condamnații la moarte. Public, vreau să am publicul meu! Judecători, martori, acuzați, toți condamnați dinainte! Ah, Caesonia, le voi arăta ce n-au văzut niciodată, pe singurul om liber al acestui imperiu!

*La sunetul gongului, palatul se umple încetul cu încetul de o rumoare care crește și se apropie. Glasuri, zgomot de*

*arme, tropăituri și pași. Caligula râde și lovește întruna. Soldații din gardă intră, apoi ies.*

CALIGULA (*bătînd*): Iar tu, Caesonia, îmi vei da ascultare. Mă vei ajuta mereu. Va fi minunat. Jură că mă vei ajuta, Caesonia!

CAESONIA (*tulburată, între două lovituri de gong*): Nu-i nevoie să-ți jur, fiindcă te iubesc.

CALIGULA (*același joc*): Vei face tot ce-am să-ți spun eu.

CAESONIA (*același joc*): Tot, Caligula, dar încetează.

CALIGULA (*lovind întruna*): Vei fi crudă.

CAESONIA (*plîngînd*): Crudă.

CALIGULA (*același joc*): Rece și neîndurătoare.

CAESONIA: Neîndurătoare.

CALIGULA (*același joc*): Vei suferi și tu.

CAESONIA: Da, Caligula, dar simt că înnebunesc.

*își fac apariția cîțiva patricieni, năuci, și, o dată cu ei, oameni de-ai palatului. Caligula izbește pentru ultima oară, apoi înalță ciocanul, se întoarce către ei și-i cheamă.*

CALIGULA (*smintit*): Veniți cu toții! Apropiați-vă! Vă poruncesc să v-apropiați! (*Bate din picior.*) Împăratul e cel care vă ordonă să v-apropiați. (*Înaintează toți, plini de spaimă.*) Mai repede! Acum apropie-te și tu, Caesonia!

*O ia de mîna, o duce pînă-n dreptul oglinzii și șterge frenetic cu ciocanul o imagine de pe suprafața lucioasă.*

CALIGULA (*rîde*): Vezi, nu mai e nimic. Nici o amintire, toate chipurile au dispărut. Nimic, absolut nimic. Știi totuși cine rămîne?

Mai apropie-te puțin. Uită-te! Apropiați-vă și voi. Uitați-vă!

*Se înfînge înaintea oglinzii într-o atitudine dementă.*

CAESONIA (*privind oglinda, cu groază*): Caligula!

*Caligula schimbă tonul, pune degetul pe oglindă și, privind deodată fix, spune cu o voce triumfătoare:*

CALIGULA: Caligula!

*Cortina*

## ACTUL AL DOILEA

### Scena I

*Cîțiva patricieni se află adunați acasă la Chema.*

PRIMUL PATRICIAN: Ne insultă demnitatea.

MUCIUS: De trei ani!

PATRICIANUL BĂTRÎN: Pe mine mă face muierușcă! Își bate joc de mine! La moarte!

MUCIUS: De trei ani!

PRIMUL PATRICIAN: De cîte ori iese la plimbare seara, pe cîmp, ne pune s-alergăm pe lîngă lectica lui!

AL DOILEA PATRICIAN: Și ne mai spune că goana asta e bună pentru sănătate.

MUCIUS: De trei ani!

PATRICIANUL BĂTRÎN: Nici o scuză pentru așa ceva.

AL TREILEA PATRICIAN: Nu, așa ceva nu putem ierta.

PRIMUL PATRICIAN: Patricius, ție ți-a confiscat averea; Scipio, ție ți-a ucis tatăl; Octavius, ție ți-a luat soția și-acum a obligat-o să lucreze în casa lui de toleranță; Lepidus, ție ți-a omorît băiatul.

Pînă cînd o să mai îndurați toate astea? În ceea ce mă privește, eu

CALIGULA 29

am ales. Între riscul pe care-l avem de înfruntat și viața asta insuportabilă, stăpînită de groază și de neputință, nu pot să mai șovăi.

SCIPIO: Omorîndu-l pe tata, el a hotărît pentru mine.

PRIMUL PATRICIAN: Tot mai șovăiți?

AL TREILEA PATRICIAN: Sintem cu toții de partea ta. Locurile noastre la circ le-a dat plebei, iar pe noi ne-a împins să ne ba-

tem cu plebea tocmai pentru a ne pedepsi și mai tare.

PATRICIANUL BĂTRÎN: E un laș!

AL DOILEA PATRICIAN: Un cinic.

AL TREILEA PATRICIAN: Un măscărici.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Un nevolnic.

AL PATRULEA PATRICIAN: De trei ani!

*Mișcare dezordonată. Arme care vîntură prin aer. O făclie cade. O masă e dată peste cap. Toată lumea năvălește spre ieșire. Dar intră Cherea, nepăsător, calmîndu-le însufleșirea.*

## Scena II

CHEREA: Unde v-ați pornit?

AL TREILEA PATRICIAN: La palat.

CHEREA: Vâ-nțeleg foarte bine. Dar credeți c-o să vă lase să intrați?

PRIMUL PATRICIAN: N-avem de gînd să cerem voie.

CHEREA: Iată-vă, dintr-o dată, plini de bărbăție! Cu îngăduința voastră, pot să iau și eu loc la mine-n casă?

*Ușa este închisă. Cherea se duce pînă la masa răsturnată și se așază pe un colț al ei, în timp ce ceilalți se întorc spre el.*

CHEREA: Prieteni, nu-i chiar atît de ușor pe cît vă-nchipuiți. Teama care vă stăpînește azi n-o să vă poată ține loc de sînge rece și de curaj. Totul e prematur.

AL TREILEA PATRICIAN: Dacă nu ești cu noi, pleacă, dar ține-ți gura.

30 ALBERT CAMUS

CHEREA: Cred totuși că sînt cu voi. Dar nu pentru aceleași motive.

AL TREILEA PATRICIAN: Destul cu vorbăria!

CHEREA (*ridicîndu-se*): Da, destul cu vorbăria. Și eu vreau ca lucrurile să fie limpezi. Fiindcă, deși sînt cu voi, nu sînt pentru voi. De asta nici metoda voastră nu mi se pare cea mai bună.

Nu vă cunoașteți adevăratul dușman, i-atribuiți motive mărunte.

Dimpotrivă, motivele sînt mari și-n acest caz vă duceți sigur la pierzanie. Învățați mai întîi să-l vedeți cum este și-atunci veți putea să-l înfrunțați mai bine.

AL TREILEA PATRICIAN: îl vedem așa cum este, cel mai smintit dintre tirani.

CHEREA: Nu-i sigur. Împărați nebuni am mai cunoscut noi. Dar acesta nu-i destul de nebun. Și ceea ce detest eu la el e tocmai faptul că știe ce vrea.

PRIMUL PATRICIAN: Vrea moartea noastră, a tuturor.

CHEREA: Nu, fiindcă asta e o treabă secundară. Pe cînd el își pune puterea în slujba unei pasiuni mult mai mari și mai ucigătoare, ne amenință în însăși esența noastră. Firește, nu-i pentru prima dată cînd un om dispune la noi de puteri nelimitate, dar e pentru prima dată cînd se servește de ele fără limită, ajungînd pînă într-acolo încît să nege omul și lumea. Iată ce mî-ngrozește la el și ce vreau să combatem. A-ți pierde viața nu-i mare lucru și, de va trebui, voi avea acest curaj. Dar să constăți cum, se spulberă sensul acestei vieți, cum se distruge însăși rațiunea noastră de a fi, iată ceea ce e de neîndurat. Fără rațiune nu se poate trăi.

PRIMUL PATRICIAN: Răzbunarea e o rațiune.

CHEREA: Da, și-o voi împărți cu voi. Dar înțelegeți că nu pentru a apăra micile voastre umiliri. Ci pentru a lupta contra unei idei mari, al cărei triumf ar însemna sfîrșitul lumii. Pot admite să-și bată joc de voi, dar nu pot admite să-și ducă visul la îndeplinire și să facă tot ce visează să facă. Căci își preschimbă filozofia în cadavre și, spre nenorocirea noastră, e o filozofie CALIGULA

fără obiecție. Or, cînd n-ai argumente, e mai bine să lovești fără cruțare.

AL TREILEA PATRICIAN: Atunci trebuie să acționăm.

CHEREA: Trebuie să acționăm. Dar, cîtă vreme această putere nedreaptă se află în plină vigoare, n-o veți distruge atacînd-o pieptiș. Tirania poate fi combătută, dar față de răutatea dezinteresată trebuie să fii viclean. Trebuie s-o împingi mereu pe propriul făgaș, să aștepți ca această logică să devină dementă. Dar, încă o dată vă spun, și vă vorbesc foarte cinstit, să știți că nu sînt cu voi decît pentru un timp. După aceea, nu voi sluji nici unul dintre interesele voastre, doresc numai să-mi regăsesc liniștea într-o lume din nou coerentă. Nu ambiția mă face să acționez, ci o teamă înțeleaptă, frica de acest lirism inuman în fața căruia viața mea nu înseamnă nimic.

PRIMUL PATRICIAN (*făcînd un pas înainte*): Cred că te-am înțeles sau aproape. Dar esențialul e că tu consideri, ca și noi, că societatea noastră e zguduită din temelii. Pentru noi, vorbesc de voi toți, nu-i așa, chestiunea e înainte de toate morală. Familia se destramă, respectul față de muncă se spulberă, patria întreagă e pîngărită. Virtutea ne cheamă în ajutorul ei, vom refuza oare să-i dăm ascultare? Conjurați, veți mai îngădui ca patricienii să fie siliți s-alerge în fiecare seară pe lîngă lectica lui Cezar?

PATRICIANUL BĂTRÎN: Veți mai îngădui să li se spună „scumpa mea”?

AL TREILEA PATRICIAN: Să li se răpească soțiile?

AL DOILEA PATRICIAN: Și copiii?

MUCIUS: Și banii?

AL CINCILEA PATRICIAN: Nu!

PRIMUL PATRICIAN: Cherea, ai vorbit bine. Și bine-ai făcut că ne-ai potolit. E prea devreme să acționăm; și poporul ar fi azi împotriva noastră. Vrei să pîndești, împreună cu noi, momentul prielnic?

CHEREA: Da, să-l lăsăm pe Caligula să continue. Ba chiar să-l încurajăm pe această cale. Să-i organizăm nebunia. Fiindcă va

32 ALBERT CAMUS

CALIGULA 33

veni o zi cînd se va trezi singur dinaintea unui imperiu plin de morți și de rude ale morților.

*Urale generale. Afară, trompete. Tăcere. Apoi, din gură în gură, un nume: „Caligula”.*

## Scena III

*Intră Caligula și Caesonia, urmași de Helicon și de sol-dați. Scenă mută. Caligula se oprește și se uită la conjurați. Trece în tăcere de la unul la altul, aranjează agrașa unuia, face un pas înapoi pentru a-l examina pe un al doilea, îi privește din nou, își trece mîna peste ochi și ie-se, fără să spună un cuvînt.*

## Scena IV

CAESONIA (*ironică, arătînd dezordinea*): Vă băteați?

CHEREA: Ne băteam.

CAESONIA (*același joc*): Și de ce vă băteați?

CHEREA: Ne băteam pentru nimic.

CAESONIA: Atunci, nu-i adevărat.

CHEREA: Ce nu-i adevărat?

CAESONIA: Că vă băteați.

CHEREA: Atunci, nu ne băteam.

CAESONIA (*zîmbind*): Poate-ar fi mai bine să facem ordine în odaie. Lui Caligula nu-i place dezordinea.

HELICON (*către patricianul bătrîn*): Pînă la urmă o să-l scoateți din sărite pe omul ăsta!

PATRICIANUL BĂTRÎN: Dar ce i-am făcut noi?

HELICON: Nimic, tocmai asta e. E chiar fantastic cât de neînsemnați puteți fi. Încît devine insuportabil. Puneți-vă în locul lui Caligula.

(*Pauză.*) Ceva însă, firește, tot complotați voi, nu-i așa?

PATRICIANUL BĂTRÎN: Dar nu-i adevărat, zău așa. Ce-și închipuie el?

HELICON: Nu-și închipuie nimic, știe. Deși presupun că, la drept vorbind, îi și place un pic. Haide, ajutați-mă să fac ordine.

*Se pun pe lucru. Caligula intră și observă.*

## Scena V

CALIGULA (*către patricianul bătrîn*): Bună ziua, scumpa mea.

(*Către ceilalți.*) Cherea, m-am hotărât să-mi refac forțele în casa ta. Mucius, mi-am îngăduit să-ți invit nevasta.

*Intendentul bate din palme. Apare un sclav, dar Caligula îl oprește.*

CALIGULA: O clipă! Domnilor, după cum știți, finanțele statului se ținau pe picioare numai prin puterea obișnuinței. De ieri însă nu mai e suficientă nici obișnuința. Mă văd deci în dezolanta situație de a proceda la reduceri de personal. Dintr-un spirit de sacrificiu pe care sînt convins c-o să-l apreciați, am hotărât să-mi reduc personalul casei și să eliberez cîtiva sclavi, iar pe voi să vă trec în slujba mea. Fiți buni de pregătiți masa și serviți!

*Senatorii se privesc și șovăie.*

HELICON: Haideți, domnilor, puțina bunăvoință! De altfel, veți vedea că-i mai ușor să cobori scara socială decît s-o urci.

*Senatorii se mișcă, ezitînd.*

CALIGULA (*către Caesonia*): Care-i pedeapsa cuvenita sclavilor leneși?

CAESONIA: Biciul, cred.

*Senatorii se grăbesc și încep s-așeze masa destul de stîngaci.*

34 ALBERT CAMUS

CALIGULA: Hai, dați-vă puțină osteneală! Și metodic, mai ales, metodic! (*Lui Helicon.*) Mi se pare mie sau chiar și-au pierdut îndemînarea?

HELICON: La drept vorbind, nici n-au avut-o vreodată decît pentru a lovi sau a porunci. Va trebui s-avem răbdare, asta-i tot. Îți trebuie o zi ca să faci un senator și zece ani ca să faci un muncitor.

CALIGULA: Și tare mi-e teamă că vreo douăzeci, ca să faci dintr-un senator un muncitor.

HELICON: Cu toate astea, o să reușească. După opinia mea, au vocație! Robia li se va potrivi. (*Un senator se șterge pe față.*)

Uite, au început să și transpire. E o etapă.

CALIGULA: Bun. Să nu le cerem prea mult. Nu-i chiar atît de rău.

Și-apoi, o clipă de justiție e totdeauna bine venită. Fiindcă veni vorba de justiție, va trebui să ne grăbim: m-așteaptă o execuție.

Ah! Mare noroc pe Rufius că mi se face atît de repede foame.

(*Confidențial.*) Rufius e cavalerul care trebuie să moară. (*Pauză.*)

Nu mă-ntrebați de ce trebuie să moară?

*Tăcere generală. În acest timp, sclavii au adus de mîncare.*

CALIGULA (*bine dispus*): Ei, hai, văd că deveniți inteligenți. (*Ciugulește o măslină.*) Pînă la urmă ați înțeles că nu-i nevoie să faci ceva ca să mori. Soldați, sînt mulțumit de voi. Nu-i așa, Helicon?

*Se oprește din mestecat și se uită la meseni cu un aer șugubăț.*

HELICON: Desigur! Ce mai armată! Dar dacă ții la părerea mea, acum arată prea inteligenți și n-o să vrea să se mai bată. Dacă mai progresează puțin, imperiul se prăbușește.

CALIGULA: Perfect. O să ne odihnim. Pofțiți, așezați-vă la

întîmplare. Fără protocol. Oricum, mare noroc mai are și Rufus ăsta! Deși sînt convins că nici n-o să aprecieze acest mic răgaz. Și totuși, cîteva ore smulse morții sînt de neprețuit.

*Mănîncă, la fel și ceilalți. Se vede cit de colo că împăratul se poartă urîtla masă. Nimic nu-l obligă să-și azvîrle sîmburii de măslină în farfuria vecinilor apropiați, să-și scuipe resturile de carne pe tavă, să se scobească în dinți cu unghiile și să se scarpine cu voluptate în*

CALIGULA 35

*cap. Și totuși, isprăvile astea din timpul mesei le face cu multă simplitate. Dar se oprește deodată din mîncat și-și pironeste privirea asupra unuia dintre meseni, Lepidus.*

CALIGULA (brutal): Pari prost dispus. Nu cumva pentru că ți-am omorît băiatul?

LEPIDUS (înăbușit): Defel, Caius, dimpotrivă.

CALIGULA (încîntat): Dimpotrivă! Ah, ce mult îmi place cînd fața dezmente chinurile inimii! Fața ta e tristă. Dar inima ta? Dimpotrivă, Lepidus, nu-i așa?

LEPIDUS (cu hotărîre): Dimpotrivă, Cezar.

CALIGULA (din ce în ce mai bucurat): Ah, Lepidus, la nimeni nu țin mai mult decît la tine. Hai să rîdem împreună, vrei? Și spune-mi o istorioară hazlie!

LEPIDUS (care și-a supraestimat forțele): Caius!

CALIGULA: Bun, bun. Lasă că spun eu atunci. Dar ai să rîzi, Lepidus, nu-i așa? (Privire încruntată.) Dacă n-ar fi decît pentru cel de-al doilea băiat al tău. (Din nou zîmbitor.) De altfel, tu nu ești prost dispus. (Bea, apoi sugerînd:) Dim... dim... Haide, Lepidus.

LEPIDUS (obosit): Dimpotrivă, Caius.

CALIGULA: Minunat! (Bea.) Acum ascultă. (Visător.) A fost odată un biet împărat pe care nu-l iubea nimeni. Dar împăratul îl iubea pe Lepidus și i-a omorît pe cel mai mic dintre băieți tocmai pentru a-și smulge din inimă această iubire. (Schimbînd tonul.) Firește că nu-i adevărat. Nostim, nu-i așa? Nu rîzi. Nu rîde nimeni? Atunci ascultați. (Cu o mînie nemăsurată.) Vreau ca toată lumea să rîdă. Și tu, Lepidus, și voi toți. Ridicați-vă, rîdeți! (Lovește cu pumnul în masă.) Vreau, m-auziți, vreau să vă văd rîzînd.

*Toată lumea se ridică. În timpul acestei scene, actorii, în afară de Caligula și de Caesonia, își vor putea juca rolurile ca niște marionete.*

CALIGULA (răsturnîndu-se pe patul său, destins, într-un nestăvilit hohot de ris): Pofțim, Caesonia, uită-te la ei! Totul s-a răsturnat. Cînte, respectabilitate, opinie publică, înțelepciunea națiunilor, nimic nu mai are sens. Totul dispare în fața fricii. Frica, hei, Caesonia, acest

36 ALBERT CAMUS

frumos sentiment dezinteresat și pur, neamestecat cu nimic, unul dintre cele mai rare sentimente care-și trage noblețea din burtă. (Își trece mîna peste frunte și bea. Pe un ton prietenesc.) Acum să vorbim de altceva. Ce-i cu tine, Cherea? Ești cam tăcut.

CHEREA: Sînt gata să vorbesc, Caius. De-ndată ce-mi vei permite.

CALIGULA: Perfect. Atunci taci. Aș prefera să-l ascult pe prietenul nostru, Mucius.

MUCIUS (în silă): Poruncește, Caius.

CALIGULA: Ei bine, vorbește-ne de soția ta. Și trimite-o, mai întîi, să stea în stînga mea.

*Soția lui Mucius vine alături de Caligula.*



MUCIUS (*cam pierdut*): Soția mea, dar o iubesc.

*Rîs general.*

CALIGULA: Bineînțeles, prietene, bineînțeles. Dar ce sentiment banal ! (*A și tras femeia cit mai aproape de el și-i linge, distrat, umărul sting. Din ce în ce mai satisfăcut.*) De fapt, cînd am intrat aici, voi complotați, nu-i așa? Puneți și voi la cale o mică conspirație, nu?

PATRICIANUL BĂTRÎN: Caius, cum de poți?...

CALIGULA: Frumoaso, n-are nici o importanță. Trebuie sa se ocupe și bătrînețea cu ceva. Nici o importanță, v-asigur. De altfel, voi nici nu sînteți capabili de vreun act de curaj. A, tocmai mi-am adus aminte că am de rezolvat cîteva chestiuni de stat. Dar, mai întîi, să dăm atenția cuvenită dorințelor imperioase cu care ne-a înzestrat natura.

*Se ridică și-o trage după sine, într-o cameră alăturată, pe soția lui Mucius.*

## Scena VI

*Mucius schițează intenția să se ridice.*

CAESONIA (*binevoitoare*): O! Mucius, aș mai gusta o picătură din acest excelent vin.

CALIGULA 37

*Supus, Mucius o servește în tăcere. Moment de stînjnire. Scaunele scîrîie. Dialogul care urmează e, oarecum, forțat.*

CAESONIA: Ei bine, Cherea! Ce-ar fi să-mi spui acum de ce vă băteați adineauri?

CHEREA (*rece*): Scumpă Caesonia, totul a pornit de la discuția pe care o purtam, și anume dacă poezia trebuie să fie ucigătoare sau nu.

CAESONIA: Foarte interesant. Deși asta depășește, oarecum, înțelegerea mea de femeie. Dar îmi place că pasiunea voastră pentru artă vă-mpinge pînă la schimburi de pumni.

CHEREA (*același joc*): Nimic mai firesc. Chiar Caligula mi-a spus că nu există pasiune profundă fără oarecare cruzime.

HELICON: Nici dragoste fără un pic de viol.

CHEREA (*mîncînd*): E ceva adevărat în această opinie. Nu credeți și voi?

PATRICIANUL BĂTRÎN: Caligula e un psiholog pătrunzător.

PRIMUL PATRICIAN: Și ne-a vorbit cu atîta elocință despre curaj.

AL DOILEA PATRICIAN: Ar trebui să-și consemneze toate ideile astea. Ar ieși o operă de neprețuit.

CHEREA: Și unde mai pui că și-ar găsi o ocupație. Fiindcă se vede cît de colo că are nevoie de distracții.

CAESONIA (*continuînd să mănînce*): Veți fi încîntați să aflați că s-a și gîndit la lucrul ăsta și că-n prezent chiar scrie un mare tratat.

## Scena VII

*Intră Caligula și soția lui Mucius.*

CALIGULA: Mucius, îți înapoiez nevasta. O să vină lîngă tine. Dar mă iertați, am de dat cîteva instrucțiuni.

*Iese repede. Mucius s-a ridicat, palid.*

38 ALBERT CAMUS

CALIGULA 39

## Scena VIII

CAESONIA (*către Mucius, rămas în picioare*): Acest mare tratat va fi la înălțimea celor mai celebre, Mucius, nimeni nu se-ndoieste

de asta.

MUCIUS (*privind tot timpul la ușa pe unde a ieșit Caligula*): Și despre ce e vorba în el, Caesonia?

CAESONIA (*nepăsătoare*): O! Asta mă depășește.

CHEREA: Trebuie deci să deducem că tratează chiar despre puterea ucigătoare a poeziei.

CAESONIA: Așa cred și eu.

PATRICIANUL BĂTRÎN (*cu voie bună*): Ei bine! Cum spunea Cherea, asta o să-i dea de lucru.

CAESONIA: Da, frumoaso! Numai că, fărândoială, titlul acestei lucrări o să vă cam tulbure.

CHEREA: Ce titlu are?

CAESONIA: *Sabia*.

## Scena LX

*Intră grăbit Caligula.*

CALIGULA: Iertați-mă, dar și treburile statului sînt urgente. Intendent, vei închide hambarele publice. Am și semnat decretul. Ai să-l găsești în cameră.

INTENDENTUL: Dar...

CALIGULA: De mîine începe foametea.

INTENDENTUL: Dar poporul o să murmure.

CALIGULA (*cu forță și precizie*): Ți-am spus că de mîine începe foametea. Toată lumea știe ce înseamnă foametea, e un dezastru. De mîine începe dezastrul... și voi opri dezastrul cînd voi avea eu poftă. (*Explicînd celorlalți*-) La urma urmei, n-am chiar atîtea mijloace pentru a dovedi că sînt liber. Totdeauna ești liber pe spinarea cuiva. Plictisitor, dar firesc. (*Cu o privire către Mucius*.) Aplică-i geloziei aceasta maximă și-ai să crezi. (*Visător*.) Oricum, ce urît lucru să fii gelos! Să suferi din vanitate și imaginație! Să-ți vezi nevasta...

*Mucius stringe pumnii și deschide gura.*

CALIGULA (*foarte repede*): Să mîncăm domnilor! Știți că eu și Helicon muncim pe rupte? Punem la punct un mic tratat despre execuție, care o să vă placă grozav.

HELICON: Admițînd că vi se cere părerea.

CALIGULA: Să fim generoși, Helicon! Să le dezvăluim și lor micile noastre secrete. Dă-i drumul, capitolul trei, paragraful unu.

HELICON (*se ridică și recită mecanic*): „Execuția ușurează și eliberează. Ea e universală, întăritoare și dreaptă, atît în aplicațiile, cît și în intențiile ei. Omul moare pentru că e vinovat. Și e vinovat fiindcă e supusul lui Caligula. Or, toată lumea e supusă lui Caligula. Deci, toată lumea e vinovată. De unde reiese că toată lumea trebuie să moară. E o chestie de timp și de răbdare.”

CALIGULA (*rîzînd*): Ce ziceți de asta? Răbdare, hai, grozav am mai brodit-o! Vreți să vă spun ceva? E lucrul pe care-l admir cel mai mult la voi. Și-acum, domnilor, sînteți liberi. Cherea nu mai are nevoie de voi. Caesonia totuși să rămîină! Și Lepidus, și Octavius! Mereia, de asemenea. Aș vrea să discut cu voi despre organizarea casei mele de toleranță. Am mari griji din cauza ei. *Ceialți ies încet. Caligula îl urmărește pe Mucius cu privirea.*

## Scena X

CHEREA: La ordinele tale, Caius. Ce nu merge? Personalul e lipsit de calitate?

CALIGULA: Nu, dar încasările merg prost.

MEREIA: Trebuie să mărești tarifele.

40 ALBERT CAMUS

CALIGULA: Mereia, ai pierdut ocazia să taci. Dată fiind vârsta ta, chestiile astea nu te interesează și nu-ți cer părerea.

MEREIA: Atunci de ce mi-ai spus să rămân?

CALIGULA: Fiindcă, numaidecât, voi avea nevoie de o părere fără patimă.

*Mereia se depărtează.*

CHEREA: Caius, dacă-mi dai voie să vorbesc cu patimă, ți-aș spune că nu trebuie să te atingi de tarife.

CALIGULA: Nici vorbă, firește! Dar trebuie să scoatem banii din cifra de afaceri. I-am explicat Caesoniei planul meu, așa c-o să vi-l expună ea. Eu am băut prea mult vin și mă cam ia cu somn.

*Se întinde în pat și închide ochii.*

CAESONIA: E foarte simplu. Caligula instituie o nouă decorație.

CHEREA: Nu văd legătura.

CAESONIA: Și totuși, există. Această distincție se va chema Ordinul Eroului Civic. Îi va recompensa pe cetățenii care vor frecventa cel mai des casa de toleranță a lui Caligula.

CHEREA: Clar ca lumina zilei.

CAESONIA: Așa cred. Am uitat să vă spun că recompensa va fi decernată lunar, după verificarea bonurilor de intrare. Cetățeanul care, după douăsprezece luni, n-a obținut decorația va fi exilat sau executat!

AL TREILEA PATRICIAN: De ce „sau executat”?

CAESONIA: Caligula spune că asta n-are nici o importanță. Esențial e ca el să poată alege.

CHEREA: Bravo! Și astfel tezaurul public se umple din nou.

HELICON: Și, luați seama, într-un mod foarte moral. De altminteri, e mult mai cinstit să taxezi viciul decât virtutea, cum se operează în regimurile republicane.

*Caligula întredeschide ochii și se uită la bătrînul Mereia, care, într-un colț, scoate un mic flacon și bea o înghițitură.*

CALIGULA (tot culcat): Mereia, ce bei tu acolo?

MEREIA: Contra astmei, Caius.

CALIGULA (înaintează spre el, îndepărtîndu-i pe ceilalți, și-i miroase gura): Nu, asta-i o contra-otrăvă.

CALIGULA 41

MEREIA: Da' de unde, Caius. Îți arde de glumă. Mă sufoc noaptea și mă-ngrijesc de foarte multă vreme.

CALIGULA: Așadar, ți-e frică să nu fii otrăvit?

MEREIA: Astma mea...

CALIGULA: Nu. Să spunem lucrurilor pe nume: ți-e frică să nu te otrăvesc. Mă bănuiești. Mă spionezi.

MEREIA: Nici gînd, pe toți zeii!

CALIGULA: Mă suspectezi. Cu alte cuvinte, n-ai încredere în mine.

MEREIA: Caius!

CALIGULA (cu asprime): Răspunde. (Matematic.) Dacă iei o contra-otrăvă, e limpede că-mi atribui intenția de-a te otrăvi.

MEREIA: Da... vreau să zic... Nu.

CALIGULA: Și de-ndată ce crezi că eu am luat hotărîrea să te otrăvesc, tu faci tot ce-i cu putință ca să te împotrivești voinței mele.

*Tăcere. încă de la începutul scenei, Caesonia și Cherea s-au refugiat în spate. Doar Lepidus urmărește înspăimîntat dialogul.*

CALIGULA (*din ce în ce mai precis*): Așadar, două crime plus această alternativă din care nu vei putea ieși: ori eu n-aveam de gând să te omor, și tu mă suspectezi pe nedrept — pe mine, împăratul tău. Ori eu vreau cu adevărat acest lucru, dar tu, gînganie, te împotrivești planurilor mele. (*Pauză. Caligula se uită la bătrîn cu satisfacție.*) Ei, Mereia, ce zici de logica mea? MEREIA: Este... riguroasă, Caius. Dar nu se aplică situației de față. CALIGULA: Și a treia crimă, mă iei drept un imbecil. Ascultă-mă cu atenție. Din aceste crime, una singură te onorează — cea de a doua, pentru că din clipa în care-mi atribui mie o hotărîre, iar tu încerci să mi te împotrivești, asta implică din partea ta o revoltă. Ești o căpetenie de oameni, un revoluționar. Asta-i frumos. (*Cu tristețe.*) Mereia, țin foarte mult la tine. De aceea te voi condamna numai pentru a doua crimă, nu și pentru celelalte. Fiindcă te-ai răzvrătit, vei muri ca un bărbat.  
*în tot timpul acestei tirade, Mereia s-a făcut tot mai mic în scaunul lui.*

42 ALBERT CAMUS

CALIGULA: Nu-mi mulțumi. E foarte firesc. Poftim! (*îi întinde o fiolă, apoi cu simpatie.*) Bea această otravă.

*Zguduit de plîns, Mereia refuză clătînînd din cap.*

CALIGULA (*pierzîndu-și răbdarea*): Haide, haide.

*Mereia încearcă atunci să fugă. Dar, dintr-un salt sălbatic pînă spre mijlocul scenei, Caligula îl înhață, îl aruncă într-un jîlț și, după o luptă de cîteva clipe, îi înfige fiola între dinți și i-o sparge cu lovituri de pumn.*

*După cîteva convulsii, cu fața plină de spumă și de sînge, Mereia moare. Caligula se ridică și-și șterge, mecanic, mîinile.*

CALIGULA (*către Caesonia, întinzîndu-i un fragment din flaconul lui Mereia*): Ce-i asta? Contra-otravă?

CAESONIA (*liniștită*): Nu, Caligula. Medicament contra astmei.

CALIGULA (*uitîndu-se la Mereia, după o tăcere de o clipă*): Nu face nimic. Tot acolo ar fi ajuns. Mai devreme sau mai tîrziu...

*Iese brusc, cu un aer agitat, ștergîndu-și mîinile fără contenire.*

## Scena XI

LEPIDUS (*consternat*): Acum ce facem?

CAESONIA (*simplu*): Mai întîi, cred c-ar trebui scos leșul afară.

E prea urît!

*Cherea și Lepidus apucă trupul și-l trag în culise.*

LEPIDUS (*către Cherea*): Va trebui să ne grăbim.

CHEREA: Trebuie să fim două sute.

*Intră tînărul Scipio. Zărind-o pe Caesonia, dă să se retragă.*

CALIGULA 43

CAESONIA: Apropie-te. (*îi ridică bărbia și-l privește în ochi. Pauză. Rece.*) Caius l-a ucis pe tatăl tău?

TÎNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA: îl urăști?

TÎNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA: Vrei să-l omori?

TÎNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA (*eliberîndu-l*): Atunci, de ce mi-o spui?

TÎNĂRUL SCIPIO: Fiindcă nu mi-e teamă de nimeni. A-l omorî sau a fi omorît sînt două modalități de a sfîrși. De altfel, tu n-ai

să mă trădezi.

CAESONIA: Ai dreptate, n-am să te trădez. Dar vreau să-ți spun ceva sau, mai degrabă, aș vrea să stau de vorbă cu ce-i mai bun în tine.

TÎNĂRUL SCIPIO: Ce-i mai bun în mine e ura.

CAESONIA: Ascultă-mă numai! Cuvîntul pe care vreau să ți-l spun e greu de înțeles și-n același timp evident. Dar e un cuvînt care, dacă ar fi ascultat cu adevărat, ar împlini singura revoluție definitivă din lumea asta.

TÎNĂRUL SCIPIO: Atunci spune-l!

CAESONIA: Nu încă. Mai întîi, gîndește-te la chipul desfigurat al tatălui tău, căruia i s-a smuls limba din gură. Gîndește-te la această gură plină de sînge și la urletele lui de fiară torturată.

TÎNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA: Acum gîndește-te la Caligula.

TÎNĂRUL SCIPIO (*cu toată forța urii*): Da.

CAESONIA: Și-acum ascultă-mă: încearcă de-l înțelege.

*Iese, lăsîndu-l pe tînărul Scipio descumpănit. Intră Helicon.*

## Scena XII

CAESONIA: Vino aici.

TÎNĂRUL SCIPIO: Ce vrei?

## Scena XIII

HELICON: Se-ntoarce Caligula; poete, ce-ar fi să te duci să mănînci?

TÎNĂRUL SCIPIO: Ajută-mă!

44 ALBERT CAMUS

HELICON: E primejdios, porumbelule. Iar eu nu mă pricep la poezie.

TÎNĂRUL SCIPIO: Ai putea să m-ajuti. Știi o mulțime de lucruri.

HELICON: Știu că zilele trec și trebuie să ne grăbim să mîncăm.

Știu, de asemenea, că l-ai putea omori pe Caligula... și că el n-ar privi defel cu ochi răi lucrul acesta.

*Intră Caligula. Iese Helicon.*

## Scena XIV

CALIGULA: A! Tu erai. (*Se oprește o clipă, de parcă s-ar gîndi ce atitudine să adopte.*) E cam mult de cînd nu te-am văzut. (*Ducîndu-se încet spre el.*) Ce mai faci? Tot mai scrii? Ai putea să-mi arăți și mie ultimele tale lucrări?

TÎNĂRUL SCIPIO (*jenat, de asemenea, osdlînd între ură și nici el nu știe ce*): Am scris cîteva poeme, Cezar.

CALIGULA: Despre ce?

TÎNĂRUL SCIPIO: Nu știu, Cezar. Mi se pare că despre natură.

CALIGULA (*mai degajat*): Frumos subiect. Și vast. Ce ți-a făcut ție natura?

TÎNĂRUL SCIPIO (*revenindu-și, pe un ton de ironie și răutate*):

Mă consolează că nu sînt Cezar.

CALIGULA: A! Și crezi c-ar putea să mă consoleze și pe mine că sînt?

TÎNĂRUL SCIPIO (*același joc*): Pe legea mea, a vindecat răni și mai grave.

CALIGULA (*cu o simplitate stranie*): Răni? Spui asta cu răutate. Fiindcă l-am omorît pe tatăl tău? Dacă ai ști totuși cît de potrivit e cuvîntul! Răni! (*Schimbînd tonul.*) Numai ura îi face pe oameni inteligenți.

TÎNĂRUL SCIPIO (*crispăt*): Ți-am răspuns la întrebarea despre natură.

CALIGULA 45

*Caligula s-așază, se uită la Scipio, apoi îl prinde brusc de mâini și-l trage cu forța la picioarele lui. Îi cuprinde capul în mâini.*

CALIGULA: Citește-mi și mie poemul.

TÎNĂRUL SCIPIO: Te rog, Cezar, nu.

CALIGULA: De ce?

TÎNĂRUL SCIPIO: Nu-l am la mine.

CALIGULA: Nu ți-l amintești?

TÎNĂRUL SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Spune-mi, cel puțin, ce cuprinde.

TÎNĂRUL SCIPIO (*tot țeapăn și parcă regretînd*): Vorbeam despre...

CALIGULA: Ei bine?

TÎNĂRUL SCIPIO: Nu, nu știu...

CALIGULA: Încearcă...

TÎNĂRUL SCIPIO: Vorbeam despre un anume acord între pămînt...

CALIGULA (*întrerupîndu-l, furat*):... între pămînt și picior.

TÎNĂRUL SCIPIO (*surprins, șovăie și continuă*): Da, cam așa ceva...

CALIGULA: Continuă.

TÎNĂRUL SCIPIO: ...și despre unduirea colinelor romane, și despre această fugară și răscolitoare liniște pe care o aduce cu sine amurgul...

CALIGULA: ...despre țipătul lăstunilor sub bolta cerului verde.

TÎNĂRUL SCIPIO (*ceva mai relaxat*): Da, și asta.

CALIGULA: Apoi?

TÎNĂRUL SCIPIO: Și despre această clipă fermecată, cînd cerul încă auriu se cufundă pe neașteptate și, într-o clipă, ne arată cealaltă față a lui, spuzită de stele strălucitoare.

CALIGULA: Despre aceste miresme de fum, arbori și ape cu care pămîntul umple noaptea.

TÎNĂRUL SCIPIO (*stăpîn pe sine*): ...cîntecul greierilor și potolirea arșitei, cîinii, scîrțîitul celor de pe urmă care, glasurile cîmpenilor...

CALIGULA: ...și drumurile cufundate în beznă, printre măslini și arbuști de fistic...

46 ALBERT CAMUS

TÎNĂRUL SCIPIO: Da, da. Chiar așa! Dar cum de-ai ghicit?

CALIGULA (*strîngîndu-l pe Scipio la piept*): Nu știu. Poate fiindcă iubim amîndoi aceleași adevăruri.

TÎNĂRUL SCIPIO (*fremătînd, își lipește capul de pieptul lui Caligula*): O, ce-mi pasă, de vreme ce în mine toate capătă chipul iubirii!

CALIGULA (*tot mîngîietor*): Asta-i virtutea sufletelor mari, Scipio. De-aș putea dobîndi și eu transparența ta. Dar îmi cunosc prea bine tăria pasiunii pentru viață, nu se va mulțumi niciodată cu natura. Tu nu poți înțelege asta. Tu aparții altei lumi. Tu ești la fel de curat în bine, pe cît sînt eu de curat în rău.

TÎNĂRUL SCIPIO: Ba pot să-nțeleg.

CALIGULA: Nu. E ceva în mine, ca un lac de tăcere, ca niște ierburi putrede. (*Schimbînd deodată tonul.*) Poemul tău trebuie să fie frumos. Dar dacă ții la părerea mea...

TÎNĂRUL SCIPIO (*același joc*): Da.

CALIGULA: Îi lipsește sîngele.

*Scipio se dă fulgerător înapoi și se uită la Caligula cu groază. Vorbește cu o voce surdă, tot dînd înapoi din fața lui Caligula, pe care-l privește cu intensitate.*

TÎNĂRUL SCIPIO: O! Ce monstru, ce monstru spurcat! Iar ai jucat teatru. Ai jucat teatru, da? Și ești mulțumit de tine?

CALIGULA (*cu puțină tristețe*): E și ceva adevărat în ceea ce spui. Am jucat teatru.

TÎNĂRUL SCIPIO (*același joc*): Ce suflet hidos și însîngerat trebuie să ai! O! Cum te-or mai fi chinuind atîta ură și răutate!

CALIGULA (*blînd*): Acum taci.

TÎNĂRUL SCIPIO: De-ai ști ce milă mi-e de tine și cît de mult te urăsc!

CALIGULA (*mînios*): Taci odată!

TÎNĂRUL SCIPIO: Și ce dezgustătoare trebuie să-ți fie singurătatea!

CALIGULA (*izbucnind, se-aruncă asupra lui și-l prinde de gît, îl scutură*): Singurătatea! Știi tu ce-i singurătatea? Numai pe a poezilor și pe a nevolnicilor o știi. Singurătatea? Dar care? Ah!

CALIGULA 47

Tu n-ai de unde ști că niciodată nu ești singur! Că peste tot ne-nsoțește aceeași povară a viitorului și a trecutului! Că vin după tine toate fapăturile pe care le-ai omorît. Și dac-ar fi numai atît, ar fi încă ușor. Dar mai sînt și cei pe care i-ai iubit, cei care la rîndu-le te-au iubit, chiar dacă tu nu i-ai iubit, sînt regretele și dorul, tristețea și blîndețea, tufele și șleahta zeilor. (*îi dă drumul și revine la locul său.*) Singur! Ah! Cel puțin dacă-n locul aces-tei singurătăți otrăvite de fantome, cum e singurătatea mea de acum, aș putea-o gusta pe cea adevărată, tăcerea și foșnetul unui copac! (*Se așază cu o neașteptată oboseală.*) Singurătatea! Nu, Scipio. Singurătatea mea e plină de scrișniri de dinți și ră-sună toată numai de zgomote și de strigăte stinse. Iar alături de femeile pe care le mîngîi, după ce m-am depărtat de carnea mea îndestulată, în sfîrșit, cînd peste noi se lasă noaptea și cînd am impresia că percep cîte ceva din mine, ce parcă plutește între viață și moarte, singurătatea nu mi se umple decît cu mirosul acru de plăcere al subsuorilor femeii care zace prăbușită alături.

*Arată extenuat. Tăcere îndelungată. Tînărul Scipio trece în spatele lui Caligula și se apropie șovăind. întinde o mîină spre Caligula și o pune pe umărul lui.*

*Caligula, fără să se întoarcă, o cuprinde într-ale sale.*

TÎNĂRUL SCIPIO: Toți oamenii au în viață o sursă de duioșie. Asta-i ajută să continue. De cîte ori se simt prea obosiți, se-ntorc la ea.

CALIGULA: E-adevărat, Scipio.

TÎNĂRUL SCIPIO: În viața ta nu-i nimic asemănător, ceva ca apropierea lacrimilor, un refugiu tăcut?

CALIGULA: Cred că da.

TÎNĂRUL SCIPIO: Ce anume?

CALIGULA (*încet*): Disprețul.

*Cortina*

CALIGULA 49

## ACTUL AL TREILEA

### Scena I

*Înainte de ridicarea cortinei, zgomot de țimbale și de tobă. Cortina se ridică pe un soi de sărbătoare de bîlci. În centru, o draperie în fața căreia, pe o mică estradă,*

*se află Helicon și Caesonia. Instrumentiștii, de fiecare parte. Așezați pe scaune, cu spatele la spectatori, câțiva patricieni și tânărul Scipio.*

HELICON (*declamînd pe un ton de bîlci*): Apropiați-vă! Apropiați-vă! (*Țimbale.*) Zeii au coborît din nou pe pămînt. Caius, Cezar și zeu, supranumit Caligula, le-a împrumutat propriu-i chip omenesc. Apropiați-vă, muritori de rînd, miracolul sacru se desfășoară chiar sub ochii voștri. Printr-o favoare specială acordată binecuvîntatei domnii a lui Caligula, secretele divine sînt oferite tuturor privirilor.

*Țimbale.*

CAESONIA: Apropiați-vă, domnilor! Adorați și dați-vă obolul! Misterul ceresc e azi la-ndemîna tuturor pungilor.

*Țimbale.*

HELICON: Olimpul și culisele lui, intrigile, intimitățile și lacrimile lui. Apropiați-vă! Apropiați-vă! Veți afla întregul adevăr despre zeii voștri!

*Țimbale.*

CAESONIA: Adorați și dați-vă obolul. Apropiați-vă, domnilor! Reprezentația începe.

*Țimbale. Mișcare de sclavi care aduc pe estradă tot felul de obiecte.*

HELICON: O reconstituire impresionantă prin adevărul ei, o realizare fără precedent. Decorurile maiestuoase ale puterii divine coborîte pe pămînt, o atracție senzațională și nemărginită, fulgerul (*sclavii aprind focuri artificiale*), trăsnetul (*se agită un butoi plin cu pietre*), destinul însuși în marșul său triumfal. Apropiați-vă și priviți!

*Trage draperia într-o parte și Caligula, costumat grotesc în chip de Venus, apare pe un pedestal.*

CALIGULA (*amabil*): Azi sînt Venus.

CAESONIA: Adorația începe. Prosternați-vă (*toți, în afară de Scipio, se prosternă*) și repetați după mine rugăciunea sacră către Caligula-Venus: „Zeiță a durerilor și a dansului...”

PATRICIENII: „Zeiță a durerilor și a dansului...”

CAESONIA: „Născută din valuri, vîscoasă și amară, sărată și înspumată...”

PATRICIENII: „Născută din valuri, vîscoasă și amară, sărată și înspumată...”

CAESONIA: „Tu, care ești ca un rîs și un regret...”

PATRICIENII: „Tu, care ești ca un rîs și un regret...”

CAESONIA: „... un dezgust și o însuflețire...”

PATRICIENII: „... un dezgust și o însuflețire...”

CAESONIA: „Învață-ne pe noi indiferența care face să renască iubirile...”

PATRICIENII: „Învață-ne pe noi indiferența care face să renască iubirile...”

CAESONIA: „Dezvăluie-ne nouă că adevărul acestei lumi e lipsa oricărui adevăr...”

50 ALBERT CAMUS

CALIGULA

51

PATRICIENII: „Dezvăluie-ne nouă că adevărul acestei lumi e lipsa oricărui adevăr...”

CAESONIA: „Și dă-ne nouă puterea de-a trăi la înălțimea acestui adevăr fără seamăn...”

PATRICIENII: „Și dă-ne nouă puterea de-a trăi la înălțimea acestui



adevăr fără seamăn..."

CAESONIA: Pauză!

PATRICIENII: Pauză!

CAESONIA (*reluînd*): „Copleșește-ne pe noi cu darurile tale, lumineză-ne nouă chipurile cu nepărtinitoria ta cruzime, cu ura ta absolut obiectivă; desfă deasupra ochilor noștri mîinile tale pline de flori și de crime."

PATRICIENII: „... mîinile tale pline de flori și de crime."

CAESONIA: „Primește-i pe copiii tăi rătăciți. Primește-i în adăpostul pustiit al iubirii tale nepăsătoare și dureroase. Dă-ne nouă pasiunile tale fără obiect, durerile tale fără motiv și bucuriile tale fără viitor..."

PATRICIENII: „... și bucuriile tale fără viitor..."

CAESONIA (*susținut*): „Tu, atît de goală și de învăpăiată, inumană, dar atît de pămînteană, îmbată-ne pe noi cu vinul nepăsării tale și satură-ne pe noi pentru totdeauna în inima ta neagră și sărată."

PATRICIENII: „îmbată-ne pe noi cu vinul nepăsării tale și satură-ne pe noi pentru totdeauna în inima ta neagră și sărată."

*După ce patricienii pronunță și ultima frază, Caligula, pînă atunci nemișcat, se scutură și, apoi, cu o voce foarte puternică:*

CALIGULA: Se aprobă, copii, dorințele voastre vor fi îndeplinite.

*Se așază turcește pe pedestal. Unul cîte unul, patricienii se prosternă, își lasă obolul și se rînduiesc pe latura dreaptă, înainte de a ieși. Ultimul, tulburat, uită să-și dea obolul și se retrage. Dar Caligula, dintr-un salt, e în picioare.*

CALIGULA: Hei! Hei! înapoi, băiete! E frumos să mă adori, dar și mai frumos să mă îmbogățești. Mulțumesc. Așa mai merge. Dacă zeii n-ar avea altă bogăție decît dragostea muritorilor, ar fi la fel de săraci ca și săracul Caligula. Și-acum, domnilor, vi se îngăduie să plecați și să răspîndiți în oraș vestea despre uimitorul miracol la care v-a fost dat să asistați: ați văzut-o pe Venus, ceea ce se cheamă a vedea, cu ochii voștri pămîntești, și Venus v-a vorbit. Duceți-vă, domnilor! (*Mișcare printre patricieni.*) O clipă! La ieșire, s-o luați pe coridorul din stînga. Pe cel din dreapta am pus soldați să vă asasineze.

*Patricienii ies în mare grabă și cam în dezordine.*

*Sclavii și muzicanții dispar.*

## Scena II

*Helicon îl amenința pe Scipio cu degetul.*

HELICON: Scipio, iar ai făcut pe anarhistul!

SCIPIO (*către Caligula*): Ai pîngărit zeii, Caius.

HELICON: Ce-o fi vrînd sâ-nsemne asta?

SCIPIO: După ce-ai însîngerat pămîntul, acum pîngărești și cerul.

HELICON: Acestui tînăr îi plac grozav vorbele mari.

*Se duce să se întindă pe un divan.*

CAESONIA (*foarte calmă*): Repede te mai pornești, băiete; la ceasul acesta, în Roma, sînt oameni care mor pentru discursuri mult mai puțin elocvente.

SCIPIO: M-am hotărît sâ-i spun lui Caius adevărul.

CAESONIA: Ei bine, Caligula, este exact ce-i lipsea domniei tale: o strălucită personalitate morală.

CALIGULA (*interesat*): Așadar, tu crezi în zei, Scipio?

SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Atunci, nu te mai înțeleg: de ce ești atît de grăbit să denunți pîngăririle?

SCIPIO: Pot să neg un lucru fără să mă consider obligat a-l murdări și fără a le răpi altora dreptul să creadă în el.

52 ALBERT CAMUS

CALIGULA: Dar asta-i modestie, adevărată modestie! O, dragă Sci-

pio, sînt foarte mulțumit pentru tine. Și te invidiez, crede-mă...  
Fiindcă-i singurul sentiment pe care nu-l voi încerca, poate, niciodată.

SCIPIO: Nu pe mine ești gelos, ci chiar pe zei.

CALIGULA: Dacă vrei să știi, asta o să fie și marea taină a domniei mele. Tot ce mi se poate reproșa, azi, e că am mai făcut un mic progres pe calea puterii și a libertății. Pentru un om căruia îi place puterea, rivalitatea zeilor devine ceva supărător. Am înlăturat-o și p-asta. Le-am dovedit acestor zei fictivi că omul, dacă are voință, chiar și fără nici o ucenicie, poate să exercite și caraghioasa lor meserie.

SCIPIO: Asta-i și pîngărire, Caius.

CALIGULA: Nu, Scipio, asta-i clarviziune. Pur și simplu, am înțeles că nu există decît o singură modalitate de a fi egal cu zeii: e suficient să fii la fel de crud ca ei.

SCIPIO: E suficient să devii tiran.

CALIGULA: Ce este un tiran?

SCIPIO: Un suflet orb.

CALIGULA: Nu-i chiar așa, Scipio. Tiran e omul care sacrifică popoare ideilor și ambiției sale. Eu n-am idei și nici n-am ce să mai doresc în materie de onoruri și putere. Dacă exercit totuși această putere, o fac doar ca pe-o compensație.

SCIPIO: La ce?

CALIGULA: La prostia și ura zeilor.

SCIPIO: Ura nu se compensează prin ură. Puterea nu-i o soluție. Eu nu cunosc decît un singur mod pentru a cumpăni ostilitatea lumii.

CALIGULA: Care?

SCIPIO: Sărăcia.

CALIGULA (*îngrijindu-și picioarele*): Va trebui s-o încerc și p-asta într-o zi.

SCIPIO: Pînă una-alta, în jurul tău mor destul de mulți oameni.

CALIGULA

**53**

CALIGULA: De fapt, Scipio, destul de puțini. Știi cîte războaie am refuzat?

SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Trei. Și știi de ce le-am refuzat?

SCIPIO: Fiindcă puțin îți pasă de măreția Romei.

CALIGULA: Nu, fiindcă respect viața omenească.

SCIPIO: Îți bați joc de mine, Caius.

CALIGULA: Sau, cel puțin, o respect mai mult decît respect un ideal de cucerire. Dar e la fel de adevărat că n-o respect mai mult decît îmi respect propria viață. Și dacă mi-e ușor să ucid e fiindcă nu mi-e greu să mor. Nu, cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît mă conving că nu sînt un tiran.

SCIPIO: Ce-are a face, dacă ne costă la fel de mult ca și cum ai fi?

CALIGULA (*cu oarecare nerăbdare*): Dacă ai ști să numeri, ai afla că cel mai mic război purtat de un tiran chibzuit v-ar costa de o mie de ori mai scump decît capriciile fanteziei mele.

SCIPIO: Cel puțin ar avea un sens și esențialul e că am înțelege.

CALIGULA: Destinul nu poate fi înțeles și de aceea m-am pre-schimbat în destin. Am luat chipul năîng și de neînțeles al ze-ilor. Asta au și învățat tovarășii tăi de adineauri să adore.

SCIPIO: Și asta-i pîngărire, Caius.

CALIGULA: Nu, Scipio, e artă dramatică! Greșeala tuturor acestor oameni e că nu cred destul în teatru. Ar ști atunci că fiecărui om îi este îngăduit să joace tragediile cerești și să devină zeu. E de-ajuns să-ți împietrești inima.

SCIPIO: Tot ce se poate, Caius. Dar dacă acesta-i adevărul, atunci cred că ai făcut tot ce se poate face pentru ca, într-o bună zi, să se

ridice în jurul tău o legiune de zei omenești, la fel de neîndurători ca tine, și care să înece în sânge divinitatea ta de-o clipă.

CAESONIA: Scipio!

CALIGULA (*cu un glas categoric și aspru*): Te rog, Caesonia! Nici nu-ți dai seama cât e de adevărat ceea ce spui, Scipio: că am făcut tot ce trebuia făcut. Îmi închipui cu greu ziua de care vorbești.

54 ALBERT CAMUS

Dar, uneori, visez la ea. Și pe toate chipurile care răsar, atunci, din străfundul nopții cumplite, în trăsăturile lor schimonosite de ură și de neliniște, recunosc, într-adevăr, cu încântare, fața singurului zeu pe care l-am adorat în această lume: nemernic și laș ca însuși sufletul omenesc. (*Iritat.*) Și-acum du-te! Ai vorbit prea mult. (*Schimbînd tonul.*) Trebuie să mai dau cu lac pe unghiile de la picioare. E foarte urgent.

*Ies toți, în afară de Helicon, care se foiește în jurul lui Caligula, absorbit de îngrijirea picioarelor sale.*

### Scena III

CALIGULA: Helicon!

HELICON: Ce este?

CALIGULA: Lucrul tău înaintează?

HELICON: Care lucru?

CALIGULA: Ei bine... luna!

HELICON: Fac progrese. Trebuie s-avem răbdare. Dar aș vrea să-ți vorbesc.

CALIGULA: Răbdare poate că aș avea, dar nu prea am timp. Trebuie să te grăbești, Helicon.

HELICON: Ți-am spus doar, fac tot ce pot. Dar, mai înainte, aș vrea să-ți comunic cîteva lucruri grave.

CALIGULA (*de parcă nu l-ar fi auzit*): Ia aminte că, de fapt, am și avut-o.

HELICON: Pe cine?

CALIGULA: Luna.

HELICON: Da, firește. Dar știi că se complotează împotriva ta?

CALIGULA: Am avut-o de-a binelea. E-adevărat, numai de două sau de trei ori. Dar am avut-o, oricum.

HELICON: E-atîta vreme de cînd încerc să-ți vorbesc.

CALIGULA: Vara trecută. După ce am tot privit-o și mîngîiat-o, pe coloanele din grădină, pînă la urmă a înțeles.

CALIGULA 55

HELICON: Da' termină, Caius, cu jocul ăsta! Dacă nu vrei să m-asculți, rolul meu totuși e să-ți vorbesc. Cu-atît mai rău dacă n-auzi.

CALIGULA (*ocupat în continuare să-și înroșească unghiile de la picioare*): Lacul ăsta nu face doi bani. Dar să revenim la lună, era într-o frumoasă noapte de august. (*Helicon se întoarce cu ciudă și tace, nemișcat.*) Mai întîi, mi-a făcut cîteva nazuri. Mă și culcasem.

La început se găsea deasupra orizontului, sîngerie toată. Apoi a început să urce, din ce în ce mai ușoară, cu o repeziciune uimitoare. Pe măsură ce urca, se făcea tot mai luminoasă. Devenise ca un lac cu apă lăptoasă, în inima acelei nopți plină de foșnet de stele. Mi-a sosit atunci caldă pe de-a-ntregul — blîndă, ușoară și goală. A trecut pragul odăii și, cu maiestuoasa ei siguranță, a ajuns la patul meu, s-a strecurat alături de mine și m-a năpădit cu zîmbetele și cu strălucirea ei. Hotărît, lacul acesta nu face doi bani. După cum vezi, Helicon, pot spune, fără să mă laud, c-am avut-o.

HELICON: Vrei să m-asculți și să afli ce te-amenință?

CALIGULA (*se oprește și se uită la el fix*): Vreau numai luna, Helicon. Știu de pe-acum ce mă va ucide. Dar n-am epuizat încă toate posibilitățile de a-mi trăi viața. De aceea și vreau luna. Dar tu să nu mai vii pe-aici pînă nu mi-o aduci.  
HELICON: Atunci, o să-mi fac datoria și-o să-ți spun ce am de spus. Împotriva ta s-a urzit un complot. Conducător e Cherea. Am dat peste tăblița asta, din care poți să afli esențialul. O pun aici.  
*Helicon așază tăblița pe unul din scaune și iese.*  
CALIGULA: Helicon, unde te duci?  
HELICON (*din prag*): Să-ți caut luna.

## Scena IV

*Se aude o bătaie ușoară în ușa opusă. Caligula se întoarce brusc și-l vede pe bătrînul patrician.*

PATRICIANUL BĂTRÎN (*șovăind*): E voie, Caius?

56 ALBERT CAMUS

CALIGULA (*nerăbdător*): Ei bine! Intră. (*Privindu-l.*) Așadar, frumoasa mea, ai venit s-o vezi din nou pe Venus!

PATRICIANUL BĂTRÎN: Nu, nu pentru asta. Sssst! Oh! Iartă-mă, Caius... Vreau să spun... Știi cît de mult țin la tine... Și-apoi, tot ce vreau e să-mi sfîrșesc bătrînețile în pace.

CALIGULA: Mai iute! Mai iute!

PATRICIANUL BĂTRÎN: Da, bun. în sflrșit... (*Foarte repede.*)

E foarte grav, asta-i tot.

CALIGULA: Nu, nu e grav.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Ce anume, Caius?

CALIGULA: Dar despre ce vorbim, dragostea mea?

PATRICIANUL BĂTRÎN (*privind în jurul lui*): Adică... (*Se frămîntă, darpînă la urmă explodează.*) Un complot împotriva ta...

CALIGULA: Vezi, ce-ți spuneam, nu-i defel grav.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Caius, vor să te omoare.

CALIGULA (*se apropie de el și-l prinde de umeri*): Știi de ce nu pot să te cred?

PATRICIANUL BĂTRÎN (*schițînd gestul de ajura*): Pe toți zeii, Caius...

CALIGULA (*cu blîndețe și împingîndu-l ușor către ușă*): Nu jura, nu care cumva să juri. Mai bine ascultă. Dacă-i adevărat ce mi-ai spus, ar trebui să presupun că-ți trădezi prietenii, nu-i așa?

PATRICIANUL BĂTRÎN (*un pic pierdut*): Caius, vreau să spun că țin atît de mult la tine...

CALIGULA (*același ton*): Or, așa ceva nu pot să presupun. Urăsc atît de mult lașitatea, încît niciodată nu m-aș putea stăpîni să nu trimit la moarte un trădător. Știu bine cîte parale faci. Și e sigur că tu n-ai vrea nici să trădezi, nici să mori.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Desigur, Caius, desigur!

CALIGULA: După cum vezi, aveam dreptate să nu te cred. Nu ești un laș, nu-i așa?

PATRICIANUL BĂTRÎN: Oh! Nu..

CALIGULA: Nici un trădător?

CALIGULA 57

PATRICIANUL BĂTRÎN: De la sine-nțeleș, Caius.

CALIGULA: Și, prin urmare, nici complot nu există, spune-mi: nu era decît o simplă glumă?

PATRICIANUL BĂTRÎN (*descompus*): Glumă, o simplă glumă...

CALIGULA: Nimeni nu vrea să mă omoare, e limpede?

PATRICIANUL BĂTRÎN: Nimeni, firește, nimeni.

CALIGULA (*respirînd adînc, apoi încet*): Atunci șterge-o, frumoasa mea. Un om de onoare e un animal atît de rar în această lume, încît n-aș putea sâ-i suport prea multa vreme prezența.

Trebuie să rămîn singur, ca să gust această mare clipă.

## Scena V

*Caligula contemplînd o clipă, de la locul său, tăblița.*

*O ia în mînă și o citește. Respiră adînc și cheamă un soldat din gardă.*

CALIGULA: Țădu-l pe Cherea! (*Soldatul pleacă.*) O clipă. (*Soldatul se oprește.*) Cu respectul cuvenit.

*Soldatul iese. Caligula măsoară un timp încăperea de la un capăt la altul. Apoi se îndreaptă spre oglindă.*

CALIGULA: Idiotule, te hotărîseși să fii logic. Aș vrea să știu numai pînă unde o să mergi cu asta. (*Ironic.*) Crezi că dacă ți-ar aduce luna, toate au să se schimbe, nu-i așa? Ce-i deocamdată imposibil ar deveni posibil și, deodată, dintr-o singură lovitură, totul s-ar transfigura. De ce nu, Caligula? Cine poate ști? (*Se uită de jur împrejur.*) Din ce în ce mai puțină lume în jurul meu, ce ciudat! (*Către imaginea din oglindă, cu o voce surdă.*) Prea mulți morți, prea mulți morți, prea mulți morți, și asta pustiește locul. Chiar dacă mi s-ar aduce luna, tot nu mă pot întoarce la începuturi. Chiar dacă morții ar fremăta din nou sub mîngîierea soarelui, crimele tot n-ar intra în pămînt. (*Cu un accent furios.*)

58 ALBERT CAMUS

Logica, iubite Caligula, trebuie sâ-ți urmezi logica. Puterea pînă la capăt, dăruirea pînă la capăt. Nu, nu te poți întoarce la începuturi, trebuie să mergi pînă la mistuirea totală!

*Intră Cherea.*

## Scena VI

*Răsturnat în jilțul său, Caligula s-a înfășurat în mantie pînă la gît. Arată extenuat.*

CHEREA: M-ai chemat, Caius?

CALIGULA (*șoptit*): Da, Cherea. Gardă! Făclii!

*Tăcere.*

CHEREA: Ai să-mi spui ceva deosebit?

CALIGULA: Nu, Cherea.

*Tăcere.*

CHEREA (*putin enervat*): Ești sigur că ai nevoie de prezența mea?

CALIGULA: Absolut sigur, Cherea. (*Iarăși un timp de tăcere. Dintr-o dată, prevenitor.*) Dar, scuză-mă. Sînt distrat și te primesc foarte nepoliticos. Ia loc în jilțul acesta și să stăm de vorbă prietenește. Simt nevoia să conversez puțin cu cineva inteligent.

*Cherea se așază. Pentru prima oară de la începutul piesei, Caligula pare firesc.*

CALIGULA: Cherea, tu nu crezi că doi oameni la fel de mîndri și cu suflute la fel de mari ar putea, cel puțin o dată în viața lor, să-și vorbească din toată inima, ca și cum s-ar afla goi unul în fața celuilalt, eliberați de prejudecăți, de interese personale și de minciunile din care trăiesc?

CHEREA: Cred că se poate, Caius. Dar nu cred că tu ești capabil s-o faci.

CALIGULA: Ai dreptate. Voiam numai să știu dacă gîndești ca mine. Să ne punem, așadar, măștile. Să ne folosim minciunile.

CALIGULA

59

Să vorbim ca și cum ne-am bate, înarmați pînă-n dinți. Cherea,

de ce nu mă iubești?

CHEREA: Fiindcă n-am ce iubi la tine, Caius. Fiindcă astfel de lucruri nu se poruncesc. În sfârșit, fiindcă te-nțeleg foarte bine și fiindcă omul nu poate iubi acela dintre chipurile sale pe care încearcă să-l ascundă în sine însuși.

CALIGULA: De ce mă urăști?

CHEREA: Aici te înșeli, Caius. Nu te urăsc. Te consider dăunător și crud, egoist și vanitos. Dar nu pot să te urăsc atîta vreme cît știu că nu ești fericit. Și nici de disprețuit nu pot, fiindcă știu că nu ești laș.

CALIGULA: Atunci, de ce vrei să mă omori?

CHEREA: Ți-am spus doar: te consider dăunător. Mie-mi place siguranța și am nevoie de ea. Cei mai mulți dintre oameni sînt ca mine. Adică incapabili să trăiască într-un univers în care gîndirea cea mai stranie poate într-o singură clipă să pătrundă în realitate - în care, mai tot timpul, chiar și pătrunde, ca un cuțit într-o inimă. Nici eu nu vreau să trăiesc într-un asemenea univers. Prefer să fiu stăpîn pe mine însumi.

CALIGULA: Siguranța și logica nu merg împreună.

CHEREA: Adevărat. N-o fi logic, dar e sănătos.

CALIGULA: Continuă.

CHEREA: E tot ce-am avut de spus. Logica ta nu pot s-o accept. Eu am altă opinie despre îndatoririle mele de om. Știu că cei mai mulți dintre supușii tăi gîndesc ca mine. Ne stînjenești pe toți. E firesc să dispari.

CALIGULA: Foarte clar, totul, și cît se poate de legitim. Pentru cei mai mulți dintre oameni ar fi chiar de la sine înțeles. Pentru tine, însă, nu. Tu ești inteligent, și inteligența se plătește scump sau se neagă. Eu plătesc. Dar tu, de ce nu vrei nici să ți-o negi, nici să plătești?

CHEREA: Pentru că eu am poftă să trăiesc și să fiu fericit. Consider că, dacă împingi absurdul pînă la ultima lui consecință, nu se poate nici una, nici alta. Eu sînt ca toată lumea. Adesea, ca să

60 ALBERT CAMUS

mă simt liber, doresc și eu moartea celor pe care-i iubesc sau rîvnesc și eu la femeile pe care legile familiei sau ale prieteniei îmi interzic să le rîvnesc. Dacă aș fi logic, ar trebui atunci să ucid sau să posed. Consider însă că asemenea idei tulburi n-au nici o însemnătate. Dacă toată lumea s-ar îmbulzi să le înfăptuiască, n-am putea nici să trăim, nici să fim fericiți. Ți-o spun încă o dată, numai asta are însemnătate pentru mine.

CALIGULA: Atunci, e de presupus că tu crezi într-o anume idee superioară.

CHEREA: Cred că unele fapte sînt mai frumoase decît altele.

CALIGULA: Iar eu cred că toate sînt la fel.

CHEREA: Știu, Caius, de asta nici nu te urăsc. Dar ne stînjenești și trebuie să dispari.

CALIGULA: Foarte înțelept. Dar de ce să mi-o spui și să-ți riști viața?

CHEREA: Fiindcă m-ar înlocui alții și nu-mi place să mint.

*Tăcere.*

CALIGULA: Cherea!

CHEREA: Da, Caius.

CALIGULA: Tu nu crezi că doi oameni la fel de mîndri și cu suflete la fel de mari ar putea, cel puțin o dată în viața lor, să-și vorbească din toată inima?

CHEREA: Cred că, pînă acum, asta am și făcut.

CALIGULA: Da, Cherea. Și totuși mă socoteai incapabil de așa

ceva.

CHEREA: Am greșit, Caius, o recunosc și-ți mulțumesc. Acum ți-aștept sentința.

CALIGULA (*distrat*): Sentința? A! Vrei să zici... (*Scofînd tăblița de sub mantie.*) Cherea, cunoști asta?

CHEREA: Știam că se află în mîinile tale.

CALIGULA (*cu însuflețire*): Da, Cherea, și însăși sinceritatea ta era prefăcută. Cei doi oameni nu și-au vorbit din toată inima. Dar n-are importanță. Acum, să terminăm cu jocul de-a sinceritatea și să reluăm viața de mai înainte. Trebuie

CALIGULA 61

să încerci și tu să-nțelegi ce vreau să spun eu, să-nduri și tu jignirile și toanele mele. Ascultă, Cherea! Această tăbliță e singura dovadă.

CHEREA: Eu plec, Caius. M-am săturat de jocu-ăsta schimonosit. Îl cunosc prea bine și nu vreau să-l mai văd.

CALIGULA (*cu aceeași voce însuflețită și politicoasă*): Mai stai puțin. E singura dovadă, nu?

CHEREA: Nu cred că ai nevoie de dovezi ca să condamni un om la moarte.

CALIGULA: Adevărat. Dar, cel puțin o dată, vreau și eu să mă contrazic. Asta nu supără pe nimeni. Și-i atît de bine să te contrazici din cînd în cînd! E odihnitor. Am nevoie de odihna, Cherea.

CHEREA: Nu-nțeleg și nu-mi plac asemenea complicații.

CALIGULA: Desigur, Cherea. Tu ești un om sănătos. Tu nu-ți dorești nimic extraordinar. (*Izbucnind în rîs.*) Tu vrei să trăiești și să fii fericit. Doar atît!

CHEREA: Cred c-ar fi bine să ne oprim aici.

CALIGULA: Nu încă. Puțină răbdare, vrei? Mă aflu în posesia acestei dovezi, uite-o. Vreau să-mi închipui că n-aș putea să vă condemn la moarte fără ea. Asta-i rațiunea mea, modalitatea mea de-a mă odihni. Ei bine! Uite ce devin dovezile în mîna unui împărat.

*Apropie tăblița de o făclie. Cherea vine lingă el.*

*Făclia îi separă. Tăblița se topește.*

CALIGULA: Uite, conspiratorule! Se topește și, pe măsură ce această dovadă dispare, o lumină de nevinovăție îți inundă fața. Ce frunte impresionantă și curată ai, Cherea! Și ce frumos lucru, un nevinovat, ce frumos! Admiră-mi puterea! Nici chiar zeii n-ar putea să redea nevinovăția, fără ca mai înainte să fi pedepsit. Dar împăratul tău n-are nevoie decît de-o flacără pentru a te izbăvi și încuraja. Continua, Cherea, du-ți pînă la capăt strălucitul raționament pe care mi l-ai expus adineauri. Împăratul tău își așteaptă odihna. E modalitatea lui de a trăi și de a fi fericit.

62 ALBERT CAMUS

*Cherea îl privește pe Caligula uluit. Are un gest abia schițat, gata parcă să-l înțeleagă, deschide gura, apoi iese brusc. Caligula continuă să țină tăblița deasupra flăcării și, zîmbind, îl urmărește pe Cherea cu privirea.*  
*Cortina*

## ACTUL AL PATRULEA

### Scena I

*Scena se află în semiobscuritate. Intră Cherea și Scipio. Cherea se duce în dreapta, apoi în stînga și se întoarce către Scipio.*

SCIPIO (*mohorît*): Ce vrei de la mine?

CHEREA: Timpul ne zorește. Trebuie să fim hotărîți pentru ceea ce urmează să facem.

SCIPIO: Cine-ți spune că nu sînt hotărît?

CHEREA: N-ai venit la adunarea noastră de ieri.

SCIPIO (*întorcîndu-se*): Adevărat, Cherea.

CHEREA: Scipio, sînt mai bătrîn decît tine și nu obișnuiesc să cer ajutorul nimănui. Dar adevărul e că am nevoie de tine.

Acest omor impune chezași demni de respect. În mijlocul atîtor vanități rănite și al atîtor spaime nemernice, numai tu și cu mine avem motive curate. Chiar dacă ne părăsești, știu că n-ai să trădezi nimic. Dar asta mi-e totuna. Un singur lucru doresc - să rămîi cu noi.

SCIPIO: Te-nțeleg. Dar îți jur că nu pot.

CHEREA: Ai trecut deci de partea lui?

64 ALBERT CAMUS

SCIPIO: Nu. Dar nici contra lui nu pot să fiu. (*Pauză, apoi surd.*)

Dacă l-aș omorî, inima mea tot cu el ar fi.

CHEREA: Și totuși, el l-a omorît pe tatăl tău!

SCIPIO: Da, de-aici începe totul. Dar tot aici se și sfîrșește.

CHEREA: El neagă ceea ce tu mărturisești. Batjocorește ceea ce tu venerezi.

SCIPIO: Adevărat, Cherea. Și cu toate astea, ceva din mine îi seamănă. Aceeași văpaie ne arde inima la amîndoi.

CHEREA: Vine un ceas cînd trebuie să alegi. Eu am înăbușit în mine tot ce putea să-i semene.

SCIPIO: Eu nu pot să mai aleg, fiindcă, în afară de propria-mi suferință, sufăr și pentru suferința lui. Nenorocirea mea e că înțeleg totul.

CHEREA: Și-atunci, te-ai hotărît să-i dai dreptate.

SCIPIO (*într-un țipăt*): O! Te rog, Cherea, pentru mine nimeni, at solut nimeni n-o să mai aibă vreodată dreptate.

*Pauză, se privesc.*

CHEREA (*emoționat, înaintînd spre Scipio*): Să știi că-l urăsc mai mult pentru ceea ce a făcut din tine.

SCIPIO: Da, el m-a învățat să vreau totul.

CHEREA: Nu, Scipio, el te-a adus la disperare. Și a împinge ur suflet tînar la disperare e o crimă mai mare decît toate cele pe care le-a săvîrșit pînă acum. Îți jur că asta mi-ar ajunge lovesc în el cu sete.

*Se îndreaptă spre ieșire. Intră Helicon.*

## Scena II

HELICON: Te căutam, Cherea. Caligula organizează aici o mică reuniune prietenească. Va trebui să-l aștepți. (*Se-ntoarce spre Scipio.*) Dar de tine, porumbelule, nu-i nevoie. Poți să pleci.

SCIPIO (*înainte de a ieși, se întoarce către Cherea*): Cherea!

CALIGULA 65

CHEREA (*foarte blînd*): Da, Scipio.

SCIPIO: Încearcă să-nțelegi.

CHEREA (*foarte blînd*): Nu, Scipio.

*Scipio și Helicon ies.*

## Scena III

*Zgomot de arme în culise. Din dreapta apar doi soldați din gardă, conducîndu-i pe patricianul bătrîn și pe primul patrician, care dau semne de mare spaimă.*

PRIMUL PATRICIAN (*către soldat, cu un glas pe care-l vrea cît mai ferm*): În definitiv, ce vrea de la noi la ora asta din noapte?



SOLDATUL (*arătînd spre jîlţurile din dreapta*): Şezi acolo.  
PRIMUL PATRICIAN: Dacă-i vorba să ne omoare ca pe ceilalţi, nu-i nevoie de-atîtea complicaţii.  
SOLDATUL: Şezi acolo, catîr bătrîn!  
PATRICIANUL BĂTRÎN: Să ne-aşezăm. Omul acesta nu ştie nimic. E limpede.  
SOLDATUL: Da, frumoasa mea, e limpede.  
*Iese.*  
PRIMUL PATRICIAN: Trebuia să lucrăm repede, ştiam eu. Acum ne-aşteaptă tortura.

## Scena IV

CHEREA (*calm, aşezîndu-se*): Despre ce-i vorba?  
PRIMUL PATRICIAN şi PATRICIANUL BĂTRÎN (*deodată*):  
Complotul e descoperit.  
CHEREA: Şi-acum?  
PATRICIANUL BĂTRÎN (*tremurînd*): Tortura.  
66 ALBERT CAMUS  
CHEREA (*nepăsător*): Mi-amintesc că împăratul i-a dat optzeci şi una de mii de sesterţi unui sclav care furase, dar pe care tortura nu l-a făcut să mărturisească nimic.  
PRIMUL PATRICIAN: Halal consolare!  
CHEREA: Nu, dar e o dovadă că-i place curajul. Ar trebui să ţineţi seama de asta. (*Către patricianul bătrîn.*) Ce-ar fi dacă n-ai mai clănţani atîta din dinţi? Nu pot să sufăr zgomotul ăsta.  
PATRICIANUL BĂTRÎN: Vezi că...  
PRIMUL PATRICIAN: Destul cu vorbăria! E-n joc viaţa noastră.  
CHEREA (*fără să se mişte*): Cunoaşteţi vorba favorită a lui Caligula?  
PATRICIANUL BĂTRÎN (*gata să plîngă*): Da. îi spune călăului: „Omoară-l încet, ca să simtă că moare”.  
CHEREA: Nu, e alta mai bună. După o execuţie, cască şi spune foarte serios: „Ce admir mai mult e nepăsarea mea”.  
PRIMUL PATRICIAN: Auziţi?

*Zgomot de arme.*

CHEREA: Vorba asta trădează un om slab.  
PATRICIANUL BĂTRÎN: Ce-ar fi dacă n-ai mai filozofa atîta? Nu pot să sufăr.

*Prin fund apare un soldat care aduce cîteva arme şi le aranjează pe un scaun.*

CHEREA (*care nu l-a văzut*): Cel puţin să recunoaştem că omul ăsta exercită asupra noastră o influenţă de netăgăduit. Te sileşte să gîndeşti. Sileşte pe toată lumea să gîndească. Nesiguranţa, iată ceea ce te face să gîndeşti. De asta îl şi urmăreşte ura atîtor oameni.

PATRICIANUL BĂTRÎN (*tremurînd*): Priveşte!

CHEREA (*zărind armele, cu vocea un pic schimbată*): Poate că aveai dreptate.

PRIMUL PATRICIAN: Trebuia să ne grăbim. Am aşteptat prea mult.

**CHEREA:** Da. E o lecţie care vine cam tîrziu.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Dar e o nebunie. Nu vreau să mor.

*Se ridică şi vrea să fugă. Doi soldaţi sar şi-l reţin cu forţa, după ce mai întîi l-au pălmuit. Primul patrician cade zdrobit pe scaunul său. Cherea murmură ceva nedesluşit. Deodată, prin fund, ţîşneşte o muzică stranie, stridentă şi săltăreaţă, de sistre şi ţimbale. Patricienii tac şi privesc.*

CALIGULA 67

*Caligula, în rochie scurtă de dansatoare, cu Hori pe cap, apare ca o umbră chinezească în spatele cortinei din fundul scenei, mimează cîteva mişcări ridicole de dans şi dispare. Aproape imediat, un soldat anunţă cu voce solemnă: Spectacolul s-a terminat'. În acest timp, Caesonia s-a strecurat tăcută în spatele spectatorilor. Vorbeşte cu o voce*

neutră, care-îface totuși să tresară.

## Scena V

CAESONIA: Caligula mi-a dat sarcina să vă spun că în mod obișnuit vă chema aici pentru treburi de stat, dar azi v-a invitat să împărtășiți cu el o emoție artistică. (*Pauză, apoi cu aceeași voce.*) A adăugat, de altfel, că acelaia care nu i-o va împărtăși i se va tăia capul. (*Patricienii tac.*) Mă iertați că stărui. Dar trebuie să vă-ntreb dacă dansul a fost frumos.

PRIMUL PATRICIAN (*după o clipă de șovăire*): A fost frumos, Caesonia.

PATRICIANUL BĂTRÎN (*cu imensă recunoștință*): Oh! Da, Caesonia!

CAESONIA: Și tu, Cherea?

CHEREA (*rece*): De mare artă.

CAESONIA: Perfect, mă pot duce atunci să-l informez pe Caligula.

## Scena VI

*Intră Helicon.*

HELICON: Spune-mi, Cherea, chiar a fost de mare arta?

CHEREA: într-un fel, da.

HELICON: Înțeleg. Ești foarte tare, Cherea. Fals ca un om cinstit. Dar tare, într-adevăr. Eu nu sînt tare. Și, cu toate astea, n-am să-ngădui să vă atingei de Caius, chiar dacă el însuși dorește acest lucru.

68 ALBERT CAMUS

CHEREA: N-am priceput nimic din ce-ai spus. Dar te felicit pentru devotamentul tău. Îmi plac slugile bune.

HELICON: Te ții tare mîndru, ce să zic? Da, slujesc un nebun. Dar tu, tu pe cine slujești? Virtutea? Am să-ți spun ce gîndesc în privința asta. M-am născut sclav. Așa că, omule cinstit, aria virtuții eu am dansat-o mai întîi sub bici. Caius nu mi-a ținut discursuri. M-a eliberat și m-a adus în palatul lui. Așa am putut să dau ochii cu voi, virtușii. Și am văzut că arătați rău și mirosiți urît, răspîndiți mirosul fad al celor care n-au suferit și n-au riscat niciodată nimic. V-am văzut drapajele nobile, dar și oboseala din inimi, fața meschină, mîna furișată. Voi, judecători? Voi, care țineți tarabă de virtute, care visați la siguranța voastră cum visează fetele la dragoste, care veți muri totuși înfricoșați, fără să știți c-ați mințit toată viața, voi o să îndrăzniți să-l judecați pe cel care a suferit fără măsură și care sîngerează zilnic sub mii de alte răni? Mai întîi va trebui să mă loviți pe mine, fiți siguri de asta! Disprețuiește sclavul, Cherea! E mai presus de virtutea ta, fiindcă tot mai poate să-l iubească pe-acest stăpîn nenorocit, pe care-l va apăra împotriva nobilelor voastre minciuni, a gurilor voastre trădătoare.

CHEREA: Dragă Helicon, te lași furat de elocință. Cinstit vorbind, pe vremuri aveai gusturi mai alese.

HELICON: Îmi pare rău, crede-mă! Iată ce-nseamnă să fi avut prea mult de-a face cu voi. Soții bătrîni ajung să semene atît de mult unul cu altul, încît pînă la urma nu-i mai deosebești între ei. Dar o să-mi revin eu, nu te teme, o să-mi revin. Numai că... Uite, vezi fața asta? Bun. Privește-o bine! Perfect. Acum ți-ai văzut dușmanul. Iese.

CALIGULA 69

PATRICIANUL BĂTRÎN: Stați aici, stați aici! Eu tare-aș vrea să plec. (*Aspiră puternic.*) Aici miroase a mort.

PRIMUL PATRICIAN: Sau a minciună. (*Cu tristețe.*) Le-am spus că dansul a fost frumos.

PATRICIANUL BĂTRÎN (*împăciuit*): A și fost, într-un fel. A și fost.

*Intră, vijelioși, mai mulți patricieni și cavaleri.*

## Scena VIII

AL DOILEA PATRICIAN: Ce s-a-ntîmplat? Știți ceva? Ne-a chemat împăratul.

PATRICIANUL BĂTRÎN (*distrat*): Probabil pentru dans.

AL DOILEA PATRICIAN: Ce dans?

PATRICIANUL BĂTRÎN: Da, în sfîrșit, emoția artistică.

AL TREILEA PATRICIAN: Mi s-a spus că împăratul e foarte bolnav.

PRIMUL PATRICIAN: Este.

AL TREILEA PATRICIAN: Ce are? (*Plin de încîntare.*) Pe toți zeii, o să moară?

PRIMUL PATRICIAN: Nu cred. Boala lui nu-i mortală decît pentru alții.

PATRICIANUL BĂTRÎN: Dacă-ndrăznim s-o spunem.

AL DOILEA PATRICIAN: Te-nțeleg. Dar n-are și altă boală, mai puțin gravă și mai folositoare pentru noi?

PRIMUL PATRICIAN: Nu, boala asta a lui nu suferă concurență, îmi dați voie, trebuie să-l văd pe Cherea.

*Iese. Intră Caesonia. O clipă, tăcere.*

## Scena VII

CHEREA: Și-acum trebuie să acționăm repede. Stați aici amîndoi.

Noaptea asta vom fi o suta.

*Iese.*

## Scena IX

CAESONIA (*cu un aer indiferent*): Caligula suferă de stomac.

A vărsat sînge.

*Patricienii se îmbulzesc în jurul ei.*

70 ALBERT CAMUS

AL DOILEA PATRICIAN: O! Zei atotputernici, fac legămînt ca, dacă se vindecă, dau pentru tezaurul statului doua sute de mii de sesterți.

AL TREILEA PATRICIAN (*exagerat*): Jupiter, ia-mi mie viața în schimbul vieții lui.

*Caligula a intrat cu o clipă mai înainte. Ascultă.*

CALIGULA (*întîlnind spre cel de-al doilea patrician*): Lucius, îți primesc ofranda și-ți mulțumesc. Vistiernicul meu se va-nființa mîine la tine. (*Se duce la cel de-al treilea patrician și-l îmbrățișează.*) Nici nu-ți dai seama cît sînt de emoționat. (*O clipă de tăcere, apoi cu gingășie.*) Așadar, ții la mine?

AL TREILEA PATRICIAN (*convins*): O! Cezar, nu-i nimic pe lume ce n-aș da numaidecît pentru tine.

CALIGULA (*îmbrățișîndu-l din nou*): A! E prea mult, Cassius, nici nu merit atîta dragoste. (*Cassius schițează un gest de protest.*) Nu, nu, îți spun. Sînt nevredec de ea. (*Cheamă doi soldați.*) Luați-l! (*Către Cassius, cu blîndețe.*) Du-te, prietene. Și amintește-ți că împăratul ți-a dat inima lui.

AL TREILEA PATRICIAN (*vag neliniștit*): Dar unde să mă ducă?

CALIGULA: Ei, asta-i, la moarte. Doar ți-ai dat viața pentru a mea. Mă simt mai bine acum. Nu mai am nici măcar gustul acela oribil de sînge în gură. Tu m-ai vindecat. Cassius, ești fericit că poți să-ți dai viața pentru un altul, cînd acest altul se cheamă Caligula? Iată-mă din nou gata pentru toate serbările.

*Soldații îl tîrîsc pe cel de-al treilea patrician, care se împotrivește și urlă.*

AL TREILEA PATRICIAN: Nu vreau! Doar am glumit.

CALIGULA (*visător, printre urlete*): Curînd, căile de lîngă mare

vor fi aşternute cu mimoze. Femeile vor purta rochii uşoare. Un imens cer senin şi sonor, Cassius! Zîmbetele vieţii!

*Cassius e gata să iasă. Caesonia îl împinge uşor.*

CALIGULA 71

CALIGULA (*întorcîndu-se, deodată serios*): Dragul meu, dacă ai fi iubit cu adevărat viaţa, nu ţi-ai fi pus-o în joc atît de imprudent.

*Cassius e scos afară.*

CALIGULA (*revenind la masă*): Şi cînd ai pierdut, trebuie totdeauna să plăteşti. (*Pauză.*) Vino, Caesonia. (*Se întoarce către ceilalţi.*)

Să nu uit, mi-a venit o idee grozavă, pe care vreau să v-o împărtăşesc şi vouă. Domnia mea a fost prea fericită pînă acum. Nici ciumă universală, nici religie sîngeroasă, nici măcar o lovitură de stat, pe scurt, nimic care să vă poată trece în posteritate. Poate din cauza asta, vedeţi, tot încerc eu să compensez cumînţenia destinului. Vreau să spun... nu ştiu dacă m-aţi înţeles... (*Mic hohot de rîs.*) În sfîrşit, o să iau eu locul ciumei. (*Schimbînd tonul.*) Sssst, tăcere! Iată-l pe Cherea. E rîndul tău, Caesonia.

*Iese. Intră Cherea şi primul patrician.*

## Scena X

*Caesonia se duce repede înaintea lui Cherea.*

CAESONIA: Caligula a murit.

*Se întoarce, ca şi cum arplînge, şi-i fixează cu privirea pe ceilalţi care tac. Toţi sînt consternaţi, dar fiecare din alte motive.*

PRIMUL PATRICIAN: Eşti... eşti sigură de această nenorocire?

Nu-i cu putinţă, doar mai adineauri a dansat.

CAESONIA: Tocmai. Efortul ăsta l-a dat gata.

*Cherea trece repede de la unul la altul, apoi se întoarce spre Caesonia. Toată lumea tace.*

CAESONIA (*încet*): Cherea, tu nu spui nimic?

CHEREA (*foarte încet*): E o mare nenorocire, Caesonia.

*Caligula intră zgomotos şi merge de-a dreptul la Cherea.*

72 ALBERT CAMUS

CALIGULA: Bine jucat, Cherea. (*Se întoarce pe ioc, apoi îi priveşte pe ceilalţi. Supărat.*) Ei bine! am dat greş. (*Către Caesonia.*) Nu uita ce ţi-am spus.

*Iese.*

## Scena XI

*Caesonia îl urmăreşte cu privirea, tăcută.*

PATRICIANUL BĂTRÎN (*însufleţit de o speranţă ineputabilă*): Să fie oare bolnav, Caesonia?

CAESONIA (*privindu-l cu ură*): Nu, frumoasa mea, ceea ce tu habar n-ai e că omul acesta nu doarme decît două ceasuri pe noapte şi că restul timpului, incapabil să se odihnească, rătăceşte prin galeriile palatului. Habar n-ai şi nici nu te-ai întrebat vreodată la ce gîndeşte fiinţa asta în timpul atîtor ceasuri uci-gătoare, din miez de noapte pînă-n zori de zi. Bolnav? Nu, nu este. Doar dacă nu inventezi tu un nume şi un remediu pentru ulcerele care-i mistuie sufletul.

CHEREA (*care pare înduioşat*): Ai dreptate, Caesonia. Noi nu ignorăm că împăratul...

CAESONIA (*mai repede*): Nu, nu ignoraţi nimic. Dar, ca toţi cei lipsiţi de suflet, nu-i puteţi suferi pe cei care au prea mult. Prea mult suflet! Iată ce vă stinghereşte, nu? Şi-atunci numim asta boală; pedanţii nerozi au găsit o justificare şi sînt mulţumiţi. (*Pe alt ton.*) Cherea, te-ai priceput vreodată la dragoste?

CHEREA (*din nou el însuşi*): Acum sîntem prea bătrîni, ca să mai

învăţăm, Caesonia. Şi-apoi, nu-i sigur că împăratul ne-ar lăsa timp s-o facem.

CAESONIA (*care şi-a revenit*): Adevărat. (*Se aşază.*) Era să uit instrucţiunile lui Caligula. Aflaţi că ziua de azi e consacrată artei.

PATRICIANUL BĂTRÎN: După calendar?

CALIGULA 73

CAESONIA: Nu, după Caligula. A convocat aici câţiva poeţi. Le va propune să facă o compunere improvizată pe un subiect dat.

Doreşte să concureze neapărat şi aceia dintre voi care sînteţi poeţi. S-a referit, îndeosebi, la tînărul Scipio şi la Metellus.

METELLUS: Dar nu sîntem pregătiţi.

CAESONIA (*ca şi cum n-ar fi auzit, cu o voce inexpressivă*): Desigur că vor fi şi recompense. După cum, de asemenea, şi pedepse. (*Vagă agitaţie printre ceilalţi.*) Vă pot spune, confidenţial, că nu sînt prea grave.

*Intră Caligula. Arată mai sumbru ca niciodată.*

## Scena XII

CALIGULA: E pregătit totul?

CAESONIA: Totul. (*Către un soldat din gardă.*) Să intre poeţii.

*Intră, doi cîte doi, o duzină de poeţi care coboară spre dreapta, în pas cadenţat.*

CALIGULA: Şi ceilalţi?

CAESONIA: Scipio şi Metellus!

*Amîndoi se alătură grupului de poeţi. Caligula se aşază în fund, la stîngă, o dată cu Caesonia şi cu restul patricienilor. Tăcere de o clipă.*

CALIGULA: Subiect - moartea. Timp - un minut.

*Poeţii scriu în mare grabă pe tăbliţele lor.*

PATRICIANUL BĂTRÎN: Cine va forma juriul?

CALIGULA: Eu, n-ajunge?

PATRICIANUL BĂTRÎN: Oh! Da. Cu prisosinţă.

CHEREĂ: Caius, participi şi tu la concurs?

CALIGULA: Inutil. Mi-am făcut de mult compunerea inspirată de acest subiect.

PATRICIANUL BĂTRÎN (*îndatoritor*): De unde-am putea să ne-o procurăm şi noi?

CALIGULA: În felul meu, o recit zilnic.

74 ALBERT CAMUS

*Caesonia îl priveşte neliniştită.*

CALIGULA (*brutal*): Nu-ţi place cum arăt?

CAESONIA (*blînd*): Îţi cer iertare.

CALIGULA: Ah! Te rog, fără umilinţă. Mai ales, fără umilinţă.

Eşti şi-aşa greu de suportat, darămite umilinţa ta!

*Caesonia îşi revine încet.*

CALIGULA (*către Cherea*): Să continuăm. E singura compunere pe care am făcut-o. Dar ea constituie şi dovada că sînt singurul artist pe care l-a cunoscut Roma, auzi, Cherea, singurul care-şi pune de acord gîndirea cu faptele sale.

CHEREA: E numai o chestiune de putere.

CALIGULA: Într-adevăr. Ceilalţi creează numai fiindcă sînt lipsiţi de putere. Eu n-am nevoie de o operă scrisă: trăiesc. (*Cu brutalitate.*) Hei, voi de-acolo, sînteţi gata?

METELLUS: Cred că da.

TOŢI: Da.

CALIGULA: Bun, acum ascultaţi-mă cu atenţie. Veţi ieşi din rînduri. Eu voi fluiera. Primul va începe să citească. La fluierul meu să se oprească, pentru ca al doilea să înceapă. Şi-aşa mai departe. Victorios, desigur, va fi acela a cărui compunere nu va

fi întreruptă de fluier. Pregătiți-vă! (*Se întoarce către Caesonia, confidențial.*) E nevoie de organizare în toate, chiar și în artă.

*Fluier.*

PRIMUL POET: Moarte, când dincolo de țarmurile negre...

*Fluier. Poetul coboară spre stingă. Ceilalți vor face la fel.*

*Scenă mecanică.*

AL DOILEA POET: Cele trei Parce în peștera lor...

*Fluier.*

AL TREILA POET: Te chem, o, moarte...

*Fluier furios. Al patrulea poet înaintază și ia o poză declamatorie.*

*Fluierul răsună mai înainte ca el să înceapă.*

AL CINCILEA POET: Când eram copil mic...

CALIGULA 75

CALIGULA (*urlînd*): Nu! Ce legătură poate să aibă copilăria unui imbecil cu acest subiect? Vrei să-mi spui care-i legătura?

AL CINCILEA POET: Caius, dar n-am terminat...

*Fluier strident.*

AL ȘASELEA POET (*înaintază, dregîndu-și vocea*): Neînduplecată, ea se-ndreaptă...

*Fluier.*

AL ȘAPTELEA POET (*misterios*): Tainică și difuză cuvîntare...

*Fluier întrerupt. Scipio înaintază fără tăblițe.*

CALIGULA: Scipio, e rîndul tau. N-ai tăblițe?

SCIPIO: N-am nevoie.

CALIGULA: Să vedem.

*Își molfăie fluierul între buze.*

SCIPIO (*foarte aproape de Caligula, fără să-l privească și cu un soi de oboseală*):

„Goană după fericirea care purifică fapte,

Ceruri peste care soarele inundă,

Sălbatic și unice serbări, delirul meu fără speranță!...”

CALIGULA (*blînd*): Vrei să te oprești? (*Către Scipio.*) Ești prea tînăr ca să cunoști adevăratele lecții ale morții.

SCIPIO (*fixîndu-l pe Caligula*): Eram prea tînăr ca să-l pierd pe tata.

CALIGULA (*întorcîndu-se brusc*): Hei, voi, strîngeți rîndurile! Un

fals poet e o pedeapsă prea mare pentru gustul meu. Gîndeam pînă azi să vă păstrez ca aliați și, uneori, mi-am închipuit că ați putea forma ultima falangă a apărătorilor mei. Dar e-n zadar și va trebui să v-arunc în tabăra dușmanilor mei. Dacă și poezii se ridică împotriva mea, atunci pot spune că acesta-i sfîrșitul. Ieșiți în ordine! O să defilați pe dinaintea mea, lingîndu-vă tăblițele, ca să ștergeți urmele grozăviilor voastre. Atenție! Înainte, marș!

*Fluierături ritmate. Mergînd în pas cadențat, poezii ies prin dreapta, lingîndu-și nemuritoarele tăblițe.*

CALIGULA (*în șoaptă*): Ieșiți cu toții!

*La ușă, Cherea îl reține pe primul patrician, prinzîndu-l de umăr.*

76 ALBERT CAMUS

CHEREA: A sosit momentul.

*Tînărul Scipio, care a auzit, ezită pe pragul ușii, de unde revine spre Caligula.*

CALIGULA (*cu răutate*): Nu poți să mă lași în pace, așa cum o face acum tatăl tău?

## Scena XIII

SCIPIO: Zău, Caius, toate astea-s fără rost. Știu bine că ai ales.

CALIGULA: Lasă-mă!

SCIPIO: O să te las, firește, fiindcă acum sînt sigur că te-am înțeles. Nici pentru tine, nici pentru mine, care-ți semăn atît de mult, nu mai există ieșire. O să plec undeva departe, să caut rațiunea tuturor acestor lucruri. *(Pauză, se uită la Caligula. Cu o mare emoție.)* Adio, scumpe Caius. Cînd totul se va fi terminat, să nu uiți că te-am iubit.

*Iese. Caligula se uită la el. Schițează un gest. Dar se scutură cu brutalitate și se întoarce spre Caesonia.*

CAESONIA: Ce-a vrut să spună?

CALIGULA: Depășește puterea ta de înțelegere.

CAESONIA: La ce te gîndești?

CALIGULA: La el. Și la tine, de asemenea. Dar e același lucru.

CAESONIA: Ce-i cu tine?

CALIGULA *(privind-o)*: Scipio a plecat. S-a sfîrșit cu prietenia.

Dar tu, mă întreb, tu de ce mai stai aici?...

CAESONIA: Pentru că-ți plac.

CALIGULA: Nu. Dacă te-aș trimite la moarte, cred c-aș înțelege.

CAESONIA: Ar fi o soluție. Fă-o! Dar n-ai putea, cel puțin pentru o clipă, să te lași în voie și să trăiești liber?

CALIGULA: Sînt cîțiva ani de cînd tot încerc să trăiesc liber.

CAESONIA: Nu asta voiam să spun. Te rog să mă-nțelegi. E-atît de bine să trăiești și să iubești cu inima plină de puritate!

CALIGULA 77

CALIGULA: Fiecare își cîștigă puritatea cum poate. Eu, urmărind esențialul. Ceea ce, de altfel, nu m-ar împiedica să pun să te omoare. *(Rîde.)* Ar fi încoronarea carierei mele.

*Caligula se ridică și răsuțește oglinda către sine. Merge în cerc, lăsîndu-și brațele să spînzure moi, aproape fără gesturi, ca o Fiară.*

CALIGULA: Ce ciudat! Cînd nu omor, mă simt singur. Cei vii n-a-jung să-mi populeze universul și să-mi spulbere plictiseala. Cînd vă găsiți cu toții aici, mă faceți să simt un gol fără sfîrșit în care nu pot privi. Nu mă simt bine decît printre morții mei. *(Se postează cu fața la public, puțin aplecat înainte, a uitat de Caesonia.)* Ei sînt adevărați. Sînt ca și mine. M-așteaptă și mă zoresc. *(Dă din cap.)*

întrețin dialoguri lungi cu unul sau cu altul dintre cei care strigau către mine să-i grațiez și cărora eu am poruncit să li se taie limba.

CAESONIA: Vino! întinde-te lîngă mine! Pune-ți capul pe genunchii mei! *(Caligula ascultă.)* Acum te simți bine. E-atîta tăcere!

CALIGULA: Atîta tăcere! Exagerezi. Tu n-auzi acest zăngănit de săbii? *(Se aude.)* Nu percepi aceste mii de șoapte ale urii care stă la pîndă?

CAESONIA: Nimeni n-ar îndrăzni...

CALIGULA: Ba da, prostia.

CAESONIA: Ea nu ucide. Ea te face înțelept.

CALIGULA: Ba ucide, Caesonia. Cînd se consideră ofensată, devine ucigătoare. Oh! Nu mă vor asasina cei cărora le-am omorît copiii sau tatăl. Aceștia au înțeles. Ei sînt de partea mea, au același gust în gură. Ci ceilalți, pe care i-am batjocorit și ridiculizat, în fața vanității lor mă aflu fără apărare.

CAESONIA *(cu vehemență)*: Te vom apăra noi, sîntem încă mulți care te iubim.

CALIGULA: Sînteți din ce în ce mai puțini. Am făcut tot ce trebuia pentru asta. Și-apoi, să fim drepecți, n-am numai prostia împotriva

mea, am și cinstea, și curajul celor care vor să fie fericiți.

78

ALBERT CAMUS

CAESONIA (*același joc*): Nu, n-au să te omoare. Sau se va stîrni, atunci, din cer o forță care-i va nimici mai înainte ca ei să te fi atins.

CALIGULA: Din cer! Nu există cer, sărmană femeie! (*Se așază.*) Dar de ce atîta dragoste, așa deodată, parcă nu intră în convenția noastră, nu?

CAESONIA (*care s-a ridicat și merge*): Nu-i de ajuns că te văd omorîndu-i pe alții, mai trebuie să știu că și tu vei fi omorît?

Nu-i de ajuns că te accept crud și sfișiat, că-ți simt mirosul de ucigaș cînd te așezi peste pîntecele meu? Zilnic văd cum moare cîte ceva din ce mai e omenesc în tine. (*Se întoarce către el.*)

Știu că sînt bătrînă și că încep să mă urîțesc. Dar grija ce ți-o port mi-a crescut atît de mult sufletul, încît mi-e totuna dacă nu mă iubești. Aș vrea numai să te văd vindecat, tocmai fiindcă ești încă un copil. Ai toată viața înaintea ta! Și-n definitiv, ce lucru mai mare vrei decît o viață de om?

CALIGULA (*se ridică și o privește*): Te afli aici de foarte multă vreme.

CAESONIA: Adevărat. Dar ai să mă păstrezi, nu-i așa?

CALIGULA: Nu știu. Știu numai pentru ce te afli aici: pentru toate nopțile în care plăcerea era țipăt și suferință, și pentru tot ce cunoști din mine. (*O cuprinde în brațe și, cu o mîină, îi dă puțin capul pe spate.*) Am douăzeci și nouă de ani. Puțin. Dar la ceasul acesta în care viața mi-apare totuși atît de lungă, atît de încărcată de cadavre, atît de împlinită, în sfîrșit, tu ai rămas ultimul martor. Și nu mă pot împiedica să nu simt un fel de duioșie rușinoasă față de bătrîna care vei fi cîndva.

CAESONIA: Spune-mi că vrei să mă păstrezi!

CALIGULA: Nu știu. Sînt numai conștient și ăsta-i lucrul cel mai teribil, că singurul sentiment curat pe care mi l-a oferit viața pînă azi e tocmai această duioșie rușinoasă.

*Caesonia se desprinde din brațele lui, Caligula o urmează.*

*Femeia se lipește cu spatele de el, Caligula o înlănțuie.*

CALIGULA: N-ar fi mai bine ca și ultimul martor să dispară?

CALIGULA 79

CAESONIA: N-are nici o importanță. Vorbele tale m-au făcut fericită. Dar de ce să nu pot împărți cu tine această fericire?

CALIGULA: Cine-ți spune că nu sînt fericit?

CAESONIA: Fericirea e generoasă. Nu trăiește din distrugeri.

CALIGULA: Atunci înseamnă că sînt două feluri de fericire, iar eu am ales-o pe aceea a ucigașilor. Fiindcă sînt fericit. A fost o vreme cînd credeam că am atins limitele durerii. Ei bine! Nu, se poate merge și mai departe. Dincolo de granița acestui ținut începe o fericire stearpă și măreață. Uită-te la mine! (*Caesonia se întoarce spre el.*) Caesonia, îmi vine să rîd cînd mă gîndesc că ani de-a rîndul Roma întreagă s-a ferit să rostească numele Drusillei. Pentru că ani de-a rîndul Roma s-a înșelat. Atunci, de fapt, am înțeles că dragostea nu mi-e de ajuns. Cu atît mai mult o înțeleg azi, cînd te privesc pe tine. A iubi pe cineva înseamnă a accepta să îmbătrînești alături de el. Eu nu sînt capabil de asemenea iubire. Drusilla bătrînă ar fi fost ceva mult mai rău decît Drusilla moartă. Obişnuit, credem că omul suferă că, într-o bună zi, ființa pe care o iubește moare. Dar adevărata lui suferință e mai puțin deșartă; își dă seama că nici durerea nu durează. Pînă și durerea e lipsită de sens. După cum vezi, n-aveam nici o scuză, nici măcar umbra vreunei iubiri, nici amărăciunea vreunei melancolii. N-am nici un alibi. Dar azi, iată-mă și mai liber decît acum



cîțiva ani, eliberat și de amintire, și de iluzie. (*Rîde pătimaș.*)  
Acum știu că nimic nu durează! Să știi asta! Sîntem doar vreo doi-trei în istorie care am făcut cu adevărat experiența, care am atins această fericire dementă. Caesonia, ai urmărit pînă la capăt o foarte stranie tragedie. E timpul ca pentru tine să cadă cortina.

*Trece din nou în spatele ei și-și petrece antebrațul*

*pe după gîtul Caesoniei.*

CAESONIA (*înfricoșată*): Fericire să fie această înspăimîntătoare libertate?

CALIGULA (*strîngînd puțin cîte puțin, cu brațul, gîtul Caesoniei*):

Fii sigură de asta, Caesonia. Fără ea, aș fi fost un om multumit. Datorita ei, am cucerit clarviziunea divină a solitarului.

80 ALBERT CAMUS

*(Se însuflește tot mai mult, strangulînd-o puțin cîte puțin pe Caesonia, care cedează fără rezistență, cu mîinile un pic desfăcute ]*

*înainte. Caligula îi vorbește, aplecat spre urechea ei.)* Trăiesc, ucid, exercit puterea delirantă a nimicitorului, față de care aceea a creatorului pare simplă maimuțareală. Asta înseamnă să fii fericit. Asta-i fericirea, această cumplită eliberare, acest dispreț universal, sîngele, ura din jurul meu, această izolare fără seamă a omului care-și are privirea ațintită asupra întregii sale vieți, bucuria nemă- ] surată a asasinului nepedepsit, această logică necruțătoare care strivește vieți omenești (*ride*), care te strivește pe tine, Caesonia, pentru a realiza, în sfîrșit, singurătatea veșnică pe care mi-o doresc.

CAESONIA (*zbătîndu-se ușor*): Caius!

CALIGULA (*din ce în ce mai exaltat*): Nu, fără duioșie. Trebuie să terminăm, fiindcă timpul ne zorește. Timpul ne zorește, scumpă Caesonia!

*Caesonia horcăie. Caligula o trage*

*spre pat, unde o lasă să cadă.*

CALIGULA (*privind-o cu un aer rătăcit, vocea îi este acum răgușită*):

Și tu de asemenea, și tu erai vinovată. Dar a ucide nu-i soluția.

## Scena XIV

*Se învîrte de jur împrejur, rătăcit, se duce la oglindă.*

CALIGULA: Caligula! Și tu de asemenea, și tu de asemenea, și tu ești vinovat. Atunci, ce contează, nu-i așa, că ești vinovat ceva mai mult sau ceva mai puțin! Dar cine-ar îndrăzni să mă condamne în această lume fără judecător, în care nimeni nu-i nevinovat! (*Cu toată forța disperării, lipîndu-se de oglindă.*) Vezi bine că Helicon n-a venit. N-o să am luna. Dar ce dureros e să ai dreptate și să trebuiască să mergi pînă la mistuirea totală. Fiindcă mi-e frică de mistuirea totală. Zgomot de arme! Nevinovăția își pregătește triumful. De ce nu sînt în locul lor! Mi-e frică. Ce dezgustător, după ce i-ai disprețuit pe ceilalți, să-ți simți sufletul bîntuit de-aceiași

CALIGULA 81

lașitate. Dar nu face nimic. Nici frica nu durează. Voi regăsi acel imens gol în care inima se potolește.

*Se dă un pas înapoi, revine spre oglindă. Pare mai*

*calm. Începe să vorbească din nou, dar cu un glas mai scăzut și mai concentrat.*

CALIGULA: Totul pare atît de complicat. Și totuși e atît de simplu.

Dacă aș fi avut luna, dacă iubirea mi-ar fi fost de ajuns, totul s-ar fi schimbat. Dar unde să-mi sting setea asta? Ce inimă, ce zeu ar putea să aibă pentru mine profunzimea unui lac? (*îngenunchind și plîngînd.*) Nimic în lumea asta și nici în cealaltă, care să fie pe măsura mea. Știu totuși, după cum și tu știi (*întinde mîinile spre oglindă, plîngînd*), că mi-ar fi de ajuns ca imposibilul să existe. Imposibilul! L-am căutat între hotarele lumii, între propriile hotare. Am întins mîinile (*strigînd*), le întind și acum și mereu mă izbesc de tine, mereu tu în fața mea, și nutresc o ură cumplită

contra ta. N-am apucat pe drumul care trebuia, n-ajung la nimic. Libertatea mea nu-i cea bună. Helicon! Helicon! Nimic! încă nimic. O, ce grea e noaptea asta! Helicon n-o să mai vină: vom fi vinovați pe vecie! Noaptea asta e grea ca durerea omenească. *în culise se aude zgomot de arme și șoapte.*

HELICON (ivindu-se în fund): Păzea, Caius! Păzea! *O mână nevăzută îl înjunghie pe Helicon. Caligula se ridică, ia un scaun și se apropie de oglindă, suflând greu. Se observă, simulează un salt înainte și, față de mișcarea simetrică a dublului său din oglindă, zvîrle scaunul cu toată puterea, urlînd:*

CALIGULA: în istorie, Caligula, în istorie! *Oglinda se sparge și-n aceeași clipă, prin toate ușile, intră conjurații înarmați. Caligula îi întâmpină cu un ris smintit. Patricianul bătrîn îl lovește în spate, Cherea - drept în față. Rîsul lui Caligula se preschimbă în horcăieli. Lovesc cu toții. într-un ultim hohot, rizînd și horcăind, Caligula urlă:*

CALIGULA: Tot mai sînt viu!  
Cortina

# NEÎNȚELEGEREA

Piesă în patru acte  
*Prietenilor mei de la*  
*„ThââtKdel'Equipe”*

## PERSONAJELE

MARTHA  
MĂRIA  
MAMA  
JAN  
BĂTRÎNUL SERVITOR

## ACTUL INTII

*Ora amiezii. Sala mare a hanului. O sală curată și luminoasă.*  
*Totul e îngrijit.*

### Scena I

MAMA: Se întoarce.  
MARTHA: Ți-a spus-o el?  
MAMA: Da. Când a ieșit.  
MARTHA: Se întoarce singur?  
MAMA: Nu știu.  
MARTHA: E bogat?  
MAMA: N-a întrebat de preț.  
MARTHA: Dacă-i bogat, e cu atât mai bine. Dar trebuie să fie și singur.  
MAMA (*obosită*): Da. Singur și bogat. Și atunci trebuie s-o luăm iar de la început.  
MARTHA: Da. De la început. Dar merită osteneala. (*Tac. Martha o privește pe maică-sa.*) Mamă, ești ciudată. De la un timp nu te mai recunosc.  
MAMA: Sînt obosită, fata mea, asta-i tot. Aș vrea să mă odihnesc.  
MARTHA: Aș putea să fac eu treaba din casă. Atunci ai avea zilele libere.

90 ALBERT CAMUS

MAMA: Nu de odihna asta e vorba. Nu, e vorba de niște visuri de femeie bătrînă. Vreau liniște și puțină nepăsare. Doar atît.  
(*Ride fără prea multă convingere.*) E o prostie să-ți spun asta, Martha, dar sînt seri în care aproape că aș vrea să cred în Dumnezeu.  
MARTHA: Nu ești chiar atît de bătrînă, mamă, ca să ajungi în halul ăsta. Ai lucruri mai bune de făcut pe lumea asta.  
MAMA: Știi bine că glumesc. Dar ce vrei! La capătul vieții ai uneori dreptul să-ți dai drumul. Omul nu poate fi mereu rigid și aspru cum ești tu, Martha. De altfel, nici cu vîrsta ta nu se potrivește. Cunosc multe fete, născute în același timp cu tine, care nu se gîndesc decît la nebunii.  
MARTHA: Nebuniile lor nu sînt nimic pe lîngă ale noastre, știi bine.  
MAMA: Lasă asta.  
MARTHA (*rar*): S-ar părea că au început să existe cuvinte care-ți ard buzele.  
MAMA: Ce-ți pasă, de vreme ce nu mă dau înapoi de la fapte? Dar ce contează! Voiam doar să spun că mi-ar plăcea și mie să văd uneori zîmbind.  
MARTHA: Mi se întîmplă, zău.  
MAMA: Eu nu te-am văzut niciodată.  
MARTHA: Pentru că zîmbesc la mine în cameră, în ceasurile cînd sînt singură.

MAMA (*privind-o cu atenție*): Ce aspră ți-e fața, Martha!  
MARTHA (*apropiindu-se de ea, calmă*): Și nu-ți place?  
MAMA (*continuând s-o privească, apoi după un timp*): Ba da. Cred că totuși îmi place.

MARTHA (*agitată*): Ah! mamă! Când o să strângem bani mulți și-o să putem părăsi meleagurile astea fără orizont, când o să lăsăm în urma noastră hanul ăsta, orașul ăsta unde plouă întruna, când o să uităm regiunile astea întunecate, când o să fim, în sfârșit, în fața mării pe care am visat-o atât de mult, atunci, în ziua aceea, mă vei vedea zîmbind. Dar ca să trăiești  
NEÎNȚELEGEREA 91

liber în fața mării ai nevoie de bani, bani mulți. Iată de ce nu trebuie să-ți fie teamă de cuvinte. Iată de ce trebuie să vezi de cel care a spus că se va întoarce. Dacă-i destul de bogat, libertatea mea va începe, poate, cu el. Ați stat mai mult de vorbă, mamă?

MAMA: Nu. Am schimbat doar câteva cuvinte.

MARTHA: Ce aer avea când ți-a cerut camera?

MAMA: Nu știu. Nu văd bine și nu prea m-am uitat la el. Știu din experiență că-i mai bine să nu te uiți la ei. E mai ușor să ucizi ceea ce nu cunoști. (*După un timp.*) Bucură-te, acum nu-mi mai e teamă de cuvinte.

MARTHA: E mai bine așa. Nu-mi plac aluziile. Crima e crimă, trebuie să știi ce vrei. Și am impresia că adineauri știai, de vreme ce te-ai gândit la asta în timp ce-i răspundeai călătorului.

MAMA: Nu m-am gândit. I-am răspuns din obișnuință.

MARTHA: Obișnuință? Și totuși știi că ocaziile au fost rare!

MAMA: Fără îndoială. Dar obișnuința începe de la a doua crimă. La prima, nu începe nimic. E ceva care se sfârșește. Și pe urma, dacă ocaziile au fost rare, ele s-au întins de-a lungul câtorva ani și obișnuința s-a întărit prin amintiri. Da, amintirea e cea care m-a împins să răspund, care m-a prevenit să nu-l privesc în ochi și care m-a asigurat că are o față de victimă.

MARTHA: Mamă, va trebui să-l omorîm.

MAMA (*mai încet*): Fără îndoială, va trebui să-l omorîm.

MARTHA: Spui asta într-un fel foarte ciudat.

MAMA: Sînt obosită, într-adevăr, și aș vrea ca măcar ăsta să fie ultimul. E groaznic de obositor să ucizi. Nu-mi pasă dacă am să mor în fața mării sau în mijlocul acestor cîmpii, dar după aceea vreau să plecăm împreună.

MARTHA: Vom pleca. Și va fi o clipă mare! Curaj, mamă, nu mai e mult de făcut. Știi bine că nici măcar nu e vorba de a ucide, își va bea ceaiul, va dormi și așa, dormind, îl vom duce la râu. Și îl vor găsi după multă vreme lipit de un baraj, împreună cu

92 ALBERT CAMUS

alții care nu vor fi avut norocul lui și care se vor fi aruncat în apă cu ochii deschiși. În ziua când am asistat la curățirea barajului, mi-ai spus, mamă, că ai noștri au suferit cel mai puțin, că viața e mai crudă decît noi. Curaj, ai să-ți găsești tihna și vom fugi, în sfârșit, de aici.

MAMA: Da, am să-mi revin. E adevărat, uneori îmi pare bine că ai noștri n-au suferit. Aproape că nici nu e o crimă, e doar o intervenție, un brînci ușor prin care pui capăt unor vieți necunoscute. Și e adevărat că, după cîte s-ar părea, viața e mai crudă decît noi. Și poate că de asta mi-e greu să mă simt vinovată.

*Intră bătrînul servitor. Se duce și se așază în spatele tejghelei, fără să scoată o vorbă. Va sta acolo nemișcat pînă la sfîrșitul scenei.*

MARTHA: Ce cameră îi dăm?

MAMA: Oricare. Numai să fie la etajul întîi.

MARTHA: Da. Ultima dată ne-am chinuit îngrozitor cu cele două etaje. *(Se așază pentru prima dată.)* E adevărat, mamă, că acolo, pe plajă, nisipul îți arde tălpile?

MAMA: N-am fost niciodată acolo, știi bine. Dar mi s-a spus că soarele mistuie totul.

MARTHA: Am citit într-o carte că mistuie și sufletele. Că face trupurile să strălucească, dar că le golește pe dinăuntru.

MAMA: Oare asta te face să visezi, Martha?

MARTHA: Da. M-am săturat să-mi tot port sufletul cu mine. Ar de nerăbdare să ajung acolo unde soarele ucide toate întrebările. Asta, aici, nu-i casa mea.

MAMA: Dar, din păcate, mai avem multe de făcut pînă atunci.

Dacă totul merge bine, voi pleca desigur cu tine. Numai că eu n-am să simt că mă duc acasă. Există o vîrstă cînd nu te mai poți odihni nicăieri și e deja foarte mult dacă ai reușit să-ți clădești singur casa aceea ridicola de cărămidă, mobilată cu amintiri, și unde se întîmplă uneori să adormi. Și totuși, ce bine ar fi dacă aș reuși să găsesc deodată și somn, și uitare.

NEÎNȚELEGEREA 93

*(Se scoală și se îndreaptă către ușă.)* Pregătește totul, Martha!

*(Un timp.)* Dacă într-adevăr merită osteneala.

*Martha o privește cum iese. Apoi iese și ea pe altă ușă.*

## Scena II

*Bătrînul servitor se duce la fereastră, îi zărește pe Jan și pe Măria, apoi se ascunde. Rămîne cîteva clipe singur în scenă. Intră Jan. Se oprește, se uită prin încăperea și îl vede pe bătrîn în dosul ferestrei.*

JAN: Nu e nimeni aici?

*Bătrînul îl privește, străbate scena și iese.*

## Scena III

*Intră Măria. Jan se întoarce brusc spre ea.*

JAN: M-ai urmărit?

MĂRIA: Iartă-mă. N-am putut să fac altfel. Am să plec, poate, puțin mai tîrziu. Dar vreau să văd locul unde te las.

JAN: Poate să vina cineva și atunci n-am să mai pot face ceea ce am de gînd să fac.

MĂRIA: Lasă să existe măcar o șansă, să vină cineva și să te recunoască, chiar dacă nu vrei.

*Jan se întoarce cu spatele. Pauză.*

MĂRIA *(uitîndu-se împrejur)*: Aici e?

JAN: Da, aici. Pe ușa asta am ieșit acum douăzeci de ani. Sora mea era fetiță. Se juca acolo, în colț. Mama n-a venit să mă sărute.

Dar pe atunci credeam că nu-mi pasă.

94 ALBERT CAMUS

MĂRIA: Jan, nu-mi vine să cred că nu te-au recunoscut adineauri.

O mamă își recunoaște întotdeauna fiul.

JAN: Nu m-a mai văzut de douăzeci de ani. Eram un adolescent, aproape un copil. Mama a îmbătrînit, nu mai vede bine. Era cît pe-acî să n-o recunosc nici eu.

MĂRIA *(îngrijorată)*: Știu, ai intrat, ai spus: „Bună ziua” și te-ai așezat. N-ai recunoscut nimic?

JAN: Nu. Amintirile mele erau greșite. M-au primit fără nici o vorbă. Mi-au servit berea pe care am cerut-o. S-au uitat la mine fără să mă vadă. Totul a fost mai greu decît am crezut.

MĂRIA: Știi bine că n-a fost greu și că ar fi fost de ajuns să vorbești, în cazurile astea spui: „Eu sînt” și totul reintră în normal.

JAN: Da, dar în mintea mea vedeam multe. Și eu, care mă așteptam la ospățul fiului risipitor, am primit doar o bere, pe care a trebuit s-o plătesc. Eram emoționat, n-am putut vorbi.

MĂRIA: Ar fi fost de ajuns un cuvînt.

JAN: Nu l-am găsit. Dar ce Dumnezeu, nu sînt chiar atît de grăbit!  
Am venit să le aduc averea mea și, dacă pot, fericirea. Cînd am aflat de moartea tatălui meu, am înțeles că am o răspundere față de ele și de aceea am hotărît să fac ceea ce trebuie să fac. Dar îmi închipui că nu-i chiar atît de ușor să te întorci acasă și că e nevoie de timp pentru ca un străin să se transforme în fiu. .

MĂRIA: Dar de ce să nu le anunți că vii? Există cazuri în care trebuie să faci ca toată lumea. Cînd vrei să fii recunoscut, spui cum te cheamă, e la mîntea cocoșului. Dacă vrei să pari altceva decît ești, pînă la urmă încurci totul. Cum să nu fii tratat ca un străin într-o casă unde te prezinți ca un străin? Nu, nu, toate astea nu-s normale.

JAN: Hai, Măria, nu-i chiar atît de grav! Și pe urmă, ce vrei, toate astea îmi slujesc proiectele. Voi profita de ocazie să privesc totul puțin din afară. Și-mi voi da mai bine seama ce le poate face fericite. Pe urmă, voi născoci mijloacele de care am nevoie cînd mă recunoască. De fapt, ajunge să găsești cuvintele.

NEÎNȚELEGEREA 95

MĂRIA: Nu există decît un singur mijloc. Să faci ceea ce ar face primul venit, să spui: „Iartă-mă” și să lași inima să vorbească.

JAN: Inima nu e atît de simplă.

MĂRIA: Da. Dar folosește numai cuvinte simple. Și nu e chiar atît de greu să spui: „Sînt fiul dumitale, asta-i nevasta mea. Am trăit cu ea pe meleaguri pe care le iubim, în fața mării și a soarelui. Dar nu eram destul de fericit și azi am nevoie de voi”.

JAN: Nu fi nedreaptă, Măria! N-am nevoie de ele, dar am înțeles că ele au, poate, nevoie de mine și că un bărbat nu e niciodată singur.

*Pauză. Mana se întoarce cu spatele.*

MĂRIA: Poate că ai dreptate, te rog să mă ierți. Dar de cînd am venit aici și caut în zadar o față fericită, nu mai am încredere în nimic.

Europa asta e atît de tristă! De cînd am ajuns aici, nu te-am mai auzit rîzînd, iar eu am devenit bănuitoare. Oh! De ce m-ai făcut să plec din țara mea? Hai să plecăm, Jan, aici n-o să găsesc fericirea.

JAN: N-am venit să căutăm fericirea. Fericirea o avem.

MĂRIA (*cu violență*): De ce să nu ne mulțumim cu ea?

JAN: Fericirea nu e totul. Oamenii mai au și îndatoriri. Îndatorirea mea e să-mi regăsesc mama, o patrie...

*Mana face un gest. Jan o oprește. Bătrînul trece prin fața ferestrei.*

JAN: Vine cineva. Pleacă, Măria, te rog.

MĂRIA: Nu așa, nu se poate.

JAN (*în timp ce pașii se apropie*): Du-te și stai acolo.

*O împinge după ușa din fund.*

## Scena IV

*Ușa din fund se deschide. Bătrînul traversează camera fără s-o vadă pe Măria și iese prin ușa care dă afară.*

JAN: Și acum, pleacă repede. Vezi? Norocul e de partea mea.

MĂRIA: Vreau să rămîn aici. Am să tac și am să aștept lingă tine să te recunoască.

96

ALBERT CAMUS

JAN: Nu, că m-ai trăda.

*Măria se întoarce cu spatele. Apoi revine lingă el și se uită în ochii lui.*

MĂRIA: Jan, sînt cinci ani de cînd sîntem căsătoriți.

JAN: Da, o să fie în curînd cinci.

MĂRIA (*plecînd capul*): Noaptea asta va fi prima noapte în care vom fi despărțiți. (*Jan tace. Măria îl privește din nou.*) Am iubit întotdeauna la tine totul. Chiar și ceea ce nu înțelegeam și-mi dau seama că, de fapt, n-aș vrea să fii altfel. Nu sînt o nevasta

prea cicălitoare. Dar mi-e teamă de patul pustiu către care mă gonești. Mi-e teamă și să nu mă părăsești.

JAN: Nu trebuie să te îndoiești de dragostea mea.

MĂRIA: Oh! Nu mă îndoiesc. Dar există dragostea ta și există visurile sau îndatorirea ta, e același lucru. Îmi scapi atât de des printre degete! Și atunci e ca și cum te-ai odihni, sătul de prezența mea. Dar nu mă pot sătura de prezența ta și în seara asta (*se aruncă la pieptul lui plângând*), în seara asta nu pot rămîne singură.

JAN (*strângînd-o la piept*): E o copilărie.

MĂRIA: Sigur că-i o copilărie. Dar eram atât de fericiți acolo și nu e vina mea dacă serile de aici mă îngrozesc. Nu vreau să mă lași singură cu ele.

JAN: N-am să te las multă vreme. Înțelege, Măria, că am făcut un legămînt de care trebuie să mă țin.

MĂRIA: Ce legămînt?

JAN: Cel pe care l-am făcut în ziua în care am înțeles că mama are nevoie de mine.

MĂRIA: Dar mai există și alt legămînt.

JAN: Care?

MĂRIA: Cel pe care l-ai făcut față de mine în ziua în care ai făgăduit că vom trăi împreună.

JAN: Cred că voi putea să le împac pe amîndouă. Nu-ți cer cine știe ce. Nu e un capriciu. Îți cer o seară și o noapte, în care voi încerca să mă lămuresc, să cunosc mai bine aceste două femei pe care le iubesc și să învăț să le fac fericite.

NEÎNȚELEGEREA 97

MĂRIA (*clatină din cap*): Despărțirea e întotdeauna gravă pentru cei care se iubesc cum trebuie.

JAN: Sălbatica mea, știi bine că te iubesc cum trebuie.

MĂRIA: Nu, bărbații nu știu niciodată să iubească. Nu-i mulțumește nimic. Nu știu decît să viseze, să nascocoască tot felul de obligații, să caute țări noi și locuințe în care n-au mai stat niciodată. Pe cînd noi știm ca trebuie să te grăbești în dragoste, să-ți împărți patul cu omul iubit, să te ții cu el de mînă, să te temi de despărțire. Cînd iubești, nu mai visezi la nimic.

JAN: Ce tot spui acolo? Nu vreau decît s-o regăsesc pe mama, s-o ajut și s-o fac fericită. Cît despre visurile sau obligațiile mele, trebuie să le iei așa cum sînt. Fără ele n-aș fi nimic, iar tu m-ai iubi mai puțin dacă nu le-aș avea.

MĂRIA (*întorcîndu-i brusc spatele*): Știu că ai întotdeauna motive temeinice ca să mă poți convinge. Dar nu te mai ascult, îmi astup urechile, cînd vorbești cu vocea asta pe care o cunosc atât de bine. E vocea singurătății, nu e vocea dragostei.

JAN (*se așază în spatele ei*): Să lăsăm asta, Măria. Vreau să mă lași, să pleci, ca să mă lămuresc mai bine. E oare atât de groaznic și de neobișnuit să dormi sub același acoperiș cu propria mamă? Dumnezeu va face restul. Și Dumnezeu știe că nu te voi uita. Numai că nu se poate să fii fericit în exil sau în uitare. Nu se poate să rămîi veșnic un străin. Vreau să regăsesc locul unde m-am născut și să-i fac fericiți pe cei pe care-i iubesc. Așa tot.

MĂRIA: Ai putea face toate astea folosind un grai simplu. Metoda ta nu-i bună.

JAN: Ba da, de vreme ce, prin ea, voi ști dacă am avut sau nu dreptate să fi visat.

MĂRIA: Îți doresc să fi avut. Dar eu n-am alt vis decît meleagurile unde am fost fericiți și altă îndatorire decît pe tine.

JAN (*luînd-o în brațe*): Lasă-mă să plec. Pînă la urmă găsesc eu cuvintele care să rezolve totul.

MĂRIA (*renunțînd să mai lupte*): Dacă continui să mă iubești, n-ai decît să continui să visezi, cînd mă ții tu în brațe nu pot fi

nefericită. Am răbdare, aștept să te sature de nori: atunci începe vremea mea. Iar dacă azi sînt nefericită, deși sînt convinsă de dragostea ta, e pentru că sînt sigură că ai să-mi spui să plec. De asta-i dragostea bărbaților ca o sfișiere. Nu se pot împiedica să nu părăsească ceea ce le place cel mai mult.

JAN (*îi ia fața în mâini și zîmbește*): E adevărat, Măria. Dar uită-te la mine, nu mă amenință un pericol chiar atît de mare. Fac ceea ce doresc și mi-e sufletul împăcat. Mă încredințezi pentru o j noapte mamei și surorii mele, nu-i chiar atît de îngrozitor.

MĂRIA (*dezlipindu-se de el, depărtîndu-se*): Atunci rămîi cu bine, și dragostea mea să te ocrotească. (*Se îndreaptă către ușa unde se oprește și îi arată mîinile goale.*) Dar uită-te cît sînt de săracă. Tu pleci în căutare și pe mine mă lași singură să aștept.

*Șovăie. Iese.*

## Scena V

*Jan se așază. Intră bătrînul servitor, care ține ușa deschisă ca s-o lase să treacă, pe Martha, apoi iese.*

JAN: Bună ziua. Am venit pentru cameră.

MARTHA: Știu. E gata imediat. Trebuie să vă înscriu în registru.

*Se duce să ia registrul și se întoarce.*

JAN: Aveți un servitor ciudat.

MARTHA: E prima dată cînd se plînge cineva de el. Face întotdeauna exact ce trebuie.

JAN: A, nu e un reproș. E altfel decît ceilalți, asta-i tot. E mut?

MARTHA: Nu-i vorba de asta.

JAN: Deci, vorbește?

MARTHA: Cît mai puțin. Numai esențialul.

JAN: în orice caz, nu pare să audă ce i se spune.

MARTHA: Nu se poate spune că n-aude. Dar aude prost. Vă rog, **numele** și prenumele dumneavoastră.

NEÎNȚELEGEREA 99

JAN: Hasek, Karl.

MARTHA: Karl? Doar atît?

JAN: Atît.

MARTHA: Data și locul nașterii.

JAN: Am treizeci și opt de ani.

MARTHA: Unde sînteți născut?

JAN (*șovăie*): în Boemia.

MARTHA: Profesia?

JAN: Fără profesie.

MARTHA: Trebuie să fii foarte bogat sau foarte sărac pentru a trăi fără o meserie.

JAN (*zîmbește*): Nu sînt foarte sărac și, dintr-o seamă de motive, îmi pare bine.

MARTHA (*alt ton*): Sînteți ceh, bineînțeles?

JAN: Bineînțeles.

MARTHA: Domiciliul obișnuit?

JAN: Boemia.

MARTHA: De acolo veniți?

JAN: Nu, din Africa. (*Martha pare că nu înțelege.*) Din partea cealaltă a mării.

MARTHA: Știu. (*După un timp.*) Vă duceți des acolo?

JAN: Destul de des.

MARTHA (*visează un timp, apoi își revine*): Ce destinație aveți?

JAN: Nu știu. Depinde de mai multe lucruri.

MARTHA: Vreți să vă stabiliți aici?

JAN: Nu știu. Depinde de ce-o să găsesc.

MARTHA: Bine, dar nu vă așteaptă nimeni?

JAN: NU, în principiu nimeni.



MARTHA: Presupun că aveți un act de identitate.

JAN: Da, pot să vi-l arăt.

MARTHA: Nu-i nevoie. Ajunge să notez dacă e pașaport sau carnet de identitate.

JAN (*șovăie*): Pașaport. Poftim. Vreți să-l vedeți?

100 ALBERT CAMUS

*Martha îl ia și tocmai vrea să-l citească, dar pe ușă apare bătrînul servitor.*

MARTHA: Nu, nu te-am chemat. (*Servitorul iese. Martha îi dă înapoi lui Jan pașaportul, fără să-l citească, cu un aer distrat.*)

Cînd vă duceți acolo, locuiți lîngă mare?

JAN: Da.

*Martha se scoală, dă să pună registrul la loc, apoi se răzgîndește și-l ține deschis în fața ei.*

MARTHA (*cu o asprime subită*): A, era să uit! Aveți familie?

JAN: Am avut. Dar am părăsit-o de mult.

MARTHA: Nu, voiam să spun: sînteți căsătorit?

JAN: De ce mă întrebați? E o întrebare care nu mi s-a pus la nici un hotel.

MARTHA: Figurează în chestionarul pe care ni-l dă administrația cantonului.

JAN: Ciudat. Da, sînt însurat. De altfel, ați văzut probabil verigheta.

MARTHA: N-am văzut-o. Puteți să-mi dați adresa soției dumneavoastră?

JAN: A rămas acasă.

MARTHA: A, perfect! (*închide registrul.*) Vreți ceva de băut pînă e gata camera?

JAN: Nu, am să aștept aici. Sper că nu vă deranjez.

MARTHA: De ce m-ați deranja? Încăperea asta e pentru clienți.

JAN: Da, dar un client singur e uneori mai supărător decît o droaie.

MARTHA (*făcînd ordine în cameră*): De ce? Îmi închipui că n-o să vă apucați să-mi spuneți cine știe ce. Nu pot oferi nimic celor care vin aici să caute distracții. Pe-aici toată lumea știe asta de mult. Și în curînd o să vă dați seama că ați ales un han liniștit, unde nu vine aproape nimeni.

JAN: Dar îmi închipui că asta nu prea vă convine bănește.

MARTHA: Am pierdut ceva bani, dar, în schimb, am cîștigat liniște. Și liniștea nu e niciodată plătită prea scump. De altfel, un client bun face mai mult decît o clientelă gălăgioasă. Ceea ce căutăm noi e tocmai clientul bun.

JAN: Dar... (*ezită*) îmi închipui că, uneori, viața dumneavoastră nu e prea veselă. Nu vă simțiți singure?

MARTHA (*întorcîndu-se brusc cu fața spre el*): Uite ce e, aș vrea să înțelegeți un lucru. Intrînd aici, nu aveți alte drepturi decît cele pe care le are orice client. În schimb, vă bucurați de toate avantajele. Veți fi bine servit și nu cred că veți avea vreodată a vă plînge de felul cum v-am primit. Dar nu vă ocupați de singurătatea noastră și nu vă gîndiți că ne incomodați sau că sînteți ori nu supărător. Vă rog să cereți tot ce se cuvine unui client, e dreptul dumneavoastră. Dar să nu cereți mai mult.

JAN: Vă rog să mă iertați. Voiam numai să vă arăt simpatia mea, n-aveam nici o intenție să vă supăr. Mi s-a părut că nu sîntem chiar atît de străini unul de altul.

MARTHA: Văd că trebuie să vă mai spun o dată că nu se pune problema să mă supăr sau să nu mă supăr. Mi se pare că țineți

neapărat să adoptați un ton pe care n-ar trebui să-l aveți și încerc să vă fac să înțelegeți asta. Vă asigur c-o fac fără să mă supăr. Nu e oare în avantajul nostru să păstrăm distanțele? Dacă continuați să vorbiți altfel decît vorbește un client obișnuit e foarte simplu: vom refuza să vă primim. Dar dacă, după cum îmi închipui, ați înțelege că două femei care vă închiriază o cameră nu sînt obligate să vă admită, implicit, și în intimitatea sufletului lor, atunci totul va merge foarte bine.

JAN: E clar. Sînt de neiertat că v-am lăsat să credeți c-aș putea să mă înșel.

MARTHA: Nu-i nimic. Nu sînteți primul care a încercat să vorbească pe acest ton. Dar am vorbit întotdeauna destul de clar, ca să nu existe nici o confuzie.

JAN: Vorbiți, într-adevăr, foarte clar și recunosc că nu mai am nimic de spus... pentru moment.

MARTHA: De ce? Puteți vorbi așa cum vorbesc clienții noștri de obicei.

JAN: Cum adică?

102

ALBERT CAMUS

MARTHA: Cei mai mulți vorbesc despre călătoriile lor, despre politică, despre tot, în afară de noi. Asta vrem. S-a întîmplat chiar ca unii să ne vorbească despre propria viață și despre ceea ce sînt. Și era ceva firesc. La urma urmei, printre obligațiile pentru care sîntem plătite intră și obligația de a asculta. Dar prețul pensiunii nu poate cuprinde și obligația hotelierului de a răspunde la întrebări. Mama răspunde uneori, din indiferență, dar eu refuz, din principiu. Dacă ați înțeles asta, nu numai că vom fi de acord, dar vă veți da seama că mai aveți multe de spus și veți descoperi că uneori e plăcut să fii ascultat cînd vorbești despre tine.

JAN: Din păcate, nu prea știu să vorbesc despre mine. Și, la urma urmei, nici nu servește la nimic. Dacă rămîn puțin, nu va trebui să mă cunoașteți. Dacă rămîn mai mult, veți avea destul timp să aflați cine sînt fără să vorbesc.

MARTHA: Nădăjduiesc doar că nu v-ați supărat de ce v-am spus. Am considerat întotdeauna că-i bine să spui lucrurilor pe nume și nu puteam să vă las să continuați pe un ton care, în cele din urmă, ar fi dăunat relațiilor dintre noi. Ceea ce v-a spus e rezonabil. Din moment ce pînă azi n-a existat nimic comun între noi, nu văd de ce-am deveni deodată intimi.

JAN: V-am iertat. Știu, într-adevăr, că intimitatea nu se improvizează. Trebuie timp. Și dacă acum vi se pare că între noi totul e clar, nu pot decît să mă bucur.

*Intră mama.*

## Scena VI

MAMA: Bună ziua, domnule. Camera dumneavoastră e gata.

JAN: Vă mulțumesc foarte mult, doamnă.

*Mama se așază.*

MAMA (*către Martha*): Ai completat fișa?

MARTHA: Da.

NEÎNȚELEGEREA 103

MAMA: Pot să văd? Vă rog să mă scuzați, domnule, dar poliția e foarte strictă. Uite, de exemplu, fiica mea a uitat să scrie dacă ați venit aici pentru motive de sănătate, de serviciu sau ca turist.

JAN: Cred că e vorba de turism.

MAMA: Probabil pentru mănăstire? E foarte lăudată mănăstirea

noastră.

JAN: Mi s-a vorbit, într-adevăr, despre ea. Și am vrut să revăd această regiune pe care am cunoscut-o cândva și care mi-a lăsat cele mai bune amintiri.

MARTHA: Ați locuit aici?

JAN: Nu, dar am avut ocazia odată, de mult, s-o cunosc în trecere. Și n-am uitat.

MAMA: Și totuși, satul nostru e foarte mic.

JAN: Da, e mic. Dar mie-mi place. Și, de când sînt aici, mă simt oarecum ca acasă.

MAMA: Aveți intenția să rămîneți mai mult?

JAN: Nu știu. Vi se pare fără îndoială ciudat. Dar zău că nu știu. Ca să rămîi într-un loc trebuie să ai motive - prietenia sau afecțiunea cuiva. Altfel, nu exista nici o justificare să rămîi acolo mai degrabă decît în altă parte. Și cum e greu să știu dacă voi fi bine primit, e normal să nu știu încă ce voi face.

MARTHA: Asta nu spune mare lucru.

JAN: Da, dar nu știu să mă exprim mai bine.

MAMA: O să vă săturați repede.

JAN: Nu, am o inimă statornică și, cînd mi se oferă ocazia, îmi creez repede amintiri.

MARTHA (*enervată*): Inima n-are ce căuta aici.

JAN (*nu pare să fi auzit ce-a spus Martha. Către mamă*): Păreți foarte dezamăgită. E oare atît de mult de cînd stați în hotelul ăsta?

MAMA: Da. De ani și ani de zile. Sînt atît de mulți, încît nici nu mai țin minte cînd a început. Și am uitat cum eram pe atunci.

Asta e fiica mea.

MARTHA: Mamă, n-are nici un rost să povestești toate astea.

MAMA: Ai dreptate, Martha.

104 ALBERT CAMUS

JAN (*foarte repede*): Lăsați! Doamnă, vă înțeleg atît de bine! Sentimentul dumneavoastră e acela pe care-l întâlnești întotdeauna la capătul unei vieți de muncă. Dar poate că totul s-ar fi schimbat dacă ați fi fost ajutată, așa cum trebuie să fie orice femeie, și dac-ați fi primit sprijinul unui braț de bărbat.

MAMA: Oh! L-am primit cîndva, dar erau prea multe de făcut. Și abia pridideam soțul meu și cu mine. N-aveam nici măcar timpul să ne gîndim unul la altul și, chiar înainte să fi murit, cred că-l uitasem.

JAN: Da, înțeleg. Dar... (*după un timp, în care ezită să vorbească, dac-ați fi avut un fiu, care să vă fi ajutat, poate că nu l-ați uitat?*)

MARTHA: Mamă, știi bine că avem treabă.

MAMA: Un fiu! Oh, sînt mult prea bătrînă! Femeile bătrîne se dezvăță să-și iubească pînă și fiii. Inima se uzează, domnule.

JAN: E adevărat. Dar de uitat nu uită niciodată.

MARTHA (*se așază între ei, cu hotărîre*): Un fiu care ar intra aici ar găsi ceea ce găsește orice client: o indiferență binevoitoare. Toți bărbații pe care i-am primit s-au obișnuit cu asta. Și-au plătit camera și au primit o cheie. N-au vorbit de inima lor. (*Pauză.*)

Asta ne-a simplificat treaba.

MAMA: Lasă, Martha.

JAN (*gîndind*): Și au rămas multă vreme la dumneavoastră?

MARTHA: Unii da... Am făcut ceea ce trebuia ca să rămînă. Alții, care erau mai puțin bogați, au plecat a doua zi dimineață. Pentru ei n-am făcut nimic.

JAN: Eu am bani mulți și aș vrea să rămîn cîtăva vreme aici, la hotel, dacă mă primiți. Am uitat să vă spun că pot plăti înainte.

MAMA: Nu, asta nu vă cerem!

MARTHA: Dacă sînteți bogat e bine. Dar nu ne mai vorbiți de

inima dumneavoastră. Nu putem face nimic pentru ea. Tonul dumneavoastră m-a obosit atât de mult, încît era cît pe ce să vă spun să plecați. Poftim cheia! Puteți să vă luați camera în primire. Dar să știți că vă aflați într-o casă unde nu există resurse

## NEÎNȚELEGEREA 105

pentru suflet. Au trecut prea mulți ani cenușii peste satul ăsta și peste noi. Au răcit, încetul cu încetul, casa. Ne-au secat dorința de-a ne arăta simpatia față de alții. Vreau să vă mai spun o dată că n-o să găsiți aici nimic care să aducă a intimitate. O să aveți parte de ceea ce oferim de obicei puținilor noștri clienți, și ceea ce le oferim n-are nimic de-a face cu sentimentele. Poftim cheia (*i-o întinde*) și nu uitați că vă primim aici din interes și cu tot calmul, iar dacă vă păstrăm, o facem din interes și cu același calm.

*Jan ia cheia. Martha iese, el se uită după ea.*

MAMA: N-o luați în seamă, domnule. Există, într-adevăr, subiecte pe care nu le-a putut suporta niciodată. (*Se ridică, el vrea s-o ajute.*) Lasă, fiule, că nu sînt infirmă. Uită-te la mîinile astea care sînt încă puternice și care pot foarte bine să țină picioarele unui bărbat. (*Un timp. Se uită la cheie.*) Vorbele mele v-au făcut, oare, să cădeți pe gînduri?

JAN: Nu, vă rog să mă iertați, aproape că nici nu v-am auzit. Dar de ce mi-ați spus „fiule”?

MAMA: Vai, îmi pare rău! Dar vă rog să mă credeți că n-a fost un semn de familiaritate. Era un mod de a vorbi.

JAN: Înțeleg. (*Un timp.*) Pot să urc în cameră?

MAMA: Da, sigur. Bătrînul servitor vă așteaptă pe coridor. (*O privește. Vrea să vorbească.*) Aveți nevoie de ceva?

JAN: Nu, doamnă. Dar... vă mulțumesc pentru primirea pe care mi-ați făcut-o.

## Scena VII

*Mama e singură. Se așază din nou, își pune mîinile pe masă și le privește.*

MAMA: De ce i-oi fi vorbit de mîinile mele? Dacă le-ar fi privit, poate că ar fi înțeles ce-i spunea Martha. Ar fi înțeles și ar fi plecat. Dar nu înțelege. Vrea să moară. Iar eu aș vrea să plece pentru

106 ALBERT CAMUS

ca măcar astă-seară să mă pot culca și să dorm. Prea bătrînă! Sînt prea bătrînă ca să apuc din nou cu mîna gleznele lui și să împiedic să i se legene trupul de-a lungul drumului care duce la rîu.

Sînt prea bătrînă să fac acel ultim efort care-l va arunca în apă și care mă va lăsa cu brațele vlăguite, cu respirația tăiată, cu mușchii încordați, fără să am puterea să-mi șterg măcar de pe față ap ce mă va stropi, fișnind sub greutatea celui care doarme. Sînt prea bătrînă! Dar ce tot vorbesc? Victima e perfectă. Trebuie să-i dai lui somnul pe care-l doream pentru mine. Și e...

*Intră brusc Martha.*

## Scena VIII

MARTHA: La ce te gîndești? Visezi? Știi bine doar că avem multe de făcut.

MAMA: Mă gîndeam la omul ăsta. Sau, mai bine zis, mă gîndeam la mine.

MARTHA: E mai bine să te gîndești la ziua de mîine. Fii cu picioarele pe pămînt!

MAMA: Asta era vorba lui taică-tău, Martha. O recunosc. Dar aș vrea să fiu sigură că-i ultima dată cînd vom fi silite să fim cu picioarele pe pămînt. Ce curios! El spunea asta ca să gonească teama de jandarmi, și tu o spui ca să gonești dorința aceea slabă de cinste care s-a cuibărit, așa, deodată, în sufletul meu.

MARTHA: Ceea ce numești dumneata dorința de cinste e de fapt dorința de a dormi. Amînă-ți oboseala pe mîine. Pe urmă, ai săi poți să-ți dai drumul.

MAMA: Știu. Ai dreptate. Dar recunoaște că omul ăsta nu seamănă cu ceilalți.

MARTHA: Da, e prea distrat și exagerează cu aerul lui de nevino-văție. Ce s-ar face lumea dacă toți condamnații s-ar apuca să-i destănuie călăului necazurile lor sentimentale? E un principiu

NEÎNȚELEGEREA 107

nesănătos. Și, pe urmă, indiscreția lui mă înfurie. Vreau să isprăvesc.

MAMA: Uite, asta nu-i în regulă. Înainte nu amestecam mînie, nici milă în treburile noastre. Aveam indiferența de care era nevoie.

Azi, eu sînt obosită și tu, enervată. Trebuie, oare, să ne încăpățînăm atunci cînd lucrurile se prezintă prost? Trebuie, oare, să trecem peste orice pentru niște bani în plus?

MARTHA: Nu, nu pentru bani, ci ca să uităm de aceste meleaguri, ca să avem o casă în fața mării. Dacă dumneata ești obosită de viață, mie mi-e o silă de moarte de acest orizont închis și simt că nu mai pot trăi aici nici măcar o lună. Sîntem amîndouă sătule de hanul ăsta și dumneata, care ești bătrînă, nu mai vrei altceva decît să închizi ochii și să uiți. Dar eu, care mai simt în suflet ceva din dorințele pe care le aveam la douăzeci de ani, aș vrea să fac în așa fel încît să plec pentru totdeauna, chiar dacă pentru asta trebuie să mă afund și mai mult în viața de care vrem să fugim. Și trebuie să mă ajuți, tu, care m-ai născut într-o țară cu nori, în loc să mă fi născut într-o țară cu soare!

MAMA: Martha, nu știu dacă într-un fel n-ar fi mai bine să mă uiți, așa cum m-a uitat fratele tău, decît să te aud vorbind cum vorbești.

MARTHA: Știi bine că n-am vrut să te amaras. (*Un timp, apoi aprigă.*) Ce m-aș face fără tine, ce s-ar alege de mine departe de tine? Eu, cel puțin, nu te-aș putea uita, iar dacă povara acestei vieți mă face uneori să nu mă port pe-atît de respectuos pe cît ar trebui, îți cer iertare.

MAMA: Ești o fată bună și cred că o femeie bătrînă trebuie să fie uneori greu de înțeles. Dar vreau să profit de clipa asta ca să-ți spun ceea ce tot încerc să-ți spun de adineauri: nu astă-seară...

MARTHA: Cum? Să așteptăm ziua de mîine? Știi bine că n-am procedat niciodată așa, că nu trebuie să-l lăsăm să vadă lume și că trebuie să acționăm cît îl avem aici, la îndemînă.

MAMA: NU știu. Dar nu astă-seară. Să-i lăsăm o noapte. Să-i dăm o amînare. Poate că prin el ne vom salva.

108 ALBERT CAMUS

MARTHA: Nu avem cum să ne salvăm, vorbești prostii. Tot ce poți aștepta e să obții, muncind astă-seară, dreptul să dormi după ce terminăm totul.

MAMA: Asta și numeam eu salvare: somnul.

MARTHA: Atunci îți jur că această salvare se află în mîinile noastre. Mamă, trebuie să ne hotărîm. Astă-seară sau deloc.

*Cortina*

## ACTUL AL DOILEA

### Scena I

*Camera lui Jan. Seara pătrunde încet-încet în odaie.*

*Jan se uită pe fereastră.*

JAN: Măria are dreptate. E greu la ora asta. (*După un timp.*) Ce-o fi făcînd, la ce s-o fi gîndind în camera ei de hotel, cu inima strînsă, cu ochii uscați, crispată și îngrămadită pe-un scaun? Serile, acolo departe, sînt ca o făgăduială de fericire. Aici, dim-

potrivă... *(Se uită prin cameră.)* Dar n-am de ce să fiu îngrijorat, n-are nici un rost. Omul trebuie să știe ce vrea. Totul trebuie rezolvat aici, în cameră.

*Se aude deodată o bătaie în ușă. Intră Martha.*

MARTHA: Sper că nu vă deranjez. Vreau să schimb prosoapele și apa

JAN: Credeam că toate astea s-au făcut mai înainte.

MARTHA: Nu, bătrînul servitor e uneori distrat.

JAN: Nu-i nimic. Dar aproape că nici nu îndrăznesc să vă spun că nu mă deranjați.

MARTHA: De ce?

JAN: Nu sînt sigur dacă face parte din înțelegerea noastră.

MARTHA: Ați văzut că nu puteți răspunde ca toată lumea?

*(zîmbește):* Va trebui să mă obișnuiesc. Dați-mi puțin răgaz.

110 ALBERTCAMUS

MARTHA *(văzîndu-și de treabă)*: O să plecați repede. N-o să aveți timp de nimic. *(Jan se întoarce cu spatele și privește pe fereastră. Martha se uită la el cu atenție. Jan continuă să stea cu spatele. Martha vorbește în timp ce-și vede de treburile ei.)* îmi pare rău că odaia asta nu-i atît de confortabilă pe cît ați dori.

JAN: E foarte curată și asta-i cel mai important. De altfel, ați transformat-o de curînd, nu-i așa?

MARTHA: Da. După ce v-ați dat seama?

JAN: După unele amănunte.

MARTHA: în orice caz, clienții regretă că nu există apă curentă și nu pot să nu le dau dreptate. Și, pe urmă, am vrut de mult să instalăm un bec deasupra patului. E neplăcut pentru cei care citesc în pat să fie nevoiți să se scoale ca să stingă lumina.

JAN *(se întoarce)*: Adevărat, nu observasem. Dar nu e prea grav.

MARTHA: Sînteți foarte indulgent. îmi pare bine că nu luați în seamă numeroasele neajunsuri ale hanului nostru. Cunosc oameni care n-ar fi stat nici o clipă aici.

JAN: Cu toate că am convenit să nu discutăm despre asta, dați-mi voie să vă spun că sînteți ciudată. Am impresia că o hangîță n-ar trebui să sublinieze defectele de instalație ale hanului ei. S-ar părea, într-adevăr, că vreți să mă convingeți să plec.

MARTHA: Nu-i chiar așa. *(Luînd o hotărîre.)* Dar e adevărat că mama și cu mine am șovăit mult dacă să vă primim sau nu.

JAN: în orice caz, mi-am dat seama că n-ați făcut mari eforturi să mă rețineți. Și nu înțeleg de ce. Cred că nu vă îndoiiți că sînt solvabil și nici nu cred că dau impresia unui om care ar avea vreo crimă pe conștiință.

MARTHA: Nu, nu-i vorba de asta. N-aveți deloc aerul unui răufăcător. Motivul nostru e altul. Trebuie să părăsim hanul și, de cîtva timp, avem în fiecare zi intenția să închidem și să începem pregătirile de plecare. Și asta-i ușor; pe-aici trece foarte rar cîte un client. Dar dumneavoastră ne-ați făcut să ne dăm seama cît de tare renunțasem la ideea de-a ne relua vechea meserie.

JAN: Ați vrea deci să mă vedeți plecat?

NEÎNȚELEGEREA 111

IvI MARTHA: V-am spus, ezităm și, mai ales, eu ezit. De fapt, totul depinde de mine și nu știu încă ce hotărîre să iau.

JAN: Vă rog să nu uitați că nu vreau să vă deranjez și că voi face tot ce doriți. Trebuie totuși să vă spun că mi-ar conveni să mai rămîn o zi sau două. înainte de a porni din nou la drum am de rezolvat niște treburi și nădăjduiam să găsesc aici liniștea și calmul de care am nevoie.

MARTHA: Credeți-mă că înțeleg dorința dumneavoastră și, dacă vreți, am să mă mai gîndesc. *(Un timp. Face un pas nehotărît către ușă.)* Vă întoarceți în regiunea de unde ați venit?

JAN: Poate.

MARTHA: E frumos acolo, nu-i așa?

JAN (*se uită pe fereastră*). Da, e o regiune frumoasă.

MARTHA: Se spune că pe acolo plaja e complet pustie?

JAN: E adevărat. Nimic nu amintește de oameni. În zori, nisipul e plin de urmele lăsate de labele păsărilor de mare. Sînt singurele urme de viață. Iar serile...

*Se oprește.*

MARTHA (*încet*): Serile, domnule?

JAN: Te răscolesc. Da, e o regiune frumoasă.

MARTHA (*cu un ton nou*): M-am gîndit de multe ori la locurile astea. Mi le-au descris călătorii și am citit și eu ce am găsit. Și adesea, așa ca azi, în mijlocul primăverii aspre a acestor meleaguri, mă gîndesc la mare și la florile de-acolo. (*Un timp. Apoi cu o voce gîtuită.*) Și ceea ce văd cu mintea mea mă face să devin oarbă față de ceea ce mă înconjoară.

*Jan se uită la ea cu atenție și se așază cu blîndețe în fața ei.*

<sup>1</sup>JAN: Înțeleg. Acolo primăvara îți taie răsuflarea, florile, mii de flori își deschid petalele deasupra zidurilor albe. Și dacă te plimbi măcar un ceas pe dealurile din jurul orașului, hainele pe care le porți capătă mirosul de miere al trandafirilor galbeni.

*Se așază și ea.*

MARTHA: E minunat. Ceea ce numim noi aici primăvară înseamnă, de fapt, un trandafir și doi muguri care au apărut în grădina

112 ALBERT CAMUS

mănăstirii. (*Cu dispreț.*) Și asta e de ajuns ca să miște sufletele bărbaților de la noi. Dar inima lor seamănă cu trandafirul ăsta zgîrcit. Un suflu mai puternic ar veșteji-o, au primăvara pe care-o merită. I

JAN: Nu prea sînteți dreaptă. Căci aveți și toamna.

MARTHA: Ce e toamna?

JAN: O a doua primăvară, în care toate frunzele sînt ca niște flori.

(*Se uită la ea stăruitor.*) Poate că așa se întîmplă și cu ființele: ar înflori, dacă ați vrea să le ajutați cu răbdare.

MARTHA: Nu mai am nici un strop de răbdare pentru această Europă unde toamna are chipul primăverii, iar primăvara — miros de mizerie. Dar mă gîndesc cu încîntare la alte meleaguri, unde vara strivește totul, unde ploile de iarnă îneacă orașele și unde, în sfîrșit, lucrurile sînt ceea ce sînt.

*Tăcere. Jan o privește cu o curiozitate din ce în ce mai mare.*

*Martha își dă seama și se scoală brusc.*

MARTHA: De ce mă priviți așa?

JAN: Iertați-mă, dar dacă tot am renunțat la înțelegerea noastră, pot să vă spun ceva: am impresia că e prima dată cînd mi-ați vorbit omenește.

MARTHA (*cu violență*): Vă înșelați, fără îndoială! Și chiar dacă ai fi așa, n-ați avea nici un motiv să vă bucurați. Ceea ce e uman în mine nu e ceea ce am eu mai bun. Ceea ce e uman în mine e ceea ce doresc și, pentru a obține ce doresc, cred că-aș strivi tot ce-mi stă în cale.

JAN (*zîmbește*): Sînt violențe pe care le pot înțelege. Și n-are de ce să-mi fie teamă de vreme ce nu vă stau în cale. Nimic nu mă face să mă opun dorințelor dumneavoastră.

MARTHA: N-aveți nici un motiv să vă opuneți, asta e sigur. Dar nici n-aveți motive să le îndepliniți și, în anumite cazuri, asta poate să grăbească totul.

JAN: Cine v-a spus că n-am motive să le îndeplinesc?

MARTHA: Bunul simț și dorința de-a vă ține departe de planurile

JAN: Dacă nu mă înșel, am revenit la înțelegerea noastră.

NEÎNȚELEGEREA 113

MARTHA: Da și am greșit încercînd să ne depărtăm de ea. Vă mulțumesc însă că mi-ați vorbit de locurile pe care le cunoașteți și vă

rog să mă ierțați că v-am făcut, poate, să pierdeți vremea. (*A ajuns Ungă ușă.*) Trebuie totuși să vă spun că, în ceea ce mă privește, n-a fost o pierdere de vreme. Mi s-au trezit niște năzuințe care poate că altfel adormeau. Dacă-i adevărat că ați vrut să rămâneți aici, v-ați ciștigat, fără să știți, cauza. Venisem aproape hotărâtă să vă spun să plecați, dar, vedeți, ați apelat la ceea ce e omenesc în mine; și acum vreau să rămâneți. Pasiunea mea pentru mare și pentru țările soarelui s-a dovedit, în cele din urmă, a fi mai puternică decât orice.

*Jan o privește o clipă în tăcere.*

JAN (*rar*): Vorbele dumneavoastră sînt foarte ciudate. Dar voi rămîne, dacă-mi dați voie și dacă nici mama dumneavoastră n-are nimic împotrivă.

MARTHA: Mama are năzuințe mai puțin puternice decât ale mele. Și e firesc să fie așa. Ea n-are deci aceleași motive ca mine să dorească să rămîneți. Ea nu se gîndește destul la mare și la plajele sălbatice pentru a admite că trebuie să rămîneți. Motivul e valabil doar pentru mine. Dar, în același timp, n-are motive destul de puternice ca să mi se opună, și asta-i suficient.

JAN: Dacă înțeleg bine, una mă admite din interes și cealaltă din indiferență?

MARTHA: Ce poate să ceară mai mult un călător?

*Deschide ușa.*

JAN: Trebuie deci să mă bucur. Veți înțelege, fără îndoială, că totul aici mi se pare ciudat, vorbele și ființele. E-o casă ciudată.

MARTHA: Poate doar pentru că purtarea dumneavoastră e ciudată. *Iese.*

## Scena II

JAN (*uitîndu-se la ușă*): Da, poate... (*Se duce spre pat și se așază.*)

Dar fata asta nu mă face decât să doresc să plec, s-o regăsesc pe

114 ALBERT CAMUS

Măria și să fiu iar fericit. Toate astea sînt prostii. Ce caut eu aici?

Nu, nu, am o răspundere față de mama și față de sora mea. Le-am

uitat prea multă vreme. (*Se ridică.*) Da, totul se va rezolva în

această cameră. Dar ce rece e! Nu mai recunosc nimic, totul a

fost renovat. Acum seamănă cu toate camerele de hotel din

orașele străine unde, în fiecare seară, sosesc bărbați singuri. Am

trecut și eu prin asta. Pe atunci mi se părea că trebuie să găsesc

un răspuns. Poate am să-l capăt aici. (*Se uită afară.*) Se înnou-

rează. Și apare vechea mea teamă, aici, înăuntru, ca o rană păcă-

toasă pe care-o supără orice mișcare. Îi știu foarte bine numele.

E teama de singurătatea veșnică, teama că nu există răspuns. Și,

la urma urmei, cine să răspundă într-o cameră de hotel?

*Se duce la sonerie. Ezită, apoi sună. Nu se aude ni-*

*mic. O clipă de tăcere, apoi pași, apoi o bătaie în ușă.*

*Ușa se deschide. În ușă apare bătrînul servitor. Stă ne-*

*mișcat și tăcut.*

JAN: Nu-i nimic. Te rog să mă ierți. Am vrut numai să știu daci

răspunde cineva, dacă funcționează soneria.

*Bătrînul îl privește, apoi închide ușa. Se aud pașii*

*care se îndepărtează.*

NEÎNȚELEGEREA 115

JAN: N-am cerut nimic.

MARTHA: A! O fi auzit prost bătrînul. Uneori, înțelege lucrurile pe

dos. (*Pune tava pe masă. Jan face o mișcare.*) Să-1 iau înapoi?

JAN: Nu, nu, dimpotrivă, vă mulțumesc.

*Martha îl privește, apoi iese.*

## Scena V

JAN (*ia ceașca, o privește, apoi o pune din nou pe masă*): Un pahar de bere, dar cu banii mei; o ceașcă de ceai, dar din greșeală. (*Ia*



*ceașca și o clipă o ține în mână în tăcere. Apoi cu o voce surdă:)*

Ah, Doamne! Fă-mă să găsesc cuvintele potrivite sau să părăsesc această faptă inutilă și să mă întorc la Măria și la dragostea ei. Dă-mi puterea să aleg ceea ce prefer și să mă țin de ceea ce am ales. (*Rîde.*) Hai să onorăm ospățul fiului risipitor!

*Bea. Bătăi puternice în ușă.*

JAN: Ce e?

*Se deschide ușa. Intră mama.*

## Scena III

JAN: Soneria funcționează, dar el nu vorbește. Țsta nu-i un răspuns. (*Se uită la cer.*) Ce să fac?

*Se aud două bătăi în ușă. Intră Martha cu o tavă.*

## Scena IV

JAN: Ce-i asta?

MARTHA: Ceaiul pe care l-ați cerut.

## Scena VI

MAMA: Vă rog să mă iertați, domnule, dar mi-a spus fiica mea că v-a adus un ceai.

JAN: Da, uitați.

MAMA: L-ați băut?

JAN: Da, de ce?

MAMA: Vă rog să mă iertați, dar vreau să iau tava.

<sup>J</sup>AN (*zîmbește*): Îmi pare rău că v-am deranjat.

MAMA: Nu-i nimic. De fapt, ceaiul nu era pentru dumneavoastră.

: A! Deci asta era. Fiica dumneavoastră mi l-a adus fără să-l fi cerut.

116 ALBERTCAMUS

MAMA (*cu un fel de oboseală*): Da, așa e. Ar fi fost mai bine...

JAN (*uimit*): Îmi pare rău, dar fiica dumneavoastră a vrut totuși să mi-l lase și n-am știut că...

MAMA: Și mie-mi pare rău. Dar nu vă scuzați. E pur și simplu vorba de-o neînțelegere.

*Ia tava și dă să iasă.*

JAN: Doamnă!

MAMA: Da.

JAN: Am luat o hotărîre: cred că am să plec astă-seară după masă.

Dar am să vă plătesc, bineînțeles, camera. (*Mama îl privește în tăcere.*) Înțeleg că sînteți uimită. Și n-aș vrea să credeți că sînteți de vină cu ceva. Nu vă păstrez decît simpatie, chiar o mare simpatie. Dar, ca să fiu sincer, nu mă simt în largul meu aici și de aceea prefer să plec.

MAMA (*rar*): Nu-i nimic, domnule. În principiu, sînteți absolut sigur. Dar poate că pînă la masă o să vă răzgîndiți. Uneori dăm ascultare unei impresii de moment și pe urmă lucrurile se aranjează și ne obișnuim.

JAN: Nu cred, doamnă. Dar n-aș vrea să credeți că plec nemulțumit.

Dimpotrivă, vă sînt foarte recunoscător pentru felul în care m-ați primit. (*Ezită.*) Mi s-a părut că aveți o oarecare bunăvoință față de mine.

MAMA: E cît se poate de firesc. Nu aveam nici un motiv personal să vă fiu ostilă.

JAN (*cu o emoție reținută*): Poate, într-adevăr. Dar dacă vă spun acest lucru, e pentru că vreau să ne despărțim în termeni buni.

Poate că mai tîrziu mă voi întoarce. Sînt chiar sigur de asta. Dar pentru moment am sentimentul că m-am înșelat și că n-am ce căuta aici. Ca să fiu sincer, am senzația penibilă că această casă nu-i a mea.

*Mama continuă să-l privească.*

MAMA: Da, bineînțeles. Dar de obicei sînt lucruri pe care le simțim din prima clipă.

NEÎNȚELEGEREA 117

JAN: Aveți dreptate. Dar, vedeți, sînt cam distrat. Și pe urmă nu e niciodată ușor să te întorci într-un loc pe care l-ai părăsit de mult. Cred că mă înțelegeți.

MAMA: Vă înțeleg, domnule, și aș fi vrut ca, în ceea ce vă privește, lucrurile să iasă bine. Dar cred că, în ceea ce ne privește pe noi, nu putem face nimic.

JAN: A! Asta-i sigur și nu vă reproșez nimic. Sînteți însă primele persoane pe care le-am întîlnit de cînd m-am întors și e normal ca dumneavoastră să fiți primele care să mă faceți să simt greutățile ce mă așteaptă. Bineînțeles, e vina mea, mă simt încă străin pe-aici.

MAMA: Cînd lucrurile ies prost, n-ai ce face. Într-un fel, mă supără și pe mine că ați hotărît să plecați. Dar îmi spun că, la urma urmei, n-am nici un motiv să dau vreo importanță faptului.

JAN: E încă foarte mult că-mi împărtășiți neliniștea și că faceți efortul să mă înțelegeți. Nu știu dacă am să reușesc să vă explic cît de mult mă mișcă și mă bucură ceea ce ați spus. (*Un gest către ea.*) Vedeți...

MAMA: E meseria noastră să fim amabile cu toți clienții.

JAN (*descurajat*): Aveți dreptate. (*Un timp.*) De fapt, vă datorez scuze și, dacă socotiți că e cazul, o despăgubire. (*Duce mina la frunte. Pare obosit. Vorbește mai greu.*) Ați făcut, poate, pregătiri, cheltuieli, e deci cît se poate de firesc...

MAMA: Nu e cazul să vă cerem nici o despăgubire. Nu pentru noi regretăm nehotărîrea dumneavoastră, ci pentru dumneavoastră.

JAN (*se sprijină de masă*): Nu-i nimic. Principalul e să fim de acord și să nu vă las o amintire prea rea. Eu, în orice caz, n-am să uit casa dumneavoastră, vă rog să mă credeți, și nădăjduiesc că în ziua cînd mă voi întoarce voi fi în toane mai bune.

*Mama se îndreaptă spre ușă fără să scoată nici o vorbă.*

: Doamnă! (*Mama se întoarce. Jan vorbește cu greu, dar isprăvește fraza cu mai multă ușurință decît o începe.*) Aș dori... (*Se oprește.*) Vă rog să mă iertați, dar m-a obosit drumul. (*Se așază*

118 ALBERTCAMUS

*pe pat.*) Aș dori măcar să vă mulțumesc... Și vreau, de asemenea, să știți că nu voi părăsi casa asta ca un client oarecare.

MAMA: Vă rog, domnule...

*Iese.*

## Scena VII

*Jan se uită după ea. Face un gest, dar în același timp dă semne de oboseală. Pare să cedeze oboselii și se sprijină de pernă.*

JAN: Am să mă întorc mîine cu Măria și am să le spun: „Eu sînt”.

Le voi face fericite. Asta-i sigur. Măria avea dreptate. (*Suspină, se întinde pe jumătate în pat.*) Ah! Tare nu-mi place seara asta în care totul pare atît de departe. (*S-a întins de tot. Spune cuvinte care nu se aud, cu o voce abia perceptibilă.*) Da sau nu? Se mișcă. Doarme. În scenă e aproape întuneric. Multă vreme nu se aude nici un zgomot. Apoi se deschide ușa și intră cele două femei cu o lampă, urmate de bătrînul servitor.

## Scena VIII

MARTHA (*după ce a luminat trupul lui Jan, cu o voce șoptită*): Doarme.

MAMA (*cu aceeași voce, apoi din ce în ce mai tare*): Nu, Martha. Nu-mi place să-mi forțezi mîna, mă împingi să fac ceea ce fac.

Tu începi și pe urmă mă silești să termin eu treaba. Nu-mi place felul în care treci peste șovăiala mea.

MARTHA: Asta ca să simplific. Erai prea tulburată. Trebuia să te ajut acționînd.

MAMA: Știu că trebuie să se termine. Totuși, nu-mi place.

NEÎNȚELEGEREA 119

MARTHA: Lasă, gîndește-te mai bine la ziua de mîine și hai să isprăvim repede.

*// buzunărește. Scoate un portofel și numără banii.*

*Apoi îi golește toate buzunarele. Pașaportul cade și alunecă sub pat. Bătrînul servitorii ia de jos fără să-1 vadă femeile și iese.*

MARTHA: Așa. Totul e gata. într-o clipă apele rîului se vor umfla. Hai să coborîm. O să venim să-1 luăm cînd vom auzi apa curgînd pe deasupra barajului. Hai!

MAMA (*calmă*): Nu, stăm foarte bine aici.

*Se așază.*

MARTHA: Da, dar... (*O privește pe maică-sa, apoi sfidătoare.*) Să nu crezi că mi-e frică. Așteptăm aici.

MAMA: Da, da, să așteptăm. E bine să așteptăm. E odihnitor. Va trebui să-1 ducem tot drumul pînă la rîu. Și sînt obosită de pe-acum, o oboseală atît de veche, că sîngele meu n-o mai poate îndura. (*Se clatină de parcă ar dormi pe jumătate.*) Și în timpul asta el nu bănuiește nimic. Doarme. Și-a încheiat socotelile cu lumea asta. De-acum încolo totul îi va fi ușor. Va trece doar de la un somn plin de imagini la un somn fără vise. Și ceea ce pentru toți ceilalți înseamnă o smulgere îngrozitoare nu va fi pentru el decît un somn nesfîrșit.

MARTHA (*sfidătoare*): Să ne bucurăm, deci! N-aveam nici un motiv să-1 urăsc și sînt bucuroasă că cel puțin va fi scutit de suferință.

Dar... mi se pare că apele se umflă. (*Ascultă, apoi zîmbește.*)

Mamă, mamă, totul se va sfîrși, curînd.

MAMA (*același joc*): Da, totul se va sfîrși. Apele se umflă. Și între timp el nu bănuiește nimic. Doarme. Nu mai cunoaște oboseala pe care-o simți cînd trebuie să hotărăști sau cînd trebuie să isprăvești o treabă. Doarme, nu mai trebuie să țină piept nimă-nui, nu mai trebuie să se străduiască, să pretindă de la el însuși ceea ce nu poate face. Nu mai poartă crucea acelei vieți lăuntrice care condamnă odihna, distracția, slăbiciunea... Doarme și nu se mai gîndește, nu mai are nici îndatoriri, nici obligații,

120 ALBERT CAMUS

nu, nu, și eu, bătrînă și obosită, vai, cit îl invidiez că doarme acum și că în curînd va trebui să moară. (*Tăcere.*) Nu spui nimic, Martha?

MARTHA: Nu. Ascult. Aștept zgomotul apelor.

MAMA: într-o clipă. Mai e o clipă. Da, una singură. O clipă în care fericirea mai e cu puțință.

MARTHA: Fericirea va fi cu puțință după aceea. Nu înainte.

MAMA: Știi, Martha, că voia să plece astă-seară?

MARTHA: Nu, nu știam. Dar, chiar dacă-aș fi știut, tot asta făceam. Hotărîrea mea era luată.

MAMA: Mi-a spus-o adineauri și n-am știut ce să-i răspund.

MARTHA: Deci, l-ai văzut?

MAMA: Am urcat ca să-1 împiedic să bea. Dar am venit prea tîrziu.

MARTHA: Da, era prea tîrziu! Și, dacă vrei să știi, el m-a făcut să mă hotărăsc. Șovăiam. Dar mi-a vorbit de meleagurile după care tînjesc și, pentru că a știut să mă emoționeze, m-a înarmat împotriva lui. Iată răsplata nevinovăției.

MAMA: Și totuși, Martha, în cele din urmă înțelese. Mi-a spus că simte că această casă nu-i a lui.

MARTHA (*cu putere și enervare*): Nici nu este. Nu e a nimănui. Și nimeni n-o să găsească vreodată aici liniște sau căldură. Dacă ar fi înțeles asta mai repede, s-ar fi cruțat și ne-ar fi scutit și pe noi să fim nevoite să-i arătăm că această cameră e făcută pentru ca în ea să dormi și că lumea e făcută pentru ca în ea să mori.

Acum gata, să... (*Se aude de departe zgomotul apelor.*) Ascultă, apa curge pe deasupra barajului. Hai, mamă, și pentru Dumnezeuul acela pe care-l pomenești uneori, să isprăvim.

*Mama face un pas către pat.*

MAMA: Hai! Dar mi se pare că zorile astea nu vor mai veni niciodată.  
*Cortina*

## ACTUL AL TREILEA

### Scena I

*Mama, Martha și servitorul sînt în scenă. Bătrînul mătură și rînduiește lucrurile. Martha e în spatele teșghelei și își strînge părul la ceafă. Mama traversează scena, îndreptîndu-se spre ușă.*

MARTHA: Ai văzut că au venit zorile?

MAMA: Da. Mîine o să zic că-i bine c-am isprăvit. Dar acum nu simt decît oboseală.

MARTHA: Dimineața asta e, de ani de zile, prima în care respir. Mi se pare că am și început să aud marea. Simt în mine o bucurie care o să mă facă să strig.

MAMA: Cu atît mai bine, Martha, cu atît mai bine. Dar eu mă simt acum atît de bătrînă, că nu mai pot împărți nimic cu tine. Mîine totul o să fie mai bine.

MARTHA: Da, totul o să fie mai bine, nădăjduiesc. Dar nu te plînge și lasă-mă să fiu fericită cît vreau. Sînt din nou fata tînă de odinioară. Trupu-mi arde. Și simt nevoia să alerg. Dar spune-mi, spune-mi, te rog...

*Se oprește.*

MAMA: Ce e, Martha? Nu te mai recunosc.

MARTHA: Mamă... (*Șovăie, apoi cu înflăcărare.*) Mai sînt oare frumoasă?

122 ALBERT CAMUS

NEÎNȚELEGEREA 123

MAMA: Da, în dimineața asta ești. Crima e frumoasă.

MARTHA: Ce importanță are crima acum! M-am născut pentru a doua oară, voi pleca departe, acolo unde voi fi fericită.

MAMA: Bine. Eu mă duc să mă odihnesc. Dar îmi pare bine să știu că viața începe, în sfîrșit, pentru tine.

*Bătrînul servitor apare sus, în capul scării, coboară spre Martha, îi întinde pașaportul, apoi iese fără să scoată o vorbă. Martha deschide pașaportul și îl citește, fără nici o reacție.*

MAMA: Ce e?

MARTHA (*cu o voce calmă*): Pașaportul lui. Citește.

MAMA: Știi bine că am ochii obosiți.

MARTHA: Citește! Ai să-i afli numele.

*Mama ia pașaportul, se duce și se așază în fața unei mese, pune carnetul pe masă și citește. Se uită multă*

*vreme la paginile din fața ei.*

MAMA (*cu o voce inexpressivă*): Știam eu că într-o zi se va întâmpla așa și că atunci va trebui să isprăvesc cu toate.

MARTHA (*se duce și se așază în fața teighelei*): Mamă!

MAMA (*idem*): Lasă, Martha, am trăit destul. Am trăit mai mult decât băiatul meu. Nu l-am recunoscut și l-am ucis. Acum pot să mă duc după el în fundul riului, unde ierburile îi acoperă fața.

MARTHA: Vrei să mă lași singură, mamă?

MAMA: M-ai ajutat mult, Martha, și-mi pare rău că te părăsesc. Și dacă asta mai poate avea vreun sens, trebuie să recunosc că, în felul tău, ai fost o fiică bună. Mi-ai arătat întotdeauna respectul cuvenit. Dar acum sînt obosită și inima pe care o credeam departe de toate, inima mea bătrînă, a învățat din nou ce înseamnă suferința. Nu mai sînt destul de tînără ca să mă obișnuiesc cu ea. Și, oricum, cînd o mamă nu mai e în stare să-și recunoască fiul înseamnă că și-a isprăvit menirea pe pămînt.

MARTHA: Nu, dacă fiica ei trebuie să-și clădească fericirea. Nu înțeleg ce-mi spui. Nu-ți mai recunosc cuvintele. Oare nu m-ai învățat dumneata să nu respect nimic?

MAMA (*cu aceeași voce indiferentă*): Ba da, dar acum mi-am dat seama că m-am înșelat și că pe pămîntul ăsta, unde nimic nu e sigur, avem certitudinile noastre. (*Cu amărăciune.*) Dragostea unei mame pentru fiul ei e astăzi certitudinea mea.

MARTHA: Dar faptul că o mamă își poate iubi fiica nu e o certitudine?

MAMA: N-aș vrea să te jignesc acum, Martha, dar nu-i același lucru. Sentimentul e mai puțin puternic. Cum aș putea să mă lipsesc de dragostea fiului meu?

MARTHA (*cu violență*): Frumoasă dragoste, care te-a uitat douăzeci de ani!

MAMA: Da, frumoasă dragoste care a supraviețuit după douăzeci de ani de tăcere. Dar ce contează! Dragostea asta e destul de frumoasă pentru mine, de vreme ce nu pot trăi fără ea.

*Se ridică.*

MARTHA: Nu se poate să spui asta fără nici o urmă de revoltă și fără nici un gînd pentru fiica ta.

MAMA: Nu, n-am gînduri pentru nimic și cu-atît mai puțin revoltă. Asta-i pedeapsa, Martha, și-mi închipui că există o clipă în care toți ucigașii sînt ca mine, goliți pe dinăuntru, sterpi, fără nici un viitor posibil. De asta sînt suprimați, nu mai sînt buni de nimic.

MARTHA: Oh, disprețuiesc cuvintele astea! Nu pot să te aud vorbind de crimă și de pedeapsă.

MAMA: Spun cuvintele care-mi vin pe buze, nimic mai mult. Ah! Mi-am pierdut libertatea, a început infernul!

MARTHA (*vine spre ea și, cu violență*): Înainte nu vorbeai așa. În toți anii ăștia ai stat mereu lîngă mine, apucînd cu mîini puternice picioarele celor care trebuiau să moară. Atunci nu te gîndeai la libertate și la infern. Ai continuat. Ce poate schimba fiul dumitale în toate astea?

MAMA: Am continuat, e drept. Dar din obișnuință, ca o moartă. A fost de-ajuns să apară durerea, pentru ca totul să se schimbe.

Asta a schimbat fiul meu. (*Martha face un gest ca și cum ar vrea să vorbească.*) Știu, Martha, n-are nici un rost. Ce înseamnă durerea pentru o ucigașă? Dar, după cum vezi, nu e o adevărată durere de mamă: încă n-am urlat. Nu e nimic altceva decât suferința pe care o simți cînd descoperi dragostea, și totuși mă

depășește. Și mai știu un lucru: că nici durerea asta n-are nici un rost. (*Cu alt ton.*) Nici lumea asta n-are rost și pot s-o spun, eu, care am gustat din toate, de la creație și pînă la distrugere.

124 ALBERT CAMUS

*Se îndreaptă cu hotărîre către ușă, dar Martha i-o ia înainte și se postează în fața intrării.*

MARTHA: Nu, mamă, n-ai să mă părăsești. Nu uita că eu sînt cea care a rămas și că el a plecat, că am stat lîngă dumneata o viață întreagă și că de la el ai avut parte doar de tăcere. Asta trebuie plătit. Trebuie să ațirne la socoteală. Spre mine trebuie să te întorci.

MAMA (*încet*): Da, Martha, e adevărat, dar pe el l-am ucis!

*Martha s-a întors puțin, cu capul pe spate.*

*Pare că se uită la ușă.*

MARTHA (*după o tăcere, din ce în ce mai pătimasă*): Viața i-a dat tot ceea ce poate da unui om. A plecat de-aici. A cunoscut alte întinderi, marea, oameni liberi. Eu, eu am rămas aici. Am rămas, mică și întunecată, învăluită în plictiseală, înfîptă în inima continentului, și am crescut în mijlocul unor pămînturi care mă înăbușeau. Nimeni nu mi-a sărutat buzele și nici măcar dumneata, mamă, nu mi-ai văzut trupul dezgolit. Îți jur că asta trebuie plătit. Și sub pretextul zadarnic că a murit un om, nu te poți eschiva în clipa în care sînt pe cale să primesc ceea ce mi se cuvine. De ce nu înțelegi că, pentru un om care a trăit, moartea e un lucru neînsemnat. Putem sâ-l uităm pe fratele meu și pe fiul dumitale. Ceea ce i s-a întîmplat n-are importanță: nu mai avea ce să cunoască. În schimb, pe mine mă lipsești de toate și-mi iei ceea ce 1-a mulțumit pe el în viață. Trebuie oare să-mi ia și dragostea mamei mele și să te atragă pentru totdeauna în rîul lui înghețat?

*Cele două femei se privesc în tăcere. Martha pleacă ochii.*

MARTHA (*foarte încet*): M-aș mulțumi cu atît de puțin! Mamă, există cuvinte pe care n-am știut niciodată să le rostesc, dar cred că, dacă am relua viața de fiecare zi, ar putea fi cald și bine.

*Mama s-a apropiat de ea.*

MAMA: L-ai recunoscut.

MARTHA (*ridicînd capul brusc*): Nu! Nu l-am recunoscut. Nu păstrasem nici o imagine de-a lui, totul s-a întîmplat așa cum trebuia să se întîmple. Ai spus-o și dumneata, lumea asta n-are nici o nouă. Dar nu greșești cu totul cînd îmi pui această întrebare. Căci dacă l-aș fi recunoscut, știu acum că asta n-ar fi schimbat nimic.

NEÎNȚELEGEREA 125

MAMA: Vreau să cred că nu-i adevărat. Ucigașii cei mai fioroși trăiesc clipe în care depun armele.

MARTHA: Le trăiesc și eu. Dar nu în fața unui frate necunoscut și indiferent, nu în fața lui mi-aș fi plecat ochii.

MAMA: Atunci în fața cui?

*Martha pleacă ochii.*

MARTHA: în fața dumitale.

*Tăcere.*

MAMA (*rar*): Prea tîrziu, Martha. Nu mai pot să fac nimic pentru tine. (*Se întoarce spre fiica ei.*) Plîngi, Martha? Nu, tu nu știi să plîngi. Ți-aduci aminte de vremea cînd te sărutam?

MARTHA: Nu, mamă.

MAMA: Ai dreptate. E mult de-atunci și am uitat foarte repede să-mi mai întind brațele. Dar n-am încetat să te iubesc. (*O ia binișor la o parte pe Martha, care, puțin cîte puțin, cedează.*) Știu asta acum, pentru că vorbesc cu inima; am început din nou să trăiesc, în clipa în care nu mai pot îndura viața.

*Calea eliberă.*

MARTHA (*îngropîndu-și fața în mîini*): Dar ce poate fi mai puternic decît deznădejdea fiicei dumitale?

MAMA: Oboseala, poate, și setea de odihnă.  
*Iese, fără ca fiica ei să se împotrivească.*

## Scena II

*Martha aleargă spre ușă, o închide cu violență, se lipește de ea.  
Izbucnește în țipete sălbătice.*

MARTHA: Nu! Nu era de datoria mea să veghez asupra fratelui meu și totuși iată-mă exilată în propria țară; pînă și mama s-a lepădat de mine. Dar nu trebuia să veghez asupra fratelui meu, asta-i nedreptatea care se face nevinovăției! Uite c-a obținut ce voia, în timp ce eu rămîn singura, departe de marea de care eram însetată. Ah! Cît îl urăsc! Mi-am petrecut toată viața așteptînd valul care mă va duce departe, și acum știu că n-o să mai vină! Va trebui să rămîn  
126 ALBERT CAMUS

înconjurată, în dreapta și în stînga, în față și în spate, de-o seamă de neamuri și de națiuni, de șesuri și de munți care opresc briza mării și a căror trîncăneală și gemete acoperă chemarea ei neîntreruptă. (*Mai încet.*) Alții au mai mult noroc! Există totuși locuri depărtate de mare, unde vîntul serii are, uneori, miros de alge. Și vorbește despre plajele umede, pe care le umple strigătul pescărușilor, sau despre țârmurile aurii în înserarea fără de sfîrșit. Dar vîntul obosește mult înainte să ajungă aici; niciodată n-am să mai am parte de ce mi se cuvine. Chiar dacă mi-aș lipi urechea de pămînt, n-aș auzi izbitura valurilor înghețate sau răsufierea regulată a mării fericite. Sînt prea departe de ceea ce iubesc, iar distanța asta-i fără leac. Îl urăsc, îl urăsc c-a obținut ce a vrut! Eu am drept patrie locurile aslea îngrămădite și înghesuite, unde cerul nu cunoaște orizont și unde nu-mi pot asîmpăra foamea decît cu prunele acre ale acestor meleaguri și setea decît cu sîngele pe care l-am împrăștiat. Iată prețul pe care trebuie să-l plătești pentru dragostea unei mame! N-are decît să moară, dacă nu mă iubește! Să se închidă toate ușile în jurul meu! Să mă lase pradă mîniei mele drepte! Căci, înainte de a muri, n-am să ridic ochii să mă rog cerului. Acolo, unde se poate fugi, unde te poți elibera, unde poți să-ți lipești trupul de un altul, unde poți să te rostogolești în valuri, pe acele meleaguri apărute de mare, zeii nu acostează. Dar aici, unde privirea se împiedică oriunde te-ai uita, tot pămîntul e croit pentru ca fața să se ridice și privirea să imploră. Ah! Urăsc lumea asta unde nu ne putem întoarce decît către Dumnezeu. Dar eu, care sufăr pentru că nu mi s-a făcut dreptate, nu voi îngenunchea. Și lipsită de locul meu pe acest pămînt, respinsă de propria mea mamă, singură în mijlocul crimelor mele, voi părăsi această lume, neîmpăcată.  
*Se aud bătăi în ușă.*

## Scena III

## I

MARTHA: Cine-i acolo?

MĂRIA: O călătoare.

MARTHA: Nu mai primim clienți.

NEÎNȚELEGEREA 127

MĂRIA: Am venit la bărbatul meu.

*Intră.*

MARTHA (*o privește*): Cine e bărbatul dumitale?

MĂRIA: A sosit aici aseară și trebuia să se întoarcă la mine azi-dimineață. Mă mir că n-a venit.

MARTHA: Mi-a spus că nevasta lui e în străinătate.

MĂRIA: Are motivele lui să spună așa. Dar trebuia să ne întîlnim acum.

MARTHA (*care n-a încetat s-o privească*): O să fie cam greu. Soțul dumitale nu mai e aici.

MĂRIA: Cum adică? N-a luat o cameră la dumneavoastră?

MARTHA: A luat o cameră, dar a părăsit-o în cursul nopții.

MĂRIA: Nu cred, cunosc toate motivele pe care le are să rămână în casa asta. Numai tonul dumitale mă îngrijorează. Spune-mi ce ai să-mi spui.

MARTHA: Nu mai am nimic să-ți spun, decît că soțul dumitale nu e aici.

MĂRIA: N-a putut să plece fără mine, nu înțeleg. A plecat de tot sau a spus că se întoarce?

MARTHA: Ne-a părăsit de tot.

MĂRIA: Ascultă! De ieri îndur, pe meleagurile astea străine, o așteptare care mi-a sleit răbdarea. Am venit fiindcă sînt îngrijorată și sînt hotărîtă să nu plec fără să-mi văd soțul sau fără să știu unde-l pot găsi.

MARTHA: Asta nu-i treaba mea.

MĂRIA: Te înșeli. E și treaba dumitale. Nu știu dacă soțul meu o să fie de acord cu ceea ce am să-ți spun, dar m-am săturat de toate complicațiile astea. Omul care a sosit ieri dimineață aici e fratele de care n-ați mai auzit de ani de zile.

MARTHA: Nu-mi spui nimic nou.

MĂRIA (*izbucind*): Dar atunci ce s-a întîmplat? De ce nu-i aici, în casa asta? Nu l-ați recunoscut, dumneata și mama dumitale, nu v-ați bucurat că s-a întors?

: Soțul dumitale nu mai e aici fiindcă a murit.

128 ALBERT CAMUS

*Măria tresare și rămîne o clipă tăcută, uitîndu-se fix la Martha, apoi dă să se apropie de ea și zîmbește.*

MĂRIA: Glumești, nu-i așa? Jan mi-a spus de multe ori că îți plăcea, de cînd erai mică, să descumpănești oamenii. Sîntem aproape surori și...

MARTHA: Nu mă atinge. Stai unde ești. Nu există nimic comun între noi. (*Un timp.*) Soțul dumitale a murit în noaptea asta, zău că nu-i o glumă. Nu mai ai ce căuta aici.

MĂRIA: Dar ești nebună, nebună de legat. E prea subit și nu pot să te cred. Unde e? Arată-mi-l mort și numai atunci voi crede ceea ce nici măcar nu-mi pot închipui.

MARTHA: E imposibil. Acolo unde e nu poate să-l mai vadă nici meni. (*Măria face un gest către ea.*) Nu mă atinge și stai unde ești... E în fundul rîului, unde l-am dus azi-noapte cu mama, după ce l-am adormit. N-a suferit, dar asta nu-l împiedică să fie mort, ucis de noi, de mine și de mama.

MĂRIA (*se dă înapoi*): Nu, nu... eu sînt nebună și aud cuvinte care n-au răsunat încă niciodată pe acest pămînt. Știam eu că nu mă poate aștepta nimic bun aici, dar nu vreau să intru în jocul ăsta de nebuni. Nu înțeleg, nu te înțeleg...

MARTHA: Rolul meu nu e să te conving, ci doar să te informez. Ai să ajungi să admiți singură adevărul.

MĂRIA (*năucită întru cîtva*): De ce, de ce-ai făcut asta?

MARTHA: În numele cărui lucru mă întrebi?

MĂRIA (*într-un strigăt*): În numele dragostei mele!

MARTHA: Ce înseamnă acest cuvînt?

MĂRIA: Înseamnă tot ceea ce, la ora asta, mă sfîșie și mă mușcă, delirul care-mi deschide mîinile și-mi poruncește săucid. De n-ar fi convingerea care tot mai dăinuie în inima mea încăpățînată, că nimic din ceea ce spui nu-i adevărat, ai afla, nebuno, ce înseamnă acest cuvînt, simțind cum unghiile mele îți sfîșie obrazul.

MARTHA: E clar că rostești cuvinte pe care nu le înțeleg. Nu prea aud bine cuvintele de dragoste, de bucurie sau de durere.

NEÎNȚELEGEREA 129

MĂRIA (*cu un mare efort*): Ascultă, să încetăm jocul ăsta, dacă-i joc. Să nu ne pierdem în vorbe inutile. Spune-mi clar ceea ce vreau să știu, foarte clar, înainte de-a mă părăsi.



MARTHA: E greu să fiu mai clară decât am fost. L-am ucis pe soțul dumitale azi-noapte, ca să-i luăm banii, așa cum am făcut și cu alți călători înaintea lui.

MĂRIA: Mama și sora lui erau deci niște ucigașe?

MARTHA: Da.

MĂRIA (*cu același efort*): Știai că-i fratele dumitale?

MARTHA: Dacă vrei să știi, a fost o neînțelegere. Și dacă ai cunoaște cât de cât lumea, nu te-ai mira.

MĂRIA (*întorcându-se către masă, cu pumnii la piept, cu o voce surdă*): Ah! Doamne, știam eu că această comedie nu poate fi decât singeroasă și că vom fi pedepsiți și el, și eu că ne-am potrivit unui lucru ca ăsta. Nenorocirea plutea în aer. (*Se oprește în fața mesei și vorbește fără să se uite la Martha.*) Voia să-l recunoașteți, să-și regăsească casa, să vă aducă fericirea, dar n-a știut să-și găsească vorbele care trebuie. Și în timp ce le căuta, l-ați ucis. (*începe să plângă.*) Și voi, ca două nebune, oarbe în fața fiului minunat care se întorsese la voi... căci era minunat, nu știți ce inimă mândră, ce suflet mare ați ucis! Ar fi putut să fie mândria voastră, așa cum a fost a mea. Dar, din păcate, îl urai, îl urăști, dumneata, care poți vorbi cu indiferență de ceea ce ar trebui să te împingă în mijlocul drumului și să te facă să urli ca o fiară!

MARTHA: Nu judeca nimic, căci nu știi tot. La ora asta, mama mea e lângă el. Apa a și început să-i roadă. Curînd vor fi descoperiți și se vor regăsi îngropați în același pământ. Dar nu văd de ce asta mi-ar mai smulge vreun urlet. Am altă imagine despre sufletul omului și, drept să-ți spun, mi-e silă de lacrimile dumitale.

MĂRIA (*întorcându-se către ea, cu ură*): Sînt lacrimile unei fericiri pierdute pentru totdeauna. Dar pentru dumneata sînt mai puțin periculoase decât durerea aceea uscată care mă va cuprinde în curînd și care te-ar putea ucide fără nici o tresărire.

MARTHA: NU mă impresionează. N-ar fi mare lucru. Am văzut și am auzit destule, așa că am hotărît să mor. Dar nu vreau să mă

130 ALBERT CAMUS

întîlnesc cu ei. Ce să caut în tovărășia lor? Îi las cu iubirea lor regăsită, cu mîngîierile lor întunecate. Nici dumneata, nici eu nu mai putem avea parte de ele. Ne sînt necredincioși pe vecie. Din fericire, îmi rămîne camera mea, o să fie plăcut să mor acolo singură.

MĂRIA: Ah! N-ai decât să mori, să se năruie lumea, eu l-am pierdut pe cel pe care-l iubeam. De acum încolo va trebui să trăiesc în singurătatea aceea îngrozitoare unde amintirea e un chin.

*Martha vine în spatele ei și îi vorbește pe deasupra capului.*

MARTHA: Să nu exagerăm. Dumneata ți-ai pierdut soțul, eu mi-am pierdut mama. La urma urmei, sîntem chit. Dar dumneata nu l-ai pierdut decât o dată, după ce te-ai bucurat de el ani de zile și fără ca el să te fi respins. Pe mine mama m-a respins. Acum a murit și am pierdut-o de două ori.

MĂRIA: Voia să vă aducă averea lui, să vă facă fericite. La asta se gîndea, singur, în cameră, în timp ce vă pregăteați să-l ucideți.

MARTHA (*cu un accent de disperare*): Sînt chit și cu soțul dumitale, căci i-am cunoscut durerea. Credeam, ca și el, că am o casă. Credeam că avem și noi un cămin, crima, și că ne unise, pe mama și pe mine, pentru totdeauna. Către cine aș fi putut să mă întorc pe lumea asta dacă nu către cea care ucisese în același timp cu mine? Dar ra-am înșelat. Crima e și ea o singurătate, chiar dacă trebuie să se strîngă o mie de oameni ca s-o comită. Și e drept să mor singură, după ce am trăit și am ucis singură.

*Măria se întoarce către ea cu ochii plini de lacrimi.*

MARTHA (*dîndu-se îndărăt și reluîndu-și vocea aspră*): Nu mă atinge, ți-am mai spus o dată. Gîndul că înainte de a muri aș

putea simți o mână de om care vrea să-mi impună căldura ei, gândul că un lucru care ar semăna cu duioșia hidoasă a oamenilor ar putea să mă mai urmărească, face să mi se urce sângele la cap de furie.

*Sînt față în față, foarte aproape una de alta.*

MARJA: Nu-ți fie teamă. Am să te las să mori cum vrei. Sînt oarbă, nu te mai văd! Și nici mama dumitale, nici dumneata n-o să fiți niciodată altceva decît niște fețe trecătoare, întîlnite și pierdute

NEÎNȚELEGEREA 131

în cursul unei tragedii care nu va mai cunoaște sfîrșit. Nu simt pentru dumneata nici ură, nici milă. Nu mai pot să iubesc sau să urăsc pe nimeni. (*Își ascunde deodată obrazul în mîini.*) De fapt, abia dacă am avut timp să sufăr sau să mă revolt. Nenorocirea a fost mai mare decît mine.

*Martha, care a făcut cîțiva pași spre ușă, se întoarce spre Măria.*

MARTHA: Dar nu destul de mare, de vreme ce ți-au rămas lacrimile. Și înainte de-a te părăsi pentru totdeauna, văd că-mi rămî-ne ceva de făcut. Îmi rămîne să te aduc la disperare.

MĂRIA (*o privește îngrozită*): Ah! Lasă-mă, du-te și lasă-mă!

MARTHA: Da, am să te las, și asta va fi și pentru mine o ușurare, îndur greu dragostea și lacrimile dumitale. Dar nu pot muri lăsîndu-te cu convingerea că ai dreptate, că dragostea nu e zadarnică și că cele petrecute sînt un accident. Căci lucrurile abia acum au intrat în ordinea lor firească. Trebuie să fii convinsă de asta.

MĂRIA: Care e ordinea firească?

MARTHA: Acea după care nimeni nu e niciodată recunoscut.

MĂRIA (*pierdută*): Ce-mi pasă, abia te mai aud. Inima mi-e sfișiată.

Nu are nici o curiozitate decît față de cel pe care l-ai ucis.

MARTHA (*cu violență*): Taci! Nu vreau să mai aud nimic despre el, îl urăsc. Nu mai e nimic pentru dumneata. A pătruns în casa plină de amărăciune unde rămîi exilat pentru totdeauna. Prostul! Are ceea ce și-a dorit, a regăsit-o pe cea pe care-o căuta. Acum fiecare e la locul lui. Înțelege că nici pentru el, nici pentru noi, nici în viață, nici în moarte, nu există patrie, nu există liniște. (*Cu un rîs disprețuitor.*) Căci nu poți numi patrie acest pămînt greoi, lipsit de lumina, unde te duci să dai hrană unor animale oarbe. Nu-i așa?

MĂRIA (*plîngînd*): Ah! Doamne, nu pot, nu pot îndura vorbele astea. Nici el nu le-ar fi îndurat. Alta era patria pe care voia s-o regăsească atunci cînd a pornit la drum.

MARTHA (*care a ajuns la ușă, se întoarce brusc*): Nebunia asta și-a primit răsplata. În curînd ai să-ți capeți și dumneata răsplata. (*Cu același rîs batjocoritor.*) Îți spun eu c-am fost prădate. La ce bun

132

ALBERT CAMUS

această chemare nețărnută a firii, această deșteptare a sufleteilor? De ce să chemi marea sau dragostea? E caraghios. Soțul dumitale cunoaște acum răspunsul, casa îngrozitoare în care vom fi, în sfîrșit, îngrămădiți unii lîngă alții. (*Cu ură.*) Ai s-o cunoști și dumneata și, dacă ai putea, atunci ți-ai aduce aminte cu încîntare de ziua asta în care credeai c-a început cel mai sfișietor exil. Înțelege că durerea dumitale nu va fi niciodată egală cu nedreptatea care i se face omului și, în sfîrșit, ascultă sfatul meu. La urma urmei, îți datorez și eu un sfat, nu-i așa, de vreme ce ți-am ucis soțul! Roagă-te de Dumnezeu dumitale să te facă stănă de piatră. E fericirea pe care și-o rezervă lui, singura fericire adevărată. Fă ca el, astupă-ți urechile la toate strigătele, prefă-te în piatră cît mai e timp. Iar dacă te simți prea lășă ca să pătrunzi în această liniște tăcută, atunci vino să ni te

alături în casa noastră comună. Adio, sora mea! Totul e ușor, vezi bine. Ai de ales între fericirea prostească a pietrelor și locașul vîscos unde te așteptăm.

*Iese, și Măria, care a ascultat năucită, se clatină pe picioare cu mâinile întinse înainte.*

MĂRIA (*într-un strigăt*): Ah! Doamne! Nu pot trăi în deșertul ăsta!

Ție am să-ți vorbesc și voi ști să găsesc cuvintele de care e nevoie. (*Cade în genunchi.*) Da, mă încredințez mâinilor tale. Fie-ți milă de mine, întoarce-te către mine! Ascultă-mă, întinde-mi mâna! Fie-ți milă, Doamne, de cei care se iubesc și sînt despărțiți. *Se deschide ușa și apare bătrînul servitor.*

# STAREA DE ASEDIU

Spectacol în trei părți

## Scena IV

BĂTRÎNUL (*cu o voce clară și puternică*): M-ați chemat?

MĂRIA (*întorcându-se spre el*): Nu, nu știu! Dar ajută-mă, am nevoie de ajutor. Fie-ți milă și primește să mă ajuți!

BĂTRÎNUL (*cu aceeași voce*): Nu!

Cortina

Lui Jean-Louis Barrault

## PERSONAJELE

CIUMA

SECRETARA

NADA

VICTORIA

JUDECĂTORUL

SOȚIA JUDECĂTORULUI

DIEGO

GUVERNATORUL

ALCADELE

FEMEILE DIN ORAȘ

BĂRBAȚII DIN ORAȘ

GARDIENII

ÎNSOȚITORUL MORȚILOR

## CUVINT ÎNAINTE

În 1941, Barrault a avut ideea să monteze un spectacol privind mitul ciumei, care îl tentase și pe Antonin Artaud. În anii care au urmat, i s-a părut mai simplu să adapteze, în acest scop, marea carte a lui Daniel Defoe, *Jurnal din anul ciumei*. Realizează atunci schița unei puneri în scenă.

Cînd a aflat că și eu urma să public un roman pe aceeași temă, mi-a propus să scriu dialoguri pe baza acestei schițe. Aveam alte idei și, mai ales, mi se părea preferabil să-l uit pe Daniel Defoe și să revin la prima concepție a lui Barrault.

Era vorba, în fond, de a închipui un mit care să fie pe înțelesul tuturor spectatorilor din 1948. *Starea de asediu* e ilustrarea acestei tentative, de care am slăbiciunea să cred că merită ca lumea să se intereseze. Dar:

1. Trebuie să fie limpede că *Starea de asediu*, orice s-ar fi spus în această privință, nu e sub nici o formă o adaptare a romanului meu.
2. Nu e vorba de o piesă cu o structură tradițională, ci de un spectacol a cărui ambiție mărturisită este să amestece toate formele de expresie dramatică, de la monologul liric pînă la teatrul colectiv, trecînd prin jocul mut, dialogul obișnuit, farsa și corul.
3. Dacă e adevărat că am scris tot textul, nu e mai puțin drept ca numele lui Barrault să fie pus alături de al meu. Acest lucru nu s-a putut face din motive care mi s-au părut întemeiate. Dar e de datoria să spun limpede că îi rămîn îndatorat lui Jean-Louis Barrault.

20 noiembrie 1948

## PARTEA INTII

### Prolog

*Uvertură muzicală pe o temă ce amintește sirena de alarmă. Cortina se ridică. Scena e cufundată în întuneric.*

*Uvertura se termină, dar tema de alarmă continuă, ca un zumzet îndepărtat. Deodată, în fundul scenei, dinspre dreapta, apare o cometă ce lunecă încet spre stingă. Ea luminează, ca în teatrul de umbre chinezești, zidurile unui oraș spaniol fortificat și siluetele mai multor personaje care stau cu spatele la public, nemișcate, cu capul întors spre cometă. Bate ora patru. Dialogul este aproape neinteligibil, ca o mormăială.*

E sfârșitul lumii!

■ Nu, omule!

Dacă se sfârșește lumea...

Nu, omule. Lumea, dar nu Spania!

Pînă și Spania poate să moară.

În genunchi!

■ E cometa nenorocirii!

Nu Spania, omule, nu Spania!

142 ALBERT CAMUS

*Două sau trei capete se întorc. Un personaj sau două se deplasează cu prudență, apoi totul recade în imobilitate. Atunci zumzetul se intensifică, devine strident, crește muzical ca un cuvînt clar și amenințător. În același timp, cometa se mărește peste măsură. Deodată, un țipăt înfrîntor de femeie face să înceteze brusc muzica și reduce cometa la proporții normale. Femeia fuge, glfiind. Învălmășeală în piață. Dialogul, mai șuierat și care se distinge mai bine, încă nu e totuși destul de inteligibil.*

- E semn de război!

— Asta-i sigur!

- Nu e nici un semn.

— Depinde.

— Destul. E de vină arșița.

— Căldura Cadiz-ului.

— Ajunge.

— Șuieră prea tare.

- Zi mai bine că ne asurzește.

- S-au urzit vrăji împotriva orașului!

- Ai! Cadiz! Ți s-au urzit vrăji!

- Liniște! Liniște!

*Oamenii se uită din nou țintă la cometă, cînd se aude, clar de data aceasta, vocea unui ofițer din garda civilă.*

OFIȚERUL DIN GARDA CIVILĂ: Duceți-vă acasă! Ați văzut ce-a fost de văzut, ajunge. Mult zgomot pentru nimic, asta-i tot. Mult zgomot și nici o scofală. Cadiz-ul rămîne tot Cadiz.

O VOCE: E totuși un semn. Semnele nu se arată degeaba.

O VOCE: Mare și puternic e Dumnezeu!

O VOCE: Curînd va fi război, âsta-i semnul!

O VOCE: Azi nu mai crede nimeni în semne, rîiosule! Din fericire sîntem destul de deștepți.

O VOCE: Da, și așa ajungem să ne spargem capetele. Sîntem proș ca niște porci, asta sîntem. Și porcii sînt înjunghiați!

OFIȚERUL: Acasă! Războiul e treaba noastră, nu a voastră.

STAREA DE ASEDIU 143

NADA: Ai! Măcar de-ai spune adevărul! Da' de unde, ofițerii mor în patul lor și de căsăpeală avem noi parte!

O VOCE: Nada, uite-1 pe Nada! Uite-1 pe idiot!

O VOCE: Nada, tu trebuie să știi. Ce înseamnă asta?

NADA (*e infirm*): Ce-am eu să vă spun, nu vă face plăcere s-auziți. Rîdeți de spusele mele. Întrebați-1 pe student, curînd iese doctor. Eu, unul, vorbesc cu sticla mea.

*Duce sticla la gură.*

O VOCE: Diego, ce fiică are asta?

DIEGO: Ce vă pasă? Fiți tari și va fi de-ajuns.

O VOCE: întrebați-1 pe ofițerul din garda civilă.

OFIȚERUL: Garda civilă e de părere că tulburați ordinea publică.

NADA: Ferice de garda civilă! Are idei simple.

DIEGO: Priviți, iar începe...

O VOCE: Ah! Dumnezeu mare și puternic.

*Reîncepe zumzetul. Cometa trece a doua oară.*

- Destul!

-Ajunge!

- Cadiz!

- Șuieră!

-E o vrajă rea...

- Asupra orașului...

-Liniște! Liniște!

*Bate ora cinci. Cometa dispare. Răsar zorile.*

NADA (*cocoșat pe o piatră și rînjind*): Și-așa! Eu, Nada, lumina acestui oraș prin cunoștințe și educație, bețiv din dispreț pentru toate și din dezgust față de onoruri, batjocorit de oameni pentru că am păstrat libertatea disprețului, țin să vă dau, după acest foc de artificii, un avertisment gratuit. Vă înștiințez deci că ne-a sosit și ceasul și că ne va sosi din ce în ce mai mult. Observați deci că ne și sosise. Dar numai un bețiv putea să-și dea seama de asta. Și unde am ajuns, la urma urmelor? Vouă, bărbaților înțelepți, vă revine datoria să ghiciți. Cît despre mine, părerea mea e formată de cînd mă știu și îmi păstrez cu fermitate principiile: viața

144 ALBERT CAMUS

cîntărește cît moartea; omul e făcut din același lemn ca rugurile. Credeți-mă! O să aveți necazuri. Cometa asta e piață-reă. Ea vă avertizează! Vi se pare de necrezut? Mă așteptam. Pentru că ați mîncat de trei ori pe zi, ați lucrat cele opt ore prescrise și ați avut grijă de cele două femei ale voastre, vi se pare că totul e în ordine. Nu, nu sînteți în ordine, ci intrați în rînduri. Perfect aliniați, cu chipul placid, gata copți pentru catastrofă. Hei, oameni buni, v-am avertizat, mă simt cu conștiința împăcată. În rest, nu vă bateți capul, au grijă cei de sus. Știți ce urmează: în nici un caz lucruri bune!

JUDECĂTORUL CASADO: Nu lua în deșert numele Domnului, Nada! Cam de multă vreme păcătuiești față de cer.

NADA: Am vorbit eu oare despre cer, judecătorule? Sînt de acord cu cerul, în orice caz. Judec după cum mă taie capul și pe mine. Am citit în cărți că e mai bine să fii complicele cerului decît victima lui. De altfel, am impresia că cerul n-are nici un amestec. Să începă numai oamenii cît de cît să-și spargă geamurile și capetele, și-o să vă dați seama că Dumnezeu, care totuși știe și el ce-i muzica, nu-i decît un nevinovat copil de cor.

JUDECĂTORUL CASADO: Necredincioșii de teapa ta atrag asupra noastră semnele cerești. Căci despre un semn alarmant este vorba. Dar el a fost arătat tuturor celor care au sufletele păcătoase. Te-meți-vă de urmări și mai cumplite și rugați-vă Domnului să vă ierte păcatele. În genunchi, deci! În genunchi, vă spun!

*Toți îngenunchează, în afară de Nada.*

JUDECĂTORUL CASADO: Teme-te, Nada, teme-te și îngenunchează.

NADA: Nu pot, mi-e genunchiul înțepenit. Cît despre teamă, am prevăzut totul, chiar și cel mai mare rău, adică predica ta.

JUDECĂTORUL CASADO: Deci, nu crezi în nimic, nefericitule?

NADA: în nimic de pe această lume, în afară de vin. Și în nimic din ceruri.

JUDECĂTORUL CASADO: Iartă-1, Doamne, că nu știe ce spune și apără acest oraș al fiilor tăi!

NADA: *Ite missa est.* Diego, dă-mi o sticlă de vin în cinstea come-tei și spune-mi cum stai cu amorurile.

STAREA DE ASEDIU 145

DIEGO: Nada, mă voi însura cu fata judecătorului. Și aș vrea ca de-aici înainte să nu-1 mai insulti pe tatăl ei. Mă insulti și pe mine.

*Trompete. Apare un crainic înconjurat de guarzi.*

CRAINICUL: Ordin din partea guvernatorului. Fiecare să se ducă să-și vadă de treburile lui. Cîrmuirile bune sînt acelea sub care nu se petrece nimic. Voința guvernatorului este deci să nu se întîmple nimic în timpul cîrmuirii sale, astfel încît să rămînă tot atît de bună ca și pînă acum. Li se adeverește deci locuitorilor din Cadix că în această zi nu s-a întîmplat nimic care să merite ca oamenii să se îngrijoreze sau să se deranjeze. Iată de ce, fiecare, începînd de acum, de la ora șase, va considera drept falsă orice știre cu privire la o cometă care s-ar fi arătat la ori-zontul acestei cetăți. Orice contravenient la aceasta decizie, orice cetățean care va vorbi despre comete altfel decît ca despre niște fenomene cerești trecute sau viitoare, va fi deci pedepsit cu toată asprimea legii.

*Trompete. Crainicul iese.*

NADA: Ei, Diego, ce părere ai? E o găselniță!

DIEGO: E o prostie! Minciuna e întotdeauna o prostie.

NADA: Nu, e o politică. O politică pe care eu o aprob, pentru că are drept scop să suprimă totul. Ah! Ce guvernator de treabă avem!

Dacă are bugetul deficitar și nevasta îl înșală, anulează deficitul și neagă coarnele. încornorațiilor, nevasta vâ e credincioasă, paraliti-cilor, puteți umbla, și voi, orbilor, priviți: a sosit ceasul adevărului!

DIEGO: Nu prevesti nenorociri, cucuvea bătrînă! Ceasul adevăru-lui e ceasul loviturii de moarte!

NADA: Exact. La moarte cu lumea! Ah, de-aș putea avea lumea toată în fața mea, ca pe-un taur care tremură din toate mădula-rele, cu ochii lui mici arzînd de ură, cu botul său roz pe care balele alcătuiesc o dantelă murdară! Ai! Ce clipă! Mîna asta bă-trînă n-ar pregeta și, dintr-o singură lovitură, i-aș frînge șira spi-nării și deodată, ca trăsniță, vita greoaie s-ar prăbuși pînă în veacul veacurilor prin hăul nesfîrșitelor spații!

DIEGO: Disprețuiești prea multe lucruri, Nada. Fă economie de dispreț, o sâ mai ai nevoie de el.

146 ALBERT CAMUS

NADA: N-am nevoie de nimic. Am atîta dispreț că-mi ajunge la moarte. Și nimic de pe acest pămînt, nici rege, nici cometă nici morală, nu va fi niciodată mai presus de mine!

DIEGO: Liniștește-te! Ai mers prea sus. Vei fi iubit mai puțin.

NADA: De vreme ce nu mai doresc nimic, sînt deasupra tuturor lucrurilor.

DIEGO: Mai presus de onoare nu e nimeni.

NADA: Ce-i onoarea, fiule?

DIEGO: Ceea ce mă ține în picioare.

NADA: Onoarea e un fenomen ceresc trecut sau viitor. S-o suprimăm.

DIEGO: Bine, Nada, dar trebuie să plec. Iubita mă așteaptă. De aceea nu cred în dezastrele pe care le vestești. Trebuie să mă ocup de fericirea mea. E o muncă grea, cere pace în orașe și pe cîmpii.

NADA: Ți-am spus-o o dată, fiule, s-a isprăvit. Nu spera nimic. Comedia va începe. Și abia dacâ-mi mai rămîne timp să alerg în piață ca să beau, în sfîrșit, pentru execuția universală.

*Totul se stinge.*

## SFÎRȘITUL PROLOGULUI

*Lumină. Animație generală. Gesturile sînt mai vii, mișcarea se precipită. Muzică. Negustorii trag obloanele, îndepărtînd astfel primele planuri ale decorului. Ne apare piața orașului. Corul poporului, condus de pescari, umple încet-încet piața, exultînd.*

CORUL: Nu se întîmplă nimic, nu se va întîmpla nimic. Proaspete, proaspete! Nu e dezastru, e belșugul verii! (*Strigăt de bucurie.*)

De-abia s-a sfîrșit primăvara și portocala de aur a verii, azvîrlită cu toată iuțeala de-a curmezișul cerului, se înalță pe creștetul anotimpului și se sparge deasupra Spaniei, inundînd-o într-un rîu de miere, în timp ce toate poamele din toate verile lumii:

struguri vîscoși, pepeni de culoarea untului, smochine însîngerate, caise înflăcărâte se rostogolesc deodată pe tarabele piețelor noastre. (*Strigăt de bucurie.*) O, fructe! Ele își sfîrșesc aici, în

panere de răchită, drumul grăbit care le aduce din cîmpiile unde  
STAREA DE ASEDIU 147

au început să se îngreuneze de apă și de zahăr, deasupra pajiștilor albăstrite de căldură și printre țîșnirile proaspete ale miilor de izvoare însorite, îmbibate încetul cu încetul într-o singură apă vie a tinereții, sorbită de rădăcini și de trunchiuri, dusă pînă-n inima fructelor, unde în sfîrșit curge încet ca o nesecată fîntînă de miere care le îngrașă și le face din ce în ce mai grele. Grele, din ce în ce mai grele! Și atît de grele, că pînă la urmă fructele cad la fund în apa cerului, încep să se rostogolească de-a lungul ierbii înalte, se îmbarcă pe rîuri, umblă de-a lungul tuturor drumurilor și, din cele patru zări, întîmpinate de murmurul vesel al poporului și de trîmbițele verii (*scurte sunete de trompetă*), vin cu duiumul în cetățile oamenilor, pentru a dovedi că pămîntul e bun și că cerul hrănitor ramîne credincios întîlnirii cu belșugul.

(*Strigăt unanim de veselie.*) Nu, nu se întîmpla nimic. Iată vara, ofrandă, nu prăpăd. Iarnă o să fie tîrziu, pîinea uscată e pentru mîine! Astăzi, plătici aurii, sardele, languste, pește, pește proaspăt venit din mările liniștite, brînză, brînză cu rozmarin! Laptele caprelor e spumos ca o apă de rufe și pe mesele de marmură carnea roșie sub coroana sa de hîrtie albă, carnea cu iz de lucerna îi dăruiește omului, în același timp, sînge, sevă și soare! Să bem! Să bem! Să golim pînă la fund cupa anotimpurilor. Să bem pînă o să uităm totul, nu se va întîmpla nimic!

*Urale. Strigăte de veselie. Trompete. Muzică. în cele patru colțuri ale pieței se desfășoară mici scene.*

PRIMUL CERȘETOR: Pomană, om bun, pomană, maică!

AL DOILEA CERȘETOR: E mai bine s-o faci cît mai degrabă decît niciodată!

AL TREILEA CERȘETOR: Nu înțelegeți!

PRIMUL CERȘETOR: Nu s-a întîmplat nimic, firește.

AL DOILEA CERȘETOR: Dar poate că se va întîmpla ceva.

*Îi fură ceasul trecătorului.*

AL TREILEA CERȘETOR: Dați totuși de pomană. Două măsuri de prevedere fac mai mult decît una!

*La pescărie.*

148 ALBERT CAMUS

PESCARUL: O rumeoară proaspătă ca o garoafă! Floarea mărilor! Și dumneavoastră nu vă place!

BĂTRÎNA: Rumeoară ta e cîine-de-mare!

PESCARUL: Cîine-de-mare! Pînă la venirea ta, vrăjitoareo, cîinele-de-mare n-a intrat în prăvălia asta.

BĂTRÎNA: Ai, ticălosule! Uită-te la părul meu alb!

PESCARUL: Ieși afară, cometă bătrîna!

*Toată lumea rămîne nemișcată, cu degetul pe buze. La fereastra*



*Victoriei. Victoria, îndărătul zăbrelelor, și Diego.*

DIEGO: E atât de mult de-atunci!

VICTORIA: Nebunule, ne-am despărțit azi-dimineață la ora unsprezece!

DIEGO: Da, dar era de față tatăl tău!

VICTORIA: Tata a zis: „da”. Eram siguri că va spune: „nu”.

DIEGO: Am făcut bine că m-am dus direct la el și l-am privit drept în ochi.

VICTORIA: Ai făcut bine. În timp ce el se gîndea, am închis ochii și am ascultat cum crește în mine un galop îndepărtat care se apropia din ce în ce mai iute și mai tropotit, pînă m-a făcut să tremur toată. Și apoi tata a zis: „da”. Atunci am deschis ochii. Era prima dimineață a lumii. În colțul camerei în care ne aflam am văzut caii negri ai iubirii, fremătînd încă, dar acum domoliți. Pe noi ne așteptau.

DIEGO: Eu nu eram nici surd, nici orb. Dar nu azeam decît freamătul dulce al singelui meu. În bucuria mea nu mai era nici urmă de nerăbdare. O, cetate a luminii, iată că mi-ai fost încredințată pe viață, pînă în clipa în care ne va chema pămîntul. Mîine vom pleca împreună, călătorind pe șaua aceluiași cal.

VICTORIA: Da, vorbește graiul nostru, chiar dacă altora le pare nebunesc. Mîine îmi vei săruta gura. Îți privesc buzele și îmi dogoresc obraji. Spune-mi, să fie oare vîntul Sudului?

DIEGO: Da, vîntul Sudului care mă dogorește și pe mine. Unde este izvorul care-mi va stinge arșița?

*Se apropie și, strecurîndu-și mîinile printre gratii, Victoria îl prinde de umeri.*

STAREA DE ASEDIU 149

VICTORIA: Ah! Mă doare atât de mult dragostea! Vino mai aproape!

DIEGO: Cît ești de frumoasă!

VICTORIA: Cît ești de puternic!

DIEGO: Cu ce-ți speli chipul, de-i alb ca floarea de migdal?

VICTORIA: Îl spăl cu apă limpede și-l împodobește dragostea!

DIEGO: Părul tău e răcoros ca noaptea!

VICTORIA: Pentru că în fiecare noapte te aștept la fereastră.

DIEGO: Oare apa limpede și nopțile ți-au dat miresme de lămîiță?

VICTORIA: Nu, adierea dragostei tale m-a acoperit de flori într-o singură zi!

DIEGO: Florile vor cădea!

VICTORIA: Fructele te așteaptă!

DIEGO: Va veni iarna!

VICTORIA: Dar cu tine alături. Îți mai amintești ce mi-ai cîntat întîia dată? Nu e și azi adevărat?

DIEGO: „O sută de ani după ce voi fi mort / De pămînt de-aș fi întrebat / Dacă dragoste eu îți mai port / Aș răspunde că nu te-am uitat!”

*Victoria tace.*

DIEGO: Nu spui nimic?

VICTORIA: Fericirea m-a amuțit.

*În cortul astrologului.*

ASTROLOGUL (*unei femei*): Soarele, frumoasa mea, a trecut prin zodia Balanței în momentul nașterii tale, fapt care ne autorizează să te considerăm ca venusiană, semnul tău ascendent fiind Taurul, despre care fiecare știe că e' cîrmuit și de Venus. Firea ta e deci emotivă, afectuoasă și agreabilă. Poți să te bucuri de acest fapt, deși Taurul predispune la celibat și riscă să lase fără întrebuintare aceste prețioase calități. Văd de altfel că Venus intră în conjuncție cu Saturn, ceea ce e defavorabil căsătoriei și copiilor. Această conjuncție mai prevestește gusturi bizare și predispune la afecțiuni ale pîntecelui. Nu zăbovi totuși asupra lor și caută soarele, care va

întări mintea și sufletul și care e remediul suveran pentru afec-  
țiunile pîntecelui. Caută-ți prieteni printre tauri, micuțo, și nu uita  
150 ALBERT CAMUS

că poziția ta e bine orientată, ușoară și prielnică, și că ea poate  
să-ți aducă bucurii. Consultația costă șase franci.

*Primește banii.*

FEMEIA: Mulțumesc. Ești sigur de ceea ce mi-ai spus, nu-i așa?

ASTROLOGUL: Întotdeauna, fetițo, întotdeauna! Ai grijă, totuși!  
în dimineața asta bineînțeles că nu s-a întîmplat nimic. Dar ceea  
ce nu s-a întîmplat îmi poate răsturna horoscopul. Nu sînt  
răspunzător de ceea ce nu s-a întîmplat!

*Femeia pleacă.*

ASTROLOGUL: Consultați-vă horoscopul! Trecutul, prezentul,  
viitorul, garantat de astrele fixe! Am spus: fixe! (*Aparte.*) Dacă-și  
vîră coada cometele, meseria asta va deveni imposibilă. Voi fi  
silit să mă fac guvernator.

ȚIGANI (în grup): „Un prieten care te iubește... / O brună cu iz de  
portocală... / Un drum lung la Madrid... / O moștenire din  
America...”

UN ȚIGAN: După moartea prietenului blond ai să primești o scri-  
soare brună.

*Pe o estradă, în fund, băta de tobă.*

ACTORII: Deschideți frumoșii voștri ochi, grațioase doamne, iar  
dumneavoastră, domnilor, ascultați! Actorii pe care-i vedeți, cei  
mai mari și cei mai vestiți din regatul Spaniei, și pe care i-am  
hotărît cu greu să plece de la Palat pentru a veni în această piață,  
vor juca, pentru a vă face plăcere, o dramă a nemuritorului Pedro  
de Lariba: *Spiritele*. O piesă care vă va înmărmuri și pe care arip-  
ile geniului au purtat-o dintr-o dată alături de capodoperele uni-  
versale. O operă excepțională, care-i plăcea regelui nostru atît de  
mult, încît cerea să fie reprezentată de două ori pe zi și pe care ar  
mai admira-o încă, dacă n-aș fi arătat acestei trupe fără seamăn tre-  
buința urgentă de-a o face cunoscută și în această piață, spre desfă-  
tarea publicului din Cadiz, cel mai bun cunoscător în ale teatrului  
din întreaga Spanie! Apropiați-vă, reprezentația va începe.

*Reprezentația începe într-adevăr, dar actorii nu se aud,  
căci vocile le sînt acoperite de zgomotul pieței.*

- Proaspete, proaspete!

STAREA DE ASEDIU 151

- Femeia-homar, jumătate femeie, jumătate pește!

- Sardele prăjite! Sardele prăjite!

- Uite-l pe regele evadărilor, care scapă din toate închisorile!

- Ia roșii, frumoaso, sînt netede ca inima ta.

- Dantele și lenjerie pentru zestre!

- Fără durere, fără palavre, numai Pedro scoate măselele!

NADA (*ieșind beat din tavernă*): Sfărîmați tot! Faceți un terci din  
pătlăgele roșii și din inimi! La închisoare cu regele evadărilor și  
să-i sfărîmăm dinții lui Pedro! La moarte cu astrologul care n-a  
prevestit asta! S-o mîncăm pe femeia-homar și să suprimăm tot  
ce nu-i băutură!

*Un negustor străin, luxos îmbrăcat, intră în piață, însoțit  
de un grup numeros de fete.*

NEGUSTORUL: Cumpărați, cumpărați panglica Cometei!

TOȚI: Șșșt! Șșșt!

*Se duc să-i explice la ureche gestul său nebunesc.*

NEGUSTORUL: Cumpărați, cumpărați panglica siderală!

*Toți cumpără panglică. Strigăte de bucurie. Muzică.*

*Sosește în piață guvernatorul cu suita sa. Se oprește.*

GUVERNATORUL: Guvernatorul vostru vă salută și se bucură că  
vă vede adunați ca de obicei în aceste locuri, îndeletnicindu-vă

cu ocupațiile voastre care fac bogăția și pacea Cadiz-ului. Nu, desigur, nimic nu s-a schimbat, și asta-i bine. Schimbările mă enervează, țin la tabieturile mele!

UN OM DIN POPOR: Nu, guvernatorul, într-adevăr, nimic nu s-a schimbat, noiăștia, sărăntocii, putem să ți-o garantăm. Abia ajungem cu chiu cu vai la sfârșitul fiecărei luni. Ceapa, măslinile și pîinea sînt hrana noastră cea de toate zilele, iar în ceea ce privește găina fiartă, sîntem bucuroși să știm că alții, nu noi, o mîncă în fiecare duminică. Azi-dimineața a fost larmă în oraș și deasupra orașului. Adevărul e că ne-a fost frică. Ne-am temut că s-a schimbat ceva și că așa, pe negîndite, sărăcimea va fi nevoită să se hrănească cu ciocolată. Dar datorită strădaniilor tale, bunule guvernator, am fost înștiințați că nu s-a întîmplat

152 ALBERT CAMUS

nimic și că urechile noastre n-au auzit bine. Și pe dată ne-am liniștit, datorită ție.

GUVERNATORUL: Guvernatorul se bucură. Nimic din ce e nou nu e bun.

ALCAZII<sup>1</sup>: Guvernatorul a grăit drept! Nimic din ce e nou nu e bun. Nouă, alcazilor, investiți cu putere pentru înțelepciunea și anii noștri, ne place să credem mai cu seamă că bunii noștri săraci nu vorbesc cu ironie. Ironia e o virtute care distruge. Un guvernator bun preferă viciile care construiesc.

GUVERNATORUL: Pînă una-alta, să nu miște nimic! Sînt regele nemișcării!

BEȚIVII DIN TAVERNĂ (*în jurul lui Nada.*) Da, da, da! Nu, nu, nu! Să nu se miște nimic, bunule guvernator! Totul se-nvîrte în jurul nostru și asta e foarte rău. Vrem nemișcare! Să se oprească orice mișcare! Să se suprimă totul, în afară de vin și de nebunie! CORUL: Nimic nu s-a schimbat! Nu se întîmplă nimic, nu s-a întîmplat nimic! Anotimpurile se învîrtesc în jurul crugului lor și pe cerul senin se rotesc astre înțelepte, a căror liniștită geometrie condamnă stelele nebune și dezordonate care aprind pajiștile cerului cu coama lor arzătoare, care tulbură cu urletul lor alarmant muzica dulce a sferelor, care răstoarnă cu năvala lor gravitațiile veșnice, care fac să scrișnească constelațiile și pregătesc, la toate răspîntiile cerului, funeste ciocniri de aștri. Într-adevăr, totul e în ordine. Lumea-și regăsește echilibrul! Este amiaza anului, anotimpul culminant și nemișcat! Fericire, fericire! Iată vara! Ce contează restul, fericirea e mîndria noastră!

ALCAZII: Dacă cerul are obiceiuri statornice, să-i mulțumiți guvernatorului, pentru că el e regele statorniciei. Nici lui nu-i place părul despletit. Tot regatul său e bine pieptănat!

CORUL: Cumînți! Vom sta cumînți, de vreme ce niciodată nu se va schimba nimic! La ce ne-ar folosi părul despletit, privirea înflăcărată, glasul strident? Vom fi mîndri de fericirea altora!

BEȚIVII (*în jurul lui Nada*): Suprimați mișcarea, suprimați, suprimați!

Să nu mișcați, să nu mișcați! Să lăsăm să se scurgă orele, domnia

<sup>1</sup> Magistrat municipal în Spania (n. red.).

STAREA DE ASEDIU 153

asta nu va avea istorie! Anotimpul nemișcat e pe placul inimii noastre, pentru că e cel mai cald și pentru că ne îndeamnă la băut!

*Dar tema sonoră a alarmei, care de cîtăva vreme zăia încet, crește brusc la tonuri ascuțite, în timp ce răsună două lovituri surde foarte puternice. Pe estradă, un actor, care înainta spre public continuîndu-și pantomima, se clatină și cade în mijlocul mulțimii care-1 înconjoară imediat. Nici un cuvînt, nici un gest: tăcere deplină. Cîteva clipe de nemișcare și apoi un iureș general. Diego străbate mulțimea, care se dă încet în lături*

*descoperind omul căzut. Sosesec doi doctori care examinează corpul, se retrag și discută agitați. Un tânăr îi cere explicații unui din medici, care face gesturi de negare. Tânărul insistă și, încurajat de mulțime, îl silește să răspundă, îl scutură, se lipește de el într-o mișcare de implorare și, în cele din urmă, ajung să stea gură-n gură. Un zgomot de aspirație și tânărul se face că ia un cuvânt de pe buzele doctorului. Se dă în lături și, cu multă greutate, ca și cum cuvântul ar fi prea mare pentru gura lui și ar trebui să facă mari eforturi ca să scape de el, rostește:*  
— Ciuma!

*Genunchii tuturor se înmoaie și fiecare repetă acest cuvânt din ce în ce mai tare și din ce în ce mai repede, în timp ce toți fug cu mari ocoluri pe scenă, în jurul guvernatorului, care s-a urcat din nou pe estrada sa. Mișcarea se accelerează, se precipită, devine nebu-nească, pînă în clipa în care oamenii rămîn nemișcați, în grupuri, auzind vocea bătrînului preot.*

PREOTUL: La biserică, la biserică! Iată că sosește pedeapsa. Năpasta străbună s-a abătut asupra orașului! Cerul o trimite de cînd lumea asupra cetăților păcătoase, ca să le pedepsească cu moartea pentru păcatul lor de moarte. Strigătele vor fi înăbușite în gurile voastre mincinoase și o pecete încinsă se va pune pe inima voastră. Rugați-vă acum Dumnezeului dreptății, ca să uite și să ierte. Intrați în biserică! Intrați în biserică!

154 ALBERT CAMUS

STAREA DE ASEDIU 155

*Cîțiva se năpustesc în biserică. Ceilalți se întorc mecanic la dreapta și la stînga, în timp ce clopotul scoate un dangăt de înmormîntare. În fundul scenei astrologul vorbește pe-un ton foarte natural, ca și cum ar da un raport guvernatorului.*

ASTROLOGUL: O conjuncție malignă de planete dușmane s-a desenat pe planul astrilor. Ea înseamnă și vestește secetă, foamete și ciumă pentru toți...

*Dar un grup de femei acoperă totul cu vorbăria lor.*

— Avea pe gît un animal uriaș, care-i sugea sîngele cu un zgomot puternic de pompă!

— Era un păianjen, un păianjen mare și negru!

— Verde, era verde!

— Nu, era o șopîrlă de alge!

— N-ai văzut nimic!

— Era o caracatiță, mare cît un omuleț.

— Diego, unde-i Diego?

— Vor fi atîția morți că nu vor mai rămîne destui oameni să-i îngroape!

— Ai! Dacă aș putea să plec!

— Să plecăm! Să plecăm!

VICTORIA: Diego, unde-i Diego!

*În tot timpul acestei scene, cerul s-a umplut de semne și zumzetul de alarmă a crescut, sporind teroarea generală.*

*Un bărbat cu chipul iluminat iese dintr-o casă strigînd: „feste patruzeci de zile, sfîrșitul lumii!” și, din nou, panica își dezlănțuie tentaculele, oamenii repetînd: „feste patruzeci de zile, sfîrșitul lumii!”. Guarzii vin să-l aresteze pe iluminat, dar de cealaltă parte a scenei iese o vrăjitoare care împarte leacuri.*

VRĂJITOAREA: Melisă, mentă, salvie, rozmarin, cimbru, șofran, coajă de lămîie, pastă de migdale... Luați aminte, luați aminte,

leacurile astea nu dau greș niciodată!

*Se stirnește un fel de vînt rece, în timp ce soarele începe să apună și face să se înalțe capetele.*

VRĂJITOAREA: Vîntul! Iată vîntul! Molimei îi e groază de vînt.

Totul se va îndrepta, o să vedeți!

*În același timp, vîntul se oprește, zumzetul crește, ascuțindu-se, cele două lovituri seci răsună asurzitor și ceva mai aproape. Doi bărbați se prăbușesc în mijlocul mulțimii. Tuturor li se taie picioarele. Toți încep să se îndepărteze de trupuri, mergînd de-a-ndăratelea. Nu mai rămîne decît vrăjitoarea, avînd la picioarele ei pe cei doi bărbați, care au semne la gît și la subsuori. Bărbații se zvîrcolesc, fac două-trei gesturi și mor, în timp ce noaptea pogoară încet peste mulțimea care continuă să se retragă spre laturile scenei, lăsînd cadavrele în centru. Întuneric.*

*Lumină în biserică. Reflector pe palatul regal. Lumină în casa judecătorului. Scenele alternează.*

*La palat*

PRIMUL ALCAD: Înălțimea voastră, epidemia se întinde cu atîta repeziciune, că nu-i mai putem face față. Periferiile sînt mai contaminate decît ne închipuim, ceea ce mă face să cred că trebuie să ascundem situația și să nu-i spunem poporului adevărul cu nici un preț. De altfel, pentru moment, boala cuprinde în special cartierele mărginașe, care sînt sărace și suprapopulate. În nenorocirea noastră, măcar asta e o consolare.

*Murmure de încuviințare.*

*La biserică*

PREOTUL: Apropiați-vă și fiecare să mărturisească public ce-a făcut mai rău. Deschideți-vă inimile, blestemăților! Spuneți-vă unii altora răul pe care l-ați săvîrșit și cel la care v-ați gîndit, căci altminteri veninul păcatului vă va gîtui și vă va duce în iad tot atît de sigur ca și caracatița ciumei... Cît despre mine, mă învinovățesc că am fost deseori lipsit de milă...

*Se vor mîna trei spovedanii în timpul dialogului care urmează.*

*La palat*

156 ALBERT CAMUS

STAREA DE ASEDIU 157

GUVERNATORUL: Totul se va aranja. Partea plictisitoare e că trebuia să mă duc la vînătoare. Lucrurile astea se întîmplă întotdeauna tocmai cînd ai cîte-o chestiune importantă. Ce să fac?

PRIMUL ALCAD: Nu pierdeți vînătoarea, măcar ca pilda. Orașul trebuie să vadă că fruntea vă rămîne senină în nenorocire.

*La biserică*

TOȚI: Iartă-ne, Doamne, pentru ce am făcut și pentru ce n-am făcut!

*În casa judecătorului*

*Judecătorul citește psalmi, înconjurat de familia sa.*

JUDECĂTORUL: „Domnul e refugiul și cetatea mea / Căci el mă ferește de capcana vînătorului de păsări / Și de ciurma ucigătoare!”

SOȚIA: Casado, nu ne putem plimba în oraș?

JUDECĂTORUL: Te-ai plimbat prea mult în viața ta, femeie! Și asta nu ne-a adus fericire.

SOȚIA: Victoria nu s-a întors încă și mă tem să nu i se întîmple ceva rău.

JUDECĂTORUL: Niciodată nu te-ai temut de răul ce ți s-ar putea întîmpla ție. Și așa ți-ai pierdut cîntecul. Stai aici, casa e liniștită în mijlocul molimei. Am prevăzut totul și, baricadați cît timp va dura ciurma, vom aștepta să se sfîrșească. Cu ajutorul lui Dumnezeu, n-o să suferim de nimic.

SOȚIA: Ai dreptate, Casado. Dar nu sîntem singurii. Alții suferă.  
Victoria poate-i în pericol!

JUDECĂTORUL: Lasă-i pe ceilalți și gîndește-te la casa ta.  
pildă, gîndește-te la fiul tău. Adună cît mai multe alimente.  
Plătește prețul care ți se cere. Strînge, femeie, strînge! A venit  
timpul să strîngem cît mai mult! (*Citește.*) „Domnul e refugiu  
și cetatea mea...”

*La biserică*

CORUL: „Nu va trebui să te temi / Nici de spaimile nopții / Nici de  
săgețile care zboară ziua / Nici de ciurma care pășește în umbră i  
Nici de molima care se tîrăște în miezul zilei.”

UN GLAS: Oh! Dumnezeule mare și puternic!

*Lumină în piață. Agitația mulțimii pe-un ritm de copia.*

CORUL: „Ți-ai scris numele pe nisip / Ți-ai scris numele pe unde /  
îți rămîne doar durerea.”

*Intră Victoria. Reflector pe piață.*

VICTORIA: Diego, unde-i Diego?

O FEMEIE: E printre bolnavi. Îi îngrijește pe cei care-l cheamă.

*Victoria aleargă spre extremitatea scenei și se lovește de Diego,  
care poartă o mască de doctor. Se dă înapoi, cu un strigăt.*

DIEGO (*cu blîndețe*): Sînt chiar atît de înspăimîntător, Victoria?

VICTORIA (*strigînd*): Oh! Diego, tu, în sfîrșit! Scoate-ți masca și  
ia-mă în brațe! Strînge-mă, strînge-mă tare și-am să scap de  
nenorocirea asta!

*Diego nu se clîntește.*

VICTORIA: Ce s-a schimbat între noi, Diego? Sînt ceasuri de cînd  
te caut, alergînd prin oraș, îngrozită la gîndul că te-ar putea lovi și  
pe tine nenorocirea. Și iată-te acum cu masca asta a chinului și-a  
bolii. Scoate-o, scoate-o, te rog, și ia-mă în brațe! (*Diego își scoa-  
te masca.*) Cînd îți văd mîinile, mi se usucă gura. Sărută-mă!

*Diego nu se mișcă.*

VICTORIA (*mai încet*): Sărută-mă, mor de sete. Ai și uitat că abia  
ieri ne-am legat să fim unul al altuia? Toată noaptea am așteptat  
clipa în care mă vei săruta, tare, tare! Hai, repede, repede!...

DIEGO: Mi-e milă, Victoria!

VICTORIA: Și mie, dar mie mi-e milă de noi. De asta te-am că-  
utat, strigînd pe străzi, alergînd spre tine, cu brațele întinse pen-  
tru a le împleti în jurul tău!

*Victoria se apropie de el.*

DIEGO: Nu mă atinge, fugi!

VICTORIA: De ce?

DIEGO: Nu mă mai recunosc. De oameni nu mi-a fost niciodată  
frică, dar asta mă depășește, onoarea nu-mi mai servește la nimic  
și simt că mă pierd. (*Victoria se apropie mai mult.*) Nu mă  
atinge. Poate că boala s-a și strecurat în mine și ți-aș putea-o da.  
Așteaptă puțin. Lasă-mă să respir că mă gîtuie uimirea. Nu mai  
Știu nici măcar cum să-i apuc pe oameni și să-i așez în paturile  
lor. Mîinile îmi tremură de groază și mila îmi împăienjenește

158

ALBERT CAMUS

ochii. (*Țipete și gemete.*) Mă cheamă totuși, auzi? Trebuie să  
plec. Ai grijă de tine, ai grijă de noi. Se va sfîrși, asta-i sigur!

VICTORIA: Nu mă părăsi.

DIEGO: Se va sfîrși. Sînt prea tînăr și te iubesc prea mult. Moartea  
mă îngrozește.

VICTORIA (*se repede spre el*): Eu sînt vie!

DIEGO (*se retrage*): Ce rușine, Victoria, ce rușine!

VICTORIA: Rușine, de ce rușine?

DIEGO: Mi se pare că mi-e frică.

*Se aud gemete. Diego fuge spre ele.*

*Agitația mulțimii pe ritm de copia.*

CORUL: „Cine are dreptate și cine nu are? / Gîndește-te / Că totul aici este minciună. / Moartea-i singurul adevăr.”

*Reflector pe biserică și pe palatul guvernatorului. Psalmi și rugăciuni în biserică. Din palat, primul alcade se adresează poporului.*

PRIMUL ALCAD: Ordinul guvernatorului. Începînd de astăzi, în semn de pocăință pentru nenorocirea obștească și pentru a înlătura riscurile unei contagiuni, orice întrunire publică este interzisă și oprită orice petrecere. De asemenea...

O FEMEIE (*începe să urle în mijlocul poporului*): Acolo! Acolo!

Ascund un mort. Să nu-i lăsăm. O să putrezească! E rușine! Să-1 îngroape!

*Dezordine. Doi bărbați scot din scenă femeia.*

ALCADELE: De asemenea, guvernatorul este în măsură să-i liniștească pe cetățeni cu privire la mersul flagelului neașteptat care s-a abătut asupra orașului. După părerea tuturor doctorilor, va fi de ajuns să bată vîntul dinspre mare pentru ca molima dea înapoi. Cu ajutorul lui Dumnezeu...

*Dar îl intrerup cele două lovituri surde, urmate de încă două, în timp ce clopotul de înmormîntare sună din răsunători, iar rugăciunile continuă în biserică. Apoi, într-o tăcere înspăimîntătoare, intră două personaje străine, un bărbat și o femeie, urmăriți de toate privirile. Bărbatul e corpulent. Cu capul gol. Poartă un fel de uniformă cu o*

STAREA DE ASEDIU 159

*decorație. Femeia e tot în uniformă, dar cu guler și manșete albe. Ține în mînă un blocnot. Înaintează amîndoi pînă în dreptul palatului guvernatorului și salută.*

GUVERNATORUL: Ce doriți, străinilor?

BĂRBATUL (*pe-un ton politicos*): Locul dumneavoastră.

TOȚI: Ce? Ce-a spus?

GUVERNATORUL: Ți-ai ales rău momentul și această obrăznicie poate să te coste scump. Fără îndoială însă că am înțeles greșit.

Cine ești?

BĂRBATUL: Pun rămășag pe orice că nu ghiciți!

PRIMUL ALCAD: Nu știu cine ești, străine, dar știu cum ai să sfîrșești!

BĂRBATUL (*foarte calm*): Mă impresionați. Ce crezi, scumpă prietenă, e cazul să le spun cine sînt?

SECRETARA: De obicei, n-o luăm chiar așa repede.

BĂRBATUL: Acești domni sînt totuși foarte insistenți.

SECRETARA: Fără îndoială că au motivele lor. La urma urmelor, sîntem în vizită și trebuie să ne conformăm obiceiurilor locului.

BĂRBATUL: Te înțeleg. Dar asta nu va tulbura cumva aceste spirite cuminți, creînd dezordine?

SECRETARA: Mai bine dezordine decît necuviință.

BĂRBATUL: M-ai convins. Dar mai am oarecare scrupule...

SECRETARA: Ori una, ori alta...

BĂRBATUL: Te ascult...

SECRETARA: Ori le spunei, ori nu le spunei. Dacă le-o spunei, o vor ști. Dacă nu le-o spunei, o vor afla.

BĂRBATUL: M-am lămurit.

GUVERNATORUL: În orice caz, ajunge! Dar, înainte de a lua măsurile pe care le socot de cuviință, vă somez pentru ultima dată să-mi spunei cine sînteți și ce doriți?

BĂRBATUL (*pe un ton Firesc*): Eu sînt Ciuma. Dumneavoastră?

GUVERNATORUL: Ciuma?

BĂRBATUL: Da, și am nevoie de locul dumneavoastră. Sînt dezo-  
lat, credeți-mă, vă rog, dar voi avea foarte mult de lucru. Dacă  
v-aș da, de pildă, un răgaz de două ore? V-ar ajunge ca să-mi  
predați conducerea?

160 ALBERT CAMUS

STAREA DE ASEDIU 161

GUVERNATORUL: De data asta ai întrecut măsura și vei fi pe-  
depsit pentru această impostură. Garzi!

BĂRBATUL: Stați! Nu vreau să silesc pe nimeni. Principiul meu de  
bază e corectitudinea. Îmi dau seama că purtarea mea pare sur-  
prinzătoare pentru că, în fond, dumneavoastră nu mă cunoașteți.  
Dar vreau într-adevăr să-mi cedați locul dumneavoastră fără a fi  
obligat să vă înfățișez dovezi. Nu m-ați putea crede pe cuvînt?

GUVERNATORUL: N-am timp de pierdut și gluma asta a durat  
cam mult. Arestați-l pe omul acesta!

BĂRBATUL: Deci, n-am încotro. Dar e destul de neplăcut.

Scumpă prietenă, vrei să procedezi la o radiere?

*întinde mina spre unul din guarzi. Secretara șterge os-  
tentativ ceva în carnetul ei. Răsună o lovitură de tobă  
scurtă. Guardul cade. Secretara îl examinează.*

SECRETARA: înălțimea voastră, totul e în ordine. Are cele trei  
semne. (*Către ceilalți, foarte amabilă.*) Un semn și ești suspect.  
Două, te-ai molipsit. Trei, s-a făcut radierea. Nimic mai simplu.

BĂRBATUL: Ah! Uitasem să v-o prezint pe secretara mea. O cu-  
noașteți, de altfel. Dar întâlnești atîția oameni...

SECRETARA: Sînt scuizabili! De altfel, toți ajung pînă la urmă să  
mă recunoască.

BĂRBATUL: Vedeți, e o fire fericită! Veselă, mulțumită, cu un  
aspect îngrijit...

SECRETARA: N-am nici un merit. E mai ușor să lucrezi printre  
flori și zîmbete.

BĂRBATUL: E un principiu excelent. Dar să ne-ntoarcem la oile  
noastre! (*Către guvernator.*) V-am dat o dovadă destul de eloc-  
ventă că nu glumesc? Tăceți? Bun, v-am înspăimîntat, desigur.  
Dar vă rog să mă credeți că am făcut-o cu totul împotriva dorin-  
ței mele. Aș fi preferat o înțelegere prietenească, o convenție  
bazată pe încredere reciprocă, garantată de cuvîntul dumnea-  
voastră de onoare și de-al meu, un acord încheiat întru cîțva pe  
cinste și pe onoare. Dar, de altfel, nu-i prea tîrziu ca să facem o  
treabă bună. Răgazul de două ore vi se pare suficient?

*Guvernatorul scutură din cap în semn de refuz.*

BĂRBATUL (*întorcîndu-se spre secretară*): Cît mi-e de neplăcut!

SECRETARA (*clătinînd din cap*): Un încăpățînat! Ce ghinion!

BĂRBATUL (*către guvernator*): Vreau totuși să obțin consimțâ-  
mîntul dumneavoastră. Nu vreau să fac nimic fără aprobarea  
dumneavoastră, ar fi contrar principiilor mele. Colaboratoarea  
mea va proceda deci la atîtea radieri cîte vor fi necesare pentru  
a obține din partea dumneavoastră o aprobare liber consimțită a  
micii reforme pe care-o propun. Ești gata, scumpă prietenă?

SECRETARA: Numai să-mi ascut creionul, care s-a tocit, și totul  
va fi cît se poate de bine în cea mai bună dintre lumi.

BĂRBATUL (*oftează*): Fără optimismul dumitale, meseria asta mi  
s-ar părea de-a dreptul penibilă!

SECRETARA (*ascuțindu-și creionul*): O secretară perfectă e sigură  
că totul se poate aranja, că nu există greșeli de contabilitate care  
pînă la urmă să nu se îndrepte și că o întîlnire ratată azi se poate  
amîna pe mîine. Tot răul e spre bine. Războiul însuși are calitățile  
lui și pînă și cimitirele pot fi afaceri bune, cînd concesiunile pen-



tru locurile de veci sînt denunțate din zece în zece ani.

BĂRBATUL: Ai o gură de aur... Ți-ai ascuțit creionul?

SECRETARA: Da, și putem începe.

BĂRBATUL: La treabă!

*Omul arată spre Nada, care înaintează, dar Nada izbucnește într-un rîs de bețiv.*

SECRETARĂ: Îmi permiteți să vă semnez că acesta e tipul omului care nu crede în nimic și că acest soi ne e foarte folositor?

BĂRBATUL: Foarte adevărat. Să luăm pe unul dintre alcazi.

*Panică în rîndul alcazilor.*

GUVERNATORUL: Opriți!

SECRETARA: Semn bun, înălțimea voastră!

BĂRBATUL (*amabil*): Pot să fac ceva pentru dumneavoastră, domnule guvernator?

GUVERNATORUL: Dacă vă dau locul meu, eu, ai mei și alcazii ne salvăm viața?

BĂRBATUL: Da, bineînțeles, acesta-i obiceiul!

*Guvernatorul se sfătuiește cu alcazii, apoi se întoarce spre popor.*

162 ALBERT CAMUS

GUVERNATORUL: Popor al Cadiz-ului, înțelegeți, sînt sigur, că totul s-a schimbat acum? În interesul vostru e bine, poate, să las orașul în mâinile acestei noi puteri care s-a arătat. Acordul pe care l-am încheiat cu această putere va înlătura, fără îndoială, o situație mai rea și veți avea astfel siguranța de a ține în rezervă, în afara zidurilor orașului, un guvern care vă va fi, poate, de folos într-o bună zi. Mai e oare nevoie să vă spun că, vorbindu-vă astfel, nu mă gîndesc la persoana mea, ci la...

BĂRBATUL: Iertați-mă că vă întrerup. Dar aș fi bucuros să vă aud precizînd în mod public că dumneavoastră consimțiți de bunăvoie la aceste dispoziții folositoare și că e vorba, desigur, de un acord liber.

*Guvernatorul privește spre ei. Secretara duce creionul la gură.*

GUVERNATORUL: Desigur, am încheiat acest acord în deplină libertate.

*Se bilbăie, se retrage și fuge. Începe exodul.*

BĂRBATUL (*către primul alcade*): Vă rog, nu plecați așa de repede!

Am nevoie de un om care să se bucure de încrederea poporului și prin intermediul căruia să-mi transmit ordinele. (*Primul alcade ezită.*) Acceptați, desigur... (*Secretarei.*) Scumpă prietenă...

PRIMUL ALCAD: Desigur, e chiar o mare cinste.

BĂRBATUL: Perfect. În aceste condiții, scumpă prietenă, vei comunica alcadelui decretele pe care trebuie să le aducă la cunoștința acestor oameni cumsecade, ca să înceapă să trăiască reglementar.

SECRETARA: Ordonanța concepută și publicată de primul alcade și de către consilierii săi...

PRIMUL ALCAD: Dar eu n-am conceput încă nimic...

SECRETARA: E un efort de care v-am scutit. Și mi se pare că ar trebui să fiți mîndru că serviciile noastre își dau osteneala să întocmească ceea ce dumneavoastră veți avea astfel onoarea să semnați.

PRIMUL ALCAD: Fără-ndoială, dar...

SECRETARA: Ordonanța, făcînd deci oficiul de act promulgat întru totul conform voinței preaiubitului nostru suveran, pentru reglementarea și ajutorarea milostivă a cetățenilor atinși de

STAREA DE ASEDIU 163

infecție și pentru desemnarea tuturor regulilor și tuturor persoanelor precum: supraveghetori, gardieni, executori și gropari, al căror jurămint va fi să aplice cu strictețe ordinele ce vor primi.

PRIMUL ALCAD: Ce-i limbajul ăsta, vă rog?

SECRETARA: Ca să-i obișnuim cu puțină obscuritate. Cu cît vor

înțelege mai puțin, cu atât vor fi mai ascultători. Acestea fiind zise, iată ordonanțele pe care le veți anunța prin viu grai în tot orașul, una după alta, pentru a putea fi digerate mai ușor, chiar și de mințile cele mei leneșe. Iată-i pe mesagerii noștri. Chipurile lor prietenoase vor face să li se rețină mai bine cuvintele.

*Apar mesagerii.*

POPORUL: Pleacă guvernatorul, pleacă guvernatorul!

NADA: E dreptul lui, oameni buni, e dreptul lui. El e statul și statul trebuie apărat.

POPORUL: El a fost statul, dar acum nu mai e nimic. De vreme ce el pleacă, Ciuma e statul.

NADA: Și ce vă pasă? Ciumă sau guvernator, tot stat se cheamă că e!

*Poporul se agită și pare că vrea să iasă.*

*Se desprinde un mesager.*

PRIMUL MESAGER: Toate casele infectate vor trebui să fie însemnate pe ușă cu o stea mare, cu raza de un picior și cu inscripția: „Sîntem cu toții frați”. Steaua va rămîne pe ușă pînă la redeschiderea casei, sub pedeapsa prevăzută de lege.

*Se retrage.*

O VOCE: Care lege?

O ALTĂ VOCE: Legea nouă, desigur.

CORUL: Stăpînii noștri spuneau că ne vor apăra, și iată totuși că am rămas singuri. O ceață îngrozitoare a început să se lase peste tot în oraș, înecînd treptat mireasma fructelor și a trandafirilor, întunecînd gloria anotimpului și sufocînd veselia verii. Ah!

Cadiz, cetate marină! Ieri încă, pe deasupra strîmtorii, vîntul pustului încărcat de miresme, pentru că trecuse prin grădinile africane, venea să umple de visuri inimile fetelor noastre. Dar vîntul a stat. Doar el putea să curețe orașul. Stăpînii noștri spuneau că nu se va petrece nimic, niciodată. Iată însă că

164 ALBERT CAMUS

celălalt avea dreptate, că se întîmplă ceva, că vedem cu ochii noștri, că trebuie să fugim, să fugim fără nici o întîrziere înainte ca porțile să se închidă peste nenorocirile noastre.

AL DOILEA MESAGER: Toate alimentele de primă necesitate sînt de aici înainte la dispoziția comunității, adică vor fi distrbuite în părți egale și infime tuturor celor care își vor putea dovedi atașamentul loial față de noua ordine.

*Prima poartă se închide.*

AL TREILEA MESAGER: Toate focurile se vor stinge la ora nouă seara și nici o persoană particulară nu va putea staționa într-o piață publică, nici circula pe străzile orașului fără un permis în regulă, care nu va fi eliberat decît în cazuri extrem de rare și după criterii întotdeauna arbitrare. Orice contravenient va suferi rigorile legii.

GLASURI (*crescendo*):

- Se vor închide porțile.

- S-au închis porțile.

- Nu, nu sînt toate închise.

CORUL: Ah! Să alergăm spre cele care se mai deschid încă. Noi sîntem copiii mării. Acolo jos, acolo jos trebuie să ajungem, în tînutul fără ziduri și fără porți, pe plajele neîntinate, unde nisipul are prospețimea buzelor și unde privirea poate hoinări pînă obosește. Să alergăm în întîmpinarea vîntului. Spre mare! Marea, în sfîrșit, marea liberă, apa care spală, vîntul care descătușează!

VOCI: Spre mare! Spre mare!

*Exodul se precipită.*

AL PATRULEA MESAGER: E strict interzis a se da persoanelor lovite de boală alt ajutor decît a le denunța autorităților, care se vor ocupa de ele. Denunțul între membrii aceleiași familii este recomandat în mod deosebit și va fi răsplătit prin alocarea unei

duble rații alimentare, denumite rație civică.

*Se închide poarta a doua.*

CORUL: Spre mare! Spre mare! Marea e scăparea noastră. Ei nu-i pasă de boli și de războaie! Ea a văzut și a acoperit atâtea cîrmuiri! Ea ne dăruiește numai dimineți purpurii și înserări de smarald și din amurg pînă-n zori, freamătul nesfîrșit al valurilor sale în nopți

STAREA DE ASEDIU 165

pline de strălucirea stelelor! O! solitudine, pustiu, botez al sării! Să fii singur în fața mării, în bătaia vîntului, în plin soare, în sfîrșit scăpat din aceste orașe zăvorite ca niște morminte și de aceste chipuri omenеști sluțite de spaimă. Repede! Repede! Cine mă va scăpa de om și de spaimele sale? Eram fericit pe culmile anului, fără griji, printre fructe, în mijlocul naturii mereu aceeași, al verii binevoitoare. Iubeam oamenii. Era Spania și cu mine. Dar nu mai aud vuietul valurilor. Aud țipetele, panica, insultele și lașitatea, iată-i pe frații mei împovărați de sudoare și de neliniște, prea grei ca să-i mai urnești. Cine-mi va da înapoi mările uitării, apele liniștite din larg, drumurile lichide și brazdele de spumă care se pierd în unde? La mare! La mare, înainte de închiderea porților!

O VOCE: Repede! Nu-l atinge pe cel care era lîngă mort!

O VOCE: E însemnat!

O VOCE: La o parte! La o parte!

*// lovesc. Se închide a treia poartă.*

O VOCE: Oh, Dumnezeu mare și puternic!

O VOCE: Repede! Ia tot ce-i necesar: salteaua și colivia păsărelor! Nu uită zgarda cîinelui! Nici vasul cu mentă proaspătă să nu-l uiți! Să avem ce mesteca pînă la mare!

O VOCE: Săriți! Săriți, hoții! Mi-au furat fața de masă brodată, de zestre!

*Se fugăresc. Se ajung. Se lovesc. Se închide poarta a patra.*

VOCE: Ascunde, auzi, ascunde proviziile!

O VOCE: N-am nimic pentru drum, dă-mi o pîine, frate! Îți dau în schimb ghitara mea incrustată cu sidef.

O VOCE: Pîinea asta-i pentru copiii mei, nu pentru cei care pretind că-mi sînt frați. Există o gradație în rudenie.

O VOCE: O pîine, toți banii mei pentru o pîine!

*Se închide a cincea poartă.*

CORUL: Repede! N-a mai rămas deschisă decît o singură poartă!

Flagelul aleargă mai iute decît noi. Urăște marea și nu vrea să ajungem la ea. Noptile sînt tihnite și stelele clipesc deasupra catargelor. Ce-ar face ciuma acolo? Vrea să ne țină sub stăpînirea ei, ne iubește în felul ei. Vrea să fim fericiți așa cum înțelege ea asta,

166 ALBERT CAMUS

nu așa cum vrem noi. Sînt plăceri silnice, o viață rece, fericirea veșnică. Totul s-a oprit. Nu mai simțim pe buze, ca odinioară, prospețimea vîntului.

O VOCE: Părinte, nu mă lăsa, sînt unul dintre săracii tăi!

*Preotul o ia la fugă.*

SĂRACUL: Fuge, fuge! Ia-mă cu tine! Misiunea ta e să ai grijă de mine! Dacă te pierd, am pierdut totul!

*Preotul reușește să fugă. Săracul cade (ipînd).*

SĂRACUL: Creștini din Spania, sînteți lăsați în părăsire!

AL CINCILEA MESAGER (vorbind rar): În sfîrșit, și acesta va fi rezumatul.

*Ciuma și secretara sa, în fața primului alcade, își zîmbesc și aprobă, felicitîndu-se.*

AL CINCILEA MESAGER: Spre a împiedica orice molipsire prin mișcarea aerului, cuvintele însele putînd fi purtătoare ale infecției, se ordonă ca fiecare locuitor să țină tot timpul în gură un tampon îmbibat cu oțet, care-l va apăra de boală și-l va îndem-

na în același timp la discreție și la tăcere.

*Din această clipă, toți își pun o batistă în gură și numărul vocilor scade o dată cu amplexarea orchestrei. Corul, început pe mai multe voci, va termina numai cu una, până la pantomima finală, care se va desfășura într-o liniște desăvârșită, gurile personajelor fiind umflate și închise.*

*Ultima poartă se închide cu zgomot.*

CORUL: Nenorocire! Nenorocire! Am rămas singuri, Cioma și noi!

Ultima poartă s-a închis! Nu mai auzim nimic. Marea e de-aici înainte prea departe. Acum sîntem în suferință și trebuie să ne învîrtim prin acest mic oraș, fără copaci și fără apă, închis cu porți înalte și netede și încununat de mulțimile care urlă, în Cadiz-ul ce are o arenă roșie și neagră, unde se vor împlini omorurile rituale. Fraților, această nenorocire e mai mare decît păcatul nostru. N-am meritat această închisoare! Inima noastră nu era nevinovată, dar iubeam lumea și verile sale: asta ar fi trebuit să ne mîntuiască! Vînturile s-au oprit și cerul e deșert! Va trebui să

STAREA DE ASEDIU 167

tăcem multă vreme. Dar pentru ultima oară, înainte ca gurile noastre să se închidă sub călușul terorii, vom striga în pustiu.

*Gemete și liniște. Din orchestră nu mai rămîn decît clopotele. Zumzetul cometei reîncepe ușor. În palatul guvernatorului reapar Cioma și secretara. Secretara înaintează, ștergînd cîte un nume la fiecare pas, în timp ce toba îi scandează fiecare gest. Nada rîde batjocoritor. Trece scîrîfînd primul furgon cu morți. Cioma se duce în punctul cel mai înalt al decorului și face un semn. Se oprește totul: mișcare și zgomot. Vorbește Cioma.*

CIOMA: Eu domnesc, ăsta e un fapt, deci un drept. Dar un drept care nu se discută: trebuie să vă adaptați. De altfel, să nu vă înșelați, dacă domnesc, domnesc în felul meu, și-ar fi mai corect să spun că funcționez. Voi, spaniolii, sînteți puțin cam romanțioși și v-ar plăcea să mă vedeți sub chipul unui rege negru sau sub înfățișarea unei insecte somptuoase. Aveți nevoie de patetic, e un fapt cunoscut! Ei bine, nu! Eu, unul, n-am sceptru și am luat înfățișarea unui subofițer. E felul meu de-a vă umili, căci e bine să fiți umiliți: mai aveți multe de învățat. Regele vostru are unghiile negre și o uniformă sobră. El n-are tron, el are sediu.

Palatul lui e o cazarmă, pavilionul lui de vînătoare e un tribunal. Starea de asediu e proclamată. Iată de ce, notați asta, cînd sosesc eu, pateticul dispare. Pateticul e interzis, ca și alte cîteva aiureli precum ridicola angoasă a căutării fericirii, chipul stupid al îndrăgostiților, contemplarea egoistă a peisajelor și vinovata ironie. În locul tuturor acestora eu aduc organizarea. La început o să vă jeneze puțin, dar, cu timpul, o să ajungeți să înțelegeți că o organizare bună face mai mult decît un patetism prost. Și pentru a ilustra această frumoasă cugetare, încep prin a-i despărți pe bărbați de femei: măsura va avea putere de lege. (*Guarzii procedează în consecință.*) S-a terminat cu maimuțările voastre.

Acum e cazul să fiți serioși! Presupun că m-ați înțeles. De azi înainte veți învăța să muriți în ordine. Pînă acum mureați ca spaniolii, cam la întîmplare, la nimereală, ca să zicem așa. Mureați pentru că era frig după ce fusese cald, pentru că vi se poticneau

168

ALBERT CAMUS

catîrrii, pentru că linia Pirineilor era albastră, pentru că primăvara fluviul Guadalquivir îl atrage pe cel singuratic sau pentru că există prostănaci neciopliți care omoară pentru profit sau onoare, cînd e incomparabil mai distins să omori de dragul logicii. Da, mureați anapoda. Un mort ici, un mort colo, ăsta-n patul lui, ălălalt

în arenă: adevărat libertinaj. Dar, din fericire, această dezordine va fi organizată. O singură moarte pentru toți și după ordinea exemplară a unei liste. Veți avea fișe, nu veți mai muri din capriciu. Destinului i-a venit mintea la cap. S-a instalat în birouri. Vă veți încadra într-o statistică și veți servi, în sfârșit, la ceva. Pentru că, uitasem să v-o spun, veți muri, bineînțeles, dar veți fi incinerati după aceea sau chiar înainte: e mai curat și face parte din plan. Spania mai presus de orice! Să te aliniezi ca să mori cum se cuvine, iată deci esențialul! Cu acest preț îmi veți intra în voie. Dar luați seama la ideile nesăbuite, la izbucnirile sufletești, cum ziceți voi, la micile febre care fac marile revolte! Am suprimat aceste capricii și am pus în locul lor logica. Mi-e groază de diferențieri și de aiureli. Începînd de azi, veți fi deci raționali, adică veți avea cîte-o insișă. Însemnați pe pîntece, veți purta public la subsuori steaua buboiului, care vâ va desemna pentru a fi loviți. Ceilalți, cei care, convinși că asta nu-i privește, fac coadă în fața arenelor duminica, se vor îndepărta de voi, suspectii. Dar să nu fiți supărați: îi privește și pe ei. Sînt și ei pe listă, eu nu uit pe nimeni. Toată lumea e suspectă. Pentru început, așa e bine. De altfel, toate astea nu împiedică sentimentalismul. Îmi plac păsările, primele violete, buzele proaspete ale fetelor tinere. Din cînd în cînd, îți dă o senzație de prospețime și e foarte adevărat că sînt idealist. Inima mea... Dar simt că mă înduioșez și nu vreau să merg mai departe. Să rezumăm doar. Vă aduc tăcerea, ordinea și justiția absolută. Nu vă cer să-mi mulțumiți, pentru că ceea ce fac pentru voi e foarte normal. Dar pretind colaborarea voastră activă. Guvernarea mea a început.

Cortina

## PARTEA A DOUA

*O piață în Cadiz. în stingă, administrația cimitirului. în dreapta, un chei. în apropiere de chei, casa judecătorului. La ridicarea cortinei, gropari în uniformă de ocași ridică morții. Din culise se aude scîrțitul căruței. Intră și se oprește în mijlocul scenei. Ocașii o încarcă. Căruța pornește iar, spre poarta cimitirului. în clipa cînd se oprește în fața cimitirului, se aude o muzică militară și clădirile administrației se deschid pe una din laturi, înfățișînd publicului interiorul. Seamănă cu o curte a unei școli. în mijloc, tronează secretara. Ceva mai jos, niște mese cum sînt cele la care se distribuie cartelele de alimente. La una dintre mese, primul alcade, cu mustața lui cărunță, înconjurat de funcționari. Muzica se aude mai tare. Dincolo de zidul cimitirului, gardienii îi fugăresc pe oameni și îi aduc cu de-a sila în fața și în curtea alcătuită de clădirile administrației, femeile de o parte, bărbații de alta. Lumină în centrul scenei. Din înaltul palatului său, Ciurma își dirijează subalternii invizibili, a căror agitație e doar întrezărită în jurul scenei.*

CIUMA: Hei, voi de colo, grăbiți-vă! în orașul ăsta treaba merge mult prea încet, poporul de-aici nu e harnic. E limpede că-i place să nu facă nimic. Eu, unul, nu concep inactivitatea decît în cazărmi și la cozi. Asemenea lipsă de activitate, da, e bună, golește

170 ALBERT CAMUS

STAREA DE ASEDIU 171

inima și moaie picioarele. E un timp liber care nu slujește la nimic. Să ne grăbim! Isprăviți odată construirea turnului meu, altminteri nu putem supraveghea cum trebuie. Împresurați orașul cu garduri de sîrmă ghimpată. Fiecare cu primăvara lui, primăvara mea are trandafiri de fier. Aprindeți cuptoarele, sînt focurile noas-

tre de sărbătoare. Gardieni! Puneți stelele noastre pe casele de care am de gând să mă ocup. Dumneata, scumpă prietenă, începe alcătuirea listelor și stabilește certificatele noastre de existență!

*Ciuma iese prin partea opusă scenei.*

PESCARUL (*corifeul corului*): Un certificat de existență, ce să facem cu el?

SECRETARA: Auzi vorbă, ce să faci cu el! Cum v-ați putea lipsi de un certificat de existență ca să trăiți?

PESCARUL: Pînă acum ne-am dus viața foarte bine și fără el.

SECRETARA: Ei da, fiindcă nu erați cîrmuiți. Acum, în schimb, aveți o conducere. Și marele principiu al cîrmuirii noastre este tocmai faptul că totdeauna e nevoie de-un certificat. Te poți lipsi de pîine și de femei, dar de-o adeverință în regulă, care să dovedească mai știu eu ce și de toate, asta, de, e un lucru de care nu e cu puțință să te lipsești!

PESCARUL: Uite, de trei generații, în familia mea, ne aruncăm năvoadele în mare și munca s-a făcut totdeauna foarte bine fără nici un act, vă jur!

UN GLAS: Noi sîntem măcelari din tată-n fiu. Și ca să tăiem oile nu ne folosim de nici un certificat.

SECRETARA: Erați cufundați în anarhie, asta-i tot! Băgați de seamă, n-avem nimic împotriva abatoarelor, dimpotrivă! Dar noi am introdus aici perfecționările datorate contabilității. Asta e superioritatea sistemului nostru. Cît despre aruncarea năvoadelor, o să vedeți că și în chestiunea asta dovedim o forță respectabilă. Domnule prim-alcade, aveți formularele?

PRIMUL ALCADE: Iată-le!

SECRETARA: Gardieni, vreți să-l ajutați pe domnul să înainteze?  
*Pescarul e împins în față.*

PRIMUL ALCADE (*citind*): Numele, prenumele, calitatea.

SECRETARA: Treceți peste lucrurile care se-nțeleg de la sine. Domnul o să completeze și singur locurile lăsate în alb.

PRIMUL ALCADE: *Curriculum vitae*.

PESCARUL: Nu înțeleg.

SECRETARA: Trebuie să indici aici evenimentele importante din viața dumitale. E un fel de a ni te prezenta!

PESCARUL: Viața mea e a mea. E ceva particular, care nu privește pe nimeni.

SECRETARA: Ceva particular! Cuvintele astea n-au sens pentru noi. Bineînțeles, e vorba de viața dumitale publică. De altfel, e singura pe care ți-o autorizăm. Domnule alcade, treceți la detalii.

PRIMUL ALCADE: Căsătorit?

PESCARUL: Din '31.

PRIMUL ALCADE: Motivele pentru care ai contractat căsătoria?

PESCARUL: Motive! Mă-năbuș, mi se urcă sîngele la cap!

SECRETARA: întrebarea e scrisă negru pe alb. Și este o metodă bună de a face public ceea ce trebuie să înceteze de-a mai fi strict personal!

PESCARUL: M-am însurat fiindcă e un lucru pe care-l faci cînd ești bărbat.

PRIMUL ALCADE: Divorțat?

PESCARUL: Nu, vădov.

PRIMUL ALCADE: Recăsătorit?

PESCARUL: Nu.

SECRETARA: De ce?

PESCARUL (*urlînd*): Îmi iubeam nevasta.

SECRETARA: Ciudat! De ce?

PESCARUL: Parcă în viață poți să explici totul?

SECRETARA: Da, într-o societate bine organizată!

PRIMUL ALCAD: Antecedente?

PESCARUL: Asta ce mai e?

SECRETARA: Ai fost condamnat pentru jaf, sperjur sau viol?

172 ALBERT CAMUS

PESCARUL: Niciodată!

SECRETARA: Aha, un om cinstit, bănuiam eu! Domnule prim-al cade, adăugați mențiunea: de supravegheat.

PRIMUL ALCAD: Ce sentimente civice ai?

PESCARUL: Mi-am servit bine concetățenii, totdeauna. N-

lăsat niciodată să plece un sărac fără să-i dau un pește bun.

SECRETARA: Felul ăsta de a răspunde nu e autorizat.

PRIMUL ALCAD: Oh! Asta pot s-o explic eu! Gîndiți-vă doar, sentimentele civice sînt specialitatea mea! Trebuie să știm limpede, băiete, dacă faci parte dintre cei care respectă ordine existentă pentru singurul și bunul temei că există?

PESCARUL: Da, cînd este dreaptă și umană.

SECRETARA: Suspect! Treceți în rubrica: sentimente civice suspecte! Și citiți ultima întrebare.

PRIMUL ALCAD (*descifrînd cu mare caznă*): Rațiuni de a fi?

PESCARUL: Să mă ia dracu' dacă pricep o iotă din păsăreasca asta.

SECRETARA: Înseamnă că trebuie să ne mărturisești motivele care te îndeamnă să rămîi în viață.

PESCARUL: Motivele! Ce motive vreți să găsec?

SECRETARA: Vedeți! Notați întocmai, domnule prim-alcade: omul recunoaște că existența sa nu se poate justifica. Vom avea mîinile cu ațit mai libere cînd va sosi momentul potrivit. Și dumneata, subsemnat, vei înțelege mai bine că certificatul de existență care-ți va fi eliberat trebuie să fie provizoriu și pe termen limitat.

PESCARUL: Provizoriu sau nu, dați-mi-l odată, ca să mă înton acasă. Ai mei mă așteaptă.

SECRETARA: Desigur! Dar mai înainte va fi nevoie să prezinți un certificat de sănătate care îți va fi eliberat, după cîteva formalități, la primul etaj, sectorul afacerilor în curs, biroul așteptărilor, secția auxiliară.

*Pescarul iese. Căruța cu morți a sosit între timp la poarta cimitirului și a început descărcarea cadavrelor.*

*Dar din căruță sare Nada, beat, și se pornește să urle.*

NADA: Doar vă spun că nu-s mort!

STAREA DE ASEDIU 173

*Gardienii caută să-l vîre îndărăt în căruță. El scapă și intră în curtea administrației.*

NADA: Ei, asta-i bună! Ce, dacă aș fi mort, aș ști și eu! Aoleu! Iertați-mă!

SECRETARA: Nu face nimic. Apropie-te!

NADA: M-au azvîrlit în căruță. Dar eram beat mort, asta-i tot!

Doar așa, să mai suprim!

SECRETARA: Ce să suprimi?

NADA: Totul, frumoasa mea! Cu cît suprimi mai mult, cu atît mai bine merg lucrurile. Iar dacă suprimi totul, e raiul pe pămînt! Îndrăgostiții, de pildă! Am oroare de asta! Cînd trec prin fața mea perechi înlănțuite, scuip. în spatele lor, bineînțeles, fiindcă unii îți poartă pe urmă simbetele! Și copiii, ce seminție scîrboasă! Pe urmă florile, cu înfățișarea lor tîmpă, rîurile, incapabile să-și schimbe ideile! Ah! Să suprimăm, să suprimăm! Asta e filozofia mea! Dumnezeu neagă lumea și eu neg existența lui Dumnezeu! Trăias-

că nimicul, de vreme ce e singurul lucru care există!

SECRETARA: Și cum să suprimăm toate astea?

NADA: Să bem, să bem pînă la moarte și totul dispare din jur!

SECRETARA: Slabă tehnică! A noastră e mai bună! Cum te numești!

NADA: Nimic.

SECRETARA: Cum?

NADA: Nimic.

SECRETARA: Te-am întrebat ce nume ai.

NADA: Țasta-i numele meu.

SECRETARA: Buun! Cu asemenea nume, o să avem multe de făcut împreună! Treci de partea asta. Vei fi funcționarul regatului nostru.

*Intră pescarul.*

SECRETARA: Domnule alcade, fii bun și pune-1 la curent cu funcția lui pe prietenul nostru Nimic. între timp, voi, gardieni, veți vinde insignele noastre. (*Se apropie de Diego.*) Bună ziua. Vrei să cumperi o insignă?

174

ALBERT CAMUS

DIEGO: Ce insignă?

SECRETARA: Ei, asta-i, insigna ciumei. (*Scurtă pauză.*) De alt minteri, sînteți liberi s-o refuzați. Insigna nu e obligatorie.

DIEGO: Atunci refuz.

SECRETARA: Foarte bine. (*Apropiindu-se de Victoria.*) Și dumneata?

VICTORIA: Nu vă cunosc.

SECRETARA: Perfect. Vă semnalez numai că cei care refuză să poarte această insignă sînt obligați să-și pună alta.

DIEGO: Care?

SECRETARA: Ei, insigna celor care refuză să poarte insignă. în felul acesta, dintr-o privire, vedem cu cine avem de-a face.

PESCARUL: Vă rog să mă iertați...

SECRETARA (*Intorcîndu-se spre Diego și Victoria*): Pe curînd! (*Pescarului.*) Dumneata ce mai vrei?

PESCARUL (*cu furie crescîndă*): Vin de la etajul întîi și mi s-a răspuns că trebuie să mă-ntorc aici ca să obțin certificatul de existență, fiindcă fără el nu mi se dă un certificat de sănătate.

SECRETARA: E clasic!

PESCARUL: Cum așa, clasic?

SECRETARA: Da, asta dovedește că orașul acesta a început să fie administrat. Convingerea noastră e că sînteți vinovați. Vinovați că sînteți cîrmuiți, firește. Dar totul e să simțiți voi înșivă că sînteți vinovați. Și nu vă veți socoti vinovați cîtă vreme nu vă veți simți obosiți. Vă obosim, asta-i tot. Cînd veți fi sleiți de oboseală, restul o să meargă de la sine.

PESCARUL: Pot măcar să capăt acel blestemat de certificat de existență?

SECRETARA: în principiu, nu, fiindcă trebuie să prezinți mai întîi un certificat de sănătate, ca să obții unul de existență. în aparență, nu există nici o ieșire din impas.

PESCARUL: Și-atunci?

SECRETARA: Și-atunci, rămîi la cheremul bunului nostru plac. Dar, ca orice lucru arbitrar, e pe termen scurt. Îți vom acorda deci

STAREA DE ASEDIU 175

acest certificat printr-o favoare specială. Va fi însă valabil doar o săptămînă. Peste o săptămînă, vom vedea.

PESCARUL: Ce vom vedea?

SECRETARA: Vom vedea dacă e cazul să ți-1 preschimbăm.



PESCARUL: Și dacă nu e preschimbat?

SECRETARA: Existența dumată, nemafiind garantată oficial, fără îndoială că se va trece la o radiere. Domnule alcade, întocmiți certificatul în treisprezece exemplare.

PRIMUL ALCAD: Treisprezece?

SECRETARA: Da! Unul pentru persoana în cauză și douăsprezece pentru buna funcționare.

*O lumină în centru.*

CIUMA: Să fie începute marile lucrări inutile. Dumneata, scumpă prietenă, să ții pregătită balanța deportărilor și a concentrărilor. Dinamizează opera de transformare a nevinovaților în vinovați, ca să avem suficientă mână de lucru. Deportează ce-i important! Cu siguranță că ne vor lipsi oameni! Unde s-a ajuns cu recensământul?

SECRETARA: Este în curs, totul merge ca pe roate și mi se pare că acești oameni cumsecade m-au înțeles!

CIUMA: Te înduioșezi prea repede, scumpă prietenă. Simți nevoia de a fi înțeleasă. E o lipsă în meseria noastră. Acești oameni cumsecade, cum le spui dumneata, firește că n-au priceput nimic, dar asta n-are nici o importanță! Esențialul nu e să înțeleagă, ci să se execute. Poftim! E-o expresie care are sens, nu găsești?

SECRETARA: Ce expresie?

CIUMA: A se executa. Haideți, voi, de colo, executați-vă, executați-vă! Ha! Strașnică formulă!

SECRETARA: Minunată!

CIUMA: Minunată! Găsești în ea de toate! Mai întâi, imaginea execuției, care e o imagine mișcătoare, și apoi ideea că executantul colaborează la propria execuție, ceea ce constituie scopul și consolidarea oricărei bune guvernări!

*Larmă în fundul scenei.*

CIUMA: Ce se întâmplă?

176 ALBERTCAMUS

*Se agită corul femeilor.*

SECRETARA: Femeile se agită.

CORUL: Aceasta are ceva de spus.

CIUMA: Apropie-te.

O FEMEIE (*apropiindu-se*): Unde mi-e soțul?

CIUMA: Asta-i bună! Iată că intră în joc inima omenească, cum se spune! Ce i s-a întâmplat acestui soț?

FEMEIA: Nu s-a întors acasă.

CIUMA: E banal. Nu-ți face griji. Până la ora asta și-a și găsit un pat.

FEMEIA: Soțul meu e un om cinstit și se respectă.

CIUMA: Firește, o pasăre rară! Ia ocupă-te de dînsa, scumpă prietenă!

SECRETARA: Nume și prenume!

FEMEIA: Galvez, Antonio.

*Secretara se uită în carnet și șoptește ceva la urechea Ciumei.*

SECRETARA: Ei bine! E teafăr, viața îi e asigurată, fii fericită.

FEMEIA: Ce fel de viață?

SECRETARA: Viață de castel!

CIUMA: Da, l-am deportat, împreună cu vreo alți câțiva care făceau război și pe care am vrut să-i cruț.

FEMEIA (*dîndu-se câțiva pași înapoi*): Ce-ați făcut cu ei?

CIUMA (*cu o turbare isterică*): I-am concentrat! Pînă acum trăiau în plină frivolitate, împrăstiați, cam descuși și dezlegați, ca să zic așa! Acum sînt mai fermi, se concentrează!

FEMEIA (*fugind spre corul care-și deschide rîndurile ca s-o primească*): Vai! Nenorocire! Ce pacoste pe capul nostru!

CIUMA: Tăcere! Nu rămîneți inactivi! Faceți ceva! Găsiți-vă o ocupație! (*Visător.*) Se execută, se ocupă, se concentrează. Gramatica e un lucru bun și poate folosi la orice!

*Schimbare rapidă de lumină, reflectorul trece asupra*

*clădirilor administrației, unde Nada e așezat la o măsuță, împreună cu alcadele. În fața lui, șiruri de administrați.*

UN BĂRBAT: Totul s-a scumpit și salariile nu ne mai ajung.

NADA: Știam și noi și iată un nou tabel. Abia a fost stabilit.

BĂRBATUL: Care va fi procentul de mărire?

STAREA DE ASEDIU 177

NADA (*citind*): E foarte simplu! Tabel numărul 108. „Hotărîrea de revalorizare a salariilor interprofesionale și subsecvente fixează suprimarea salariului de bază și eliberarea necondiționată a eşaloanelor mobile, care capătă astfel permisiunea de a atinge un plafon de salarizare maximal ce rămîne a fi stabilit. Eşaloanele, după reținerea majorărilor acordate în mod fictiv prin tabelul nr. 107, vor continua totuși să fie calculate, în afara modalităților propriu-zise de reclasare, conform salariului de bază suprimat anterior.”

BĂRBATUL: Dar ce majorare reprezintă toată socoteala asta?

NADA: Mărirea e pentru mai tîrziu, tabelul e pentru azi. Mărim salariile cu un tabel, asta-i tot.

BĂRBATUL: Dar ce vreți să faceți oamenii cu tabelul ăsta?

NADA (*urlind*): Să-l mînnce! Următorul. (*Se prezintă alt bărbat.*)

Tu vrei să deschizi o prăvălie. Strașnică idee, pe legea mea. Ei bine! Pentru început, completează formularul ăsta. Vîră-ți degetele în cerneală. Pune-le aici. Perfect.

BĂRBATUL: Unde pot să-mi șterg degetele?

NADA: Unde poți să le ștergi? (*Răsfoiește un dosar.*) Nicăieri. Nu e prevăzut în regulament.

BĂRBATUL: Dar nu pot rămîne așa.

NADA: De ce nu? Și apoi, ce importanță are, de vreme ce tot n-ai dreptul să te atingi de nevastă-ta? Și pe urmă, în cazul tău, o să-ți prindă bine.

BĂRBATUL: Cum așa, să-mi prindă bine?

NADA: Da. Asta te umilește, deci e bine. Dar să revenim la prăvălia ta. Preferi să beneficiezi de articolul 208 din capitolul 62 al circularei numărul 16 din al cincilea regulament general sau de aliniatul 27 din articolul 207 al circularei 15, care contează drept regulament de funcționare?

BĂRBATUL: Dar nu cunosc nici unul din aceste texte!

NADA: Bineînțeles, omule! Nu le cunoști. Nici eu. Cum totuși trebuie să luăm o hotărîre, o să te lăsăm să beneficiezi de amîndouă.

BĂRBATUL: E frumos din partea ta, Nada, și-ți mulțumesc.

178 ALBERTCAMUS

NADA: Nu-mi mulțumi. Căci se pare că unul din aceste articole îți interzice să vinzi cel mai mic articol.

BĂRBATUL: Ce mai e și asta?

O VOCE: Ordinea!

*Intră o femeie, înspăimîntată.*

NADA: Ce este, femeie?

FEMEIA: Mi s-a rechiziționat casa.

NADA: Bun.

FEMEIA: Au fost instalate în ea servicii administrative.

NADA: E la mintea cocoșului!

FEMEIA: Dar eu am rămas în stradă și mi s-a promis altă locuință.

NADA: Vezi bine, ne gîndim la toate!

FEMEIA: Da, dar pentru asta trebuie făcută o cerere, care-și va urma cursul. Pînă atunci, copiii mei dorm sub cerul liber.

NADA: Un motiv în plus să faci cererea cuvenită. Completează formularul ăsta.

FEMEIA (*ia formularul*): Dar o să meargă iute?

NADA: Poate să meargă iute, cu condiția să prezinți o justificare de urgență.

FEMEIA: Ce-i aia?

NADA: Un act care să confirme că e urgent pentru tine să nu mai stai în stradă.

FEMEIA: Copiii mei au rămas fără acoperiș, ce poate fi mai urgent decât să le dați un adăpost?

NADA: Nu ți se va da o locuință deoarece copiii tăi sînt în stradă. Ți se va da o locuință dacă prezinți o adeverință. Nu e același lucru.

FEMEIA: N-am înțeles niciodată limbajul ăsta. Așa vorbește diavolul și nimeni nu-l înțelege!

NADA: Nu e o simplă întîmplare, femeie. Ne străduim să facem în așa fel, încît să nu se înțeleagă om cu om, deși vorbesc toți aceeași limbă. Și te pot anunța că ne apropiem de clipa desăvîrșită cînd toată lumea va vorbi fără a găsi nicicînd înțelegere și cînd cele două limbi care se înfruntă în acest oraș se vor distruge una

STAREA DE ASEDIU 179

pe alta cu asemenea îndîrjire, încît va trebui ca totul să se îndrepte spre ultima împlinire, care e tăcerea și moartea.

FEMEIA<sup>1</sup>: Dreptatea cere ca toți copiii să mănînce pe săturate și să nu le fie frig. Dreptatea cere să trăiască copiii mei. I-am adus pe lume pe un pămînt al bucuriei. Marea le-a dăruit apa botezului. Ei n-au nevoie de alte bogății. Nu cer pentru ei altceva decât pîinea cea de toate zilele și somnul săracilor. Nu e nimic și totuși pînă și asta le-o refuzați! Și dacă le refuzați obidiților pîinea, nici un soi de lux, nici de vorbe frumoase, nici de făgăduieli misterioase n-o să vă spele vreodată de această crimă.

NADA: Alegeți traiul în genunchi în locul morții în picioare, pentru ca universul să-și găsească ordinea măsurată cu echerul spînzurătorilor, împărțit între morții liniștiți și furnicile de-acum înainte bine crescute. Va fi un rai puritan lipsit de pajiști și de pîine, unde circulă îngeri polițiști cu aripi majuscule, printre preafericii săturați cu hîrtie și formule hrănitoare, prosternați în fața unui Dumnezeu decorat, distrugător al tuturor lucrurilor și temeinic preocupat de risipirea vechilor deliruri ale unei lumi prea desfătătoare. Trăiască nimicul! Nimeni nu-și mai înțelege semenul: am ajuns la clipa desăvîrșirii!

*Lumină în centru. Se zăresc siluete decupate, de hangare de lagăr și sîrmă ghimpată, miradoare de supraveghere și alte asemenea elemente ostile. Intră Diego, mascat, ce pare hăituit.*

*Zărește aceste construcții ostile, poporul și Ciuma.*

DIEGO (adresîndu-se corului): Unde e Spania? Unde e Cadiz-ul? Decorul acesta nu aparține nici unei țări! Ne aflăm într-o altă lume, în care omul nu poate trăi. De ce-ați amuțit?

CORUL: Ne e teamă! Ah! De s-ar stîrni vîntul...

DIEGO: Și mie mi-e teamă. Îți face bine să-ți strigi spaima! Strigați și vîntul vă va răspunde.

Replica Femeii, împreună cu replica următoare a lui Nada (pînă la „Trăiască nimicul!”) se rostesc în același timp (n.a.).

180 ALBERT CAMUS

CORUL: Eram un popor și iată-ne acum o masă! Eram poftiți, iată-ne convocați! Ne schimbăm între noi pîinea și laptele, acum sîntem aprovizionați cu rații! Batem pasul pe loc. (*Bat pasul.*) Batem pasul pe loc și spunem că nimeni nu poate nimic pentru cei din jur și că trebuie să așteptăm la locul nostru, în rîndul care ne-a fost hotărît! La ce bun să strigăm? Femeile noastre nu mai au chipul de floare care ne făcea suflarea grea de dorință, Spania a dispărut! Batem pasul pe loc! Batem pasul pe loc! Ah, durere! Pe noi înșine ne călcăm în picioare! Ne sufocăm în orașul acesta închis între ziduri! Ah! De s-ar stîrni vîntul...

CIUMA: Asta e înțelepciunea. Apropie-te, Diego, acum că ai înțeles.

*Pe cer, zgomot de radiații.*

DIEGO: Sîntem nevinovați!

*Ciuma izbucnește în rîs.*

DIEGO (*strigînd*): Nevinovăția, călăule, înțelegi ce-i asta, nevinovăția?

CIUMA: Nevinovăția! Nu cunosc!

DIEGO: Atunci, apropie-te. Cel care se va dovedi mai tare îl va ucide pe celălalt.

CIUMA: Eu sînt cel mai tare, naivule. Privește!

*Face un semn gardienilor, care se îndreaptă*

*spre Diego. Acesta fuge.*

CIUMA: Fugiți după el! Nu-l lăsați să scape! Cel care fuge ne aparține! Însemnați-1!

*Gardienii aleargă după Diego. Urmărire mimată pe practicabile. Șuierături. Sirene de alarmă.*

CORUL: Celălalt fuge! Se teme și o mărturisește. Nu se poate stăpîni, e cuprins de nebunie! Noi, noi am devenit înțelepți. Noi sîntem administrați. Dar, în tăcerea birourilor, ascultăm un lung strigăt înăbușit, strigătul inimilor despărțite și care ne vorbește despre marea sub soarele de nămiezi, despre mireasma trestiiilor în amurg, despre brațele răcoroase ale femeilor noastre. Chipurile ne sînt pecetluite, pașii ne sînt măsurați, orele - ordonate, dar inima noastră refuză să se supună tăcerii. Inima noastră refuză listele și matricolele, zidurile nesfîrșite, zăbrelele la ferestre, zorii

STAREA DE ASEDIU 181

înțesați de puști. Refuză, la fel cu cel care aleargă pentru a ajunge într-o casă, fugind de decorul acesta de umbre și de cifre, pentru a găsi, în sfîrșit, un refugiu. Dar singurul refugiu e marea de care ne separă aceste ziduri. Să se pornească vîntul și vom putea, în sfîrșit, respira...

*Într-adevăr, Diego s-a repezit într-o casă. Gardienii se opresc în fața ei și postează înjur santinele.*

CIUMA (*urlînd*): Însemnați-1! Însemnați-i pe toți! Chiar și ceea ce nu spun se mai poate auzi! Nu mai pot protesta, dar tăcerea lor scrișnește! Striviți-le gurile! Puneți-le călușuri și învățați-i cu-vintele-cheie pînă ce vor repetă și ei mereu același lucru, pînă ce vor deveni, în sfîrșit, bunii cetățeni de care avem nevoie.

*Din plafonul scenei cad acum, vibrînd ca și cum ar trece prin difuzoare, puzderie de lozinci care se amplifică pe măsură ce sînt repetate și care acoperă corul cu gura închisă, pînă ce domnește o tăcere deplină.*

CIUMA: O singură ciumă, un singur popor! Concentrați-vă, executați-vă, ocupați-vă! O ciumă bună face mai mult decît două libertăți! Deportați, torturați, tot va mai rămîne ceva de pe urma voastră!

*Lumină în casa judecătorului.*

VICTORIA: Nu, tată. N-o vei da pe mina lor pe această bătrînă servitoare sub pretext că e contaminată. Uiți că ea m-a crescut și că te-a slujit fără să se plîngă vreodată?

JUDECĂTORUL: Cine-ar cuteza să crîcnească împotriva unei hotărîri, o dată ce am luat-o eu?

VICTORIA: Dumneata nu poți hotărî totul. Durerea are și ea drepturile ei.

JUDECĂTORUL: Rolul meu e să ocrotesc această casă și să împiedic boala să pătrundă aici. Eu...

*Intră brusc Diego.*

JUDECĂTORUL: Cine ți-a permis să intri aici?

E>IEGO: Spaima m-a mînat la tine! Fug de Ciumă.

182

ALBERT CAMUS

JUDECĂTORUL: Nu fugi de ea, ci o duci cu tine. (*îi arată cu de,*

*tul lui Diego semnul pe care-l are acum la subsuoară. Tăcere, depărtare, două-trei fluierături.) Părăsește această casă!*

DIEGO: Lasă-mă să stau! Dacă mă izgonești, mă vor amesteca cu toți ceilalți și îngrămădirea asta va fi asemenea morții.

JUDECĂTORUL: Eu sînt slujitorul legii, nu te pot primi aici.

DIEGO: Slujeai legea veche. N-ai nimic de-a face cu legea nouă.

JUDECĂTORUL: Nu slujesc legea pentru ceea ce spune, ci pentru că e lege.

DIEGO: Dar dacă legea e crimă?

JUDECĂTORUL: Dacă crima devine lege, încetează de-a mai fi crimă.

DIEGO: Și atunci trebuie pedepsită virtutea?

JUDECĂTORUL: Trebuie s-o pedepsim, într-adevăr, dacă are aroganța de a discuta legea.

VICTORIA: Casado, nu legea te îndeamnă să acționezi astfel, ci frica.

JUDECĂTORUL: Și lui îi e frică.

VICTORIA: Dar el n-a trădat nimic pînă acum.

JUDECĂTORUL: Va trăda. Toată lumea trădează ceva, fiindcă tuturor le e frică. Tuturor le e frică, fiindcă nimeni nu e pur.

VICTORIA: Tată, inima mea aparține acestui om, ți-ai dat consimțămîntul și nu mi-l poți răpi azi, după ce mi l-ai dat ieri.

JUDECĂTORUL: Nu m-am învoit să te cununi. M-am învoit să pleci.

VICTORIA: Știam că nu mă iubești.

JUDECĂTORUL (*o privește*): Orice femeie îmi inspiră oroare.

*Bătăi puternice în ușă.*

JUDECĂTORUL: Ce este?

GARDIANUL (*de afară*): Casa e în supraveghere pentru că a adăpostit un suspect. Toți locatarii se află sub observație.

DIEGO (*izbucind în ris*): Legea e bună, o știi bine. Dar e cam nouă și n-o cunoști pe deplin. Judecător, acuzat și martori, iată-ne cu toții frați!

*Intră soția judecătorului, băiatul și fata lui.*

SOȚIA: Ușa a fost baricadată.

STAREA DE ASEDIU 183

VICTORIA: Casa e condamnată.

JUDECĂTORUL: Din cauza lui. Și-l voi denunța. Atunci se vor deschide iar ușile.

VICTORIA: Tată, onoarea îți interzice să faci așa ceva.

JUDECĂTORUL: Onoarea e o treabă de bărbați și în acest oraș nu mai sînt bărbați.

*Se aud fluierături, pași de oameni gonind care se apropie. Diego ascultă, privește în toate părțile, înnebunit, și-l ia brusc în brațe pe copil.*

DIEGO: Privește, om al legii! Dacă faci un singur gest, strivesc gura copilului tău de semnul ciumei.

VICTORIA: Diego, e-o lașitate!

DIEGO: Nimic nu e laș în orașul lașilor.

SOȚIA (*alergînd spre judecător*): Promite, Casado! Promite-i acestui nebun ce vrea!

FATA JUDECĂTORULUI: Nu, tată, nu-i promite nimic. Soarta lui nu ne privește.

SOȚIA: N-o asculta! Știi bine că-și urăște fratele.

JUDECĂTORUL: Are dreptate. Povestea asta nu ne privește.

SOȚIA: Și tu îmi urăști fiul.

JUDECĂTORUL: Fiul tău, într-adevăr.

SOȚIA: Ah! Nu ești om dacă îndrăznești să amintești ceea ce fusese iertat.

JUDECĂTORUL: N-am iertat. Am urmat legea, care făcea din mine, în ochii tuturor, tatăl acestui copil.

VICTORIA: E adevărat, mamă?

SOȚIA: Și tu mă disprețuiești.

VICTORIA: Nu. Dar totul se prăbușește în același timp. Sufletul se clatină.

*Judecătorul face un pas spre ușă.*

DIEGO: Sufletul se clatină, dar legea ne susține, nu-i așa judecătorule? Toți frați! (*Ridică în brațe copilul.*) Și tu, căruia îi voi da sărutul frățesc.

184 ALBERT CAMUS

SOȚIA: Stai, Diego, te implor! Nu fi ca acest om, împietrit pînă în fundul inimii! Dar se va înmuia. (*Fuge spre ușă și îi barează drumul judecătorului.*) Vei ceda, nu-i așa?

FATA JUDECĂTORULUI: De ce-ar ceda și ce-i pasă de acest bas-tard, care ocupă aici un loc necuvenit?

SOȚIA: Taci odată, te roade invidia și te-ai înnegrit toată. (*Către judecător.*) Dar tu, tu care te apropii de moarte, știi bine că nu-i nimic de invidiat pe acest pămînt, în afară de somn și de pace. Și știi bine că-ți vei pierde somnul în patul tău singuratic, dacă lași să se înfăptuiască asta.

JUDECĂTORUL: Am legea de partea mea. Ea-mi va dăruia odihna.

SOȚIA: Scuipe pe legea ta. Am de partea mea dreptul, dreptul celor care se iubesc de-a nu fi despărțiți, dreptul vinovaților de-a fi iertați și cel al pocăiților de-a fi onorați! Da, scuipe pe legea ta! Aveai legea de partea ta cînd i-ai cerut scuze lașe căpitanului care te provoca la duel, cînd ai trișat ca să scapi de recrutare? Aveai legea de partea ta cînd i-ai propus patul acelei fete, care-1 dăduse în judecată pe un stăpîn josnic?

JUDECĂTORUL: Taci, femeie!

VICTORIA: Mamă!

SOȚIA: Nu, Victoria, n-am să tac! Am tăcut în toți anii aceștia. Am făcut-o pentru cinstea mea și de dragul lui Dumnezeu. Dar cinstea nu mai există. Și-un singur fir de păr al acestui copil mi-e mai prețios decît cerul însuși. N-am să tac. Și-i voi spune măcar ăstuia că n-a avut niciodată dreptatea de partea lui, căci dreptatea, mă auzi tu, Casado, e de partea celor care suferă, care speră. Nu e, nu, nu poate fi alături de cei care socotesc și adună.

*Diego a dat drumul copilului.*

FATA JUDECĂTORULUI: Sînt drepturile adulterului.

SOȚIA (*strigînd*): Nu-mi tăgăduiesc vina, o voi striga în fața lumii întregi. Dar, în înjosirea mea, știu că trupul are păcatele lui, pe cînd inima are crimele sale. Ceea ce se săvîrșește din căldura dragostei trebuie să găsească îndurare.

FATA JUDECĂTORULUI: Îndurare pentru cățele!

STAREA DE ASEDIU 185

SOȚIA: Da! Căci au un pîntece pentru voluptate și pentru zămislire!

JUDECĂTORUL: Femeie! Pledoaria ta nu e bună! Îl voi denunța pe acest om care a pricinuit toată tulburarea! O voi face cu o îndoită mulțumire, căci o voi face în numele legii și al urii.

VICTORIA: Nenorocire ție, care ai rostit adevărul! N-ai judecat niciodată decît după glasul urii, pe care o împopoțonai cu numele de lege. Și chiar cele mai bune legi au căpătat gust urît în gura ta, era gura acră a celor care n-au iubit niciodată pe nimeni! Ah! Mă înăbușă dezgustul! Hai, Diego, ia-ne pe toți în brațele tale și să putrezim împreună! Dar lasă-1 să trăiască pe acest om, pentru care viața e o osîndă.

DIEGO: Lasă-mă! Mi-e rușine cînd văd ce-am ajuns.

VICTORIA: Și mie mi-e rușine. Mi-e rușine de moarte.

*Diego se aruncă brusc pe fereastră. Judecătorul aleargă și el.*

*Victoria o ia la fugă pe o ușă mascată.*

SOȚIA: A sosit vremea să spargem buboaiele. Nu sîntem singurii. Întregul oraș e cuprins de aceeași febră.

JUDECĂTORUL: Căţea!

SOȚIA: Judecătorule!

*întineric. Lumină pe clădirile administrative. Nada și alcadele se pregătesc de plecare.*

NADA: Li se ordonă tuturor comandanților de district să-și pună administrații să voteze în favoarea noului guvern.

PRIMUL ALCAD: Nu e lesne. Riscăm ca unii să voteze contra.

NADA: Deloc, dacă urmezi bunele principii.

PRIMUL ALCAD: Bunele principii?

NADA: Bunele principii spun că votul e liber. Asta înseamnă că voturile favorabile guvernului vor fi considerate ca liber exprimate. Cît despre celelalte și pentru a înlătura obstacolele secrete ce-ar fi putut frîna libertatea de alegere, vor fi decontate după metoda preferențială, adoptînd amestecul divizionar după cuantumul sufragiilor neexprimate, în raport cu treimea voturilor eliminate. E clar, nu?

PRIMUL ALCAD: Clar, domnule... în fine, cred că înțeleg.

186 ALBERTCAMUS

STAREA DE ASEDIU 187

NADA: Te admir, alcade. Dar, fie că ai înțeles ori ba, nu uita că rezultatul infailibil al acestei metode va trebui să fie totdeauna același: voturile ostile guvernului sînt nule și neavenite.

PRIMUL ALCAD: Dar ați spus că votul e liber?

NADA: Chiar e. Numai că noi pornim de la principiul că un vot negativ nu e un vot liber. E un vot sentimental și, prin urmare, nu s-a eliberat încă din lanțurile pasiunilor.

PRIMUL ALCAD: Uite, la asta nu m-am gîndit!

NADA: Fiindcă n-ai avut o idee justă despre ce înseamnă libertatea. *Lumină în centru. Diego și Victoria sosesc, alergînd, în avanscenă.*

DIEGO: Vreau să fug de-aici, Victoria. Nu mai știu unde e datoria. Nu mai înțeleg nimic.

VICTORIA: Nu mă părăsi! Datoria e alături de cei pe care-i iubesc. Rezistă!

DIEGO: Dar sînt prea mîndru pentru a te iubi fără să mă stimez.

VICTORIA: Cine te împiedică să te stimezi?

DIEGO: Tu, căci te văd neclintită.

VICTORIA: Ah! Nu vorbi așa, în numele iubirii noastre, sau voi cădea în fața ta și-ți voi arăta întreaga mea lașitate. Fiindcă nu spui adevărul. Nu sînt atît de puternică. Mă clatin, mă clatin de cîte ori mă gîndesc la vremea cînd puteam să mă pierd în brațele tale. Unde e vremea cînd mi se topea inima de îndată ce se rostea numele tău? Unde e vremea cînd auzeam înăuntrul meu un glas strigînd: „Pamînt”, de îndată ce apăreai tu? Dar mă clatin, mor de-un regret laș. Și dacă mă mai țin încă pe picioare, izbutesc s-o fac fiindcă elanul iubirii mă împinge înainte. Dar dacă ai dispărea tu, zborul meu s-ar opri și m-aș prăbuși la pămînt.

DIEGO: Ah! Dacă aș putea măcar să fiu legat de tine și, cu trupul înnodat de-al tău, să mă cufund într-un somn fără sfîrșit!

VICTORIA: Te aștept.

*Se apropie încet amîndoi. Nu se pierd din ochi. Cînd sînt gata să se îmbrățișeze, răsare între ei secretara.*

SECRETARA: Ce faceți aici?

VICTORIA (*tipînd*): Dragoste, firește!

*Tunet teribil în cer.*

SECRETARA: Ssst! Sînt cuvinte pe care nu trebuie să le rostești.

S-ar fi convenit să știți că e interzis. Priviți!

*Îl lovește pe Diego la subsuoară și-l înseamnă pentru a doua oară.*

SECRETARA: Erai suspect. Iată-te acum contaminat. (*Îl privește pe*

Diego.) Păcat! Un băiat atât de drăguț. (Victoriei.) Iartă-mă! Dar prefer bărbații femeilor, mă simt complice cu ei. Bună seara.

Diego privește cu oroare noul semn. Aruncă priviri înnebunite în jur, apoi se repede spre Victoria și o îmbrățișează strâns.

DIEGO: Ah! Îți urăsc frumusețea, fiindcă îmi va supraviețui! Blestemată fie, dacă va servi altora! (O strivește de el.) Așa! Nu voi fi singur! Ce-mi pasă de iubirea ta, dacă nu moare o dată cu mine?

VICTORIA (se zbate): Mă doare! Lasă-mă!

DIEGO: Ah! Ți-e teamă! (Ride ca un nebun. O scutură.) Unde sînt armăsarii negri ai iubirii? Îndrăgostită cînd ceasul e frumos, dar, cum vine nenorocirea, caii fug! Cel puțin să mori o dată cu mine!

VICTORIA: Cu tine, dar niciodată împotriva ta! Urăsc chipul răvășit de spaimă și de ură pe care-l ai acum! Dă-mi drumul! Lasă-mă liberă, să caut în tine vechea dragoste. Și inima mea va vorbi din nou.

DIEGO (slăbindu-și strînsoarea): Nu vreau să mor singur! Pînă și ființa care mi-e cea mai scumpă pe lume își îndepărtează fața de la mine și refuză să mă urmeze!

VICTORIA (aruncîndu-se în brațele lui): Ah! Diego, și în iad, dacă trebuie! Te regăsesc... Picioarele îmi tremură, lipite de ale tale. Sărută-mă, ca să înăbuș strigătul ce urcă din adîncurile trupului meu, care-mi va ieși de pe buze, care iese... Ah!

Diego o sărută pătimaș, apoi se smulge de lingă ea și o lasă tremurînd în mijlocul scenei.

DIEGO: Privește-mă! Nu, nu, n-ai nimic! Nici un semn! Nebunia asta nu va avea urmări!

VICTORIA: Întoarce-te, acum tremur de frig! Adineauri pieptul tău îmi ardea mîinile, sîngele îmi alerga în vine ca o văpaie! Acum...

188 ALBERTCAMUS

STAREA DE ASEDIU 189

DIEGO: Nu! Lasa-mă singur. Nu pot să-mi iau gîndul de la durere.

VICTORIA: Întoarce-te. Nu cer altceva decît să mă mistui de aceeași febră, să sufăr de aceeași plagă, în același țipăt!

DIEGO: Nu! De-acum înainte sînt cu ceilalți, cu cei însemnați! Suferința lor îmi trezește oroarea, mă umple de-un dezgust care pînă aici mă separa de toate. Dar acum sînt atins de aceeași nenorocire, au nevoie de mine.

VICTORIA: Dacă ar trebui să mori, aș invidia pînă și țărîna care ți-ar îmbrățișa trupul!

DIEGO: Tu ești de partea cealaltă, cu cei care trăiesc!

VICTORIA: Pot fi cu tine doar dacă mă îmbrățișezi îndelung!

DIEGO: Au interzis iubirea! Ah! Te regret din toate puterile!

VICTORIA: Nu! Nu! Te implor! Am înțeles ce vor ei. Aranjează în așa fel lucrurile, încît iubirea să fie imposibilă. Dar eu voi fi mai tare.

DIEGO: Eu însă nu sînt mai tare. Și nu o înfrîngere voiam să împart cu tine!

VICTORIA: Sînt întreagă! Nu cunosc decît iubirea mea! Nimic nu mă mai înspăimîntă și, de s-ar prăbuși și bolta cerului, aș fi nimicită proclamîndu-mi fericirea, numai să țin mîna ta într-a mea.

Se aude un strigăt.

DIEGO: Ceilalți strigă și ei!

VICTORIA: Sînt surdă pînă la moarte!

DIEGO: Privește!

Trece căruța cu cadavre.

VICTORIA: Nu mai văd nimic! Iubirea mă orbește.

DIEGO: Dar durerea e în cerul acesta care ne apasă!

VICTORIA: Am prea multe de făcut ca să-mi port iubirea! N-o să mă mai împovărez și cu durerea lumii! E-o sarcină de bărbat, una dintre acele sarcini zadarnice, încăpățînate, sterile, pe care v-o luați pe umeri ca să vă îndepărtați de singura luptă care ar fi cu-adevărat grea, de singura victorie de care ați putea fi mîndri.



DIEGO: Oare ce trebuie să înving pe lumea asta, dacă nu nedreptatea ce ni se face?

VICTORIA: Nefericirea care e în tine! Și restul va veni de la sine.

DIEGO: Sînt singur. Nefericirea e prea mare pentru mine.

VICTORIA: Sînt lîngă tine, cu armele în mîini!

DIEGO: Ce frumoasă ești și cît te-aș mai iubi, de nu m-aș teme!

VICTORIA: Cît de puțin te-ai teme dacă ai vrea să mă iubești!

DIEGO: Te iubesc. Dar nu știu cine are dreptate.

VICTORIA: Cel care nu se teme. Iar inima mea nu e temătoare! Ea arde într-o singură văpaie, limpede și înaltă, ca focurile cu care se salută pe culmi muntenii noștri. Și inima mea te cheamă...

Vezi, e noaptea Sfîntului Ioan!

DIEGO: în mijlocul bolnițelor cu leșuri!

VICTORIA: Bolnițe sau pajiști, ce însemnătate are pentru iubirea mea? Cel puțin ea nu vatămă pe nimeni, e generoasă! Nebunia ta, devotamentul tău sterp fac bine? Nu mie, nu mie, în orice caz, pe mine mă străpungi cu pumnalul la fiecare cuvînt!

DIEGO: Nu plînge, iubită apriga! O, deznădejde! De ce s-ă ivit răul acesta? Aș fi sorbit lacrimile tale și, cu gura arsă de amărăciunea lor, ți-aș fi semănat pe chip tot atîtea sărutări, cîte frunze are un măslin!

VICTORIA: Ah! Te regăsesc! Răsare iar limbajul nostru, pe care-1 pierduseși! (*îi întinde mîinile.*) Lasă-mă să te recunosc...

*Diego face cîțiva pași, arătîndu-șd semnele.*

*Victoria întinde mîna, ezită.*

DIEGO: Și tu te temi...

*Victoria își lipește mîna de spatele lui. Diego dă îndărăt, rătăcit. Ea îi întinde brațele.*

VICTORIA: Vino iute! Nu te mai teme de nimic!

*Dar gemetele și blestemele sporesc în intensitate. Diego privește înjur, ca ieșit din minți, și o ia la fugă.*

VICTORIA: Ah! Singurătate!

CORUL FEMEILOR: Noi sîntem paznice! Întîmplarea aceasta depășește priceperea noastră și așteptăm să se sfîrșească. Vom păzi taina noastră pînă la iarnă, în ceasul răgazurilor, cînd urletele bărbaților se vor fi stins și ei se vor întoarce la noi ca să ceară ceva de care nu se pot lipsi: amintirea mărilor libere, cerul

190 ALBERTCAMUS

pustiu al verii, mireasma veșnică a iubirii. Pînă atunci, iată-ne ca niște frunze moarte, tîrîte de potopul lui septembrie. Frunzele plutesc o clipă, apoi povara apei pe care-o cară le lipește de pămînt. Și noi sîntem acum pe pămînt. Încovoind spinarea, așteptăm să se piardă strigătele tuturor luptelor, ascultăm în adîncul nostru cum geme încet lentul resac al mărilor fericite. Cînd migdalii goi se vor înveșmînta în florile brumei, atunci ne vom ridica puțin de la fața pămîntului, sensibile la prima adiere a speranței, curînd înălțate de-a binelea în această nouă primăvară. Iar cei pe care-i iubim vor veni spre noi și, pe măsură ce se vor apropia, vom fi ca bărcile grele pe care valul mării le ridică treptat, lipicioase de sare și de apă, bogate în mirosuri, pînă ce plutesc, în sfîrșit, pe marea cea deasă. Ah! De s-ar stîrni odată vîntul, de s-ar stîrni odată vîntul...

*întuneric. Lumină pe chei. Diego intră și strigă pe cineva pe care-1 zărește foarte departe, în direcția mării. în fund, corul bărbaților.*

DIEGO: Ehei! Ehei!

UN GLAS: Ehei! Ehei!

*Apare un barcagiu; numai capul depășește nivelul cheiului.*

DIEGO: Ce faci?

BARCAGIUL: Aprovizionez.

DIEGO: Orașul?

BARCAGIUL: Nu, orașul e aprovizionat, în principiu, de guvern.

Firește, e aprovizionat cu tichete. Eu însă aprovizionez cu pâine și cu lapte. În larg sînt cîteva corăbii ancorate și acolo sînt refugiate cîteva familii, ca să scape de infecție. Le duc scrisorile și le aduc provizii.

DIEGO: Dar e interzis.

BARCAGIUL: E interzis de administrație. Eu însă nu știu să citesc și mă aflu pe mare cînd crainicii oficiali au anunțat noua lege.

DIEGO: Du-mă de aici!

BARCAGIUL: Unde?

DIEGO: În largul mării. Pe corăbii.

BARCAGIUL: Vezi că așa ceva e interzis.

STAREA DE ASEDIU 191

DIEGO: Tu n-ai citit, nici n-ai auzit legea.

BARCAGIUL: Ah! Nu e interzis de administrație, ci de oamenii de pe vas. Nu ești sigur.

DIEGO: Cum adică nu sînt sigur?

BARCAGIUL: La urma urmei, deh, ai putea să-i aduci cu dumneata.

DIEGO: Pe cine să aduc?

BARCAGIUL: Șșșt! (*își rotește privirea înjur.*) Microbii, firește!

Ai putea să le aduci microbii.

DIEGO: O să plătesc cît trebuie.

BARCAGIUL: Nu stăruie. Sînt slab de înger.

DIEGO: Toți banii de care e nevoie.

BARCAGIUL: Iei abaterea pe seama conștiinței dumitale?

DIEGO: Iau.

BARCAGIUL: Urcă-te în barcă. Marea e liniștită.

*Diego e gata să sară. Dar îndărătul lui apare secretara.*

SECRETARA: Nu! Nu te vei îmbarca.

DIEGO: Ce?

SECRETARA: Nu e prevăzut. Și pe urmă, te cunosc bine, n-ai să dezertezi.

DIEGO: Nimic nu mă va împiedica să plec.

SECRETARA: E de-ajuns să vreau eu așa. Și vreau, de vreme ce am de-a face cu tine. Știi cine sînt!

*Se dă puțin îndărăt, ca și cum ar vrea să-l atragă. El o urmează.*

DIEGO: Să mori nu înseamnă nimic. Dar să mori pîngărit...

SECRETARA: înțeleg. Vezi tu, eu sînt o simplă executantă. Dar, în același timp, mi s-au dat drepturi asupra ta. Dreptul de veto, dacă preferi.

*Răsfoiește un carnet.*

DIEGO: Oamenii din sîngele meu nu aparțin decît pămîntului!

SECRETARA: Asta voiam să spun și eu. Ești al meu, într-un anumit fel! Numai într-un anumit fel. Poate că nu în cel pe care l-aș prefera... cînd te privesc. (*Cu simplitate.*) Îmi placii mult, știi?

Dar am primit anumite ordine.

192 ALBERT CAMUS

*Se joacă cu carnetul.*

DIEGO: Prefer ura decît să-ți văd surîsul. Te disprețuiesc...

SECRETARA: Cum vrei. De altfel, convorbirea noastră nu e prea reglementară. Oboseala mă face sentimentală... Cu toată contabilitatea asta, în cîte-o seară ca acum, îmi mai slăbesc și eu frînele.

*Răsuște carnetul între degete. Diego încearcă să i-l smulgă.*

SECRETARA: Nu, zău, nu insistă, scumpul meu. Și apoi, ce-ai vedea în el? E un carnet, cuvîntul ăsta trebuie să-ți ajungă, un clasor, jumătate agendă, jumătate fișier. Cu efemeride. (*Rîde.*)

Ce vrei, e memento-ul meu!

*întinde mîna spre el, ca pentru o mîngîiere.*

*Diego se repede iarăși spre barcagiu.*

DIEGO: Ah! Aplecat!

SECRETARA: Ia te uită, adevărat! Încă unul care se crede liber și care totuși e înscris și el în registre, ca toată lumea.

DIEGO: Vorbele îți sînt cu două înțelesuri. Știi bine că tocmai asta nu suportă un bărbat. Să isprăvim odată, te rog!

SECRETARA: Dar toate astea sînt foarte simple și spun adevărul.

Fiecare oraș are clasorul lui. Iată-l pe cel al orașului Cadiz. Te asigur că organizarea e foarte bună și că nimeni nu e uitat.

DIEGO: Nimeni nu e uitat, dar toți scapă din ghearele voastre.

SECRETARA (*indignată*): Ba nu, cum așa? (*Meditează.*) Cu toate acestea, sînt și excepții. Cînd și cînd îl mai uităm pe cîte unul.

Dar pînă la urmă, totdeauna se trădează singuri. De îndată ce-au

trecut de o sută de ani, se laudă cu asta, idioții. Atunci ziarele

anunță faptul. E de ajuns să așteptăm. Dimineța, cînd cercetez

presa, îmi notez numele lor, le colecționez, cum spunem noi.

Bineînțeles, nu-l ratăm pe nici unul.

DIEGO: Dar timp de-o sută de ani v-au negat, la fel cum neaga puterea voastră acest oraș întreg!

SECRETARA: O sută de ani nu înseamnă nimic! Te impresionează fiindcă privești lucrurile de-aproape. Eu le văd în ansamblul lor,

pricepi? Într-un fișier cu trei sute șaptezeci și două de mii de

STAREA DE ASEDIU 193

nume, te întreb: ce contează un om? Chiar și un centenar! Și pe

urmă, ne scoatem paguba cu cei care n-au trecut de douăzeci de

ani. E-o medie bună. Ștergem ceva mai iute, asta-i tot! Așa că...

*Șterge ceva din carnet. Un strigăt pe mare și plescăitul unui corp care cade în valuri.*

SECRETARA: Vai! Am făcut-o fără să mă gîndesc! Vezi, e barcagiul! O întâmplare!

*Diego s-a ridicat și o privește cu dezgust și groază.*

DIEGO: Îmi faci atîta silă, că mi se întorc măruntaiele pe dos!

SECRETARA: Știu, am o meserie ingrată. Te obosește și pe urmă

trebuie să-ți dai osteneala. La început, de pildă, mai bijbîiam și

eu puțin. Acum am mîna sigură.

*Se apropie de Diego.*

DIEGO: Nu te apropia de mine.

SECRETARA: În curînd nu se vor mai produce erori. E un secret.

O mașină perfecționată. Vei vedea.

*Se apropie de el, frază după frază, gata să-l atingă. El o ia brusc de guler, tremurînd de furie.*

DIEGO: Isprăvește, isprăvește cu comedia ta murdară! Ce mai

aștepti? Fă-ți treaba și nu te mai juca cu mine, care sînt mai

mare decît tine. Ucide-mă odată, e singurul fel, îți jur, de-a sal-

va acest frumos sistem, care nu lasă nimic la voia întâmplării!

Ah! Va să zică nu ții seama decît de ansambluri! O sută de mii

de oameni, interesant, devine interesant! Alcătuiesc o statistică

și statisticile sînt mute! Faci din ei curbe și grafice, lucrezi cu

generații întregi, e mai ușor! Și munca poate fi dusă în tăcere și

în mirosul tihnit al cernelii. Dar, te avertizez, luați unul cîte

unul, oamenii sînt mai stingheritori, își strigă bucuriile sau ago-

nia. Dar eu, cît voi fi în viață, o să vă tulbur mai departe ordinea

nouă și frumoasă prin hazardul strigătelor mele. Mă revolt, mă

revolt împotriva voastră cu întreaga-mi făptură!

SECRETARA: Scumpul meu!

194 ALBERTCAMUS

DIEGO: Taci! Sînt dintr-un neam care cinstea moartea tot atît cît și

viața. Dar au venit stăpîinii voștri: a trăi, ca și a muri, sînt acum

două forme ale dezonoarei...

SECRETARA: E adevărat că...

DIEGO (*scuturind-o*): E adevărat că minți și veți minți și de-acum înainte pînă la sfîrșitul veacurilor! Da! Am înțeles bine care vă e sistemul. Ați dăruit oamenilor durerea foamei și a despărțirilor silite ca să-și uite revolta. îi istoviți, le devorați timpul și forțele, ca să n-aibă nici răgazul, nici elanul furiei! Bat pasul pe loc, fiți mulțumiți! Sînt singuri, deși alcătuiesc o mulțime, cum și eu sînt singur. Fiecare dintre noi e singur din cauza lașității celorlalți. Dar eu, care sînt înrobit ca și ei, umilit ca și ei, vă vestesc totuși că nu sînteți nimic și că această putere desfășurată cît vezi cu ochii, pînă ce-a ajuns să întunece cerul, nu e decît o umbră neagră aruncată asupra pămîntului, pe care într-o clipă doar vîntul furios o va risipi. Ați crezut că totul se poate închide în cifre și în formule! Dar în frumoasa voastră nomenclatură ați uitat trandafirul sălbatic, semnele de pe cer, chipurile verii, marea voce a mării, clipele de sfîșiere și mînia oamenilor! (*Secretara rîde.*) Nu rîde. Nu rîde, idioato! Sînteți pierduți, vă spun eu. în miezul celor mai aparente victorii ale voastre, iată-vă de pe-acum înfrînți, fiindcă e sădită în om — privește-mă — o forță pe care n-o veți nimici, un fel de nebunie limpede, amestec de teamă și de curaj, neștiutoare și veșnic biruitoare. Forța aceasta se va ridica și veți ști atunci că gloria voastră era doar un fum. (*Secretara rîde.*) Nu rîde! Nu rîde, îți spun!

*Secretara rîde. Diego o pălmuiește și în clipa aceea oamenii din cor își smulg călușurile și scot un lung strigăt de bucurie. Dar, antrenat de elanul său, Diego și-a strivit semnul. Duce mina la locul atins și apoi o contemplă.*

SECRETARA: Minunat!

DIEGO: Ce este?

SECRETARA: Ești minunat cînd te cuprinde mînia! îmi placi și mai mult.

STAREA DE ASEDIU 195

DIEGO: Ce s-a întîmplat?

SECRETARA: Vezi și tu. Semnul dispare. Continuă, ești pe drumul cel bun.

DIEGO: Sînt vindecăt?

SECRETARA: Am să-ți dezvălui un mic secret... Ai dreptate, sistemul lor e excelent, dar există un defect de construcție în mașinărie.

DIEGO: Nu înțeleg.

SECRETARA: Există un defect de construcție, scumpul meu. Din negura timpurilor, de cînd îmi pot eu aminti, a fost totdeauna de ajuns ca un om să-și înfrîngă teama și să se revolte pentru ca mașina lor să înceapă să scîrțîie. Nu spun că se oprește, mai va pînă atunci. Dar, în sfîrșit, scîrțîie și, cîteodată, în cele din urmă se blochează.

*Tăcere.*

DIEGO: De ce-mi spui asta?

SECRETARA: Știi, degeaba fac ceea ce vezi, fiecare își are slăbiciunile lui. Și pe urmă, adevărul ăsta, oricum, l-ai descoperit și singur.

DIEGO: M-ai fi cruțat, dacă nu te-aș fi lovit?

SECRETARA: Nu. Venisem ca să te lichidez, conform regulamentului.

DIEGO: Așadar, eu sînt mai tare.

SECRETARA: Îți mai e teamă?

DIEGO: Nu.

SECRETARA: Atunci nu mai am nici o putere asupra ta. Și asta e trecut în regulament. Dar pot să-ți mărturisesc, e prima dată cînd regulamentul se bucură de aprobarea mea deplină.

*Se depărtează încetișor. Diego se pipăie, își mai privește o data mina și se întoarce brusc în direcția gemetelor care se aud iar. în mijlocul tăcerii care domnește, Diego*

*se duce spre un bolnav cu căluș la gură. Scenă mută.*

*Diego întinde mîna spre căluș și-1 desface. E pescarul.*

*Se privesc în tăcere, apoi:*

PESCARUL (cu un efort): Bună seara, frate. Ei, multă vreme s-a scurs de cînd n-am mai vorbit.

*Diego îi zîmbește.*

196 ALBERT CAMUS

PESCARUL (ridicînd ochii spre cer): Ce se simte?

*Într-adevăr, cerul s-a înseninat. Un vînt ușor s-a stîr-*

*nit, mișcînd una dintre porți și făcînd să unduiască*

*niște pînze. Acum poporul se adună, îi înconjoară, cu*

*călușurile dezlegate, cu ochii înălțați spre cer.*

DIEGO: Vîntul mării...

*Cortina*

## PARTEA A TREIA

*Locuitorii Cadiz-ului se agită prin piață. Așezat puțin*

*deasupra lor, Diego conduce lucrările. Lumină orbi-*

*toare, care face ca decorurile Ciumei să pară mai puțin*

*impresionante, deoarece sînt mai finisate.*

DIEGO: Ștergeți stelele!

*Sînt șterse.*

DIEGO: Deschideți ferestrele!

*Ferestrele se deschid.*

DIEGO: Aer! Aer! Adunați-i pe bolnavi!

*Mișcare vie.*

DIEGO: Să nu vă mai temeți, asta e condiția. În picioare toți cei

care sînteți în stare! De ce dați înapoi? Fruntea sus, iată că bate

ceasul mîndriei! Zvîrliți-vă călușul și strigați laolaltă cu mine că

nu vă mai temeți. (*Înălță brațele.*) O, sfîntă revoltă, refuz viu,

onoare a poporului, dăruiește-le tuturor acestor oameni cu căluș

la gura puterea strigătului tău!

CORUL: Frate, te ascultăm și noi, oropsiții, care trăim cu măsline și

cu un colț de pîine, noi, pentru care o catîrcă înseamnă o avere,

noi care sorbim vinul de două ori pe an, la ziua de naștere și la

ziua de nuntă, începem să sperăm! Dar vechea spaimă încă nu

ne-a părăsit inimile. Măslina și pîinea dau gust vieții! Oricît de

puțin ne-a rămas, ni-e teamă să nu pierdem totul, o dată cu viața!

198 ALBERT CAMUS

DIEGO: Veți pierde și măslina, și pîinea, și viața, dacă lăsați lucru-

rile să meargă tot așa! Azi trebuie să învingeți frica, dacă vreți

să păstrați măcar pîinea. Trezește-te, Spanie!

CORUL: Sîntem săraci și neștiutori. Dar ni s-a spus că ciuma ur-

mează drumurile anului. Are primăvara ei, în care încolțește și

țîșnește, vara ei, în care rodește. Să vină iarna și, poate, moare.

Dar a sosit oare iarna, frate, e oare într-adevăr iarnă? Vîntul

care s-a stîrnit vine cu adevărat dinspre mare? Am plătit tot-

deauna totul cu moneda mizeriei. Trebuie cu adevărat să plătim

acum cu sîngele nostru?

CORUL FEMEILOR: Încă o treabă de bărbați! Noi, noi sîntem aici

pentru a vă reaminti clipa care se pierde, garoafa zilelor, lîna

neagră a oilor, în sfîrșit, mireasma Spaniei! Sîntem slabe și nu

putem nimic împotriva voastră, care aveți oase atît de mari. Dar

orice ați face, nu uitați florile trupurilor noastre în încăierarea

voastră de umbre!

DIEGO: Ciuma ne usucă, ea îi desparte pe cei care se iubesc și ofi-

lește floarea zilelor! Împotriva ei trebuie să luptăm mai întîi!

CORUL: Să fie chiar iarnă? În pădurile noastre stejarii mai sînt încă

acoperiți de mici ghinde lucioase și pe trunchiul lor viespile-s  
puzderie! încă n-a sosit iarna!

DIEGO: Străbateți iarna miniei!

CORUL: Dar vom găsi oare speranța la capătul drumului? Sau va  
trebui să murim deznădăjduiți?

DIEGO: Cine vorbește de deznădejde? Deznădejdea e un căluș. Și  
trăsnetul speranței, fulgerarea fericirii sfîșie tăcerea acestui oraș  
asediat. Sculați-vă, vă spun! Dacă vreți să vă păstrați pîinea și  
speranța, distrugeți certificatele ce vi s-au dat, spargeți geamu-  
rile birourilor oficiale, părăsiți cozile spaimei, strigați numele  
libertății în cele patru zări!

CORUL: Sîntem cei mai nenorociți! Speranța e singura noastră bogă-  
ție, cum ne-am putea lipsi de ea? Frate, zvîrlim toate călușurile  
astea! (*Un mare strigăt de eliberare.*) Ah! Pe pămîntul uscat, în  
crăpăturile lăsate de arșiță, iată prima ploaie de izbăvire! Iată

STAREA DE ASEDIU 199

toamna, cînd totul înverzește iar, vîntul proaspăt al mării, Spe-  
ranța ne ridică, asemenea unui val, pe creasta lui.

*Diego iese.*

*Intră Ciuma, care se afla la același nivel cu Diego, dar de  
celaltă parte a scenei. E urmat de secretară și de Nada.*

SECRETARA: Ei, dar ce-i povestea asta? Acum v-ați apucat să  
flecăriți? Ia fiți buni și puneți-vă călușurile la loc!

*Cîtiva, din mijloc, se supun. Dar alții s-au strins în jurul lui Diego.  
Se pun în mișcare, în ordine.*

CIUMA: încep să se miște.

SECRETARA: Da, ca de obicei!

CIUMA: Ei bine! Trebuie să înăsprim măsurile!

SECRETARA: Să le înăsprim, deci!

*își deschide carnetul, pe care-l răsfoiește cu puțină oboseală.*

NADA: Ei, asta-i acum! Sîntem pe drumul cel bun! A fi sau a nu fi  
reglementar, iată întreaga morală și filozofie! Dar, după părerea  
mea, excelență, nu mergem destul de departe.

CIUMA: Vorbești prea mult.

NADA: Fiindcă sînt entuziast. Și-am învățat multe lucruri în preajmă  
voastră. Suprimarea, iată evanghelia mea. Dar pînă acum n-aveam  
bune temeuri. Acum am un temei regulamentar!

CIUMA: Regulamentul nu suprimă totul. Nu ești pe linie, ia seama!

NADA: Luați aminte că existau regulamente și înaintea voastră.

Dar mai rămînea de inventat regulamentul general, lichidarea  
tuturor conturilor, speța umană pusă la index, întreaga viață  
înlocuită printr-o tablă de materii, universul pus în disponibili-  
tate, cerul și pămîntul, în sfîrșit, devalorizate...

CIUMA: întoarce-te la treaba ta, bețivane! Și dumneata, dă-i drumul!

SECRETARA: Cu ce începem?

CIUMA: Cu hazardul. E cel mai izbitor.

*Secretara șterge două nume. Lovituri înfundate, de  
avertisment. Doi oameni cad. Reflux. Cei care muncesc  
se opresc împietriți- Gardienii Ciumei se precipită, pun*

200 ALBERT CAMUS

*la loc cruci pe uși, închid din nou ferestrele, învîlmă-  
șesc cadavrele etc.*

DIEGO (*în fund, cu glas liniștit*): Trăiască moartea, căci nu ne în-  
spăimîntă!

*Flux. Oamenii se apucă iar de lucru. Gardienii se dau  
înapoi. Aceași pantomimă, dar în sens invers. Vîntul  
sufală cînd poporul înaintază, se potolește cînd revin  
gardienii.*

CIUMA: Șterge-1 pe ăsta de pe listă!

SECRETARA: Imposibil!

CIUMA: De ce?

SECRETARA: Nu se mai teme!

CIUMA: Asta-i bună! Știe!

SECRETARA: Are anumite bănuieli.

*Șterge. Lovituri înfundate. Reflux. Aceeași scenă.*

NADA: Minunat! Mor ca muștele! Ah! Dacă pământul ar putea sări în aer!

DIEGO (*calm*): Ajutați-i pe toți cei care cad.

*Reflux. Pantomimă inversată.*

CIUMA: Țsta merge prea departe!

SECRETARA: Merge departe, într-adevăr.

CIUMA: De ce spui asta cu melancolie? Nu cumva l-ai informat?

SECRETARA: Nu. Pesemne că a găsit calea singur. Ce vrei, e înzestrat!

CIUMA: El e înzestrat, dar eu am mijloacele mele. Trebuie să încercăm altceva. E rîndul dumitale.

*Iese.*

CORUL (*scoțîndu-și călușul*): Ah! (*Suspin de ușurare.*) E prima oară cînd dau îndărăt, juvățul își mai slăbește strînsoarea, cerul se destinde și se aerisește. Iată că se întoarce zvonul izvoarelor, pe care soarele negru al Ciumei le secase. Vara se duce. Nu vom mai avea strugurii din bolțile de viță, nici pepenii, bobul verde și salata crudă. Dar apa speranței înmoaie pământul întărit și ne făgăduiește refugiul iernii. Castanele coapte, prima recolta

STAREA DE ASEDIU 201

de porumb cu boabele încă verzi, nucile cu gust de săpun, laptele în fața focului...

FEMEILE: Sîntem neștiutoare. Dar spunem că bogățiile acestea nu trebuie să fie plătite prea scump. Pe toate meleagurile din lume și sub oricare stăpînitor, totdeauna va exista un fruct proaspăt la îndemîină, un vin al săracului, un foc de curpeni alături de care aștepți ca totul să treacă...

*Din casa judecătorului iese pe fereastră fata lui, care fuge să se ascundă printre femei.*

SECRETARA (*coborînd spre popor*): Pe cuvîntul meu, te-ai crede în plină revoluție! Totuși, știți bine că nu e cazul. Și pe urmă, acum nu se mai cuvine ca popoarele să facă revoluția, dă-o încolo, ar fi ceva cu totul demodat. Revoluțiile nu mai au nevoie de răzvrățiți. Astăzi poliția e bună la toate, chiar și la răsturnarea unui guvern. La urma urmei, nu-i mai bine așa? În felul acesta, poporul se poate odihni, în timp ce cîteva spirite luminate gîndesc pentru el și decid în locul lui cu privire la cantitatea de fericire care-i va fi prielnică.

PESCARUL: O să spintec pe loc pîntecele acestei murene blestemată.

SECRETARA: Haideți, bunii mei prieteni, n-ar fi mai bine să ne oprim aici? Cînd o ordine e stabilită, totdeauna te costă mai scump s-o schimbi. Și chiar dacă această ordine nouă vi se pare insuportabilă, poate că s-ar putea obține cîteva compromisuri.

O FEMEIE: Ce fel de compromisuri?

SECRETARA: Știu și eu? Dar voi, femeile, nu știți că orice tulburare se plătește și că o bună împăcare face cîteodată mai mult decît o victorie distrugătoare?

*Femeile se apropie. Cîțiva bărbați se desprind din grupul lui Diego.*

DIEGO: Nu plecați urechea la ce vă spune. Toate astea sînt bine ticluite.

SECRETARA: Ce e ticluit? Spun lucruri înțelepte și nu știu nimic mai mult.

UN BĂRBAT: Despre ce compromisuri vorbeai?

202

ALBERT CAMUS

SECRETARA: Bineînțeles, ar trebui să ne mai gândim la asta. Dar ar putea, de pildă, să constituim cu sprijinul vostru un comitet care ar hotărî, cu majoritate de voturi, ce nume trebuie șterse. Acest comitet ar deține, în deplină proprietate, caietul acesta în care se procedează la radieri. Luați notă că spun asta așa, ca exemplu...

*Scutură caietul cu brațul întins. Un bărbat i-1 smulge.*

SECRETARA (*pe-un ton de falsă indignare*): Faceți bine și dați-mi caietul înapoi! Știți bine că e prețios și că e de-ajuns să ștergeți din el numele unuia dintre concetățenii voștri pentru ca el să moară deîndată.

*Bărbați și femei îl înconjoară pe cel care ține caietul. Agitație.*

- Am pus mîna pe el!

- Gata cu morțile!

- Sîntem salvați!

*Dar apare brusc fiica judecătorului ui, care smulge cu brutalitate caietul, fuge într-un colț și, răsfoind rapid carnetul, șterge ceva.*

*Din casa judecătorului un strigăt puternic și zgomotul căderii unui corp. Bărbați și femei se reped spre fiica judecătorului.*

O VOCE: Ah! Blestemat! Tu trebuie să mori!

*O mîna îi smulge caietul, toți îl răsfoiesc, îi găsesc numele și o mîna i-1 șterge. Fata cade fără nici un țipăt.*

NADA (*urlînd*): Înainte, cu toții uniți întru suprimare! Nu mai e vorba să suprimăm, ci să ne suprimăm! Iată-ne pe toți alături, asupriți și asupritori, mîna în mîna. Haide, taure! E-o curățenie generală!

*Pleacă.*

UN BĂRBAT (*enorm și care ține caietul*): E drept că trebuie făcută puțină curățenie! Și prea e frumoasă ocazia asta de-a le face felul cîtorva pui de cățea care s-au dedulcit în timp ce noi crăpăm de foame!

*Ciuma, care a apărut din nou, izbucnește într-un hohot de rîs uriaș, în timp ce secretara își reia, modest, locul alături de el. Toată lumea, nemișcată, cu privirile în sus, așteaptă pe scenă, în timp ce gardienii Ciumei se răspîndesc pentru a pune la loc decorul și semnele Ciumei.*

CIUMA (*către Diego*): Poftim! Fac ei înșiși treaba! Crezi că merită osteneala pe care ți-o dai pentru ei?

*Dar Diego și pescarul au sărit pe podium, s-au repezit asupra bărbatului cu caietul, pe care-l pălmuiesc și-l doboară la pămînt. Diego ia caietul și-l rupe în bucăți.*

SECRETARA: Inutil. Îl am în dublu exemplar.

*Diego îi împinge pe oameni de cealaltă parte a scenei.*

DIEGO: Iute, la treabă! Ați fost trași pe sfoară!

CIUMA: Cînd li-e teamă, se tem pentru propria soartă. Dar ura o păstrează pentru alții.

DIEGO (*întors în fața Ciumei*): Nici teamă, nici ură, asta e victoria noastră!

*Reflux treptat al gardienilor în fața oamenilor lui Diego.*

CIUMA: Tăcere! Eu sînt cel care oțetește vinul și usucă poamele.

Eu ucid curpenii de viță, dacă vor să dea struguri, îi înverzesc, dacă trebuie să hrănească focul. Bucuriile voastre simple mă dezgusta. Țara asta în care oamenii pretind să fie liberi fără să fie bogați mă dezgustă. Am de partea mea temnițele, călăii, forța, singele! Orașul va fi ras de pe fața pămîntului și, pe ruinele sale, istoria va agoniza, în fine, în frumoasa tăcere a societăților perfecte. Tăcere deci sau strivesc totul.

*Luptă mimată, în mijlocul unui vaiet cumplit, scrișnet de ștreanguri, zbîmlituri, zgomote surde de oameni care cad răpuși, potop de lozinci. Dar, pe măsură ce*



*lupta se conturează în favoarea oamenilor lui Diego, tumultul se potolește și corul, deși nu e prea deslușit, acoperă zgomotele Ciumei.*

CIUMA (cu un gest de turbare): Ne mai rămîn ostaticii!

*Face un semn. Gardienii săi părăsesc scena, pe cînd ceilalți se regroupează.*

NADA (din înaltul palatului): Totdeauna mai rămîne ceva... Totul continuă să nu continue. Și birourile mele continuă. Dacă

204 ALBERT CAMUS

STAREA DE ASEDIU 205

s-ar prăbuși orașul, dacă ar exploda cerul, dacă oamenii ar lăsa pămîntul pustiu, birourile tot s-ar deschide la oră fixă, ca să administreze neantul! Eternitatea sînt eu, paradisul meu are arhivele și tampoanele sale.

*Iese.*

CORUL: Asupritorii fug. Vara se sfîrșește cu o victorie. Se întîmplă deci ca omul să triumfe! Și atunci victoria ia forma trupului femeilor noastre, sub ploaia iubirii. Iată carnea fericită, lucitoare și caldă, ciorchine al lui septembrie, în care fîrîie bondarul. Pe aria pîntecelui cad recoltele viei. Culesul aruncă văpăi pe culmile sînilor beți. O, dragostea mea, dorința plesnește ca un fruct copt, slava trupului șiroiește în sfîrșit. În toate colțurile cerului mîini misterioase își întind florile și un vin gălbui curge din nesecate izvoare. Sînt sărbătorile victoriei, hai să ne căutăm femeile!

*Se aduce, în tăcere, o targa pe care e întinsă Victoria.*

DIEGO (repezindu-se): Ah! Asta îți dă imbold să ucizi sau să mori!

*(Se apropie de trupul care pare neînsuflețit.)* Ah! Tu, cea minunată, învingătoare, sălbatică precum iubirea, întoarce-ți puțin chipul spre mine! Vino înapoi, Victoria! Nu te lăsa purtată de cealaltă parte a lumii, unde nu te pot ajunge! Nu mă părăsi, pămîntul e rece. Iubirea mea, iubirea mea! Agață-te dîrz, agață-te dîrz de această margine de pămînt pe care ne mai aflăm încă!

Nu te lăsa să aluneci la fund. Dacă mori tu, de-a lungul tuturor zilelor care-mi mai rămîn de trăit va fi veșnic beznă în plină zi! CORUL FEMEILOR: Acum sîntem în inima adevărului. Pînă acum nu era ceva serios. Dar în ceasul acesta e vorba de-un trup care suferă și se perpelește în chinuri. Atîtea strigăte, cea mai frumoasă vorbire, trăiască moartea. Și apoi moartea însăși sfîșie pieptul ființei iubite! Atunci revine iubirea; tocmai atunci cînd nu mai e vreme.

*Victoria geme.*

DIEGO: Mai e vreme, o să se ridice iarăși. O să-mi stai din nou în față, dreaptă ca o torță, cu flăcările negre ale părului tău și chipul scînteietor de dragoste, a cărui scăpărare o purtam cu mine în noaptea luptei. Căci te luam cu mine, inima mea putea să cuprindă totul.

VICTORIA: Mă vei uita, Diego, asta e sigur. Inima ta nu va face față absenței. N-a făcut față nefericirii. Ah! Ce chin groaznic să mori știind că vei fi uitată!

*Își întoarce fața de la el.*

DIEGO: Nu te voi uita. Memoria mea va fi mai lungă decît viața.

CORUL FEMEILOR: O, trup în suferință, odinioară atît de vrednic de dorință, frumusețe regească, oglindire a zilei! Bărbatul strigă către imposibil, femeia suferă tot ce e posibil. Pleacă-te, Diego! Strigă-ți durerea, acuză-te, e clipa cîinței! Dezertorule! Trupul acesta era patria ta, fără de care nu mai ești nimic! Memoria ta nu va răscumpăra nimic!

*Ciuma a ajuns încetișor lîngă Diego. Numai trupul Victoriei îi desparte.*

CIUMA: Ei, ce zici, renunți?

*Diego privește disperat trupul Victoriei.*

CIUMA: N-ai forță! Ochiul tău este rădăciță. Eu am privirea fixă a puterii.

DIEGO (*după o pauză*): Las-o pe ea să trăiască și ucidem-mă pe mine.

CIUMA: Cum?

DIEGO: Ți propun un schimb.

CIUMA: Care schimb?

DIEGO: Vreau să mor în locul ei.

CIUMA: E una dintre ideile care ți se năzare când ești obosit.

Haide, doar nu e plăcut să mori și, pentru că treaba cea mai grea s-a și făcut, să lăsăm lucrurile așa cum sînt!

DIEGO: Ideea asta o ai când ești cel mai tare!

CIUMA: Privește-mă, sînt forța întruchipată!

DIEGO: Scoate-ți uniforma.

CIUMA: Ești nebun!

DIEGO: Dezbracă-te! Când oamenii forței își leapădă uniforme, nu sînt prea chipeși la vedere!

CIUMA: Se poate. Dai forța lor e că au inventat uniforma.

206

ALBERT CAMUS

DIEGO: Forța mea stă în refuz. Îmi mențin tîrgul.

CIUMA: Măcar chibzuiește. Viața are și lucruri bune.

DIEGO: Viața mea nu înseamnă nimic. Ceea ce contează sînt temerile existenței mele. Nu sînt un cîine.

CIUMA: Prima țigară nu înseamnă nimic? Mirosul de praf, la amiază, pe terasamente, ploile înserării, femeia încă necunoscută, al doilea pahar de vin, toate astea nu valorează nimic?

DIEGO: Valorează, dar ea va trăi mai bine decît mine!

CIUMA: Nu, dacă renunți să te ocupi de ceilalți.

DIEGO: Pe drumul pe care am pornit nu te poți opri, chiar dacă vrei s-o faci. Nu te voi cruța!

CIUMA (*schimbînd tonul*): Ascultă! Dacă îmi oferi viața ta în schimbul vieții ei, sînt silit să primesc, și femeia aceasta va trăi.

Dar Ți propun alt tîrg. Ți dăruiesc viața acestei femei și vă las pe amîndoi să fugiți, numai să mă lăsați să-mi văd de treburile mele în acest oraș.

DIEGO: Nu. Îmi cunosc puterile.

CIUMA: În cazul acesta, voi fi sincer cu tine. Trebuie să fii stăpîn peste toate, altfel nu mai sînt stăpîn peste nimic. Dacă tu îmi scapi din mîini, îmi scapă și orașul. Așa e regula jocului. O regulă veche, care habar n-am de unde vine.

DIEGO: Eu însă știu! Vine din adîncurile vremurilor, e mai mare decît tine, mai înaltă decît spînzurătorile tale, e regula naturii. Am învins!

CIUMA: Încă nu! Am ca ostatic acest trup. Și ostaticul e ultimul meu atu. Privește-o! Dacă vreo femeie are chipul vieții, nu poate fi decît asta. Merită să trăiască și tu vrei să o faci să trăiască. Sînt obligat să ți-o redau. Dar asta se poate obține fie în schimbul vieții tale, fie în schimbul libertății acestui oraș. Alege!

*Diego se uită la Victoria. În fund, murmurul glasurilor cu căluș la gură. Diego se întoarce spre cor.*

DIEGO: E greu să mori.

CIUMA: E greu.

DIEGO: Dar e greu pentru toată lumea.

STAREA DE ASEDIU 207

CIUMA: Prostule! Zece ani de iubire a acestei femei fac mai mult decît un secol de libertate pentru oamenii aceștia.

DIEGO: Dragostea acestei femei e regatul meu. Pot face cu ea ce vreau. Dar libertatea acestor oameni le aparține lor. Nu pot dispune de ea.

CIUMA: Nu poți fi fericit fără să le faci rău celorlați. Asta e dreptatea pe pământ.

DIEGO: Nu m-am născut pentru a mă supune acestui fel de dreptate.

CIUMA: Cine-ți cere să te supui? Ordinea acestei lumi nu se va schimba după dorințele tale! Dacă vrei s-o schimbi, lasă-ți visele deoparte și ține seama de realitate.

DIEGO: Nu. Cunosc rețeta. Trebuie să ucizi ca să suprimi crima, să comiți violențe ca să vindeci lumea de nedreptate. De secole durează minciuna asta! Sînt secole de cînd domnii din seminția ta infectează plăgile lumii sub pretext că le vindecă, și totuși își laudă mai departe rețeta, fiindcă nimeni nu le rîde în nas!

CIUMA: Nimeni nu rîde, fiindcă realizez. Sînt eficace.

DIEGO: Eficace, bineînțeles! Și practic. Ca securea!

CIUMA: E de ajuns fie numai și să-i privești pe oameni. Atunci știi că orice fel de dreptate e destul de bună pentru ei.

DIEGO: De cînd au fost închise porțile acestui oraș, am avut timp destul să-i privesc.

CIUMA: Știi deci acum că te vor lăsa totdeauna singur. Iar omul singur trebuie să piară.

DIEGO: Nu, nu-i adevărat! Dacă aș fi singur, totul ar fi ușor. Dar, de voie, de nevoie, sînt alături de mine.

CIUMA: Frumoasă turmă, într-adevăr, dar care duhnește tare!

DIEGO: Știu că nu sînt puri. Nici eu nu sînt. Și apoi, m-am născut printre ei. Trăiesc pentru orașul și pentru epoca mea.

CIUMA: Epoca sclavilor!

DIEGO: Epoca oamenilor liberi!

CIUMA: Mă uimești. În zadar îi caut. Unde sînt?

DIEGO: În ocnele și în cimitirele tale. Sclavii se află pe tronuri.

208

ALBERT CAMUS

CIUMA: Ia pune-le oamenilor tăi liberi uniforma poliției mele și-o să vezi ce iese din ei.

DIEGO: E adevărat că li se întîmplă uneori să fie lași și cruzi. De aceea n-au nici ei mai mult decît tine dreptul la putere. Nici un om nu dovedește atîta virtute, încît să i se poată acorda puterea absolută. Dar tocmai din această pricină acești oameni au dreptul la compătimirea care ție îți va fi refuzată.

CIUMA: Lașitate e să trăiești în felul lor, mici, trudnici, totdeauna mediocri.

DIEGO: Țin la ei așa mediocri cum sînt. Și dacă nu sînt credincios acestui umil adevăr pe care-l împărtășesc cu ei, cum aș putea păstra credința față de ce am mai mare și mai singuratic pe lume?

CIUMA: Singura fidelitate pe care-o cunosc e disprețul. (*îi arată corul prăbușit în curte.*) Privește-i, există motive!

DIEGO: Nu-i disprețuiesc decît pe călăi. Orice ai face, oamenii aceștia vor fi mai măreți decît tine. Dacă li se întîmplă vreodată să ucidă, o fac minați de nebunia unei clipe. Tu, tu măcelărești după lege și logică. Nu batjocori capul lor plecat, căci s-au scurs secole de cînd trec deasupra lor pe cer cometele spaimei. Nu rîde de înfățișarea lor speriată, căci sînt secole de cînd mor, și iubirea lor e sfîșiată. Cea mai mare crimă a lor va avea totdeauna o scuză. Dar nu găsesc nici o scuză pentru crima care, de la începutul începuturilor, s-a comis împotriva lor și pe care, ca o încununare, ai avut ideea de-a o codifica în ordinea ta murdară.

(*Ciuma se apropie de el.*) Nu-mi voi pleca privirea în fața ta!

CIUMA: Nu ți-o vei pleca, e limpede! Atunci prefer să-ți spun că ai trecut victorios și cea din urmă încercare. Dacă mi-ai fi lăsat orașul acesta, ai fi pierdut și femeia iubită și-ai fi fost pierdut o dată cu ea. Pînă una-alta, orașul acesta are toate șansele de-a fi liber. Vezi bine,

e de ajuns un nebun ca tine... Evident, nebunul moare. Dar pînă la urmă, mai devreme sau mai tîrziu, toți ceilalți sînt salvați! (*întu-necat.*) Și restul oamenilor nu merită să fie salvați.

DIEGO: Nebunul moare...

STAREA DE ASEDIU 209

CIUMA: Ah! Nu-ți mai convine? Ba nu, e clasic: secunda de șovăială! Trufia va fi cea mai tare.

DIEGO: Eram însetat de onoare. Și nu voi găsi astăzi onoarea decît printre morți?

CIUMA: Aveam dreptate, trufia ucide. Dar e foarte obositor pentru un om care îmbătrînește, ca mine. (*Cu un glas tăios.*) Pregătește-te!

DIEGO: Sînt pregătit.

CIUMA: Iată semnele. O să te doară. (*Diego privește cu oroare semnele care apar iarăși pe trupul lui.*) Așa! Suferă puțin înainte de-a muri. Barem asta e regula mea. Cînd ura mă arde, suferința altuia e pentru mine ca rouă. Gemi puțin, așa e bine. Și lasă-mă să te privesc cum suferi, înainte de-a părăsi acest oraș. (*Se uită la secretară.*) Haide, acum la lucru!

SECRETARA: Da, dacă trebuie.

CIUMA: Ai și obosit, hai?

*Secretara aprobă din cap și, în aceeași clipă, își schimbă brusc înfățișarea. Devine o bătrînă cu masca morții.*

CIUMA: Totdeauna m-am gîndit că nu urăști destul. Dar ura mea are nevoie de victime proaspete. Să-mi rezolvi iute treaba asta.

Și vom începe de la capăt povestea, în altă parte.

SECRETARA: într-adevăr, ura nu mă mai susține, fiindcă nu intră în atribuțiile mele. Dar e puțin și vina dumitale. Tot lucrînd întruna numai cu fișe, uiți să te mai pasionezi.

CIUMA: Astea sînt vorbe. Și dacă îți cauți un sprijin... (*i-1 arată pe Diego, care cade în genunchi*) găsește-1 în bucuria de a distruge.

Asta ți-e misiunea.

SECRETARA: Să distrugem, deci. Dar nu mă simt în largul meu.

CIUMA: în numele cui stai și-mi discuți ordinele?

SECRETARA: în numele memoriei. Am cîteva amintiri îndepărtate, înainte de sosirea ta, eram liberă și asociată cu hazardul.

Atunci nu eram nesuferită nimănui. Eram cea care încheie toate, care fixează iubirile, care dă formă tuturor destinelor. Eram elementul constant. Dar dumneata m-ai pus în slujba logicii și a

210 ALBERTCAMUS

regulamentelor. Am deviat de la linia mea, care uneori mai și ajuta pe cineva.

CIUMA: Cine-ți cere ajutorul?

SECRETARA: Cei care nu ating dimensiunile nenorocirii. Adică aproape toți. În ceea ce-i privește, mi se întîmpla să lucrez cu consimțămîntul lor, existam și eu în felul meu. Astăzi îi tîrîsc silnic și toți mă refuză, pînă la ultima lor suflare. Poate că de aceea îl iubeam pe cel pe care-mi poruncești să-1 ucid. M-a ales în mod liber. În felul lui, i-a fost milă de mine. Îi iubesc pe cei care-mi dau înîlnire.

CIUMA: Teme-te să nu-mi stîrnești mînia! N-avem nevoie de milă.

SECRETARA: Cine să aibă nevoie de milă, dacă nu cei pe care nimeni nu-i compătimește! Cînd spun că-1 iubesc pe acest om, vreau să spun că-1 invidiez. Pentru noi, cuceritorii, asta-i forma jalnică pe care-o ia iubirea. O știi bine și mai știi că din pricina asta merităm să fim plînși cît de cît.

CIUMA: îți poruncesc să taci!

SECRETARA: O știi bine și mai știi că, tot ucigînd, ajungi să invidiezi nevinovăția celor uciși. Ah! Măcar o secundă, lasă-mă să suspend această logică interminabilă și să visez că, în sfîrșit, mă

sprijin și eu de-un trup. Mă dezgustă umbrele. Și îi invidiez pe toți acești nefericiți, da, pînă și pe această femeie (*o arată pe Victoria*), care nu va regăsi viața decît pentru a scoate strigăte de fiară! Ea, cel puțin, va găsi drept sprijin suferința sa.

*Diego aproape a căzut. Ciuma îl ridică.*

CIUMA: în picioare, omule! Sfirșitul nu poate veni fără ca femeia aceasta să facă ceea ce trebuie. Și vezi că, deocamdată, luneca în sentimentalisme. Dar nu te teme! Va face ce se cuvine, așa e regula și asta îi e funcția. Mașina scîrțîie nițel, asta-i tot. Înainte să se blocheze complet, fii fericit, nătărăule, îți înapoiez acest oraș! (*Strigăte de bucurie din partea corului, Ciuma se întoarce spre ei.*) Da, plec, dar nu vă veseliți, sînt mulțumit de mine. Și aici am lucrat bine. Îmi place vîlva care se face în jurul numelui meu și acum știu că nu mă veți uita. Priviți-mă! Priviți pentru

STAREA DE ASEDIU 211

ultima oară singura putere de pe lumea aceasta! Recunoașteți-vă adevăratul suveran și învățați să vă temeți. (*Rîde.*) Înainte puteați pretinde că vă temeți de Dumnezeu și de hazardurile lui. Dar Dumnezeul vostru era un anarhist care amesteca genurile. Credea că poate fi puternic și bun în același timp. Era o lipsă de consecvență și de sinceritate, trebuie să recunoaștem. Eu am ales numai puterea. Am ales dominația și știți acum că e ceva mai serios decît iadul. De milenii v-am acoperit orașele și cîmpurile cu leșuri. Morții mei au fecundat nisipurile Libiei și ale negrei Etiopii. Pămîntul Persiei e încă gras de sudoarea cadavrelor mele. Am umplut Atena de focuri purificatoare, am aprins pe plajele ei mii de ruguri funebre, am acoperit marea grecească cu cenușa oamenilor, pînă ce am făcut-o cenușie. Chiar și zeei, sărmanii zei, erau scîrbiți pînă în adîncul inimii. Și cînd catedralele au urmat templelor, cavalerii mei negri le-au umplut de trupuri care urlau. Pe cele cinci continente, de-a lungul veacurilor, am ucis fără răgaz și fără să mă enervez. Nu era prea rău, bineînțeles, și era o idee și în treaba asta. Dar ideea nu era desăvîrșită... Un mort, dacă vreți să-mi aflați părerea, te răcorește, dar așa nu ai randament. Ce mai, nu valorează cît un sclav. Idealul e să obții o majoritate de sclavi cu ajutorul unei minorități de morți bine aleși. Astăzi, tehnica e pusă la punct. Iată de ce, după ce vom ucide sau înjosi cantitatea de oameni necesară, vom îngenuchea popoare întregi. Nici o frumusețe, nici o măreție nu ne va rezista. Vom înfrînge totul.

SECRETARA: Vom înfrînge totul, afară de mîndria oamenilor.

CIUMA: Poate că mîndria va obosi... Omul e mai inteligent decît s-ar putea crede. (*în depărtare agitație, larmă de trompete.*)

Ascultați! Iată că norocul meu se întoarce. Iată-i pe vechii voștri stăpîni, pe care-i veți regăsi orbi față de suferințele altora, beți de nemișcare și de uitare. Și veți obosi tot văzînd cum prostia triumfă fără luptă. Cruzimea revoltă, dar prostia descurajează. Cînte celor nerozi, fiindcă ei îmi pregătesc calea! Ei alcătuiesc forța și speranța mea! Va veni poate o zi cînd orice jertfă vi se

212 ALBERTCAMUS

STAREA DE ASEDIU 213

va părea deșartă, cînd strigătul interminabil al răscoalelor voastre murdare va amuți, în sfîrșit. În ziua aceea voi domni cu adevărat, în mijlocul tăcerii definitive a servitutii. (*Rîde.*) E chestie de încapăținare, nu-i așa? Dar fiți liniștiți, am fruntea îngustă a îndărătnicilor.

*Se duce spre fundul scenei.*

SECRETARA: Sînt mai bătrînă decît dumneata și știu că și dragostea lor e îndărătnică.

CIUMA: Dragostea? Ce mai e și asta?

Iese.

SECRETARA: Ridică-te, femeie! Sînt obosită. Trebuie să isprăvim odată.

*Victoria se ridică. Dar în același moment cade Diego. Secretara se dă puțin îndărăt. În umbră, Victoria se repede spre Diego.*

VICTORIA: Ah! Diego, ce-ai făcut din fericirea noastră?

DIEGO: Râmas-bun, Victoria. Sînt mulțumit.

VICTORIA: Nu spune asta, dragostea mea. E o vorbă de bărbat, o cumplită vorbă de bărbat. (*Plînge.*) Nimeni n-are dreptul să fie mulțumit că moare.

DIEGO: Sînt mulțumit, Victoria. Am făcut ce trebuia.

VICTORIA: Nu. Trebuia să mă alegi pe mine, chiar împotriva cerului. Trebuia să mă preferi pămîntului întreg.

DIEGO: Mi-am încheiat socotelile cu moartea, asta e forța mea. Dar este o forță care devorează totul, fericirea nu mai are loc alături de ea.

VICTORIA: Ce nevoie aveam eu de forța ta? Iubeam un bărbat, nu forța lui.

DIEGO: M-am ofilit în această luptă. Nu mai sînt un bărbat și e drept să mor.

VICTORIA (*aruncîndu-se peste trupul lui*): Atunci, ia-mă cu tine!

DIEGO: Nu, lumea asta are nevoie de tine. Are nevoie de femeile noastre, ca să învețe să trăiască. Noi, bărbații, n-am fost nicio dată în stare decît să murim.

VICTORIA: Ah! Era prea simplu, nu-i așa, să ne iubim în tăcere și să suferim ceea ce trebuia să suferim! Preferam frica ta.

DIEGO (*privind-o*): Te-am iubit din tot sufletul.

VICTORIA (*cu un strigăt*): Nu era de ajuns. O, nu! Încă nu era de ajuns! Ce puteam să fac numai cu sufletul tău?

*Secretara își apropie mina de Diego. Începe mimarea agoniei.*

*Femeile se reped și o înconjoară pe Victoria.*

FEMEILE: Nenorocire pe capul lui! Nenorocirea să se abată peste toți cei care ne părăsesc trupurile! Vai nouă, celor părăsite și care purtăm de-a lungul anilor lumea aceasta, pe care mîndria lor pretinde s-o transforme. Ah! De vreme ce nu totul poate fi salvat, să învățăm măcar să păstrăm locașul iubirii! Să vină ciuma, să vină războiul și, cu toate ușile închise, cu voi alături, ne vom apăra pînă la capăt. Atunci, în locul acestei morți solitare, populată de idei, hrănită cu cuvinte, veți cunoaște moartea laolaltă, voi și noi, contopiți în apriga îmbrățișare a iubirii! Dar bărbații preferă ideea. Fug de mama lor, se depărtează de iubită și iată-i cum aleargă la întîmplare, răniți fără nici o rană, morți fără pumnale, vînători de umbre, cîntăreți singuratici, chemînd la o întîlnire imposibilă, sub un cer mut, și mergînd din singurătate în singurătate către ultima izolare, moartea în plin pustiu!

*Diego moare. Femeile îl jelesc, în timp ce vîntul suflă ceva mai tare.*

SECRETARA: Nu plîngeți, femei. Pămîntul e blînd cu cei care l-au iubit mult.

Iese.

*Victoria și femeile merg spre una din laturi, luînd trupul lui Diego.*

*Dar zgomotele din fund devin clare. Un nou motiv muzical izbucnește și e auzit Nada urlînd de pe fortificații.*

NADA: Iată-i! Sosesc cei vechi, cei dinainte, cei dintotdeauna, îm-

pietriții, liniștitorii, confortabili, care nu duc nicăieri, lustruiți și poleiți, într-un cuvânt, tradiția, așezată, prosperă, rasă proaspăt.

214 ALBERT CAMUS

Ușurarea e generală, vom putea porni lucrurile de la capăt. De la zero, firește. Iată-i pe micii croitori ai neantului, veți fi îmbrăcați pe măsură. Dar nu vă agitați, metoda lor e mai bună. În loc să astupe gurile celor care-și strigă nenorocirea, își astupă propriile urechi. Eram muți, vom deveni surzi. (*Fanfara.*) Atențiune, se întorc cei care scriu istoria. Se vor ocupa de eroi. Îi vor pune la rece. Sub lespezi. Nu vă plîngeți: deasupra lespezilor, societatea e într-adevăr prea pestriță. (*În fundal sînt mimate ceremonii oficiale.*) Priviți-i, ce credeți că fac pentru început? Se decorează între ei. Ospetele urii sînt încă deschise, pămîntul sleit se acoperă de lemnul uscat al spînzurătorilor, sîngele celor pe care-i numiți drepti mai luminează zidurile lumii, și ei ce fac? Se decorează! Bucurați-vă, veți avea parte de discursuri solemne. Dar înainte de-a se pregăti estrada lor, vreau să vă rezum discursul meu. Omul acesta, pe care-l iubeam, în ciuda lui, a murit furat. (*Pescarul se repede asupra lui Nada. Gardienii îl opresc.*) Vezi, pescarule, cîrmuirile trec, poliția rămîne. Există deci o dreptate.

CORUL: Nu, nu există dreptate, dar există limite. Și cei care pretind că nu orînduiesc nimic, la fel cu cei care voiau să stabilească reguli pentru orice, depășesc deopotrivă limitele. Deschideți porțile, pentru ca vîntul și sarea să vină să curețe acest oraș.

*Prin porțile deschise, vîntul suflă din ce în ce mai tare.*

NADA: Există o dreptate, cea care i se face dezgustului meu. Da, o veți lua de la capăt. Dar asta nu mai e treaba mea. Nu vă mai bizuiți pe mine pentru furnizarea vinovatului perfect, nu posed virtutea melancoliei... O, lume veche, trebuie să plec, călăii tăi au obosit, ura lor a devenit prea rece. Știu prea multe lucruri, pînă și disprețul și-a trăit traiul. Adio, oameni buni, într-o bună zi veți învăța că nu poți trăi bine știind că omul nu e nimic și că înfățișarea Domnului e îngrozitoare.

*În vîntul care suflă furtunos, Nada aleargă pe dig și se aruncă în mare.*

*Pescarul a alergat în urma lui.*

STAREA DE ASEDIU 215

PESCARUL: A căzut la fund. Valurile întîrîtate îl izbesc și-l înăbușă cu coamele lor. Gura asta mincinoasă se umple de sare și va amuți, în sfîrșit. Priviți, marea furioasă capătă culoarea anemonelor. Ne răzbună. Mînia ei e a noastră. Ea îi cheamă pe toți oamenii mărilor să se adune, pe toți singuraticii să se întrunească. O, undă, o, mare, patrie a răzvrătiților, iată-ți poporul, care nu se va pleca nicicînd. Marele talaz înălțat din adîncuri, hrănit cu amărăciunea apelor, va mătura orașele voastre oribile.

*Cortina*

# CEI DREPTI

Piesă în cinci acte

„O, Iove! O, life! Not life but Iove in death." (*Romeo și Julieta*, actul IV, scena 5)

## PERSONAJELE

DORA DULEBOV MAREA DUCESĂ IVAN KALIAIEV STEPAN FEDOROV BORIS

ANNENKOV ALEKSEI VOINOV SKURATOV FOKA PAZNICUL

## ACTUL INTII

*Locuința unor teroriști. Dimineața. Cortina se ridică în tăcere. Dora și Annenkov sînt pe scenă, nemișcați. Se aude sunînd o dată. Annenkov face un gest ca s-o oprească pe Dora, care pare a voi să vorbească. Se aude sunînd de două ori, la scurt interval.*

ANNENKOV: El e. Iese. Dora așteaptă nemișcată. Annenkov se înapoiază cu Stepan, pe care-l ține pe după umeri. ANNENKOV: El e! Uite-1 pe Stepan.

DORA (*se îndreaptă spre Stepan și îi ia mîna*): Ce fericită sînt, Stepan! STEPAN: Bună ziua, Dora. DORA (*îl privește*): S-au și împlinit trei ani. STEPAN: Da, trei ani. în ziua cînd m-au arestat tocmai veneam la tine. DORA: Noi te așteptam. Timpul trecea și inima mi se strîngea din ce în ce mai tare. Nici nu mai îndrăzneam să ne uităm unul la altul. ANNENKOV: A trebuit să ne mutăm, încă o dată. STEPAN: Știu. DORA: Și acolo, Stepan? STEPAN: Acolo? DORA: La ocnă. STEPAN: De-acolo se evadează.

224 ALBERT CAMUS

ANNENKOV: Da. Am fost foarte mulțumiți cînd am aflat că ai putut să ajungi în Elveția.

STEPAN: Elveția e altă ocnă, Boria.

ANNENKOV: Ce spui? Măcar sînt liberi.

STEPAN: Libertatea este o ocnă cîtă vreme un singur om e rob pe acest pămînt. Eram liber și nu încetam să mă gîndesc la Rusia și la robii ei.

*Tăcere.*

ANNENKOV: Sînt fericit, Stepan, că partidul te-a trimis aici.

STEPAN: Trebuia. Simțeam că mă sufoc. Să fac ceva, să fac și eu, în sfîrșit, ceva... (*Se uită la Annenkov.*) Îl vom ucide, nu-i așa?

ANNENKOV: Cu siguranță!

STEPAN: Îl vom ucide pe călău. Tu ești șeful, Boria, te voi asculta.

ANNENKOV: Nu e nevoie să-mi făgăduiești, Stepan. Sîntem frați cu toții.

STEPAN: E necesară o disciplină. Am înțeles asta la ocnă. Partidul socialist revoluționar are nevoie de disciplină. Disciplinați, îl vom ucide pe marele duce și vom zdrobi tirania.

DORA (*îndreptîndu-se spre el*): Stai jos, Stepan. Trebuie să fii obosit după o călătorie atît de lungă.

STEPAN: Nu sînt niciodată obosit.

*Tăcere. Dora se asază.*

STEPAN: Totul e pus la punct, Boria?

ANNENKOV (*schimbînd tonul*): De o lună de zile doi dintre ai noștri studiază toate deplasările marelui duce. Dora a strîns materialul necesar.

STEPAN: Proclamația e întocmită?

ANNENKOV: Da. întreaga Rusie va afla că marele duce Serghei a fost executat prin aruncarea unei bombe de către un grup de luptă al partidului socialist revoluționar, pentru a grăbi eliberarea poporului rus. Curtea imperială va afla totodată că sîntem hotărîți să exercităm teroarea pînă în clipa cînd pămîntul va fi înapoiat poporului. Da, Stepan, da, totul e pus la punct! Se apropie clipa.

CEI DREPTI 225

STEPAN: Ce trebuie să fac?

ANNENKOV: Pentru început, îi vei da o mînă de ajutor Dorei.

Schweitzer, pe care-l înlocuiești, lucra cu ea. STEPAN: A fost omorît? ANNENKOV: Da. STEPAN: În ce fel? DORA: Un accident.

*Stepan se uită la Dora. Dora își ferește privirea.* STEPAN: Și după aceea? ANNENKOV: După aceea vom vedea. Trebuie să fii gata să ne

înlocuiești, dacă va fi cazul, și să păstrezi legătura cu Comitetul Central.

STEPAN: Cine sînt camarazii noștri? ANNENKOV: L-ai întîlnit pe Voinov în Elveția. Am încredere



în

el, deși e tânăr. Pe Ianek nu-l cunoști. STEPAN: Ianek?

ANNENKOV: Kaliaiev. I se mai spune și Poetul. STEPAN: Țsta nu-i nume de terorist. ANNENKOV (*rîzînd*): Ianek crede tocmai dimpotrivă. Spune că

poezia e revoluționară. STEPAN: Numai bomba e revoluționară. (*Tăcere.*) Dora, crezi că te voi putea ajuta?

DORA: Da. Trebuie doar să ai grijă să nu spargi tubul. STEPAN: Și dacă se sparge?

DORA: Așa a murit Schweitzer. (*Un timp.*) De ce zîmbești, Stepan? STEPAN: Am zîmbit? DORA:

Da. STEPAN: Mi se întîmplă uneori. (*Un timp. Stepan pare că se*

*gîndește.*) Dora, o singură bombă ar fi de-ajuns să arunce în aer casa asta?

DORA: Una singură, nu. Dar ar vătâma-o. STEPAN: Cîte ar trebui ca să arunci în aer Moscova?

ANNENKOV: Ești nebun! Ce vrei să spui? STEPAN: Nimic.

226 ALBERT CAMUS

*Se aude sunînd o data. Ascultă cu toții și așteaptă. Se aude sunînd de două ori, Annenkov trece în anticameră și se întoarce cu Voinov.*

VOINOV: Stepan!

STEPAN: Bună ziua.

*Își stringîmînile. Voinov se duce la Dora și o îmbrățișează.*

ANNENKOV: Totul a mers bine, Aleksei?

VOINOV: Da.

ANNENKOV: Ai studiat terenul dintre palat și teatru?

VOINOV: Acum pot s-o desenez. Iată. (*Desenează.*) Cotituri, străzi înguste, circulație anevoioasă din pricina îmbulzelii... caleașca va trece pe sub ferestrele noastre.

ANNENKOV: Ce reprezintă aceste două cruci?

VOINOV: O piațetă unde caii își vor încetini mersul și teatrul unde se vor opri. După părerea mea, astea-s locurile cele mai bune.

ANNENKOV: Dă-o încoace!

STEPAN: Agenți?

VOINOV (*ezitînd*): Berechet.

STEPAN: Te impresionează?

VOINOV: Nu prea mă simt în largul meu.

ANNENKOV: Nimeni nu se simte în largul lui cu agenții alături. Să n-ai grijă!

VOINOV: Nu mă tem de nimic. Nu mă pot învăța să mint, asta-i tot.

STEPAN: Toată lumea minte. Să minți bine, iată ce trebuie.

VOINOV: Nu e ușor. Cînd eram student, colegii își băteau joc de mine pentru că eram incapabil să-mi ascund gîndul. Spuneam ceea ce gîndeam. Pînă la urmă, m-au dat afară din facultate.

STEPAN: De ce?

VOINOV: La cursul de istorie, profesorul m-a întrebat cum a construit Petru cel Mare orașul Petersburg.

STEPAN: Bună întrebare.

VOINOV: Cu sîngele și cu biciul, am răspuns. Am fost dat afară.

STEPAN: După aceea...

CEI DREPTI 227

VOINOV: Am înțeles că nu e de-ajuns să denunți nedreptatea. Că trebuie să-ți dai viața ca s-o combați. Acum, sînt fericit.

STEPAN: Și cu toate astea, minți?

VOINOV: Mint. Dar n-am să mai mint în ziua cînd am să arunc bomba.

*Sonerie. De două ori, apoi o dată. Dora se repede la ușă.*

ANNENKOV: E Ianek.

STEPAN: Nu e același semnal.

ANNENKOV: Ianek se amuză schimbîndu-1. Are semnalul lui personal.

*Stepan ridică din umeri. Se aude glasul Dorei din anticameră.*

*Intră Dora și Kaliaiev tinîndu-se de braț. Kaliaievride.*

DORA: Ianek. Iată-1 pe Stepan care-l înlocuiește pe Schweitzer.

KALIAIEV: Fii binevenit, frate!

STEPAN: Mulțumesc.

*Dora și Kaliaiev se așază, cu fața la ceilalți.*

ANNENKOV: Ianek, ești sigur că ai să recunoști caleașca?

KALIAIEV: Da, am văzut-o de două ori, pe îndelete. Numai să apară în zare și-aș recunoaște-o dintr-o mie! Mi-am notat toate amănuntele. De pildă, unul din geamurile felinarului din stînga e ciobit.

VOINOV: Și agenții?

KALIAIEV: Cîrduri. Dar sîntem prieteni vechi. Cumpără țigări de la mine.

*Rîde.*

ANNENKOV: Pavel a confirmat informația?

KALIAIEV: Marele duce va merge sîptămîna asta la teatru. Peste puțin, Pavel va cunoaște ziua exactă și va preda un mesaj portarului. (*Se întoarce spre Dora și rîde.*) Avem noroc, Dora.

DORA (*privindu-1*): Nu mai ești vînzător ambulant. Iată-te mare senior, acum. Ce frumos ești! Nu-ți pare rău după cojoc?

KALIAIEV (*rîde*): Adevărat, eram foarte mîndru de el. (*Lui Stepan și Annenkov.*) Mi-am petrecut două luni studiindu-i pe vînzătorii ambulanti, mai mult de-o lună făcînd exerciții în cămăruța pe care o aveam. Colegii mei n-au avut nici cea mai

228 ALBERT CAMUS

CEI DREPTI 229

mică bănuială. „Un om și jumătate, spuneau ei. Ar fi în stare să vîndă și caii țarului.” Și încercau la rîndul lor să facă la fel ca mine.

DORA: Și tu bineînțeles că te amuzai. KALIAIEV: Știi bine că nu mă pot abține. Tot travestiul acela, viața cea nouă... totul mă amuza. DORA: Mie, uneia, nu-mi plac travestiurile. (*își arată rochia.*) Și-apoi, vechitura asta luxoasă! Boria ar fi putut să-mi găsească altceva.

Actriță! Am un suflet simplu.

KALIAIEV (*ride*): Ești atît de drăguță cu rochia asta! DORA: Drăguță! M-aș bucura să fie așa. Dar nu trebuie să ne

gîndim la asta. KALIAIEV: De ce? Ochii tăi sînt tot timpul triști, Dora. Trebuie să

fii veselă, trebuie să fii mîndră. Frumusețea există, bucuria

există. *Aux lieux tranquilles ou mon coeur te souhaitait...* DORA (*zîmbind*): *Je respirais un 6t6rnel 6t6...*

KALIAIEV: Oh! Dora, n-ai uitat versurile. Zîmbești? Cît sînt de

fericit... STEPAN (*tăindu-i vorba*): Ne pierdem vremea. Boria, presupun că portarul trebuie prevenit?

*Kaliaiev îl privește cu mirare.* ANNENKOV: Da. Dora, vrei să cobori? Nu uita bacșîsul. Voinov

te va ajuta apoi să aduni materialul în cameră. *Ies fiecare prin altă parte, iar Stepan se îndreaptă spre Annenkov cu pași fermi.*

STEPAN: Vreau să arunc eu bomba. ANNENKOV: Nu, Stepan! Cei care vor arunca bomba au și fost desemnați.

STEPAN: Te rog! Știi ce înseamnă asta pentru mine. ANNENKOV: Nu. Regula e regulă. (*Pauză.*) Nu eu o arunc, ci

aștept aici. Regula e strictă. STEPAN: Cine va arunca prima bombă? KALIAIEV: Eu. Voinov, pe a doua.

STEPAN: Tu?

KALIAIEV: Te miră? Înseamnă că n-ai încredere în mine! STEPAN: E nevoie de experiență.

KALIAIEV: De experiență? Știi foarte bine că n-o arunci decît o singură dată și că după aceea... Nimeni n-a aruncat-o vreodată de două ori.

STEPAN: Trebuie să ai o mîna sigură. KALIAIEV (*arătîndu-și mîna*): Privește! Crezi că o să tremure? *Stepan se întoarce cu spatele.*

KALIAIEV: N-o să tremure. Cum adică, să am tiranul în fața mea și să șovăi? Cum poți să crezi așa ceva? Și chiar dacă brațul mi-ar tremura, cunosc un mijloc sigur de a-1 ucide pe marele duce. ANNENKOV: Care?

KALIAIEV: Aruncîndu-mă sub copitele cailor.

*Stepan ridică din umeri și se duce să se așeze în fundul scenei.* ANNENKOV: Nu, asta nu-i necesar. Va trebui să încerci să fugi.

Organizația are nevoie de tine, trebuie să te păzești. KALIAIEV: Mă supun, Boria! Ce onoare, ce onoare pe mine! Oh!

Mă voi arăta demn de ea.

ANNENKOV: Stepan, tu ai să fii pe stradă, în timp ce Ianek și Alek-sei vor pîndi caleașca. Ai să treci regulat pe dinaintea ferestrelor noastre și o să ne punem de acord asupra unui semnal. Dora și cu mine vom aștepta aici clipa lansării proclamației. Dacă avem un pic de noroc, marele duce va fi doborît. KALIAIEV (*plin de înflăcărare*): Da, îl voi ucide! Ce fericire dacă

iese bine! Marele duce e puțin lucru. Trebuie lovit mai sus! ANNENKOV: Mai întîi, marele duce. KALIAIEV:

Și dacă dăm greș, Boria? Vezi tu, ar trebui să-i imităm pe japonezi.

ANNENKOV: Ce vrei să spui? KALIAIEV: în timpul războiului, japonezii nu se predau niciodată.

Se sinucideau. ANNENKOV: Nu. Nu te gîndi la sinucidere.

230 ALBERT CAMUS

KALIAIEV: Dar la ce?

ANNENKOV: La teroare, din nou.

STEPAN (*vorbînd din fundul încăperii*): Ca să te sinucizi trebuie să te iubești mult. Un adevărat revoluționar nu se poate iubi. KALIAIEV (*întorcîndu-se brusc*): Un adevărat revoluționar? De ce vorbești așa cu mine? Ce ți-am făcut?

STEPAN: Nu-mi plac cei care intră în mișcarea revoluționară pentru că se plictisesc. ANNENKOV: Stepan!

STEPAN (*ridicîndu-se și venînd spre ei*): Da, sînt brutal. Dar pentru mine ura nu e-o joacă. Nu sîntem aici ca să ne admirăm. Sîntem aici ca să izbutim. KALIAIEV (*cu blîndețe*): De ce mă jignești? Cine ți-a spus că mă plictisesc?

STEPAN: Nu știu. Schimbi semnalele, îți place să faci pe ambulantul, reciți versuri, vrei să te arunci sub copitele cailor și, acum, sinuciderea... (*îl privește*.) N-am încredere în tine. KALIAIEV (*stăpînîndu-se*): Nu mă cunoști, frate. Iubesc viața. Nu mă plictisesc. Am intrat în mișcarea revoluționară pentru că iubesc viața. STEPAN: Eu nu iubesc viața, ci dreptatea, care e mai presus decît viața.

KALIAIEV (*cu vădită sforțare*): Fiecare slujește dreptatea așa cum poate. Trebuie să ne împăcăm cu gîndul că ne deosebim. Trebuie să ne iubim, dacă putem. STEPAN: Nu putem.

KALIAIEV (*izbucînd*): Atunci ce cauți printre noi? STEPAN: Am venit să ucid un om, nu sî-1 iubesc, nici să salut ceea ce e diferit într-însul.

KALIAIEV (*cu violență*): N-ai sî-1 ucizi singur, nici în numele nimănui. Ai să-1 ucizi cu noi și în numele poporului rus. Asta ți-e justificarea.

CEI DREPTI 231

STEPAN (*același joc*): N-am nevoie de ea. M-am justificat într-o noapte și pentru totdeauna, acum trei ani, la ocnă. Și nu voi îngădui...

ANNENKOV: Ajunge! Ce-i cu voi, ați înnebunit? Ați uitat cine sîntem? Niște frați, contopiți unii cu alții, avînd drept scop executarea tiranilor, pentru eliberarea țării! Ucidem împreună și nimic nu ne poate despărți. (*Pauză. Se uită la ei.*) Vino, Stepan, trebuie să ne punem de acord asupra semnalelor... *Stepan iese.*

ANNENKOV (*lui Kaliaiev*): Nu-i nimic. Stepan a suferit. Am să-i vorbesc.

KALIAIEV (*foarte palid*): M-a jignit, Boria.

*Intră Dora.*

DORA (*uitîndu-se la Kaliaiev*): Ce s-a întîmplat?

ANNENKOV: Nimic.

*Iese.*

DORA (*lui Kaliaiev*): Ce s-a întîmplat?

KALIAIEV: Ne-am și ciondănit. Nu mă iubește.

*Dora se duce să se așeze în tăcere. Pauză.*

DORA: Cred că nu iubește pe nimeni. Cînd totul se va sfîrși, va fi mai fericit. Nu fi trist!

KALIAIEV: Sînt trist. Am nevoie de dragostea voastră, a tuturor. Am părăsit totul pentru Organizație. Cum să îndur ca frații mei să mă ocolească? Uneori, am impresia că nu mă înțeleg. E vina mea? Sînt neîndemînic, știu...

DORA: Te iubesc cu toții și te înțeleg. Stepan e altfel.

KALIAIEV: Nu, știu ce gîndește. Schweitzer a și spus-o: „Prea extraordinar ca să fie revoluționar”. Voiam să-i explic că nu sînt extraordinar. Ei mă găsesc nițeluș trăsînit, prea spontan. Cu toate astea, cred și ei în idee. Ca și ei, vreau să mă jertfesc. Și eu aș putea fi neîndemînic, taciturn, prefăcut, eficient. Numai că viața continuă să mi se pară minunată. Iubesc frumusețea, fericirea! Tocmai de aceea urăsc despotismul. Cum să le explic? Revoluția,

232 ALBERT CAMUS

CEI DREPTI 233

se înțelege! Dar revoluția pentru viață, pentru a da o șansă vieții, înțelegi?

DORA (*plină de elan*): Da... (*Mai încet, după o pauză.*) Și totuși, vom răspîndi moartea.

KALIAIEV: Cine, noi?... Ah, vrei să spui... Nu e același lucru. Oh, nu! Nu e același lucru. Și apoi, noi ucidem pentru a clădi o lume în care nimeni nu va mai ucide niciodată! Acceptăm să fim ucigași pentru ca pămîntul să se umple, în sfîrșit, numai de nevinovați.

DORA: Și dacă n-o să fie așa?

KALIAIEV: Taci, știi prea bine că e cu neputință să fie altfel. Dacă nu, Stepan ar avea dreptate. Și-ar trebui să scuipăm în obraz frumusețea.

DORA: Sînt mai veche decît tine în Organizație. Știu că nimic nu e simplu. Dar tu ai credința... Avem cu toții nevoie de credință.

KALIAIEV: Credința? Nu. Unul singur o avea.

DORA: Tu ai forța sufletească. Și vei da la o parte totul pentru a-ți atinge țelul. De ce ai cerut să arunci prima bombă?

KALIAIEV: Poți oare să vorbești de acțiune teroristă fără să iei parte la ea?

DORA: Nu.

KALIAIEV: Trebuie să fii în prima linie.

DORA (*care pare că se gîndește*): Da. Există prima linie și exista ultima clipă. La ea trebuie să ne gîndim. În asta constă vitejia, înflăcărarea de care avem nevoie... De care ai nevoie.

KALIAIEV: De un an de zile nu mă gîndesc la nimic altceva. Pentru această clipă am trăit pînă acum. Și acum știu că aș voi să pier pe loc, laolaltă cu marele duce. Să mi se scurgă sîngele pînă la ultima picătură sau să ard dintr-o dată în flacăra exploziei și să nu las nimic în urma mea. Înțelegi de ce am cerut să arunc bomba? A muri pentru idee e singurul mod de a fi la înălțimea ideii. E justificarea.

DORA: Și eu doresc o asemenea moarte.

KALIAIEV: Da, e o fericire pe care-o poți invidia. Noaptea mă întorc uneori pe salteaua mea de negustor ambulant. Un gînd mă frîmîntă: au făcut din noi niște asasini. Dar mă gîndesc în același timp că voi muri și atunci furtuna din sufletul meu se potolește. Zîmbesc, vezi tu, și adorm la loc ca un copil.

DORA: E bine așa, Ianek. Să ucizi și să mori. Dar, după părerea mea, există o fericire și mai mare. (*Pauză. Kaliaiev se uită la ea. Dora lasă ochii în jos.*) Eșafodul.

KALIAIEV (*înfierbîntat*): M-am gîndit la asta. Moartea în clipa atentatului lasă ceva neterminat. Între atentat și eșafod, dimpotrivă, e-o veșnicie, singura poate pentru om.

DORA (*cu un glas stăruitor, apucîndu-i mîinile*): Iată gîndul care trebuie să te susțină. Plătim mai mult decît datorăm.

KALIAIEV: Ce vrei să spui?

DORA: Sîntem siliți să ucidem nu-i așa? Jertfim în mod deliberat o viață și numai una?

KALIAIEV: Da.

DORA: Dar a te duce să săvîrșești atentatul și apoi la eșafod înseamnă a-ți da viața de două ori. Plătim mai mult decît datoram.

KALIAIEV: Da, înseamnă să mori de două ori. Mulțumesc, Dora. Nimeni nu ne poate reproșa nimic. Acum sînt sigur de mine. (*Pauză.*) Ce ai, Dora, nu spui nimic?

DORA: Aș mai vrea să te ajut. Numai că...

KALIAIEV: Numai că?

DORA: Nu, sînt nebună.

KALIAIEV: N-ai încredere în mine?

DORA: Oh, nu, dragul meu, n-am încredere în mine. De cînd a murit Schweitzer, am uneori niște idei stranii. Și apoi, nu eu sînt cea care trebuie să-ți spună ce va fi greu.

KALIAIEV: Îmi place tot ce e greu. Dacă mă prețuiești, vorbește!

DORA (*privindu-l*): Știu. Ești viteaz. Asta mă îngrijorează. Rîzi, te înflăcărezi, ești gata să te jertfești, plin de ardoare. Dar peste

234 ALBERT CAMUS

CEI DREPTI 235

cîteva ore va trebui să ieși din acest vis și să acționezi. Poate ar fi mai bine ca înainte să stăm de vorbă... pentru a evita o surpriză, o clipă de slăbiciune...

KALIAIEV: Nu voi avea nici o clipă de slăbiciune. Spune ce gîndești!

DORA: Ei bine, atentatul, eșafodul, să mori de două ori, asta-i partea cea mai ușoară. Inima ta va ști să facă față. Dar în prima linie... (*Tace, se uită la el și pare că se codește.*) În prima linie, ai să dai cu ochii de el...

KALIAIEV: De cine?

DORA: De marele duce.

KALIAIEV: O secundă, atîta tot.

DORA: O secundă în care-l vei privi! Oh! Ianek, trebuie să știi, trebuie să fii prevenit! Un om e un om. Poate că marele duce are niște ochi plini de milă. Ai să-l vezi scărpinîndu-se la ureche sau zîmbind cu voioșie. Cine știe, poate că va avea o mică tăietură de brici. Și dacă se uită la tine în clipa aceea...

KALIAIEV: Nu pe el îl ucid. Eu ucid despotismul.

DORA: Desigur, desigur. Trebuie ucis despotismul. Eu voi pregăti bomba și, sigilînd tubul, știi, în clipa cea mai grea, cînd nervii sînt încordați la maximum, sufletul meu va cunoaște totuși o stranie fericire. Dar eu nu-1 cunosc pe marele duce și-ar fi mai anevoie dacă în timpul acela ar sta în fața mea. Tu, tu ai să-1 vezi de aproape. De foarte aproape...

KALIAIEV (*cu violență*): N-am să-1 văd!

DORA: De ce? Ai să închizi ochii?

KALIAIEV: Nu. Dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, mă va cuprinde ura la momentul oportun și mă va orbi.

*Se aude soneria. O dată. Rămîn nemișcați. Intră Stepan și Voinov. Voci în anticameră. Intră Annenkov.*

ANNENKOV: E portarul. Marele duce va merge mîine la teatru. (*îi privește.*) Trebuie ca totul să fie gata, Dora.

DORA (*cu glas înăbușit*): Da.

*Iese încet.*

KALIAIEV (*o privește ieșind și, cu un glas blînd, întorcîndu-se spre Stepan*): Îl voi ucide. Cu frenezie!

*Cortina*

## ACTUL AL DOILEA

*A doua zi, seara. Același loc. Annenkov e la fereastră. Dora, lîngă masă.*

ANNENKOV: Fiecare e la locul lui. Stepan și-a aprins țigara.

DORA: La ce oră trebuie să treacă marele duce?

ANNENKOV: Dintr-o clipă într-alta. Ia! Nu e o caleașca? Nu.

DORA: Stai jos. Ai răbdare.

ANNENKOV: Și bombele?

DORA: Stai jos. Nu mai putem face nimic.

ANNENKOV: Ba da. Să-i invidiem.

DORA: Locul tău e aici. Tu ești șeful.

ANNENKOV: Eu sînt șeful. Dar Ianek valorează mai mult decît mine și poate el e cel care...

DORA: Riscul e același pentru toți. Cel care aruncă și cel care n-aruncă.

ANNENKOV: Riscul e pînă la urmă același. Dar, pentru moment, Ianek și Aleksei sînt în linia de foc. Știu că nu trebuie să fiu cu ei. Uneori totuși mi-e teamă că prea m-am mulțumit ușor cu acest rol. E comod, la urma urmei, să fii silit să arunci bomba.

DORA: Și chiar de-ar fi așa! Esențialul e să faci ce trebuie și pînă la capăt.

ANNENKOV: Ce calmă ești tu!

CEI DREPTI 237

DORA: Nu sînt calmă: mi-e frică. Uite, s-au împlinit trei ani de cînd sînt cu voi, doi ani de cînd fabric bombele. Am executat totul și cred că n-am uitat nimic.

ANNENKOV: Bineînțeles, Dora.

DORA: Ei bine, iată s-au împlinit trei ani de cînd mi-e frică, o frică din aceea care te părăsește abia o dată cu somnul și pe care dimineța o regăsești neatinsă și proaspătă. Așa că a trebuit să mă obișnuiesc. Am învățat să fiu calmă în clipa cînd mă tem cel mai tare. N-am pentru ce să fiu mîndră.

ANNENKOV: Dimpotrivă, să fii mîndră. Eu n-am izbutit să mă domin. Știi că regret zilele de odinioară, viața plină de fast, femeile... Da, îmi plăceau femeile, vinul, nopțile acelea care nu se mai isprăveau.

DORA: Am bănuțat asta, Boria. Iată de ce te iubesc atît de mult. Inima ta n-a murit. Chiar dacă mai tînjește după plăcere, tot e mai bine decît acea liniște îngrozitoare care se înscăunează, uneori, în locul urletului.

ANNENKOV: Tu vorbești așa? Tu? Nu e cu puțință.

DORA: Ascultă!

*Dora se ridică brusc. Un zgomot de caleașca, apoi liniște.*

DORA: Nu. Nu e el. Îmi bate inima. Vezi, tot n-am învățat nimic.

ANNENKOV (*se duce la fereastră*): Atenție. Stepan face un semn. Ele.

*Se aude într-adevăr uruiul îndepărtat al trăsurii, care se apropie din ce în ce mai mult, trece pe sub ferestre și începe să se îndepărteze.*

*Tăcere îndelungă.*

ANNENKOV: Peste cîteva secunde.

*Ascultă amîndoi.*

ANNENKOV: Ce mult durează!

*Dora face un gest. Tăcere îndelungă. Se aud clopotele în depărtare.*

238 ALBERT CAMUS

CEI DREPTI 239

ANNENKOV: Nu e cu puțință. Ianek ar fi trebuit să arunce bomba... caleașca a ajuns desigur la teatru... Și Aleksei? Uite! Ste-pan se întoarce și aleargă spre teatru.

DORA (*aruncându-i-se în brațe*): Ianek a fost arestat! A fost arestat cu siguranță! Trebuie să facem ceva.

ANNENKOV: Așteaptă. (*Ascultă.*) Nu. S-a sfârșit.

DORA: Cum de s-a întâmplat una ca asta? Ianek arestat fără să fi apucat să facă ceva! Era pregătit pentru orice eventualitate, știu. Se aștepta la închisoare și la proces. Dar după ce l-ar fi ucis pe marele duce. Nu așa, nu, nu așa!

ANNENKOV (*privind afară*): Voinov! Iute!

*Dora se duce să deschidă. Intră Voinov, cu fața răvășită.*

ANNENKOV: Aleksei, iute, vorbește!

VOINOV: Nu știu nimic. Așteptam prima bomba. Am văzut trăsura cotind și nu s-a petrecut nimic. Mi-am pierdut capul. Am crezut că în ultima clipă ai schimbat planurile, am șovăit. Și apoi am dat fuga pînă aici...

ANNENKOV: Și Ianek?

VOINOV: Nu l-am văzut.

DORA: A fost arestat.

ANNENKOV (*uitându-se întruna afară*): Iată-1!

*Același joc de scenă. Intră Kaliaiev cu fața inundată de lacrimi.*

KALIAIEV (*buimăcit*): Iertați-mă, fraților! N-am putut. *Dora se duce la el și-l ia de mînă.*

DORA: Nu e nimic.

ANNENKOV: Ce s-a întâmplat?

DORA (*lui Kaliaiev*): Nu-i nimic. Uneori, în ultima clipă, totul se năruie.

ANNENKOV: Dar nu e cu puțință.

DORA: Lasă-1! Nu ești singurul, Ianek! Nici Schweitzer n-a putut prima oară.

ANNENKOV: Ianek, ți-a fost frică?

KALIAIEV (*tresărind*): Frică, nu. N-ai dreptul!

*Se aude semnalul convenit. Voinov iese la un semn al lui Annenkov. Kaliaiev e abătut. Liniște. Intră Stepan.*

ANNENKOV: Ei?

STEPAN: În caleașca marelui duce erau niște copii.

ANNENKOV: Copii?

STEPAN: Da. Nepotul și nepoata marelui duce.

ANNENKOV: Marele duce ar fi trebuit să fie singur, după spusele lui Orlov.

STEPAN: Mai era și marea ducesă. Prea multă lume, presupun,

pentru poetul nostru. Din fericire, agenții n-au văzut nimic.

*Annenkov vorbește pe șoptite cu Stepan. Toți se uită la Kaliaiev, care ridică ochii spre Stepan.*

KALIAIEV (*buimăcit*): Nu puteam să prevăd... Copii, mai ales copii. Te-ai uitat vreodată la copii? Privirea aceea gravă pe care-o au uneori... N-am putut niciodată suporta privirea aceea... O secundă mai înainte totuși în umbră, în ungherul din piațetă, eram fericit. Cînd felinarele trăsuri au început să strălucească în depărtare, inima a pornit să-mi bată de bucurie, ți-o jur. Bătea din ce în ce mai puternic, pe măsură ce urutul trăsuri se auzea mai tare. Făcea atîta zgomot în mine! Îmi venea să sar în sus. Cred că rîdeam. Și-mi spuneam: „da, da”... înțelegi?

*(încetează să se mai uite la Stepan și-și reia atitudinea de om copleșit.)* Am alergat spre ea. În clipa aceea i-am văzut. Nu rîdeau. Stăteau drept și priveau în gol. Ce triști păreau! Pierduți în straiile lor de paradă, cu mîinile pe genunchi, cu busturile țepene, de o parte și de alta a portierei! N-am văzut-o pe marea ducesă. Nu i-am văzut decît pe ei. Dacă s-ar fi uitat la mine, cred că aș fi aruncat bomba. Măcar pentru a stinge privirea aceea tristă. Dar priveau drept înainte. *(Ridică ochii spre ceilalți. Tăcere. Cu un glas și mai stins.)* Și-atunci, nu știu ce s-a petrecut. Brațul mi s-a înmuiat. Picioarele îmi tremurau. O secundă după aceea, era prea tîrziu. *(Tăcere. Se*

240 ALBERT CAMUS

*uită în pămînt.)* Dora, să fi visat, dar mi se părea că în clipa aceea băteau clopotele? DORA: Nu, Ianek, n-ai visat.

*Dora îi pune mîna pe braț. Kaliaiev înălță capul și îi vede pe toți întorși spre el. Se ridică.*

KALIAIEV: Priviți-mă, fraților, privește-mă, Boria, nu sînt un laș, n-am dat înapoi! Nu mă așteptam să-i văd. Totul s-a petrecut prea repede. Cele două chipuri mici și serioase și în mîna mea, greutatea aceea teribilă. Asupra lor trebuia s-o arunc. Așa, drept în față. Oh, nu! N-am putut! *(își plimbă privirea de la unul la altul.)* Pe vremuri, cînd conduceam trăsura, la noi, în Ucraina, zburam ca vîntul, nu mi-era teamă de-nimic. De nimic pe lume, în afară de un singur lucru: să nu dau peste un copil. Îmi închipuiam izbitura, căpșorul acela plîpînd zdrobit de caldarîm, din zbor... *(Tace.)* Ajutați-mă... *(Tăcere.)* Am vrut să mă omor. Am renunțat cu gîndul că trebuie să vă dau socoteală, că sînteți singurii mei judecători, că o să-mi spuneți dacă am greșit sau nu, că voi nu vă puteți înșela. Dar voi nu spuneți nimic.

*Dora vine Ungă el, aproape atingîndu-l. Kaliaiev îi privește și, cu glas posomorit:*

KALIAIEV: Iată ce propun. Dacă hotărîți că trebuie să-i ucid pe acei copii, îi voi aștepta la ieșirea din teatru și voi arunca bomba de unul singur asupra trăsuri. Sînt convins că am să nimeresc ținta. Hotărîți numai și sînt gata

să mă supun Organizației.

STEPAN: Organizația îți poruncise să-1 ucizi pe marele duce.

KALIAIEV: Exact. Dar nu mi-a cerut să asasinez niște copii.

ANNENKOV: Ianek are dreptate. Asta n-a fost prevăzut.

STEPAN: Trebuia să execute ordinul.

ANNENKOV: Eu sînt de vină. Trebuia ca totul să fie prevăzut și nimeni să nu poată șovăi în privința celor ce are de făcut. Acum însă trebuie să hotărîm dacă lăsam să ne scape definitiv acest

## CEI DREPTI 241

prilej sau dacă-i dăm poruncă lui Ianek să-i aștepte la ieșirea din teatru. Aleksei?

VOINOV: Nu știu. Cred că aș fi procedat ca Ianek. Dar nu sînt sigur de mine. (*Mai încet.*) îmi tremură mîinile.

ANNENKOV: Dora?

DORA (*cu violență*): Aș fi dat înapoi, ca Ianek! Cum să-i sfătuiesc pe alții să facă un lucru pe care eu însămi nu l-aș putea face?

STEPAN: Vă dați seama ce înseamnă această hotărîre? Două luni de urmăriri, de teribile primejdii înfruntate și evitate, două luni pierdute pentru totdeauna. Egov arestat de pomană. Rikov spînzurat de pomană. Și s-o luăm de la capăt? Alte nesfîrșite săptămîni de veghe și de șiretlicuri, de tensiune continuă, pînă să găsim un prilej favorabil? Ați înnebunit?

ANNENKOV: Știi bine că peste două zile marele duce va merge din nou la teatru.

STEPAN: Două zile în care riscăm să fim prinși, ai spus-o singur.

KALIAIEV: Mă duc.

DORA: Așteaptă! (*Lui Stepan.*) Tu ai putea, Stepan, cu ochii deschiși, să tragi de-aproape într-un copil?

STEPAN: Aș putea, dacă Organizația mi-ar porunci-o.

DORA: De ce închizi ochii?

STEPAN: Eu? Am închis ochii?

DORA: Da.

STEPAN: Atunci, ca să-mi imaginez mai bine scena și să-ți răspund în cunoștință de cauză.

DORA: Deschide ochii și înțelege că Organizația și-ar pierde puterea și influența dacă ar îngădui, o singură clipă, ca niște copii să fie sfîrtecați de bombele noastre.

STEPAN: Nu e loc în sufletul meu pentru asemenea ocazii. Cînd ne vom hotărî să uităm că există copii, în ziua aceea vom fi stă-pîinii lumii și revoluția va triumfa.

DORA: în ziua aceea revoluția își va atrage ura întregii omeniri.

## 242 ALBERT CAMUS

STEPAN: Ce importanță are, dacă noi o îndrăgim îndeajuns pentru a o impune întregii omeniri și a o salva de ea însăși și de robia în care trăiește.

DORA: Și dacă întreaga omenire respinge revoluția? Și dacă poporul întreg, pentru care lupti tu, refuză să-și vadă copiii uciși? Și el va trebui lovit?

STEPAN: Da, dacă e necesar, și pînă va înțelege. Și eu iubesc poporul.

DORA: Dragostea n-are o asemenea înfățișare.

STEPAN: Cine-o spune?

DORA: Eu, Dora.

STEPAN: Tu ești femeie și ai o idee nefericită despre dragoste.

DORA (*cu violență*): Dar am o idee justă despre ce înseamnă rușinea.

STEPAN: Mi-a fost rușine de mine însumi o singură dată și asta din vina altora. Cînd am fost biciuit. Căci am fost biciuit. Biciul, știți voi ce înseamnă asta? Vera era lîngă mine și s-a sinucis în semn de protest. Eu însă am trăit. De ce mi-ar mai putea fi rușine acum?

ANNENKOV: Stepan, toți cei de-aici te iubesc și te stimează. Dar orice motive ai avea, nu te pot lăsa să afirmi că totul este îngăduit. Sute dintre frații noștri au murit ca să se știe că nu totul e îngăduit.

STEPAN: Nimic nu e interzis dacă poate servi cauza.

ANNENKOV (*cu mîndrie*): E îngăduit să intri în poliție și să joci la două nunți, cum propunea Evno? Ai face-o?

STEPAN: Da, dac-ar trebui.

ANNENKOV (*ridicîndu-se*): Stepan, vom uita vorbele pe care le-ai rostit acum, din considerație față de ceea ce ai făcut pentru noi și cu noi. Ține minte doar un lucru: că acum trebuie să hotărîm dacă e cazul să aruncăm în seara asta bombele împotriva celor doi copii.

STEPAN: Copii! N-aveți decît acest cuvînt pe buze. Nu înțelegeți, așadar, nimic? Pentru că Ianek nu i-a ucis pe cei doi din caleașca, mii de copii ruși vor muri de foame ani de zile de-aici înainte. Ați văzut vreodată copii murind de foame? Eu, unul, da. Și moartea provocată de bombă e floare la ureche pe lîngă moartea prin înfometare. Dar Ianek n-a văzut. Nu i-a văzut decît pe cei doi sclifosiți ai marelui duce. Nu sînteți bărbați? Trăiți doar pentru clipa de față? Atunci alegeți mila și tămăduiți numai râul de fiecare zi, nu revoluția, care vrea să lecuiască toate relele, prezente și viitoare.

DORA: Ianek acceptă sâ-l ucidă pe marele duce pentru că moartea lui poate să grăbească vremea cînd copiii ruși nu vor mai muri de foame. Nici asta nu e ușor. Dar moartea nepoților marelui duce nu-l va împiedica pe nici un copil să moară de foame. Pînă și în distrugere există o ordine, există limite.

STEPAN (*cu violență*): Nu există limite! Adevărul e că nu credeți în revoluție. (*Toți se ridică în picioare, în afară de Ianek.*) Nu credeți în ea. Dacă ați crede în ea total, pe deplin, dacă ați fi siguri că prin jertfele și prin victoriile noastre vom ajunge să clădim o Rusie eliberată de despotism, un pămînt al libertății care, în cele din urmă, va cuprinde lumea întreagă, dacă n-ați avea îndoieli că atunci omul, eliberat de stăpîni și de prejudecăți, va înălța spre cer fața unui adevărat zeu, ce importanță ar mai avea moartea a doi copii? V-ați recunoaște toate drepturile, toate, mă înțelegeți? Și dacă moartea asta vă oprește în loc, e pentru că nu sînteți siguri că aveți dreptul. Nu credeți în revoluție.

*Tăcere. Kaliaiev se ridică în picioare.*

KALIAIEV: Stepan, mi-e rușine de mine. Și cu toate acestea n-am să te las să continui. Am acceptat să ucid pentru a doborî despotismul. Dar îndărătul cuvintelor tale văd anun-țîndu-se un despotism care, dacă se va înstăpîni vreodată, va

244 ALBERT CAMUS

face din mine un asasin, în timp ce eu încerc să fiu brațul dreptății.

STEPAN: Ce importanță are că nu ești brațul dreptății, dacă dreptatea e înfăptuită chiar de către asasini? Tu și cu mine nu sîntem nimic.

KALIAIEV: Sîntem ceva și-o știi prea bine, căci în numele orgoliului tău vorbești și azi.

STEPAN: Orgoliul meu nu mă privește decît pe mine. Dar orgoliul oamenilor, revolta lor, nedreptatea în care trăiesc, asta e treaba noastră, a tuturor.

KALIAIEV: Oamenii nu trăiesc numai din dreptate.

STEPAN: Cînd li se ia pîinea de la gură, din ce altceva ar putea trăi dacă nu din dreptate?

KALIAIEV: Din dreptate și din nevinovăție.

STEPAN: Nevinovăția? O cunosc, poate. Dar am preferat s-o ignor și să fac astfel încît să fie ignorată de mii de oameni, pentru ca într-o bună zi să capete un înțeles mai înalt.

KALIAIEV: Trebuie să fii într-adevăr convins că ziua aceea va veni ca să nege tot ceea ce-l face pe om să fie de acord cu viața.

STEPAN: Sînt convins.

KALIAIEV: Nu poți să fii. Pentru a ști care din noi, tu sau eu, are dreptate, va trebui poate jertfa a trei generații, cîteva războaie, revoluții teribile. Cînd toate aceste rîuri de sînge vor fi secăt pe pămînt, tu și cu mine ne vom fi amestecat de mult cu țărîna.

STEPAN: Vor veni alții atunci și îi salut ca pe niște frați.

KALIAIEV (*urlînd*): Alții... Da! Dar eu îi iubesc pe cei care trăiesc azi pe același pămînt cu mine și pe ei îi salut. Pentru ei lupt și consimt să mor. Iar pentru o cetate îndepărtată, de care nu sînt sigur, n-am să mă apuc sâ-i plesnesc peste față pe frații mei. N-am să mă apuc să sporesc nedreptatea vie în numele unei dreptăți moarte. (*Mai încet, dar cu hotărîre.*) Fraților, vreau să vă vorbesc deschis și să vă spun măcar ce-ar putea să

CEI DREPTI 245

zică cel mai simplu dintre țărani noștri: a ucide copii e împotriva onoarei. Și dacă într-o bună zi, eu fiind în viață, s-ar întîmpla ca revoluția să uite de onoare, i-aș întoarce spatele. Dacă așa veți hotărî, mă voi duce peste cîteva clipe la ieșirea din teatru, dar mă voi arunca sub copitele cailor.

STEPAN: Onoarea este un lux rezervat celor care au o caleașca.

KALIAIEV: Nu. E ultima bogăție a săracului. O știi prea bine și mai știi că revoluția are o concepție a ei despre onoare. E cea pentru care acceptăm să murim. E cea care te-a făcut, într-o zi, sub loviturile biciului, să ridici capul, Stepan, și care te face și azi să vorbești.

STEPAN (*strigînd*): Încetează! Îți interzic să vorbești despre asta!

KALIAIEV (*aprinz*): De ce să încetez? Te-am lăsat să spui că nu cred în revoluție. E ca și cum ai fi spus că sînt în stare sâ-l ucid pe marele duce de florile mărlui, că sînt un asasin. Te-am lăsat s-o spui și nu te-am lovit.

ANNENKOV: Ianek!

STEPAN: A nu ucide îndeajuns înseamnă uneori a ucide de florile mărlui.

ANNENKOV: Stepan, nimeni aici nu e de părerea ta. Hotărîrea e luată.

STEPAN: Mă supun, așadar. Dar voi repeta că teroarea nu e pe măsura celor delicați. Sîntem niște ucigași și ne-am ales singuri această îndeletnicire.



KALIAIEV (*scos din fire*): Nu. Am ales să mor ca să nu triumfe crima. Am ales să fiu nevinovat.  
ANNENKOV: Ianeș, Stepan, ajunge! Organizația hotărăște că uciderea celor doi copii e inutilă. Trebuie să reluăm urmărirea. Trebuie să fim gata s-o luăm de la început peste două zile.  
STEPAN: Și dacă copiii vor fi din nou acolo?  
ANNENKOV: Vom aștepta un alt prilej.  
STEPAN: Și dacă marea ducese îl va însoți pe marele duce?  
KALIAIEV: N-o voi cruța.

2.

246 ALBERT CAMUS

ANNENKOV: Ia!

*Un zgomot de caleașca. Kaliaiev se îndreaptă irezistibil spre fereastra. Ceilalți rămân pe loc.*

*Caleașca se apropie, trece pe sub ferestre și dispare. VOINOV (privind-o pe Dora, care vine spre el):*

S-o luăm de la

început, Dora...

STEPAN (*disprețuitor*): Da, Aleksei, s-o luăm... Trebuie, nu-i așa, să facem ceva și pentru onoare!

*Cortina*

## ACTUL AL TREILEA

*Același loc, aceeași oră, două zile mai târziu.*

STEPAN: Ce face Voinov? Trebuia să fie aici.

ANNENKOV: E în urmă cu somnul și mai avem o jumătate de oră

în fața noastră.

STEPAN: Pot să plec după știri. ANNENKOV: Nu. Riscurile trebuie limitate.

*Pauză.*

ANNENKOV: Ianeș, de ce nu spui nimic? KALIAIEV: N-am nimic de spus. Fii liniștit.

*Se aude soneria. KALIAIEV: Iată-1.*

*Intră Voinov.*

ANNENKOV: Ai dormit? VOINOV: Un pic, da. ANNENKOV: Ai dormit toată noaptea? VOINOV: Nu.

ANNENKOV: Ar fi trebuit. Lucrul e posibil. VOINOV: Am încercat. Eram prea obosit.

ANNENKOV: Ți tremură mâinile. VOINOV: Nu. (*Toți îl privesc.*) De ce vă uitați la mine? Nu poți să fii obosit? ANNENKOV: Poți să fii obosiți. Ne gândim la tine.

248 ALBERT CAMUS

VOINOV (*cu o izbucnire violentă*): Trebuia să vă gândiți alaltăieri! Dacă bomba ar fi fost aruncată acum două zile, n-am mai fi obosiți.

KALIAIEV: Iartă-mă, Aleksei! Am îngreunat situația. VOINOV (*mai încet*): Cine spune asta? De ce-ai îngreunat-o? Sînt

obosit, atîta tot.

DORA: Totul va merge repede acum. într-o oră va fi gata. VOINOV: Da, va fi gata. într-o oră... *Privește în jurul lui. Dora se duce la el și-1 ia de mînă. La început*

*o lasă să-i ia mîna, apoi si-o smulge cu violență.* VOINOV: Boria, aș dori să-ți vorbesc. ANNENKOV: între patru ochi? VOINOV: între patru ochi.

*Se uită unul la altul. Kaliaiev, Dora și Stepan ies afară.* ANNENKOV: Ce s-a întîmplat? (*Voinov tace.*) Spune-mi, te rog! VOINOV: Mi-e rușine, Boria.

*Pauză.*

VOINOV: Mi-e rușine. Trebuie să-ți spun adevărul. ANNENKOV: Nu vrei să arunci bomba? VOINOV: N-am s-o pot arunca.

ANNENKOV: Ți-e frică? Asta-i tot? Nu trebuie să-ți fie rușine. VOINOV: Mi-e frică și mi-e rușine că mi-e frică. ANNENKOV: Dar alaltăieri erai vesel și puternic. Cînd ai plecat,

îți luceau ochii.

VOINOV: Tot timpul mi-a fost frică. Alaltăieri am adunat tot ce era curaj în mine, asta-i tot. Cînd am auzit caleașca uruind în depărtare, mi-am spus: „Hai! Mai e doar un minut”. Strîngeam din dinți. Toți mușchii mi-erău încordați. Aș fi aruncat bomba cu atîta violență, de parcă ar fi trebuit să-l ucidă pe marele duce numai din izbitură. Așteptam prima explozie ca să fac să țîșnească toată forța acumulată în mine. Și apoi, nimic. Caleașca a ajuns în dreptul meu. Ce repede se învîrteau roțile! M-a depășit. Am înțeles

CEI DREPTI 249

atunci că Ianeș nu aruncase bomba. în clipa aceea, un fior teribil m-a cuprins. Și dintr-o dată m-am simțit slab ca un copil.

ANNENKOV: Nu face nimic, Aleksei. Ți-ai revenit după aceea.

VOINOV: Au trecut două zile și tot nu mi-am revenit. Te-am mințit adineauri, n-am închis ochii toată noaptea. Îmi bătea prea tare inima. Oh! Boria, sînt disperat!

ANNENKOV: Nu trebuie să fii. Toți am trecut prin asta. N-ai să arunci bomba. O lună de odihnă în Finlanda și-ai să te întorci printre noi.

VOINOV: Nu. E altceva. Dacă nu arunc bomba, n-am s-o mai arunc niciodată.

ANNENKOV: Cum adică?

VOINOV: N-am stofă de terorist. O știu acum. Ar fi mai bine să vă părăsesc. Voi activa în comitete, la propagandă.

ANNENKOV: Riscurile sînt aceleași.

VOINOV: Da, dar poți acționa cu ochii închiși. Nu știi nimic.

ANNENKOV: Ce vrei să spui?

VOINOV (*înfierbîntat*): Nu știi nimic. E ușor să ai ședințe, să discuți situația și să transmiți apoi ordinul de execuție. Ți riști viața, bineînțeles, dar bîjbîind, fără să vezi nimic. În timp ce a sta în picioare, cînd seara coboară asupra orașului, prin mulțimea celor ce grăbesc pasul pentru a regăsi căminul, copiii, căldura unei femei, a sta în picioare fără să scoți o vorbă, cu bomba spînzurînd de braț, știind că în trei minute, în două minute, în cîteva secunde te vei năpusti în fața unei trăsuri sclipitoare, asta-i teroarea. Și acum știu că n-aș putea reîncepe fără să mă simt golit de sînge. Da, mi-e rușine. Am țintit prea sus. Trebuie să lucrez unde mi-e locul. Un locșor mic de tot. Singurul de care aș fi demn.

ANNENKOV: Nu există locuri mici. La capăt se află întotdeauna închisoarea și ștreangul.

VOINOV: Dar nu le vezi, cum îl vezi pe cel pe care-l vei ucide. Trebuie să ți le imaginezi. Din fericire, n-am imaginație. (*Rîs nervos.*) N-am ajuns niciodată să cred realmente în poliția

250 ALBERT CAMUS

CEI DREPTI 251

secretă. Ciudat pentru un terorist, nu? La prima lovitură de picior în burtă, voi crede în ea. Nu mai înainte.

ANNENKOV: Și odată ajuns în închisoare? În închisoare știi, vezi.

Nu mai există uitarea.

VOINOV: În închisoare nu mai trebuie să iei nici o hotărîre. Da, asta e, să nu mai fii nevoit să iei nici o hotărîre! Să nu mai fii nevoit să-ți spui: „Hai, e rîndul tău, tu ești cel care trebuie să hotărâști secunda cînd te vei năpusti”.

Sînt sigur acum că, dacă mă arestează, n-am să încerc să evadez. Și pentru a evada e nevoie să născocești ceva, să ai inițiativă. Dacă nu evadezi, ceilalți păstrează inițiativa. Ei fac toată treaba. ANNENKOV: Treaba lor e să vă spînzure, uneori. VOINOV (*cu disperare*): Uneori. Dar îmi va fi mai ușor să mor decît să port viața mea și a altuia în palmă și să hotărâsc în care clipă voi arunca cele două vieți în flăcări. Nu, Boria, singurul fel de-a mă răscumpăra e să mă accept așa cum sînt. (*Annenkov tace.*) Și lașii pot sluji revoluția. E de-ajuns să le găsești locul. ANNENKOV: Atunci toți sîntem niște lași. Numai că n-avem

întotdeauna prilejul s-o verificăm. Faci ce vrei. VOINOV: Prefer să plec imediat. Cred că n-aș putea să mă uit în ochii lor. Dar o să le vorbești tu. ANNENKOV: O să le vorbesc.

*înaintează spre el.*

VOINOV: Spune-i lui Ianek că nu e din vina lui. Și că-l iubesc, așa cum vă iubesc pe toți.

*Tăcere. Annenkov îl îmbrățișează.*

ANNENKOV: Adio, frate. Totul se va sfîrși. Rusia va fi fericită! VOINOV (*fugind*): Oh, da! Fericită! Fericită!

*Annenkov se duce la ușă.* ANNENKOV: Intrați.

*Intră toți, împreună cu Dora.* STEPAN: Ce s-a întîmplat?

ANNENKOV: Voinov nu va arunca bomba. E istovit. N-ar mai fi sigur.

KALIAIEV: E din vina mea, nu-i așa, Boria?

ANNENKOV: Mi-a spus să-ți transmit că te iubește.

KALIAIEV: Îl vom mai vedea?

ANNENKOV: Poate. Deocamdată, ne părăsește.

STEPAN: De ce?

ANNENKOV: Va fi mai de folos în comitete.

STEPAN: El a cerut? Înseamnă că-i e frică?

ANNENKOV: Nu. Eu am hotărît.

STEPAN: Cu o oră înainte de atentat ne iei un om?

ANNENKOV: Cu o oră înainte de atentat a trebuit să hotărâsc singur. E prea tîrziu să discutăm. Voi lua eu locul lui Voinov.

STEPAN: Îmi revine mie de drept.

KALIAIEV (*lui Annenkov*): Tu ești șeful. Datoria ta e să rămîi aici.

ANNENKOV: Un șef are cîteodată datoria să fie laș. Dar cu condiția să-și dovedească curajul, dacă se prezintă ocazia. Hotărîrea mea e luată. Stepan, mă vei înlocui cît va fi nevoie. Vino, trebuie să cunoști instrucțiunile.

*Ies amîndoi. Kaliaiev se așază. Dora se îndreaptă spre el și-i întinde o mină. Dar se răzgîndește.*

DORA: Nu e din vina ta.

KALIAIEV: I-am făcut rău, mult rău. Știi ce mi-a spus deunăzi?

DORA: Repeta întruna că e fericit.

KALIAIEV: Da, dar mi-a spus că pentru el nu există fericire în afara comunității noastre. „Există o realitate: noi, spunea el, Organizația. Și în afară de ea nu mai e nimic. E un ordin cavaleresc.” Ce jale, Dora!

DORA: Se va întoarce.

KALIAIEV: Nu, îmi închipui ce-aș simți în locul lui. Aș fi disperat.

DORA: Și acum, nu ești?

KALIAIEV (*cu amărăciune*): Acum? Sînt cu voi și sînt fericit cum era și el.

252

ALBERT CAMUS

DORA (*tărăgănat*): E o mare fericire.

KALIAIEV: O foarte mare fericire. Nu crezi?

DORA: Cred. Atunci de ce ești trist? Acum două zile aveai o figură luminoasă. Parcă te duceai la o mare serbare. Azi...

KALIAIEV (*ridicîndu-se, extrem de agitat*): Azi știu ceea ce înainte nu știam. Aveam dreptate, nu e atît de simplu. Credeam că e ușor să ucizi, că e de-ajuns ideea și curajul. Dar nu sînt atît de mare și știu acum că ura exclude fericirea. Tot răul ăsta, tot răul ăsta, în mine și în alții. Omorul, lașitatea, nedreptatea... Oh, trebuie, trebuie să-1 ucid... Dar voi merge pînă la capăt! Dincolo de ură!

DORA: Dincolo de ură? Nu mai există nimic.

KALIAIEV: Există dragostea.

DORA: Dragostea? Nu, n-avem nevoie de ea.

KALIAIEV: Oh, Dora, cum poți să spui asta tocmai tu, cu sufletul pe care știu că-1 ai...

DORA: E prea mult sînge, prea multă și neîndurătoare violență. Cei care iubesc cu-adevărat dreptatea n-au dreptul la dragoste. Ei stau în picioare, ca mine, cu capul sus, cu ochii pironiți. Ce să caute dragostea în aceste suflete pline de mîndrie? Dragostea apleacă încetișor capetele, Ianek. Noi, noi avem gîtul țepăn.

KALIAIEV: Dar ne iubim poporul.

DORA: Îl iubim, e-adevărat. Îl iubim cu o nemărginită dragoste lipsită de sprijin, cu o dragoste nefericită. Trăim departe de el, închiși în camerele noastre, pierduți în gîndurile noastre. Și poporul, el, ne iubește? Știe că-1 iubim? Poporul tace. Ce liniște, ce liniște...

KALIAIEV: Dar asta înseamnă dragostea, să dai totul, să jertfești totul fără să aștepti ceva în schimb.

DORA: Poate. E dragostea absolută, bucuria pură și solitară, cea care mă consumă cu-adevărat. Cînd și cînd totuși mă întreb dacă dragostea nu e altceva, dacă ar putea înceta să fie un monolog și dacă nu există uneori un răspuns. Vezi tu, îmi închipui cam așa: soarele strălucește, capetele se apleacă încetișor, sufletul își părăsește mîndria, brațele se deschid. Ah! Ianek, dacă am putea uita, măcar o oră, mizeria cumplită a acestei lumi

CEI DREPTI 253

și ne-am lăsa, în sfîrșit, în voie. O singură oră, o mică oră de egoism, te poți gîndi la așa ceva?

KALIAIEV: Da, Dora, asta se cheamă duioșie.

DORA: Intuiești totul, dragul meu, asta se cheamă duioșie. Dar o cunoști cu-adevărat? Tu iubești dreptatea cu duioșie? (*Kaliaiev tace.*) Iubești poporul nostru așa, cu acea uitare de sine, cu duioșie sau, dimpotrivă, cu flacăra răzbunării și a revoltei? (*Kali-aev tace în continuare.*) Vezi? (*Se duce spre el și pe-un ton foarte slab.*) Și pe mine mă iubești cu duioșie? *Kaliaiev se uită la ea.*

KALIAIEV (*după o pauză*): Nimeni n-o să te iubească vreodată așa cum te iubesc eu.

DORA: Știu. Dar nu e mai bine să iubești ca toată lumea?

KALIAIEV: Eu nu sînt un om oarecare. Te iubesc așa cum sînt.

DORA: Mă iubești mai mult decît iubești dreptatea, mai mult decît iubești Organizația?

KALIAIEV: Nu vă separ - pe tine, Organizația și dreptatea.

DORA: Da, dar răspunde-mi, te implor, răspunde-mi! Mă iubești în singurătate, cu duioșie, cu egoism? M-ai iubi dacă aș fi nedreaptă?

KALIAIEV: Dacă ai fi nedreaptă și te-aș iubi, nu pe tine te-aș iubi.

DORA: Nu-mi răspunzi. Spune-mi atît, m-ai iubi dacă n-aș fi în Organizație?

KALIAIEV: Dar unde-ai putea să fii?

DORA: Mi-amintesc de vremea cînd eram studentă. Rîdeam. Eram frumoasă pe-atunci. Ore întregi mă plimbam, visam... M-ai iubi dacă aș fi ușuratică, nepăsătoare?

KALIAIEV (*șovăie și rostește foarte încet*): Ce poftă aș avea să spun da!

DORA (*strigînd*): Atunci spune da, dragul meu, dacă o gîndești și dacă e adevărat. Da, în fața dreptății, în fața mizeriei și a poporului încătușat. Da, da, te implor, în pofida agoniei copiilor, în pofida celor spînzurați și a celor biciuiți pînă își dau sufletul...

KALIAIEV: încetează, Dora!

DORA: Nu, trebuie să-ți lași măcar o dată inima să vorbească. Aștept să mă chemi, pe mine, Dora, să mă chemi pe deasupra acestei lumi otrăvite de nedreptate... KALIAIEV (*brutal*): încetează! Inima nu-mi vorbește decât de tine.

Dar în curînd va trebui să nu tremur.

DORA (*buimăcită*): în curînd? Da, uitam... (*Rîde ca și cum ar plînge.*) Nu, e foarte bine, dragul meu. Nu fi supărat, am luat-o razna. Oboseala. Nici eu n-aș fi putut s-o spun. Te iubesc cu aceeași dragoste oarecum fixă cu care iubim dreptatea și închisorile. Vara, Ianek, îți amintești? Nu, nu, trăim o iarnă veșnică. Noi nu sîntem de pe această lume, noi sîntem cei drepti. Există o căldură care nu e pentru noi. (*întorcîndu-se.*) Ah! îndurare pentru cei drepti! KALIAIEV (*privind-o cu disperare*): Da, asta e partea care ni se cuvine, dragostea e cu neputință. Dar îl voi uide pe marele duce, atunci și tu, și eu vom dobîndi pacea. DORA: Pacea! Cînd o vom dobîndi oare?

KALIAIEV (*cu violență*): Mîine!

*Intră Annenkov și Stepan. Dora și Kaliaiev se îndepărtează  
unul de celălalt.* ANNENKOV: Ianek!

KALIAIEV: Imediat. (*Respiră adine.*) în sfîrșit, în sfîrșit... STEPAN (*venind spre el*): Adio, frate, sînt cu tine.

KALIAIEV: Adio, Stepan. (*Se întoarce spre Dora.*) Adio, Dora. Dora se duce spre el. Sînt foarte aproape unul de altul,

dar nu se vor atinge.

DORA: Nu, nu adio. La revedere. La revedere, dragul meu. Ne vom mai întîlni.

*El o privește. Tăcere.*

KALIAIEV: La revedere. Eu... Rusia va fi frumoasă. DORA (*cu lacrimi în ochi*): Rusia va fi frumoasă.

*Kaliaiev se închină în fața icoanei. Iese împreună cu Annenkov. Stepan se duce la fereastră. Dora rămîne nemișcată, cu ochii pironiți asupra ușii.*

CEI DREPTI 255

STEPAN: Ce drept merge! Vezi, am greșit cînd n-am avut încredere în Ianek. Nu-mi plăcea entuziasmul lui. S-a închinat, ai văzut? E credincios?

DORA: Nu merge la biserică.

STEPAN: Are un suflet religios, totuși. Asta ne despărțea. Sînt mai aprig decât el, o știu bine. Noi care nu credem în Dumnezeu avem nevoie de toată dreptatea, altfel ne cuprinde disperarea.

DORA: Pentru el, dreptatea însăși duce la disperare.

STEPAN: Da, un suflet slab. Dar mîna e vîjnoasă. E mai tare ca sufletul. Îl va uide cu siguranță. Asta e bine, chiar foarte bine. Să distrugi, asta trebuie. Dar tu nu spui nimic? (*Se uită la ea cu atenție.*) Îl iubești?

DORA: Trebuie să ai timp ca să iubești. Noi abia avem timp pentru dreptate.

STEPAN: Așa e. Sînt prea multe de făcut; lumea asta trebuie năruită din vîrf pînă-n temelii... După aceea... (*La fereastră.*) Nu-i mai vîd, au ajuns.

DORA: După aceea...

STEPAN: O să ne iubim.

DORA: Dacă vom apuca.

STEPAN: Se vor iubi alții. E același lucru.

DORA: Stepan, spune: „ură”!

STEPAN: Cum?

DORA: Cuvîntul ăsta, „ură”, rostește-1!

STEPAN: Ură.

DORA: Bine. Ianek îl rostea foarte prost.

STEPAN (*după o pauză și îndreptîndu-se spre ea*): înțeleg. Mă dis-prețuiești. Ești totuși sigură că ai dreptate? (*O pauză și cu o violență din ce în ce mai mare.*) Vă tîrguiți cu toții pentru ceea ce faceți, în numele dragostei mîrșave. În schimb, eu nu iubesc nimic și urăsc, da, îmi urăsc semenii! N-am ce face cu dragostea lor. Am cunoscut-o la ocnă, acum trei ani. Și de trei ani o port asupra mea. Ai vrea să mă înduioșez și să tîrăsc bomba ca pe-o cruce? Nu! Nu! Am mers prea departe, cunosc prea multe

256 ALBERT CAMUS

lucruri... Privește... (*își silșie cămașa. Dora face un gest spre el, dar se dă înapoi cînd vede urmele biciului.*) Sînt urmele lăsate de bici! Urmele dragostei lor! Mă mai disprețuiești acum?

*Dora se duce la el și îl sărută brusc.*

DORA: Cine-ar putea disprețui durerea? Și pe tine te iubesc! STEPAN (*privind-o și cu un glas înăbușit*): Iartă-mă, Dora! (*Pauză. Se întoarce.*) Poate că-i oboseala. Ani întregi de luptă, de spaimă, agenții, ocnă... și, în sfîrșit, astea. (*Arată urmele bicelor.*) De unde aș mai avea forța să iubesc? Îmi rămîne cel puțin forța să urăsc. Tot e mai bine decât să nu simți nimic. DORA: Da, tot e mai bine.

*Stepan o privește. Sună ora șapte.*

STEPAN (*întorcîndu-se brusc*): Trebuie să treacă marele duce. Dora se duce la fereastră și se lipește

*de geam. Pauză lungă.*

*Și apoi, în depărtare, caleașca. Se apropie, trece. STEPAN: Dacă e singur...*

*Caleașca se îndepărtează. O explozie teribilă. Dora tresare brusc,*

*ascunzându-și fața în palme. Pauză lungă. STEPAN: Boria n-a aruncat bomba! Ianek a izbutit. A izbutit!*

*O, popor! O, bucurie! DORA (prăbușindu-se în brațele lui, plângând): Noi l-am omorât!*

*Noi l-am omorât! Eu!*

*STEPAN (urlând): Pe cine l-am omorât? Pe Ianek? DORA: Pe marele duce.*

*Cortina*

## ACTUL AL PATRULEA

*O celulă în Turnul Pugaciov, la închisoarea Butiri. Dimineața.*

*La ridicarea cortinei, Kaliaiev se află în celulă și privește spre ușă. Intră un paznic și un deținut, cu o găleată în mână.*

*PAZNICUL: Fă curat! Și grăbește-te!*

*Se așază în dreptul ferestrei. Foka începe să facă curățenie*

*fără să se uite la Kaliaiev. Pauză. KALIAIEV: Cum te numești, frățioare? FOKA: Foka.*

*KALIAIEV: Ești condamnat? FOKA: Cam așa ceva. KALIAIEV: Ce-ai făcut? FOKA: Am ucis.*

*KALIAIEV: Ți-era foame? PAZNICUL: Mai încet. KALIAIEV: Cum? PAZNICUL: Mai încet. Vă las să vorbiți, cu toate că nu-i voie. Așa*

*că vorbiți mai încet. Fă ca moșulică. KALIAIEV: Ți-era foame? FOKA: Nu, mi-era sete. KALIAIEV: Și-atunci?*

258 ALBERT CAMUS

CEI DREPTI 259

*FOKA: Și-atunci, era pe-acolo o secure. Am făcut totul praf. Pare-se c-am cășăpit vreo trei.*

*Kaliaiev îl privește.*

*FOKA: Ei, boierule, nu-mi mai zici frățioare? Ți-a pierit glasul? KALIAIEV: Nu. Și eu am ucis. FOKA: Cîți?*

*KALIAIEV: O să-ți spun, frățioare, dacă vrei. Dar spune-mi, îți pare rău de ce s-a întâmplat, nu-i așa?*

*FOKA: Vezi bine, douăzeci de ani nu-i glumă. Ai de ce să-ți pară rău. KALIAIEV: Douăzeci de ani. Intru aici la douăzeci și trei de ani și*

*ies cu părul alb. FOKA: Oh! Tu s-ar putea să ieși mai bine. Un judecător e cu toane.*

*Depinde dacă e înșurat sau nu și cu cine. Și apoi, tu ești ciocoi.*

*Nu e aceeași socoteală ca pentru ai săraci. O să scapi. KALIAIEV: Nu cred. Și nici nu vreau. N-aș putea să îndur douăzeci de ani rușinea. FOKA: Rușinea? Cum adică rușinea? Mă rog, ăștia-s sticleți de*

*ciocoi. Cîți ai curățat? KALIAIEV: Unul singur. FOKA: Ce vorbești? Păi asta nu-i nimic. KALIAIEV: L-am ucis pe marele duce Serghei. FOKA: Pe marele duce? I-auzi dom'le! Ce ți-e și cu ciocoi ăștia!*

*Și... e de rău, ia spune? KALIAIEV: E de rău. Dar a trebuit. FOKA: De ce? Trăiai la curte? Vreo chestie cu o muiere, așa-i?*

*Chipeș cum ești... KALIAIEV: Sînt socialist. PAZNICUL: Mai încet.*

*KALIAIEV (mai tare): Sînt socialist revoluționar. FOKA: Auzi poveste! Și ce-ai nevoie să fii cum ziseși? N-aveai*

*decît să-ți vezi de treabă și totul era în regulă. Pămîntul e făcut pentru ciocoi.*

*KALIAIEV: Nu, e făcut pentru tine. E prea multă mizerie, sînt prea multe crime. Cînd o să fie mai puțină mizerie o să fie și mai puține crime. Dacă pămîntul ar fi liber, n-ai mai fi aici.*

*FOKA: Da și nu. Mă rog, liber, neliber, nu-i niciodată bine să bei peste măsură.*

*KALIAIEV: Nu-i niciodată bine. Numai că omul bea pentru că e umilit. Va veni o vreme cînd n-o să mai fie nevoie să bei, cînd nimănui n-o să-i mai fie rușine, fie ciocoi, fie om sărac. Vom fi cu toții frați și dreptatea o să ne îmbuneze inimile. Înțelegi despre ce vorbesc?*

*FOKA: Da, despre împărăția lui Dumnezeu.*

*PAZNICUL: Mai încet.*

*KALIAIEV: Să nu mai spui asta, frățioare. Dumnezeu nu poate nimic. Dreptatea e treaba noastră! (Pauză.) Nu înțelegi? Cunoști legea Sfîntului Dumitru?*

*FOKA: Nu.*

*KALIAIEV: Trebuia să se întîlnească în stepă cu Dumnezeu însuși și se grăbea, cînd a dat de-un țaran căruia i se împotmolise căruța în noroi. Atunci Sfîntul Dumitru i-a dat o mînă de ajutor. Noroiul era gros, făgașul adînc. S-*

au trudit o oră. Și când s-a isprăvit, Sfântul Dumitru a dat fuga la întâlnire. Dar nu l-a mai găsit pe Dumnezeu acolo.

FOKA: Și atunci?

KALIAIEV: Și atunci sînt unii care vor întîrzia întotdeauna la întâlnire fiindcă există prea multe căruțe împotmolite și prea mulți frați de ajutat.

*Foka se dă un pas înapoi.*

KALIAIEV: Ce s-a întîmplat?

PAZNICUL: Mai încet. Și tu, moșule, grăbește-te!

FOKA: N-am încredere. Aici nu-i treabă curată. N-am mai auzit să înfunzi pușcăria pentru istorii d-astea cu sfinți și căruțe. Și după aia, mai e ceva...

*Paznicul ride.*

KALIAIEV (*privindu-1*): Ce anume?

260 ALBERT CAMUS

FOKA: Ce pătesc ai de-i omoară pe marii duci?

KALIAIEV: Sînt spînzurați.

FOKA: Așa!

*Și dă să plece, în timp ce paznicul ride și mai tare.*

KALIAIEV: Stai! Ce ți-am făcut?

FOKA: Nu mi-ai făcut nimic. Măcar că ești ciocoi, dar de înșelat nu vreau să te înșel. Mai schimbi o vorbă cu omul, mai trece vremea, deh, da' dacă te spînzură, nu-i treabă bună.

KALIAIEV: De ce?

PAZNICUL (*rîzînd*): Hai, moșule, vorbește...

FOKA: Fiindcă nu poți să-mi vorbești ca un frate. Eu îi spînzur pe condamnați.

KALIAIEV: Nu ești și tu deținut?

FOKA: Ba da. Mi-au cerut să fac eu treaba asta și pentru fiecare spînzurat, îmi taie un an de închisoare. E-o afacere bună.

KALIAIEV: Ca să-ți ierte crimele, te pun să săvîrșești altele?

FOKA: Oh, astea nu-s crime, că se fac la poruncă și, apoi, pentru ei e tot aia. Vrei să știi părerea mea? Nu-s creștini.

KALIAIEV: Și de cîte ori ai făcut-o pînă acum?

FOKA: De două ori.

*Kaliaiev se dă înapoi. Ceilalți se îndreaptă spre ușă, în timp ce paznicul îl împinge pe Foka.*

KALIAIEV: Așadar, ești un călău?

FOKA (*din ușă*): Da', tu, ciocoiule, ce ești?

*Iese. Se aud pași, se dau ordine. Intră Skuratov, foarte elegant îmbrăcat, cu paznicul.*

SKURATOV: Lasă-ne singuri. Bună ziua. Nu mă cunoașteți? Eu vă cunosc. (*Rîde.*) Deja o celebritate, ei? (*Îl privește.*) Pot să mă prezint? (*Kaliaiev nu scoate o vorbă.*) Nu spuneți nimic. Înțeleg. Celula, deh! E greu opt zile în celulă de unul singur. De azi înainte s-a isprăvit, veți primi vizite. De-aia am și venit. Vi l-am trimis și pe Foka. Excepțional, nu-i așa? Mi-am închipuit că o

CEI DREPTI 261

să vă intereseze. Sînteți mulțumit? E plăcut să vezi un chip de

om după opt zile, nu? KALIAIEV: Depinde de chip. SKURATOV: Bună! Bine zis! Sînteți omul care știți ce vreți.

(*Pauză.*) Dacă am înțeles bine, vă displace chipul meu? KALIAIEV: Da. SKURATOV: Sînt dezamăgit. Dar e-o neînțelegere. În primul rînd,

cade lumina prost. Într-un subsol nimeni nu e simpatic. De

altfel, nici nu mă cunoașteți. Uneori, un chip îți repugnă. Apoi,

după ce-i cunoști sufletul... KALIAIEV: Destul. Cine sînteți? SKURATOV: Skuratov, șeful poliției.

KALIAIEV: Un valet. SKURATOV: La ordinele dumneavoastră. În locul dumneavoastră

însă m-aș arăta mai puțin mîndru. Dar poate că vă schimbați.

Începi prin a voi să faci dreptate și sfîrșești prin a organiza o

poliție. De altminteri, adevărul nu mă sperie. Am să vă vorbesc

deschis. Mă interesează persoana dumneavoastră și vă ofer

mijloacele de-a vă obține grațierea. KALIAIEV: Ce grațiere?

SKURATOV: Cum, ce grațiere? Vă ofer să scăpați cu viață. KALIAIEV: Cine v-a cerut asta? SKURATOV:

Viața n-o ceri, dragul meu. O primești. N-ați scăpat

viața nimănui, niciodată? (*Pauză.*) Gîndiți-vă bine. KALIAIEV: Refuz să-mi salvați viața, odată pentru

totdeauna. SKURATOV: Măcar ascultați-mă! Nu vă sînt dușman, în ciuda

aparențelor. Admit că aveți dreptate în felul cum gîndiți. În

afară de asasinat...

KALIAIEV: Vă interzic să folosiți acest cuvînt. SKURATOV (*privindu-1*): Ah! Avem nervii slabi, deh! (*Pauză.*)

Sincer, aş vrea să vă ajut. KALIAIEV: Să mă ajutați? Sînt gata să plătesc pentru ce am făcut.

Dar nu suport această familiaritate. Vă rog să mă lăsați în pace! SKURATOV: Acuzația care apasă asupra dumneavoastră...

262 ALBERT CAMUS

KALIAIEV: Rectific.

SKURATOV: Mă rog?

KALIAIEV: Rectific. Sînt un prizonier de război, nu un acuzat.

SKURATOV: Dacă vreți... Totuși, s-au produs niște pagube, nu-i așa? Să-l lăsăm deoparte pe marele duce și politica; s-a făcut, oricum, moarte de om. Și ce moarte!

KALIAIEV: Am aruncat bomba asupra tiraniei voastre, nu asupra unui om.

SKURATOV: Fără îndoială. Dar omul a încasat-o. Și nu i-a făcut prea bine. Vedeți, dragul meu, cînd s-a găsit trupul, îi lipsea capul. Dispărut, capul! Cît despre rest, abia s-a mai putut recunoaște un braț și o parte din picior.

KALIAIEV: Am executat un verdict.

SKURATOV: Se prea poate, se prea poate. Nu verdictul vi se impută. Ce e un verdict? Un cuvînt asupra căruia putem discuta nopți întregi. Vi se impută... nu, nu v-ar plăcea acest cuvînt... să zicem, o ispravă de amator, cam dezordonată, ale cărei rezultate sînt indiscutabile. Toată lumea le-a putut vedea. Întrebați-o pe marea ducesă. A curs sînge, înțelegeți, mult sînge.

KALIAIEV: încetați!

SKURATOV: Bun. Voiam doar să spun că, dacă vă încapățînați să vorbiți de verdict, să spuneți că partidul și numai partidul a judecat și a executat, că marele duce a fost ucis nu de-o bombă, ci de-o idee, atunci n-aveți nevoie să fiți grațiat. Presupuneți totuși că revenim la evidență, presupuneți că dumneavoastră i-ați zburat marelui duce capul de pe umeri, se schimbă socoteala, nu-i așa? Veți avea nevoie atunci să fiți grațiat. Vreau să vă dau o mîină de ajutor. Din pură simpatie, credeți-mă! (*Zîmbește.*) Ce vreți, pe mine nu mă interesează ideile, pe mine mă interesează persoanele.

KALIAIEV (*izbucînd*): Persoana mea e deasupra dumneavoastră și a stăpînilor dumneavoastră. Mă puteți omorî, nu mă puteți judeca. Știu unde vreți să ajungeți. Căutați să-mi găsiți punctul slab și așteptați de la mine o atitudine rușinoasă, să vărs lacrimi și să am remușcări. Nu veți obține nimic din toate astea. Nu vă

CEI DREPȚI 263

privește ce sînt. Ceea ce vă privește e ura noastră, a mea și a fraților mei. Ea vă stă la dispoziție.

SKURATOV: Ura-i încă o idee. În schimb, crima nu e o idee. Și nici urmările ei, firește. Vreau să spun, remușcarea și pedeapsa. Aici ne aflăm în miezul lucrurilor. De aceea m-am și făcut polițist. Pentru a mă afla în miezul lucrurilor. Dar nu vă plac confidențele. (*Pauză. Înaintează încet spre el.*) Tot ce voiam să spun e că n-ar trebui să vă faceți că uitați de capul marelui duce. Dacă ați ține seama de el, ideea nu v-ar mai servi la nimic. V-ar fi rușine, de pildă, în loc să fiți mîndru de ce-ați făcut. Și, din clipa în care v-ar fi rușine, ați dori să trăiți pentru a îndrepta. Lucrul cel mai important e de-a vă hotărî să trăiți.

KALIAIEV: Și dacă m-aș hotărî?

SKURATOV: Grațierea dumneavoastră și a camarazilor dumneavoastră.

KALIAIEV: I-ați arestat?

SKURATOV: Nu. Tocmai. Dar dacă vă hotărîți să trăiți, îi vom aresta.

KALIAIEV: Am înțeles bine?

SKURATOV: Cu siguranță. Nu-i momentul să vă supărați. Reflectați! Din punctul de vedere al ideii, nu-i puteți da pe mîna poliției. Din punctul de vedere al evidenței, dimpotrivă, le faceți un serviciu. Îi scutiți de noi neplăceri și, cu același prilej, îi scăpați de spînzurătoare. În plus, dobîndiți liniștea sufletească. Din multe puncte de vedere, e-o afacere de aur. *Kaliaiev tace.*

SKURATOV: Așadar?

KALIAIEV: O să vă răspundă frații mei, în scurtă vreme.

SKURATOV: Încă o crimă! Hotărît lucru, e-o vocație. În cazul ăsta, misiunea mea e terminată. Îmi pare foarte rău. Dar văd bine că țineți la ideile dumneavoastră. Nu vă pot despărți de ele.

KALIAIEV: Nu mă puteți despărți de frații mei.

264

ALBERT CAMUS

CEI DREPȚI 265

SKURATOV: La revedere. (*Se preface că vrea să iasă și, întorcîndu-se.*) De ce, în cazul acesta, i-ați cruțat pe marea ducesă și pe nepoții lui?

KALIAIEV: Cine v-a spus asta?

SKURATOV: Informatorul vostru ne informa și pe noi. În parte, cel puțin... Așadar, de ce i-ați cruțat?

KALIAIEV: Asta nu vă privește.

SKURATOV (*rîzînd*): Credeți? Am să vă spun de ce. O idee poate ucide un mare duce, dar nu

izbutește să ucidă niște copii. Iată ce-ați descoperit. Și atunci, se pune întrebarea, dacă ideea nu izbutește să-i ucidă pe niște copii, merită să ucizi pentru ea un mare duce? *Kaliaiev face un gest.* SKURATOV: Oh! Nu e nevoie să-mi răspundeți, vă rog, mai ales să nu-mi răspundeți! Îi veți răspunde marii ducese.

KALIAIEV: Marii ducese?

SKURATOV: Da, dorește să vă vadă. Și am venit mai ales să mă asigur că discuția e cu putință. Este. Și e chiar de natură să vă schimbe părerea. Marea ducese e creștină. Sufletul, vedeți, e specialitatea ei. *Rîde.*

KALIAIEV: Nu vreau s-o văd.

SKURATOV: Regret, dar ține foarte mult. Și, la urma urmei, îi datorați oarecare considerație. Se spune chiar că de la moartea soțului ei nu mai e cu mintea întreagă. N-am vrut s-o contrariem. *(Din ușă.)* Dacă vă schimbați părerea, nu uitați propunerea pe care v-am făcut-o. Voi reveni. *(Pauză. Ascultă.)* Iat-o! După poliție, religia! Hotărît lucru, sînteți răsfățat. Dar există o înlănțuire. Închipuiți-vi-l pe Dumnezeu fără închisori. Ce singurătate!

*Iese. Se aud glasuri și comenzi. Intră marea ducese, care se oprește nemișcată, fără să scoată o vorbă. Ușa rămîne deschisă.*

KALIAIEV: Ce doriți?

MAREA DUCESĂ *(descoperindu-și fața)*: Privește!

*Kaliaiev tace.*

MAREA DUCESĂ: Multe lucruri mor o dată cu un om.

KALIAIEV: Știam.

MAREA DUCESĂ *(cu naturalețe, dar cu un glas subțire, nițeluș uzat)*: Ucigașii nu știu asta. Dacă ar ști, cum ar mai putea săvîrși omorul?

*Pauză.*

KALIAIEV: V-am văzut. Doresc acum să rămîn singur.

MAREA DUCESĂ: Nu. Mai rămîne să te văd și eu.

*El se dă înapoi.*

MAREA DUCESĂ *(se așază, ca și cum ar fi istovită)*: Nu mai pot să rămîn singură. Înainte vreme, dacă sufeream, el putea să-mi vadă suferința. Era bine să suferi pe-atunci. Acum... Nu, nu mai puteam să stau singură, să tac... Dar cui să-i vorbesc? Ceilalți nu știu. Se fac că sînt triști. Sînt, într-adevăr, triști o oră sau două. Apoi se duc să mănînce — și să doarmă. Să doarmă mai ales... M-am gîndit că tu trebuie să semeni cu mine. Tu nu dormi, sînt sigură de asta. Și cu cine să vorbesc despre crimă, dacă nu cu ucigașul?

KALIAIEV: Ce crimă? Nu mi-amintesc decît de-un act de dreptate.

MAREA DUCESĂ: Același glas! Ai același glas ca și el. Toți bărbații au același glas cînd vorbesc de dreptate. Spunea: „Așa e drept!” - și-ți închidea gura. Poate că se înșela și tu te înșeli...

KALIAIEV: El incarna suprema nedreptate, cea care face poporul rus să geamă de veacuri. Pentru asta, se bucura numai de privilegiu. Chiar dacă eu m-aș înșela cumva, răsplata mea e închisoarea și moartea.

MAREA DUCESĂ: Da. Suferi. Dar pe el, tu l-ai ucis.

KALIAIEV: A murit pe neașteptate. O astfel de moarte e un fleac.

MAREA DUCESĂ: Un fleac? *(Mai încet.)* Așa e. Te-au ridicat imediat. Se pare că țineai discursuri în preajma poliștilor. Înțeleg. Probabil că asta te ajută. Eu însă am sosit cîteva secunde după aceea. Eu am văzut. Am pus pe-o targa tot *cp/st* mai putea pune. Ce de sînge! *(Pauză.)* Purtam o rochie albă...

KALIAIEV: încetați!

266 ALBERT CAMUS

MAREA DUCESĂ: De ce? Spun adevărul. Știi tu ce făcea cu două ore înainte de-a muri? Dormea. Într-un fotoliu, cu picioarele pe-un scaun... ca de obicei. Dormea, și tu, tu-l așteptai, în seara aceea crudă... *(Plînge.)* Ajută-mă acum!

*Kaliaiev se dă înapoi, crispat.*

MAREA DUCESĂ: Ești tînăr. Nu poți să fii rău.

KALIAIEV: N-am avut timp să fiu tînăr.

MAREA DUCESĂ: De ce te crispezi așa? Nu ți-e niciodată milă de tine?

KALIAIEV: Nu.

MAREA DUCESĂ: Rău faci. Țasta ușurează. Eu nu mai am milă decît de mine. *(Pauză.)* Mă doare. Țar



fi trebuit să mă ucizi o dată cu el în loc să mă cruți.

KĂLIĂIEV: NU pe dumneavoastră v-am cruțat, ci pe copiii care vă însoțeau.

MĂREA DUCESĂ: Știu. Nu prea-i iubeam. (*Pauză.*) Sînt nepoții marelui duce. Nu erau și ei vinovați întocmai ca unchiul lor?

KĂLIĂIEV: Nu.

MĂREA DUCESĂ: Îi cunoști? Nepoata mea e o ființă lipsită de suflet. Refuză să dea cu mîna ei de pomană săracilor. Se teme să-i atingă. Ea nu e nedreaptă? Ba e nedreaptă. El, cel puțin, îi iubea pe țărani. Bea cot la cot cu ei. Și tu l-ai ucis. Fără îndoială și tu ești nedrept. Pămîntul e pustiu.

KĂLIĂIEV: Zadarnic. Încercați să-mi răpiți puterile și să mă aduceți la disperare. N-o să izbutiți. Lăsați-mă!

MĂREA DUCESĂ: Nu vrei să te rogi împreună cu mine, să te căiești?... Nu vom mai fi singuri.

KĂLIĂIEV: Lăsați-mă să mă pregătesc de moarte. Dacă n-aș muri, atunci aș fi într-adevăr un asasin.

MĂREA DUCESĂ (*ridicîndu-se în picioare*): Să mori? Vrei să mori? Nu. (*Se îndreaptă spre Kaliaiev, extrem de agitată.*) Trebuie să trăiești și să consimți să fii un asasin. Nu l-ai ucis? Dumnezeu te va justifica. KĂLIĂIEV: Care Dumnezeu, al meu sau al vostru?

CEI DREPTI 267

MĂREA DUCESĂ: Ăl Sfintei Biserici.

KĂLIĂIEV: Ea n-are ce căuta în treaba asta.

MĂREA DUCESĂ: Slujește un stăpîn care a cunoscut, la rîndul lui, temnița.

KĂLIĂIEV: Timpurile s-au schimbat. Și Sfînta Biserică a luat ce-a vrut din moștenirea lăsată de stăpînul ei.

MĂREA DUCESĂ: Ă luat ce-a vrut? Ce vrei să spui?

KĂLIĂIEV: A păstrat harul pentru ea și ne-a lăsat nouă grija de a practica iubirea aproapelui.

MĂREA DUCESĂ: Care nouă?

KĂLIĂIEV (*urlînd*): Tuturor celor pe care-i spînzurați!

*Pauză.*

MĂREA DUCESĂ (*cu blîndețe*): Nu sînt dușmanul vostru.

KĂLIĂIEV (*cu disperare*): Ba sînteți, la fel ca toți cei din rasa și din tagma voastră. Există ceva și mai josnic decît a fi un criminal: a-l sili să săvîrșească o crimă pe cel care nu e făcut pentru așa ceva. Uitați-vă la mine! Vă jur că nu eram făcut să ucid.

MĂREA DUCESĂ: Nu-mi vorbi ca unui dușman. Poftim. (*Se duce să închidă ușa.*) Mă las pe seama ta. (*Plînge.*) Sîngele ne desparte. Dar ne putem întîlni întru Domnul, chiar pe locul nenorocirii. Roagă-te măcar împreună cu mine.

KĂLIĂIEV : Refuz. (*Se duce spre ea.*) N-am pentru dumneavoastră decît milă și ați izbutit să mă înduiosați. Acum o să mă înțelegeți, pentru că n-am să vă ascund nimic. Nu mă mai bizui pe întîlnirea cu Dumnezeu. Dar, murind, voi fi punctual la întîlnirea fixată cu cei pe care-i iubesc, cu frații mei, care se gîndesc la mine în clipa asta. Ă mă ruga ar însemna să-i trădez. MĂREA DUCESĂ: Ce vrei să spui?

KALIAIEV (*înlăcărat la culme*): Nimic sau numai că voi fi fericit. Am de purtat o lungă bătălie și-o voi purta. Dar cînd verdictul va fi pronunțat și execuția pregătită, atunci, la picioarele eșafodului, vă voi întoarce spatele, vouă și acestei lumi hîde, și rnă voi lăsa purtat de dragostea care-mi umple sufletul. Mă înțelegeți? MĂREA DUCESĂ: Nu există dragoste departe de Dumnezeu.

268 ALBERT CAMUS

KALIAIEV: Ba da. Dragostea pentru făptura umană.

MĂREA DUCESĂ: Făptura umană e abjectă. Ce altceva poți face decît s-o distrugi sau s-o ierți?

KALIAIEV: Să mori cu ea.

MĂREA DUCESĂ: Mori singur. El a murit singur.

KALIAIEV (*cu disperare*): Să mori cu ea! Cei care se iubesc în ziua de azi trebuie să moară împreună, dacă vor să fie uniți. Nedreptatea desparte. Rușinea, durerea, răul pe care-l facem altora, crima despart. A trăi e un chin, de vreme ce viața desparte...

MĂREA DUCESĂ: Dumnezeu unește.

KALIAIEV: Nu pe-acest pămînt. Și întîlnirile mele sînt pe acest pămînt.

MĂREA DUCESĂ: Sînt întîlnirile cîinilor, cu botul în pămînt, veșnic adulmecînd, veșnic dezamăgiți.

KALIAIEV (*întors spre fereastră*): Voi ști asta în curînd. (*Pauză.*) Dar nu ne putem, oare, imagina încă de pe acum că două ființe care au renunțat la orice bucurie se iubesc în durere fără să-și poată da altă întîlnire decît aceea a durerii? (*O privește.*) Nu ne putem, oare, imagina că aceeași funie unește atunci cele două ființe?

MAREA DUCESĂ: Ce fel de dragoste cumplită mai e și asta?

KALIAIEV: Voi și ai voștri nu ne-ați îngăduit niciodată altfel de dragoste.

MAREA DUCESĂ: Și eu îl iubeam pe cel pe care l-ai ucis.

KALIAIEV: Mi-am dat seama. De aceea vă iert rîul pe care dumneavoastră și ai voștri mi l-ați făcut. (*Pauză.*)

Acum, lăsați-mă. *Pauză lungă.*

MAREA DUCESĂ (*ridicîndu-se*): Am să te las, dar am venit aici ca să te aduc pe calea Domnului, știu bine acum. Vrei să te judeci și să te salvezi singur. Nu se poate. O va putea Dumnezeu, dacă ai să trăiești. Voi cere să fii grațiat.

KALIAIEV: Vă implor să n-o faceți. Lăsați-mă să mor, altfel vă voi urî năprasnic.

MAREA DUCESĂ (*în ușa*): Voi cere oamenilor și lui Dumnezeu să te ierte.

CEI DREPTI 269

KALIAIEV: Nu, nu, v-o interzic.

*Aleargă spre ușa, unde dă de Skuratov. Kaliaiev se dă înapoi, închide ochii. Pauză. Se uită din nou la Skuratov.*

KALIAIEV: Aveam nevoie de dumneavoastră.

SKURATOV: Sînt încîntat. De ce?

KALIAIEV: Simțeam nevoia să disprețuiesc din nou.

SKURATOV: Păcat! Veneam după un răspuns.

KALIAIEV: îl aveți.

SKURATOV (*schimbînd tonul*): Nu, încă nu-l am. Fiți atent! Am prilejuit această întrevvedere cu marea ducesă, ca să pot publica mîine știrea în ziare. Relatarea va fi exactă, în afară de un singur lucru. Va conține afirmația că v-ați căit. Camarazii vor crede că i-ați trădat.

KALIAIEV (*liniștit*): Nu vor crede.

SKURATOV: Nu voi opri publicarea decît dacă acceptați să faceți mărturisiri. Aveți o noapte pentru a vă hotărî. *Se îndreaptă spre ușa.*

KALIAIEV (*mai tare*): Nu vor crede.

SKURATOV (*întorcîndu-se*): De ce? Ei n-au păcătuit niciodată?

KALIAIEV: Nu cunoașteți dragostea lor.

SKURATOV: Nu. Dar știu că nu poți crede în fraternitate o noapte întreagă, fără un singur minut de slăbiciune.

Aștept clipa de slăbiciune, (*închide ușa, cu spatele la ea.*) Nu vă grăbiți. Aveți răbdare. *Rămîn față-n față.*

*Cortina*

CEI DREPTI 271

## ACTUL AL CINCILEA

*O altă locuință, dar în același stil. O săptămînă mai tîrziu. Noaptea. Liniște. Dora se plimbă de la un capăt la altul al camerei.*

ANNENKOV: Odihnește-te, Dora.

DORA: Mi-e frig.

ANNENKOV: Vino și lungește-te aici. Pune ceva pe tine.

DORA (*continînd să se plimbe*): Noaptea e lungă. Ce frig îmi e, Boria!

*Se aud bătăi în ușa. O dată, apoi de două ori. Annenkov*

*se duce să deschidă. Intră Stepan și Voinov, care se*

*duce la Dora și o îmbrățișează. Ea îl ține strîns la piept.*

DORA: Aleksei!

STEPAN: Orlov zice că s-ar putea să fie în noaptea asta. Toți subofițerii

care nu sînt de serviciu au fost convocați. Așa că voi fi de față. ANNENKOV: Unde-1 întâlnești?

STEPAN: Ne va aștepta, pe Voinov și pe mine, la restaurantul de pe strada Sofiskaia.

DORA (*care s-a așezat, epuizată*): Va fi în noaptea asta, Boria. ANNENKOV: Nu e încă totul pierdut, hotărîrea depinde de țar. STEPAN: Hotărîrea va depinde de țar, dacă Ianek a cerut grațierea. DORA:

N-a cerut-o.

STEPAN: De ce s-o fi văzut pe marea ducesă dacă nu pentru grațiere? A răspîndit peste tot știrea că Ianek regretă ce-a făcut. Cum să știm care e adevărul?

DORA: Știm ce-a declarat la tribunal și ce ne-a scris. A spus sau nu Ianek că-i pare rău că n-are decît o viață pe care s-o zvîrle în chip de sfidare autocrației? Omul care a spus așa ceva mai poate cere grațierea, se mai poate căi? Nu, voia să moară, vrea să moară. Ce-a făcut el nu poate fi renegat.

STEPAN: Râu a făcut că a văzut-o pe marea ducesă!

DORA: Asta numai el poate ști.

STEPAN: Regula noastră spune că nu trebuia s-o vadă.

DORA: Regula noastră e să ucidem, atât și nimic mai mult. Acum e liber, în sfârșit liber.

STEPAN: încă nu.

DORA: E liber. Are dreptul să facă ce vrea, în preajma morții. Căci va muri, fiți liniștiți!

STEPAN: Dora!

DORA: Da, da. Dacă ar fi grațiat, ce triumf! Ar fi dovada, nu-i așa, că marea ducesă a spus adevărul, că s-a căit și că a trădat. Dacă moare, dimpotrivă, îl veți crede și-l veți putea iubi mai departe. (*Se uită la el.*) Dragostea voastră costă scump.

VOINOV (*îndreptându-se spre ea*): Nu, Dora. Nu ne-am îndoit niciodată de el.

DORA (*plimbându-se de la un capăt la altul al camerei*): Da... Poate... Iertați-mă. Dar ce importanță are, la urma urmei! Vom ști, în noaptea asta... Ah! Bietul meu Aleksei, de ce-ai venit aici?

VOINOV: Să-l înlocuiesc. Am plîns, am fost mîndru, cînd am citit ce-a spus la proces. La cuvintele: „Moartea va fi supremul meu protest împotriva unei lumi de lacrimi și de sînge...” am început să tremur.

DORA: O lume de lacrimi și de sînge... Așa a spus, adevărat.

VOINOV: Așa a spus... Ah, Dora, ce curaj! Și, ca încheiere, strigătul: „Dacă am fost la înălțimea protestului uman contra violenței, fie

272 ALBERT CAMUS

ca moartea să-mi încoroneze opera prin puritatea ideii”. M-am hotărît atunci să vin.

DORA (*ascunzîndu-și fața în mîini*): Dorea, într-adevăr, să fie pur. Dar ce cumplită încoronare!

VOINOV: Nu plînge, Dora. A cerut ca nimeni să nu plîngă la moartea lui. Oh, îl înțeleg atât de bine acum! Nu mă îndoiesc o clipă de el. Am suferit pentru că am fost laș. Și, după aceea, am aruncat bomba la Tiflis. Acum nu mă mai deosebesc de Ianek. Cînd am aflat de condamnarea lui, n-am avut decît un gînd: să-i iau locul, de vreme ce n-am putut să fiu alături de el.

DORA: Cine-i poate lua locul în seara asta? Va fi singur, Aleksei.

VOINOV: Trebuie să-l susținem, prin mîndria noastră, așa cum ne susține el prin exemplul lui. Nu plînge!

DORA: Uite, ochii îmi sînt uscați. Dar mîndră, oh, nu, niciodată n-am să mai pot fi mîndră!

STEPAN: Dora, să nu mă judeci greșit. Doresc ca Ianek să trăiască. Avem nevoie de oameni ca el.

DORA: El nu dorește. Și trebuie să-i dorim moartea.

ANNENKOV: Ești nebună.

DORA: Asta trebuie să dorim. Știu ce e în sufletul lui. Numai a-tunci va dobîndi pacea. Oh, da, să moară! (*Mai încet.*) Dar să moară repede.

STEPAN: Am plecat, Boria. Hai, Aleksei! Ne așteaptă Orlov.

ANNENKOV: Da, și să vă întoarceți repede.

*Stepan și Voinov se îndreaptă spre ușă. Stepan se uită la Dora.*

STEPAN: Vom ști. Ai grijă de ea.

*Dora e la fereastră. Annenkov o privește.*

DORA: Moartea! Ștreangul! Din nou moartea! Ah! Boria!

ANNENKOV: Da, surioară. Dar nu există altă soluție.

DORA: Nu vorbi așa. Dacă singura soluție e moartea, nu sîntem pe calea cea bună. Calea cea bună e cea care duce la viață, la soare. Nu se poate să-ți fie frig tot timpul...

CEI DREPȚI 273

ANNENKOV: Și asta duce la viața. La viața altora. Rusia va trăi, nepoții noștri vor trăi. Amintește-ți ce spunea Ianek: „Rusia va fi frumoasă”.

DORA: Alții, nepoții noștri... Da. Dar Ianek e în temnița și funia e rece. O să moară. A și murit, poate, pentru ca alții să trăiască. Ah! Boria, și dacă alții nu trăiesc? Și dacă moare degeaba?

ANNENKOV: încetează!

*Pauză.*

DORA: Ce frig e! Și totuși, e primăvară. Sînt pomi în curtea închisorii, știu. Probabil că-i vede.

ANNENKOV: Așteaptă pînă o să știm. Nu tremura așa!

DORA: Mi-e atât de frig, încît am impresia că am și murit. (*Pauză.*) Toate astea ne îmbătrînesc atît de repede! N-o să mai fim niciodată copii, Boria! La primul omor, s-a isprăvit cu copilăria. Arunc bomba și într-o secundă, vezi tu, se scurge o întreaga viață. Da, putem muri de-aici înainte. Am făcut înconjurul omului.

ANNENKOV: Atunci vom muri luptînd, cum fac oamenii.

DORA: Ați mers prea repede. Nu mai sînteți oameni.

ANNENKOV: Nenorocirea și mizeria au mers și ele repede. Nu mai e loc pentru răbdare și maturizare în lumea asta. Rusia e grăbită.

DORA: Știu. Am luat asupra noastră nenorocirea lumii. Și el tot asta a făcut. Ce curaj! Dar îmi spun uneori că e un orgoliu care va fi pedepsit.

ANNENKOV: E un orgoliu pe care-l plătim cu viața. Nimeni nu poate merge mai departe. E un orgoliu la care avem dreptul.

DORA: Sîntem siguri că nimeni nu va merge mai departe? Uneori, cînd îl aud pe Stepan, mi-e frica. Vor veni alții, poate, care vor uide în numele nostru și care nu vor plăti cu viața.

ANNENKOV: Ar fi o lașitate, Dora!

DORA: Cine știe? Poate că asta e dreptatea. Și nimeni nu va cuteza atunci s-o privească în față.

ANNENKOV: Dora!

*Dora tace.*

ANNENKOV: Începi să te îndoiești? Nu te recunosc.

274 ALBERT CAMUS

CEI DREPTI 275

DORA: Mi-e frig. Mă gîndesc la el, care-o fi refuzînd să tremure ca să nu pară că-i e frică.

ANNENKOV: Așadar, nu mai ești alături de noi?

DORA (*aruncîndu-i-se în brațe*): Oh, Boria, sînt alături de voi! Voi merge pînă la capăt. Urăsc tirania și știu că nu putem face altfel. Dar am ales această cale cu inima voioasă și mă mențin pe ea cu inima îndurerată. Iată deosebirea. Sîntem niște întemnițați.

ANNENKOV: Toată Rusia e o temniță. Vom face ca zidurile ei să sară în aer.

DORA: Dă-mi mie bomba s-o arunc, și-ai să vezi! Voi înainta prin văpaie și pasul îmi va fi totuși egal. E ușor, ah! Cu cît e mai ușor să mori din pricina propriilor contradicții decît să le trăiești! Tu ai iubit, ai iubit vreodată, Boria?

ANNENKOV: Am iubit, dar e așa mult de-atunci, că nu-mi mai aduc aminte.

DORA: Cît?

ANNENKOV: Patru ani.

DORA: Și de cîți ani conduci Organizația?

ANNENKOV: De patru ani. (*Pauză.*) Acum iubesc Organizația.

DORA (*mergînd spre fereastră*): Să iubești, da, dar să fii iubit!... Nu, trebuie să mergi înainte! Ai vrea să te oprești. Înainte! Înainte! Ai vrea să întinzi brațele și să te lași purtat în voie. Dar nedreptatea asta scîrnăvă se lipește de noi ca un clei. Înainte! Iată-ne condamnați să fim mai presus de noi înșine. Niște făpturi, niște chipuri, iată ce-am vrea să iubim. Dragostea mai curînd decît dreptatea! Dar nu, trebuie să mergem înainte. Înainte, Dora! Înainte, Ianek! (*Plînge.*) Dar pentru el țelul e aproape.

ANNENKOV (*luînd-o în brațe*): Va fi grațiat.

DORA (*privindu-l*): Știi bine că nu. Știi bine că nu trebuie. *El întoarce capul.*

DORA: Poate că l-au scos în curte. Toată lumea aceea amuțită deodată, de cum își face apariția. Numai de nu i-ar fi frig. Boria, tu știi cum e spînzurat un om?

ANNENKOV: De capătul unei funii. Ajunge, Dora!

DORA (*cu ochii închiși*): Călăul îi sare pe umeri. Gîtul trosnește. Nu e înfiorător?

ANNENKOV: Da. Într-adevăr. În alt sens, e-o fericire.

DORA: O fericire?

ANNENKOV: Să simți mîna unui om înainte de moarte. *Dora se lasă într-un fotoliu. Pauză.*

ANNENKOV: Dora, va trebui să plecăm după aceea. Ne vom odihni un pic.

DORA (*buimacă*): Să plec? Cu cine?

ANNENKOV: Cu mine, Dora.

DORA (*uitîndu-se la el*): Să plec! (*întoarce capul spre fereastră.*) Iată zorile. Ianek a și murit, sînt sigură.

ANNENKOV: Sînt fratele tău.

DORA: Da, ești fratele meu, sînteți cu toții frații mei, pe care-i iubesc. (*Se aude ploaia. Se crapă de ziuă. Dora vorbește în șoaptă.*) Dar ce gust odios are uneori fraternitatea! *Bătaie în ușă. Intră Voinov și Stepan. Toți rămîn nemișcați. Dora se clatină, dar își revine după o vădită efortare.*

STEPAN (*cu glas scăzut*): Ianek n-a trădat.

ANNENKOV: Orlov a putut să vadă?

STEPAN: Da.

DORA (*întînd cu hotărîre*): Stai jos! Povestește!

STEPAN: La ce bun?

DORA: Povestește tot. Am dreptul să știu. Îți ordon să-mi povestești, în amănunt.

STEPAN: N-aș putea. Și apoi acum trebuie să plec.

DORA: Nu, ai să vorbești. Cînd l-au anunțat?

STEPAN: La zece seara.

DORA: Cînd l-au spînzurat?

STEPAN: La două noaptea.

DORA: Și timp de patru ore a așteptat?

STEPAN: Da, fără să scoată o vorbă. Și apoi, totul a mers repede. Acum, s-a isprăvit.

276 ALBERT CAMUS

CEI DREPTI 277

DORA: Patru ore fără să scoată o vorbă? Stai puțin. Cum era îmbrăcat? Avea șuba pe el?

STEPAN: Nu. Era în haine negre, fără nimic altceva. Și avea pălărie neagră.

DORA: Cum era afară?

STEPAN: Întuneric beznă. Zăpada era murdară. Și mai târziu ploaia a transformat-o într-un noroi cleios.

DORA: Tremura?

STEPAN: Nu.

DORA: Orlov i-a întâlnit privirea?

STEPAN: Nu.

DORA: La cine se uita?

STEPAN: La toată lumea, zice Orlov, fără să vadă nimic.

DORA: Și după aceea, după aceea?

STEPAN: Lasă, Dora.

DORA: Nu, vreau să știu. Măcar moartea lui să fie a mea.

STEPAN: I s-a citit verdictul.

DORA: Ce făcea în timpul acela?

STEPAN: Nimic. Doar o dată și-a scuturat piciorul, să înlăture un pic de noroi de pe pantofi.

DORA (*cu capul între mâini*): Un pic de noroi!

ANNENKOV (*brusc*): De unde știi toate astea?

*Stepan tace.*

ANNENKOV: L-ai întrebat pe Orlov? De ce?

STEPAN (*ferindu-și privirea*): A fost ceva între mine și Ianek.

ANNENKOV: Ce anume?

STEPAN: Îl invidiam.

DORA: După aceea, Stepan, după aceea?

STEPAN: Părintele Florenski a venit și i-a întins crucifixul. A refuzat să-1 sărute. Și a declarat: „V-am mai spus că mi-am încheiat socotelile cu viața și că m-am împăcat cu gândul morții”.

DORA: Ce glas avea?

STEPAN: Exact același. Minus febra și nerăbdarea pe care i-o cunoști.

DORA: Avea figura unui om fericit?

ANNENKOV: Ai înnebunit?

DORA: Da, da, sînt sigură, avea chipul unui om fericit. Căci prea ar fi nedrept ca, refuzînd să fie fericit în viață spre a se pregăti mai bine pentru jertfă, să nu fi găsit fericirea o dată cu moartea. Era fericit și a pășit senin spre ștreang, nu-i așa?

STEPAN: A pășit. Pe fluviu, în aval, se auzea o armonică. În clipa aceea au lătrat cîinii.

DORA: Atunci a urcat...

STEPAN: A urcat. Și s-a cufundat în noapte. Abia s-a zărit giulgiul cu care l-a acoperit călăul de sus pînă jos.

DORA: Și apoi, și apoi...

STEPAN: Niște zgomote înfundate.

DORA: Niște zgomote înfundate. Ianek! Și după aceea...

*Stepan tace.*

DORA (*cu violență*): Și după aceea, îți spun! (*Stepan tace.*) Vorbește, Aleksei! După aceea?

VOINOV: Un zgomot înfiorător.

DORA: Aah!

*Se aruncă cu fața la perete. Stepan întoarce capul. Annenkov, lipsit de expresie, plînge. Dora se întoarce, se uită la ei, rezemată de perete.*

DORA (*cu un glas schimbat, buimăcit*): Nu plîngeți. Nu, nu, nu plîngeți! Vedeți bine că e ziua justificării. Ceva se înalță în clipa asta drept mărturie pentru noi, revoltații: Ianek nu mai e un ucigaș. Un zgomot înfiorător! A fost de ajuns un zgomot înfiorător și iată-l reîntors la bucuria copilăriei. Vă amintiți ce rîs avea? Rîdea uneori fără rost. Ce tînar era! Trebuie să rîdă acum. Trebuie să rîdă, cu fața la pămînt! (*Se îndreaptă spre Annenkov.*) Boria, ești sau nu fratele meu? Ai spus sau nu c-ai să mă ajuți?

ANNENKOV: Da.

DORA: Atunci, fă asta pentru mine. Dă-mi bomba. (*Annenkov o privește.*) Da, data viitoare. Vreau s-o arunc. Vreau să fiu prima care s-o arunc.

278

ALBERT CAMUS

ANNENKOV: Știi bine că nu acceptăm femei în prima linie. DORA (*cu un strigăt*): Sînt o femeie, acum?

*Toți se uită la ea. Tăcere. VOINOV (cu blindețe):* Acceptă, Boria. STEPAN: Da, acceptă.

ANNENKOV: E rîndul tău, Stepan.

STEPAN (*uitîndu-se la Dora*): Acceptă. Acum îmi seamănă. DORA: Ai să mi-o dai, nu-i așa? Am s-o arunc. Și mai tîrziu, într-o

noapte de gheață... ANNENKOV: Da, Dora. DORA (*plîngînd*): Ianek! O noapte de gheață și același ștreang!

Totul va fi mai ușor acum.

*Cortina*

# RĂSCOALĂ ÎN ASTURII

Piesă în patru acte

*Orașului Alger*

*Pentru prietenii de la „Theâtre du Travail” Lui Sanchez, Santiago, Antonio, Ruiz și L6on*

Teatrul nu se scrie sau, dacă-l scrii, înseamnă că n-ai avut încotro.

Este tocmai cazul lucrării pe care o înfățișăm astăzi publicului. Neputînd fi jucată, ea va putea, astfel, măcar să fie citită.

Dar cititorul să nu o judece. Să se străduiască, mai bine, să traducă în forme, în mișcare și în lumini ceea ce aici nu este decît sugerat. Numai cu prețul acestei strădanii va putea așeza încercarea de față la locul care i se cuvine.

Încercare de creație colectivă, spunem noi. Este adevărat. Și singura ei valoare de aici provine. De asemenea, din faptul că, cu titlu de încercare, acțiunea este introdusă într-un cadru care nu i se prea potrivește: teatrul. E de ajuns, pe de altă parte, ca acțiunea să ducă la moarte — cum tocmai este cazul — ca să atingă o anume formă de măreție specifică oamenilor: absurditatea.

De aceea, dacă ar trebui să-i alegem un alt titlu, am propune: *Zăpada*. Se va vedea mai departe pentru ce. În noiembrie, zăpada albește culmile Asturiilor. Și acum doi ani, ea s-a așternut peste tovarășii noștri uciși de gloanțele Legiunii. Istoria nu le-a păstrat numele.

În timpul Războiului Civil din Spania (1936) (n.a.).

## ACTUL ÎNȚI

*Decorul îl înconjoară și-l înghesuie pe spectator, silindu-l să intre într-o acțiune pe care prejudecățile clasice l-ar face s-o privească din afară. Spectatorul nu se află în fața capitalei Asturiilor, ci în Oviedo, și totul se învîrtește în jurul lui, care rămîne centrul tragediei. Decorul este conceput pentru a-l împiedica să se apere. De flecare parte a spectatorilor, două străzi lungi din Oviedo; în fața lor, o piață publică, în care dă o tavernă, văzută în secțiune. În mijlocul sălii, masa Consiliului de Miniștri. Deasupra ei, un uriaș difuzor simbolizînd Radio Barcelona. Acțiunea se desfășoară pe aceste diverse planuri, în jurul spectatorilor, siliți să vadă și să participe potrivit geometriei lor personale. În mod ideal, de pe locul 156 lucrurile se văd altfel decît de pe locul 157.*

## Scena I

*Se lasă noaptea; spre sfîrșitul verii.*

*În întineric -la stingă, în spatele spectatorilor - se aude un cîntec din munții Santander:*

*En el baile nos veremos, esta tarde, morenuca; en el baile nos veremos*

286 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 287

*y al son de la pandereta unos bailes echaremos.*

UN AUDITOR (*în sală*): Bravo, bravo!

*În timp ce tema este reluată de un acordeon, lumina izbucnește în sală; în capătul uneia dintre străzi, un flăcău, rezemat de o arcadă, își înalță iar glasul:*

*Y al son de la pandereta unos bailes echaremos.*

UN ALT BĂRBAT (*printre spectatori*): Zău că-i bun băiețașul! Acordeonistul se îndepărtează cu pași rari, acompaniîndu-se în surdînă. În sală se înteește tradiționala însuflețire a străzii spaniole. O

FEMEIE (*către alta*): Te duci la procesiune? VÎNZATORUL DE BILETE DE LOTERIE (*care trece pe aleea centrală dintre spectatori*): Cine mai joacă la loterie? Cine-și încearcă norocul? Mi-a mai rămas lozul cel mare! Peste o săptămînă e tragerea! O FEMEIE: Da, de cinci luni. Și acum proprietarul

vrea să ne

scoată lucrurile la vânzare.

VÎNZATORUL DE BILETE DE LOTERIE: Se poate citi și de la cap la coadă și de la coadă la cap. Cine nu dă cu piciorul norocului? Repede... până nu se vinde... FEMEIA: Pe curînd. Mergi cu Dumnezeu.

*Un copilandru care vinde ziare se ivește și aleargă*

în jurul publicului, strigînd: COPILANDRUL CARE VINDE ZIARE: *Vestitorul din Madrid! Luați Vestitorul din Madrid! Pronosticuri pentru alegerile generale!* UN BĂRBAT: Ei! Sînt vechi de două zile ziarele tale! VÎNZATORUL DE BILETE DE LOTERIE: Norocul la îndemîna fiecăruia!

în tot acest timp, acordeonistul s-a apropiat

mereu de piața centrală. UN GLAS (în culise): Bilete proaspete cu numai o para!

ALT GLAS (împleticindu-se prin piață și în întuneric): Nu-i de glumă, crede-mă. Dacă aș vrea, aș face-o. Eu n-am cerut niciodată mare lucru.

*Acordeonistul atacă un paso doble și se învîrtește în jurul tavernei, apoi intră.*

## Scena II

în întuneric, bătăi din palme, ritmate, după acordeon. O femeie schițează cîțiva pași de dans, apoi dispare. Perechi dansează după aceeași melodie. în fața tavernei, lîngă ușă, un băcan și un farmacist fumează și pălăvrăgesc la o masă. Pe pragul ușii de peste drum stă Tatăl Veșnic, un bătrîn idiot.

*Pepe, calfă de frizer, traversează piața și se îndreaptă spre tavernă.*

PEPE (în trecere): Ce faci, Tată Veșnic?

BĂTRÎNUL: Păi... ce să fac?...

PEPE: Merge? Merge?

BĂTRÎNUL: Ei, așa... cum vezi și tu...

PEPE (îi trece mîna peste nas și intră în tavernă): Ai! Ce pătlăgică!

*Înăuntru, se amestecă în conversația consumatorilor și glumește cu Pilar, patroana localului - treizeci și cinci de ani.*

BĂTRÎNUL: Eu n-am cerut niciodată prea mult. La bună vedere și mulțam dumneavoastră, vă spune Tatăl Veșnic. Nu-i de glumă! La bună vedere și mulțam dumneavoastră, vă spune Tatăl Veșnic.

BĂCANUL (bătînd din palme): Ei, cumătră, o pereche de cărți!

PILAR: îndată, domnilor.

*Cei doi încep să joace.*

RADIO (glas de femeie, distins, fără convingere): ALO, ALO, AICI RADIO MADRID. ULTIMELE ȘTIRI. ÎN LEGĂTURĂ CU ALEGERILE LEGISLATIVE. ULTIMELE REZULTATE PRIMITE SÎNT URMĂTOARELE: LA CUENCA, ȘEFUL PARTIDULUI

288 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 289

REÎNNOIRII SPANIOLE, DOMNUL GOICOECHES, A FOST ALES CU 4225 DE VOTURI.

ADVERSARUL SĂU, CETĂȚEANUL LOPEZ, CANDIDAT SOCIALIST, NU A OBȚINUT DECÎT 2615 VOTURI.

FARMACISTUL: Vai, vai, vai!

RADIO: ALO, ALO, ZIARUL VESTITORUL DIN MADRID NE COMUNICĂ: LA SALAMANCA, LIDERUL CONFEDERAȚIEI SPANIOLE A DREPTURILOR AUTONOME, DON GIL ROBLES, A TRIUMFAT ÎN ALEGERI CU 7200 DE VOTURI, CONTRA 5610, OBȚINUTE DE ADVERSARUL SĂU. PARTIDUL REPUBLICAN CONSERVATOR TRIUMFĂ LA ZAMORA, UNDE LISTA LUI DON MIGUEL MAURA ESTE ÎN ÎNTREGIME ALEASĂ.

ALO, ALO, ÎNAINTE DE A VĂ DA REZULTATELE DEFINITIVE ALE ALEGERILOR LEGISLATIVE, TRANSMITEM CURSURILE DE ÎNCHIDERE DE LA BURSĂ DIN MADRID.

FARMACISTUL: Eu dau cărțile. (Le dă.) Anunță!

BĂCANUL: Ronda.

FARMACISTUL: Ho, ho! Se vede că nevastă-ta te înșală...

*Rîd silit.*

BĂCANUL: Eu mai vreau cărți.

FARMACISTUL: Iartă-mă, Cao. Ce hărmălaie înăuntru! O să le cam treacă pofta după rezultatele definitive.

BĂCANUL: De ce? Crezi că Lerroux...

FARMACISTUL: Miza. Eu sînt pentru idei. Orice s-ar spune, cultura este un lucru frumos. Și Lerroux are titluri.

BĂCANUL (socotînd punctele): ...și cu 3 făc 14. Bietul taică-meu spunea adesea că fără disciplină...

FARMACISTUL: Unde mai pui la socoteală că ticăloșilor ăloră, dacă le dai un deget, îți mănîncă și capul. Tu dai acum cărțile. Nu zic, lucrurile merg prost. Farmacia nu mai rentează. Oamenii sînt din ce în ce mai puțin bolnavi... Eu am apucat timpuri cînd și pentru o durere de cap aveau nevoie de-o rețetă. Acum, doar pentru o dublă pneumonie mai cheamă doctorul... *Rîd și joacă.*

UN CONSUMATOR (*în tavernă*): Eu am votat cu el fiindcă nu face pe grozavul.

RADIO: STIMAȚI AUDITORI, VĂ DĂM ACUM PROGRAMUL EMISIUNILOR NOASTRE DE MÎINE: ORA 8: O JUMĂTATE DE CEAS DE MUZICĂ ÎNREGISTRATĂ. ORELE 12: CONCERT VARIAT. ORELE 15: EMISIUNE PENTRU SPITALE. ORELE 16: TRANSMISIUNEA MECIULUI DE FOTBAL DINTRE ATLETICA-BILBAO ȘI SPORTING CLUB DIN MADRID. ORELE 18: ROMANȚE ȘI CÎNTECE POPULARE. ORELE 19.15: INFORMAȚII. ORELE 20: MUZICĂ DE DANS... ALO, ALO: IATĂ, TRANSMISE ÎN ACEST MOMENT DE ZIARUL AVANGARDA, REZULTATELE DEFINITIVE ALE ALEGERILOR LEGISLATIVE. CENTRUL: 139 DE DEPUTAȚI, DINTRE CARE 104 RADICALI, 11 CONSERVATORI, 10 LIBERALI DEMOCRAȚI ȘI 14 REPUBLICANI INDEPENDENȚI.

*Pepe impune tăcere și ascultă cu încordare.*

RADIO: DREAPTA OBTINE 207 LOCURI, DINTRE CARE 113 REVIN ACȚIUNII POPULARE, 32 AGRARIENILOR ȘI RESTUL TRADIȚIONALIȘTILOR ȘI MONARHIȘTILOR. STÎNGA OBTINE 99 DE LOCURI, DIN CARE SOCIALIȘTILOR LE REVIN 57. COMUNIȘTII NU VOR AVEA DECÎT UN SINGUR REPREZENTANT, ÎN PERSOANA LUI BOLI-VAR, ALES ÎN ANDALUZIA.

### Scena III

*Băcanul rîde zgomotos. Pepe iese în pragul tavernei și se uită fix la el.*

FARMACISTUL: Ce să mai spunem de femei, căroră li se dă drept de vot? Locul lor e acasă, să stea să cîrpească ciorapii bărbatului. Ah, lumea s-a întors pe dos!

290 ALBERT CAMUS

BĂCANUL (*care pierde fără seninătate*): Pe mine, pînă la douăzeci și cinci de ani, tata nu mă lăsa să mă duc singur la vot. Venea cu mine și-mi spunea care e candidatul care merită să fie ales. (*Duce paharul la gură.*) în felul ăsta erau măcar unele tradiții care nu se pierdeau.

PEPE (*îl apasă pe cap și-l bagă cu nasul în pahar*): Și tot în felul ăsta ai rămas un dobitoc.

BĂCANUL (*încetîndu-se*): Da... da... ce mai e și asta? Ce te-a apucat așa... dintr-o dată?...

PEPE: Mă umpli de scîrbă!

FARMACISTUL: Ia te rog, asta-i provocare.

PEPE: Nu, l-am băgat cu nasul în pahar fiindcă-i îmbuibat. Și prost pe deasupra.

DONA PILAR (*ieșind*): Ține-ți gura, băiete! Domnilor, e un copil... Și toată povestea asta cu alegerile i-a sucit capul... *Clienții ies din tavernă la auzul certeii.*

RADIO: ATENȚIUNE, AFLĂM DIN SURSĂ OFICIALĂ CĂ DOMNUL ĂLCĂLĂ ZĂMORĂ L-Ă ÎNSĂRCINAT PE DOMNUL LERROUX CU FORMAREA NOULUI GUVERN.

BĂCANUL (*agitat*): Toată drojdia asta o să fie în curînd măturată. Ordinea va fi, în sfîrșit, instaurată. Ordinea... disciplina!

PEPE: Tacă-ți fleanca, scîrnăvie!

UN OM (*venind din capul străzii*): Minerii au intrat în grevă. Și cînd o să audă că Lerroux a fost numit prim-ministru, atunci să te ții! *Explozie în depărtare.*

BĂCANUL (*tot mai agitat*): Ehei, o să vă frigă rău cînd o să mai pun eu piciorul în dugheana asta!

VÎNZĂTORUL DE BILETE DE LOTERIE (*vine aiergînd*): Minerii au pus mîna pe arme și înaintează spre oraș!

PILAR: E un copil, domnilor!

BĂCANUL: Va să zică e adevărat că te ții cu ea?

PEPE (*scos din mînți, îl scuipă în față*): E adevărat, scîrnăvie, și în tot cazul e mai bine cu ea decît cu nevastă-ta... *Se aruncă asupra lui.*

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 291

VÎNZĂTORUL DE ZIARE (*vine și el, aiergînd*): Minerii intră în oraș! *Zgomotul luptei se apropie, cîntatul minerilor se înalță, în timp ce bătaia generală se încinge în piață. Un scaun este răsturnat. Cîțiva oameni încearcă să-l țină pe Pepe, care țipă:* PEPE: Uite-i că vin, și-o să vezi tu atunci! PILAR:

Băiețașule... PEPE: Nu! De prea multa vreme îndurăm! Trebuie să plesnească

buba... Lasă-mă să mă duc să mă alătur lor! UN BĂRBAT (*sosește în goană*): Vin! Vin!



*Intră, în rinduri, minerii, cu bustul gol și înarmați. La câțiva pași de grupul burghezilor, se opresc în semicerc și încetează brusc să mai cînte. Pepe a rămas încremenit între cele două grupuri.*

RADIO: ATENȚIUNE! ZIARUL AVANGARDA VA PUBLICA MÎINE DIMINEAȚĂ URMĂTORUL COMENTARIU PRIVITOR LA ALEGERI: ĂȘĂ CUM NĂDĂJDUIAU ȘI PREVEDEAU TOȚI SPANIOLII SINCERI, ALEGERILE LEGISLATIVE ĂU ÎNSEMNAT O VICTORIE A PARTIDELOR MODERATE ASUPRA EXTREMIȘTILOR DE STÎNGA, TRIUMFUL POLITICII PRUDENTE, ÎNȚELEPTE ȘI DEMOCRATICE ASUPRA TENDINȚELOR REVOLUȚIONARE NEFASTE ĂLE SPRIJINITORILOR MARXISMULUI ȘI INTERNAȚIONALEI.

*Comunicatul radio se va încheia în întuneric. ÎN PRIVINȚĂ VENIRII LĂ PUTERE Ă DOMNULUI LERROUX, ARTICOLUL CONTINUĂ ASTFEL: ÎNTOCMAI CĂ ȘI ALEGERILE, VENIREA LĂ PUTERE A DOMNULUI ALEXANDRE LERROUX ȘI A UNEI NOI ECHIPE MINISTERIALE SATISFACE ÎNTREAGĂ SPANIE ȘI OFERĂ GARANȚIA CĂ MAREA NOASTRĂ TRADIȚIE CIVILIZATOARE, DEMOCRATICĂ ȘI SOCIALĂ VĂ CONTINUĂ SĂ ÎNFLOREASCĂ.*

*DATORITĂ EXPERIENȚEI, MODERAȚIEI ȘI ÎNȚELEPCIUNII SALE, NOUL PRIM-MINISTRU VĂ ȘTI SĂ TRAGĂ DE PE URMA ACESTOR ALEGERI*

292 ALBERT CAMUS

ÎNVĂȚĂMINTELE CARE SE CUVIN ȘI SĂ SE ÎMPOTRIVEASCĂ ENERGIC UNELTIRILOR OAMENILOR SĂU PARTIDELOR CARE ACTIVEAZĂ ÎN SLUJBA ȚĂRILOR STRĂINE ÎN SCOPUL DE A ANIHILA FORȚELE VITALE ȘI SACRE ALE NAȚIUNII SPANIOLE.

DON ALEXANDRE LERROUX PRIMEȘTE, ÎN NUMELE ADEVĂRATEI SPÂNII ȘI AL TUTUROR ADEVĂRAȚILOR SPANIOLI, OMAGIUL ÎNCREDERII, AL RECUNOȘȚINȚEI ȘI AL ADMIRAȚIEI NOASTRE.

*Cortina*

## ACTUL AL DOILEA

RADIO (*glas întretăiat*): CĂTĂLONIA ESTE ÎN PLINĂ INSURECȚIE... RĂSCOALE IZBUCNESC ÎN SATELE DIN ANDALUZIA... OVIEDO SE AFLĂ ÎN MÎINILE RĂSCULAȚILOR.

## Scena I

*Minerii, așezați pretutindeni, termină de mîncat merindele din legăturică. Unul dintre ei, în picioare, bea pe nerăsuflăte. într-un colț, Pilar și Pepe.* BASCUL: Atunci i-am spus: „Și ce crezi tu, că putoarea asta de

viață e raiul?” „Ei nu”, a zis el... ANTONIO (*cu gura plină*): Oricît ai fi de obișnuit cu mizeria, cînd vezi așa ceva, nu știi cum... da' parcă te cam seacă la inimă. SANCHEZ: Ce vreți: Revoluția nu se face cu evantaiul! PEREZ: Nu ne-am întors încă acasă!... Sănătate și bucurie! (*Bea și el.*) Nu trebuie să te pierzi cu firea, dar nici să te înfierbînti! PILAR: Da, da', ai mai nenorociți nu sînt ai de se duc, ci ai de rămîn. SANTIAGO: O fi, dar am să-ți spun ceva: la noi acasă cînd femeile plîng, plîng singure.

PILAR (*indignată*): Și de iubit tot singure iubesc? SANTIAGO (*tot domol*): Da, dar pentru așa ceva nu e nevoie să plîngi.

294 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 295

SANCHEZ: Mai lăsați trîncăneala. Mai bine ascultați ce spune decretul ăsta: „Orice contrarevoluționar surprins cu arma în mînă și orice sabotor va fi împușcat pe loc. Poporul este însărcinat cu executarea acestui decret.” E bine? (*Semne de aprobare.*) Bun, asta-i una... Cu bonurile de muncă în loc de bani peșin ne-am învoit noi și o să meargă... Da', pînă una alta, e blestemata aia de cazarmă. Pe noi ne-a însărcinat Gomez să-i venim de hac și uite că rezistă întruna.

PEPE: N-avem decît s-o luăm cu asalt, studenții și noi, ăștia tinerii. SANCHEZ: Ca să vă secere pe toți ca pe niște iepuri?... Ăia, de cînd li s-a dat puști!... Ascultați aici la ce m-am gîndit eu. Ar trebui un camion încărcat cu pulbere care să se izbească din plin de zid și să explodeze. Dar pentru asta ar trebui să fie unu' care să țină volanul și altu' care să aprindă fitilul, și cu ăștia doi s-a zis... SANTIAGO: N-avem decît să tragem la sorți.

*Toți ceilalți aprobă din cap. Santiago scoate o cutie de chibrituri și i-o aruncă lui Pepe, care scoate din ea vreo cincisprezece bețe, frînge două dintre ele și le împarte pe toate minerilor. Apoi anunță.* PEPE: Luiz! Leon!

*Cei doi ies din rînd, salută cu pumnul și se duc fără o vorbă. Minerii tac.*

## Scena II

ȘEFUL (*continuă*): Altă problemă este aceea a aprovizionării. Marii negustori nu vor să renunțe la stocurile lor. În situația noastră, trebuie să fim fără milă, să lovim repede.

RADIO: ATENȚIUNE, AICI RADIO MADRID. PRIMIM URMĂTOAREA NOTĂ OFICIALĂ, PUBLICATĂ DE MINISTERUL DE INTERNE: PROFITÎND DE ATMOSFERA DE DESTINDERE ȘI DE CORDIALITATE ÎN CARE S-AU DESFĂȘURAT ULTIMELE ALEGERI LEGISLATIVE, REVOLUȚIONARII DE PROFESIE AI MARXISMULUI ȘI AI ANARHO-SINDICALISMULUI AU DAT NAȘTERE, ÎN ANUMITE CENTRE URBANE DIN PROVINCIE, UNEI MIȘCĂRI INSURECȚIONALE. LA OVIEDO ȘI ÎN ASTURIA AU IZBUTIT SĂ ATRAGĂ ÎN ACEASTĂ MIȘCARE O PARTE A MINERILOR.

INSTIGATORII SÎNT CUNOSCUȚI. E VORBA DE VECHI MEMBRI AI SINDICATULUI MINERILOR-COMUNIȘTI ȘI DE CETĂȚEANUL XAVIER BUENO Y BUENO, LIDER AL PARTIDULUI SOCIALIST DIN OVIEDO ȘI DIRECTOR AL ZIARULUI ÎNAINȚAREA. LA 20 OCTOMBRIE AU LANSAT ORDINUL DE GREVĂ, DIN CARE REPRODUCEM URMĂTOAREA FRAZĂ: „FORȚA PUBLICĂ SĂ SE PREDEA SAU SĂ FIE UCISĂ”. GUVERNUL A LUAT DE PE ACUM TOATE MĂSURILE SUSCEPTIBILE DE A FACE CA ACEASTĂ MIȘCARE SĂ DEA GREȘ ȘI SĂ RESTABILEASCĂ ORDINEA LA CARE ASPIRĂ ÎNTREAGA SPANIE.

SANTIAGO: Un lucru îmi stă ca o piatră pe inimă; uite, am să vă spun care: școlile. Trebuie școli, multe școli. Eu, după cum vedeți, nu știu să citesc. Flăcăul meu îmi citea noutățile, dar a murit. S-a surpat o galerie peste el. Așa că eu cred că ar trebui făcute școli, multe școli, pentru toată lumea.

ANTONIO: Sînt oameni pe văi, dar sînt și la munte. Trebuie să le spunem și lor că acum nu mai sîntem robi. Acolo sus, la pășuni, oamenii nu știu, nu află niciodată nimic. Uite, de pildă, bătrînii mei nu știu.

SANCHEZ: O să trimitem băieți de-ai noștri să le dea de știre înainte de venirea zăpezilor. O să-i organizăm.

BASCUL: Știți ce, tovarăși? Pînă una-alta, trebuie să fim cu ochii-n patru, să nu se jefuiască. Adineauri am văzut unu' caie șterpelea dintr-un depozit. L-am procopsit cu un glonț...

UN MUNCITOR: Firește, sînt și bune, și rele peste tot.

296 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 297

BASCUL: Și era bine îmbrăcat, nemernicu'.

SANCHEZ: Antonio, echipa ta e foarte bună. N-ai decît să faci inspecții cu ea după ce vom termina. Nu trebuie să-i lăsăm să ne murdărească Revoluția.

SANTIAGO: Mai e și legătura cu marinarii. Aici la noi e, cum s-ar spune, capitala. Ar trebui ca să le spună cineva tovarășilor de pe coasta mării să ia legătura cu vasele de război. Mi s-a spus că ar fi izbucnit răscoale și pe crucișătoare.

UN MINER (*sosind*): Ticăloșii! Trag mereu din clopotnița catedralei. Adineauri au tras într-un copil care trecea prin Piața Constituției.

*Explozie puternică. Minerii se ridică în picioare.*

SANTIAGO (*rar*): Vedeți, tocmai la asta mă gîndeam: chiar în acest moment, Ruiz și Leon au murit. Ei bine, trebuie să facem în așa fel, ca ei să nu fi murit degeaba. Eu nu mai am mare lucru de pierdut acum; sînt prea bătrîn. Dar voi, tinerii, tu, băiete, gîndiți-vă la tot ce mai poate veni, la tot ce e nou.

ANTONIO: Ruiz a fost tovarășul meu dintotdeauna.

*Lungă tăcere.*

UN MINER: Toate întâmplările astea îmi fac un gol în stomac. Ei, dona Pilar!

*Un alt miner, în tavernă, pune un disc.*

PILAR: Ah, nu știu cum o să se sfîrșească toate astea!

*În timp ce ceilalți mineri din tavernă bat ritmic din mîini, unul dintre ei dansează. Întineric. Lumină pe piața publică.*

## Scena III

ALONSO (*stă pe un scaun, pufnește de ciudă și povestește*): Și a-tunci? Atunci, să fiți voi sănătoși! Cizmar, cizmar eram, la Por-cuna. (*Făcînd pe șiretul.*) E-n Andaluzia.

RADIO (*îl întrerupe*): ATENȚIUNE, ATENȚIUNE, AICI RADIO BARCELONA. DRAGI ASCULTĂTORI, IATĂ ULTIMELE TELEGRAME PRIVIND EVENIMENTELE DIN OVIEDO. GRUPURI IMPORTANTE DE CONTRABANDIȘTI ȘI DE MINERI AU PĂTRUNS IERI ÎN ORAȘ. CEL DE CONTRABANDIȘTI - PRIN CARTIERUL SFÎNTUL LAZĂR, PRIN STRĂZILE DE PE LÎNGĂ ARHIEPISCOPIE ȘI BISERICA MAGDALENA, IAR ACELA AL MINERILOR - PRIN CARTIERUL SFÎNTUL LAURENȚIU.

*Pauză.*

ALONSO (*rînjește*): Ia te uită! Ca să vezi! (*Strigă.*) Ah, Sanchez! Tu ai fost la Porcuna, știi cum e. Așa mi-ai spus. Atunci trebuie să fi văzut șiragurile de ardei la ferestre și roșiile puse la uscat pe acoperișuri. Mama îmi spunea: „Să fii tu sănătos! În toată Spania nu-i sat ca Porcuna.” Și...

RADIO (*îl întrerupe*): MARTORI OCULARI SCĂPAȚI CA PRIN MINUNE DE FURIA DISTRUGĂTORILOR AFIRMĂ CĂ REVOLUȚIONARII AU ARUNCAT ÎN AER, CU DINAMITĂ, UNIVERSITATEA, BIBLIOTECA ȘI BANCA ASTURIILOR, PRECUM ȘI CELE MAI MULTE DINTRE CLĂDIRILE CARE ÎNCONJOARĂ PIAȚA 27 MARTIE. AFLĂM DIN SURSA OFICIALĂ CĂ RĂSCULAȚII AU ÎNCERCUIT CAZARMA GĂRZII CIVILE, DUPĂ CE AU TĂIAT APA ȘI ELECTRICITATEA. AU BOMBARDAT APOI CAZARMA CU MORTIE-RE DE TRANȘEE FURATE DE LA ARSENAL. SE PARE CĂ CEI DIN CAZARMĂ AU PUTUT PĂRĂSI CLĂDIREA.

ALONSO: Și mă duceam să prind gușteri, da' vezi că ei se furișau în crăpăturile zidurilor scunde de piatră uscată. Îmi zdreleam degetele ca să-i ajung în fundul crăpăturilor. „Alonso, îmi spunea maică-mea, dă pace gușterilor, câ-s lăsați și ei de Dumnezeu”...

RADIO: AGENȚIA FABRA NE TELEGRAFIAZĂ: REVOLUȚIONARII AU LUAT CU ASALT BANCA SPANIEI ȘI AU PUS MÎNA PE CELE 14 MILIOANE DE PESETAS CARE SE AFLAU ÎN DEPOZIT.

298 ALBERT CAMUS

PALATUL EPISCOPAL ȘI CATEDRALA DIN OVIEDO SÎNT PRADĂ FLĂCĂRILOR - ALTARUL A FOST STROPIT CU PETROL ȘI BENZINĂ ÎNAINTE DE AI SE DA FOC. ALONSO (*explicînd*): Atunci mă duceam în munții dimprejur. Niște munți mici. Nici un copac, Sanchez, pe ei. În schimb, o căldură care-ți rîciie gîtlejul și un miros de pelin care te ațîță. Seara, cînd mă întorceam, mama îmi spunea: „Fă-ți rugăciunea, Alonso”. Dar eu, înainte de-a o face, îi spuneam... RADIO: DIN MADRID NE SOSEȘTE URMĂTOAREA ȘTIRE: AFLĂM DIN SURSĂ OFICIALĂ CĂ REVOLUȚIONARII AU PUS MÎNA PE FABRICILE DE ARME DIN VEGA ȘI DIN TRUBIA, CA ȘI PE ARSENALUL MILITAR. MĂNĂSTIREA CĂLUGĂRILOR CĂRMELIȚ A FOST ÎNCONJURATĂ. CUVIOSUL STAREȚ, PĂRINTELE EUFRA-SIO DEL NINO JESUS, CARE, ÎNCERCÎND SĂ SCAPE DIN ÎNCERCUIRE, ÎȘI SCRÎNTISE ȘOLDUL ȘI FUSESE TRANSPORTAT LA SPITAL DE INIMI MILOSTIVE, A FOST SMULS DE PE PATUL LUI DE SUFERINȚĂ ȘI ÎMPUȘCAT DE REVOLUȚIONARI.

ALONSO: Cînd sîrșeam de spus ce-aveam pe suflet, ziceam: asta ca să zic și eu ceva. Apoi începeam să turui: „Tatăl nostru carele ești în ceruri, vie împărăția ta, facă-se voia ta, precum în cer așa și pe pămînt”.

RADIO (*urlînd*): UN CORESPONDENT AL AGENȚIEI *UNITED PRESS*, CARE A ASISTAT LA PRIMA ZI A RĂSCOALEI, RAPORTEAZĂ CĂ STRĂZILE PRINCIPALE DIN OVIEDO OFERĂ UN SPECTACOL JALNIC ȘI CĂ SÎNT DE PE ACUM PRESĂRATE CU SUTE DE CADAVRE. TOTODATĂ, EL SEMNALEAZĂ PURTAREA EROICĂ A TRUPELOR GUVERNAMENTALE ȘI A GĂRZILOR CIVILE.

ALONSO (*se ridică, deznădăjduit și exasperat, deschizînd larg brațele în cruce și cu fața ridicată spre cer*): Tatăl cel Veșnic mi-a spus: „Alonso, tu ești fiul meu. Pe ei, lasă-i încolo! Lor le arde de revoluție. Tu, tu ești fiul meu!” Așa că eu, eu știu cum vine

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 299

treaba, eu pot să mor. Soiul rîu nu piere. După ce-mi voi fi dat duhul, toți îngerii Domnului o să vină la mine și o să-mi spună: „Hai, Alonso, vino, nu face pe năbădăiosul!” Și eu o să le spun: „Nu!” Dar numai așa, ca să zic și eu ceva. Fiindcă de dus o să mă duc cu ei. O să ne suim, o să ne tot suim în slăvile albastre, împreună cu soarele ăla mare care se ridică peste cîmpii la amiază. În timp ce toți cei din Porcuna o să șadă jos sub smochini, tăindu-și felii de pâine și bînd. Și alcarazasul<sup>1</sup> le astupa cerul. Cerul cu Alonso cu tot. Și, purtat de îngeri, mă voi înfățișa lui Dumnezeu, care o să-mi spună: „Alonso, tu ești fiul meu. Mult ți-au mai plăcut ție ardeii și roșiile, și munții ăia chirciți și fără copaci, și zidurile scunde de piatră, cu gușteri”. Și Alonso o să-i spună Tatălui Veșnic... o să-i spună: „Ei, eu niciodată n-am pretins prea mare lucru — sînt din Porcuna”.

întuneric.

## Scena IV

*Lumină în tavernă.*

UN MINER (*intrînd*): Uite, vin negustorii ăi mari.

*Intră reprezentanții sindicatului patronal: farmacistul, băcanul și alți cîțiva. Minerii trec în spatele unei mese.*

SĂNCHEZ: Cuvîntarea mea n-o să fie lungă. Revoluția are nevoie de stocurile voastre de mărfuri. Nu poate trăi fără asta. Dacă nu le dați, s-a zis cu ea. Și s-a zis și cu noi. Ce s-ar întîmpla cu noi, n-are importanță. Cît despre Revoluție, la ce să mai vorbesc ce însemnătate are ea, că tot n-ați înțelege. Așa că, pe scurt, dacă vă împotriviți să vă deschideți magaziile, vă așteaptă moartea. Dacă le deschideți, puteți conta pe noi.

<sup>1</sup> Vas poros din pămînt în care se produce răcirea unui lichid, datorită evaporării prin pereții lui (n.red.).

300 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 301

BĂCANUL: Păi...

SANCHEZ: Mai am o vorbă de spus (*scoate revolverul*), problema se va rezolva pe loc. Număr pînă la trei: unu... doi... trei! (*Băcanului.*) Tu? BĂCANUL (*îndîrjit*): Nu.

*Sanchez trage; băcanul cade. Ceilalți negustori*

*sînt cuprinși de panică.* SANCHEZ (*farmacistului*): Tu? FARMACISTUL: Da. SANCHEZ: Eram sigur.

## Scena V

PRECUPEȚUL: N-am nevoie de avocat. Știu să mă apăr și singur. Mai ales în fața unei astfel de justiții. Te disprețuiesc. E adevărat, am tras în plin. N-am ucis decât trei. Ucideți-mă. Ai să vezi că mai sînt și burghezi care știu să moară. SANCHEZ (*către tovarășii săi*): Bun, asta măcar nu se dezumflă. Condamnat la moarte.

*Precupețul e scos. SANCHEZ: Următorul.*

*în culise se aude: „JFoc!” Cortina*

*Corpul băcanului a rămas în pdm-plan. Sînt aduși cîțiva deținuți: un ofițer al gărzii civile și cîțiva burghezi.*

BASCUL: Țștia trebuie judecați numaidecît.

SANCHEZ (*farmacistului*): Tu o să le fii avocat. (*Unui răsculat.*)

Tu, acuază! ACUZATORUL: Ofițerul gărzii civile a dat ordin să se tragă fără

să fi avut loc nici o provocare, asta-i tot. SANCHEZ: Avocat, e rîndul tău. FARMACISTUL (*năuc*): Dar...

SANCHEZ (*rece*): E rîndul tău. FARMACISTUL: Dar omul acesta e ca și mine. Vouă nu v-a făcut

nimic. Și apoi, asta era meseria, datoria lui. Poate că are copii.

Cu ce drept îl ucideți? Și cu ce drept... SANCHEZ: Vezi că știi foarte bine să faci pe avocatul? (*Se uită la tovarășii lui. Un timp.*) Condamnat la moarte. Următorul.

*Ofițerul e dus afară. Este adus următorul deținut. ACUZATORUL: E un mare precupeț. Ascuns în dosul obloanelor*

*de la fereastră, trăgea în ceea ce el numește gloată. Trei morți.*

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 303

## ACTUL AL TREILEA

### Scena I

*Minerii ascultă o placa, adunați în jurul patefonului din tavernă.*

RADIO (*foarte repede*): ALO, ALO, AICI RADIO BARCELONA. REVOLUȚIONARIII SÎNT ZDROBIȚI ÎN CATALONIA ȘI ÎN TOATE PROVINCIIILE. COMPANYS ȘI MINIȘTRII SĂI AU FOST ARESTAȚI. LA MIERE ȘI ÎN ÎNTREG ȚINUTUL DIN JURUL ORAȘULUI OVIEDO DOMNEȘTE LINIȘTEA DEPLINĂ. SINGUR ORAȘUL MAI REZISTĂ ÎNCĂ. TRUPELE REGULATE AU PRIMIT ORDIN SĂ AȘTEPTE SOSIREA LEGIONARILOR ȘI A TIRALIORILOR MAROCANI, CARE ACUM SE AFLĂ LA UN CEAS DEPĂRTARE DE ORAȘ, SUB COMANDA GENERALULUI LOPEZ OCHOA. MORALUL TRUPELOR ESTE EXCELENT ȘI CORESPUNDE ÎNTRU TOTUL PLANURILOR STABILITE DE MINISTER ȘI INTENȚIILOR PERSONALE ALE LUI DON DIEGO HIDALGO, MINISTRUL DE RĂZBOI. NU TREBUIE LĂSATĂ CAPITALA ȚĂRII FĂRĂ APĂRARE. DE ACEEA TREBUIE FOLOSITE UNITĂȚILE MERCENARE ÎN ACTIVITATEA CONTRAREVOLUȚIONARĂ. LEGIONARIII PRIMESC CU ENTUZIASM MISIUNEA CE LE-A FOST ÎNCREDINȚATĂ: ACEEA DE A-I ÎNLOCUI PE FRAȚII LOR DIN ARMATA SPANIOLĂ REGULATĂ ÎNTR-O ÎNDELETNICIRE ÎN CARE, ÎN MAROC, S-AU ARĂTAT A FI EMINENȚII SPECIALIȘTI. NU POATE FI VORBA DECÎT DE OPERAȚII PUR MILITARE, PENTRU CARE LEGIONARIII SÎNT ANUME DESEMNAȚI DE CURAJUL, DE DISCIPLINA LOR, DE AUTORITATEA PE CARE O AU ȘEFII ASUPRA LOR, PRECUM ȘI DE OBIȘNUINȚA DE A FI ÎNTOTDEAUNA ÎNVINGĂTORI.

*Tăcere totală din partea minerilor, care apoi încep să cînte, în cor, încet și scandat. După care se așterne din nou tăcerea și se aude iarăși placa ce continuă să se învîrtească.*

*în culise și la celălalt capăt al sălii, în spatele spectatorilor, trompete sună La Bandera. Pe o scenă laterală, cîțiva legionari încep bătălia.*

### Scena II

*Luptătorii aleargă în jurul publicului, cu pocnete de revolver și de bombe.*

RADIO: AICI RADIO BARCELONA. AGENȚIA FABRA: O ȘEDINȚĂ EXTRAORDINARĂ A CONSILIULUI DE MINIȘTRI A AVUT LOC ASTĂZI LA ORELE 14. DIN COMUNICATUL OFICIAL ȘI DIN INTERVIURILE ACORDATE ZIARIȘTILOR REZULTĂ CĂ, ÎN CIUDA GRAVITĂȚII EVENIMENTELOR, GUVERNUL EXAMINEAZĂ SITUAȚIA CU TOT CALMUL ȘI CU TOATĂ SENINĂTATEA NECESARE.

304 ALBERT CAMUS

RĂSCOALA ÎN ASTURII 305

*Lumină verde pe mica scenă centrală. O masă dreptunghiulară cu simbolicul covor verde. Așezați în jurul ei, șase miniștri discută. Lerroux se află în mijlocul mesei. Alternativă de însuflețire și de*

*copleşire. Gesturi mecanice, un pic ridicole, tacticoase. în picioare, unul dintre miniştri se străduieşte să-şi convingă colegii; un altul înalţă din umeri, un al treilea fumează, un al patrulea se ridică şi-l întrerupe violent pe vorbitor. Mişcare generală.*

RADIO: GUVERNUL ESTE ÎNTRU TOTUL CONVINS CĂ REVOLUȚIONARIII SE ÎNDREAPTĂ SPRE O ÎNFRÎNGERE SIGURĂ. ÎN AFARĂ DE O EXPUNERE TEHNICĂ FĂCUTĂ DE MINISTRUL DE INTERNE ȘI DE UN RAPORT AL ȘEFULUI SIGURANȚEI GENERALE ASUPRA MĂSURILOR LUATE PÎNĂ ÎN PREZENT SAU CARE URMEAZĂ A FI LUATE, MINIȘTRII AU ASCULTAT ȘI EXPUNEREA LUI DON DIEGO HIDALGO, MINISTRUL DE RĂZBOI, CARE A CHEMAT GRABNIC ÎN SPANIA UN REGIMENT AL LEGIUNII STRĂINE DIN MAROC, PENTRU A RESTABILI ORDINEA ȘI PACEA ÎN ASTURIILE AMENINȚATE. GUVERNUL A APROBAT ÎN UNANIMITATE ACEASTĂ INIȚIATIVĂ. NUMEROASE DETAȘAMENTE DIN GARDA CIVILĂ AU FOST ÎNDREPTATE SPRE CATALONIA ȘI OVIEDO. TRUPELE GARNIZOANEI DIN BARCELONA, CARE CUPRINDE A ZECEA PARTE DIN FORȚELE MILITARE ALE SPANIEI, AU FOST DUBLATE CA NUMĂR. STAREA DE ASEDIU A FOST PROCLAMATĂ PE TOT TERITORIUL CA-TALONIEI. ORICE REBEL SURPRINS CU ARMA ÎN MÎNĂ VA FI ÎMPUȘCAT PE LOC.

*în tot acest răstimp, pentru a arăta că discuția lor nu face nici un progres, miniștrii au reluat, dar într-un ritm extrem de rapid, gesturile de la început.*

RADIO (*bruscă schimbare de ton*): IATĂ MESAJUL PE CARE DON ALEXANDRE LERROUX, PREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE MINIȘTRI, L-A ADRESAT TUTUROR SPANIOLILOR.

*Lerroux care, pînă acum nu făcea decît cîteva gesturi descurajate, se ridică și se hotărăște să întreprindă un act de curaj, vorbind la început cu oarecare șovăire, apoi cu o tot mai vădită mulțumire de sine. în colțul lui, al patrulea ministru zîmbește batjocoritor.* LERROUX (*prin radio*): ÎN CATALONIA, PREȘEDINTELE ACESTUI TERITORIU, UITÎND DE TOATE ÎNDATORIRILE CE-I SÎNT IMPUSE DE FUNCȚIA, DE CINSTEA ȘI DE AUTORITATEA SA, ȘI-A PERMIS SĂ PROCLAME STATUL CATALAN. ÎN FAȚA ACESTEI SITUAȚII, GUVERNUL REPUBLICII A HOTĂRÎT SĂ PROCLAME STAREA DE RĂZBOI ÎN TOATĂ ȚARA. ÎN TIMP DE PACE E CU PUTINȚĂ SĂ FII ÎNGĂDUITOR. STAREA DE RĂZBOI FIIND DECLARATĂ, VA FI APLICATĂ LEGEA MARȚIALĂ, FĂRĂ ȘOVĂIRE SAU CRUZIME, DAR CU TOATĂ ENERGIA. FIȚI SIGURI CĂ, ÎN FAȚA RĂSCOALEI DIN ASTURII ȘI ÎN FAȚA ATITUDINII ANTIPATRIOTICE A UNUI GUVERN CATALAN CARE S-A DECLARAT RĂZVRĂTIT, ÎNTREGUL SUFLET ĂL ȚĂRII SE VA RIDICA ÎNTR-UN ELAN DE SOLIDARITATE NAȚIONALĂ. ÎN CATALONIA, CA ȘI ÎN CASTILIA, ÎN ARAGON, CA ȘI ÎN VALENCIA, ÎN GALICIA, CA ȘI ÎN ESTRAMADURA, ÎN ȚARA BASCILOR, CA ȘI ÎN NAVARA ȘI ÎN ANDALUZIA, SE VA FACE ZID ÎN JURUL GUVERNULUI REPUBLICII PENTRU A RESTABILI, O DATĂ CU PUTEREA CONSTITUȚIEI, PE ACEEA A STATULUI ȘI A TUTUROR LEGILOR REPUBLICII, UNITATEA POLITICĂ ȘI MORALĂ, CARE FACE DIN TOȚI SPANIOLII UN POPOR AL TRADIȚIEI, CU VIITOR GLORIOS.

306 ALBERT CAMUS

TOȚI SPANIOLII VOR SIMȚI ROȘEAȚA RUȘINII AR-ZÎNDU-LE OBRAJII ÎN FAȚA ACESTEI NEBUNII, COMISE DE CÎȚIVA DINTRE EI. GUVERNUL LE CERE SĂ NU LASE SĂ ÎNCOLȚEASCĂ ÎN MINȚILE LOR NICI UN SENTIMENT DE URĂ ÎMPOTRIVA VREUNUI POPOR DIN PATRIA NOASTRĂ. PATRIOTISMUL CATALONIEI VA ȘTI EL SINGUR SĂ SE ÎMPOTRIVEASCĂ ÎN ÎNSUȘI CUPRINSUL ACELUI ȚINUT NEBUNIEI SEPARATISTE ȘI VA ȘTI SĂ-ȘI PĂSTREZE LIBERTĂȚILE RECUNOSCUTE DE REPUBLICĂ, SUB UN GUVERN CARE SĂ FIE CREDINCIOS CONSTITUȚIEI EI.

LA MADRID, CA ȘI ÎN TOATE PROVINCIIILE, EXALTAREA CETĂȚENILOR NE SPRIJINĂ PRETUTINDENI. CU SPRIJINUL LOR ȘI SUB AUTORITATEA LEGII, VOM DUCE MAI DEPARTE GLORIOASA ISTORIE A SPANIEI. *Bombe, trompete. Lupta, pitită în întuneric pînă acum, izbucnește cu o violență crescîndă. întuneric total.*

## Scena III

*Trompete din ce în ce mai numeroase. Alergăturile reîncep, împușcături.*

UN GLAS: Avioanele.

*Lumină pe piața din centru. Cei mai mulți mineri privesc în sus, cuprinși de panică. Lumină pe părțile*

*laterale. Noi alergături. Legionari și mineri se ciocnesc la un colț al pieței. Legionarii sînt respinși. Lumină în centru. Se construiește o baricadă. Trompete foarte aproape.*

UN MINER TÎNĂR: Ne-a luat dracu'. Cărați-vă! Nehotărîre printre mineri.

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 307

SANTIAGO (*se repede la tînărul miner și-l privește în tăcere*): Stai pe loc!

TÎNĂRUL MINER (*gata să plîngă*): Nu, mi-e frică!

SANTIAGO (*îl privește, apoi îl pălmuește cu toată puterea*): Marș de-aici! (*Celorlalți.*) Nu mai e nimic de făcut, dar asta nu înseamnă că...

*Pe baricadă, schimb de împușcături.*

RADIO (*ritm foarte rapid*): PLANUL DE JONCTIUNE A TRUPELOR SPANIOLE REGULATE, A TIRALIORILOR MAROCANI ȘI A LEGIUNII A FOST REALIZAT ÎNTOCMAI. IATĂ CÎTEVA AMĂNUNTE ALE OPERAȚIILOR: ORELE 11: TRUPELE GUVERNAMENTALE PĂTRUND ÎN TARAGO-NA DE LA MANCHA ȘI ÎN VILLAROBLEDA, PROVINCIA ALBACETE. ORELE 13: NOUĂ AVIOANE MILITARE ZBOARĂ PESTE PROVINCIA LERIDA. ORELE 14: ÎN PRIMA SA ȘEDINȚĂ, CONSILIUL DE RĂZBOI DIN LEON A CONDAMNAT LA MOARTE PATRU REVOLUȚIONARI DOVEDIȚI CĂ AU UCIS TREI SOLDAȚI DIN GARDA CIVILĂ. CEL DIN SALAMANCA A CONDAMNAT LA MOARTE DOI REVOLUȚIONARI, CARE AU ATACAT LA TORENA DEL CID UN CAMION CU GĂRZI CIVILE. LUPTA CONTINUĂ PE STRĂZILE ORAȘULUI OVIEDO. REVOLUȚIONARIII NU MAI DEȚIN DECÎT CÎTEVA CARTIERE, CARE AU ȘI FOST ÎNCERCUITE. ORELE 15: LOCALITATEA CUENCO DE LANGREO A FOST LUATĂ DIN MÎINILE A TREI MII DE RĂSCULAȚI CARE ASEDIASERĂ CAZARMA GĂRZILOR CIVILE. ORELE 16: POLIȚIA DIN VALENCIA A DESCOPERIT ÎNTR-UN MAGAZIN DE FIERĂRIE DIN ORAȘ NOUĂ BOMBE, TREI SUTE DE CARTUȘE DE DINAMITĂ ȘI NUMEROASE LĂZI CU MUNIȚII.

SANCHEZ: Nu mai avem muniții, trageți numai la sigur.

ANTONIO: Eu aș zice mai bine să ne aruncăm în grămadă. Măcar am crăpa mai cu cinste!

308

ALBERT CAMUS

SANTIAGO: Gura, mucosule! Ai tot timpul și pentru asta. (*Trage.*)

*Luptă.*

ANTONIO (*s-a ridicat pe baricadă, descoperindu-se, și primește un glonț în burtă. Frînt în două, cu mîinile pe burtă, cu fruntea încrețită ca și cum ar chibzui, se dă jos de pe baricadă, face doi pași și se prăbușește mormăind*): Am tot timpul, am tot timpul...

*Santiago se întoarce cu fața spre atacanți și, fără un cuvînt, trage glonț după glonț.* SANCHEZ: Altul la rînd!

*Un glonț îl culcă. Patru sau cinci mineri se reped spre el.* SANTIAGO: Lăsați-l în pace! La treabă!

*Rămas singur cu Pepe Ungă Antonio, schimbă o privire.* PEPE: Măgarii! Vîno, bătrîne!

*înnebuiniți de furie, se urcă turbați pe baricadă ca să se avînte în luptă. Dar gloanțele îi primesc pe creastă.*

*Cădere spectaculoasă.* PIL AR (*iese din tavernă*): Băiețașul meu...

*Se aruncă în genunchi. Legionarii intră în pas gimnastic, întuneric. Luptă corp la corp. Strigăte de durere. Trompetele neobosite și triumfătoare.*

Cortina

## ACTUL AL PATRULEA

*Un căpitan tolănit într-un fotoliu, fumînd țigara de foi și purtînd monoclu, în timp ce un soldat îi lustruiește cizmele. Alături, un sergent cu o condică în mină. Mai departe, un grup de prizonieri și doi soldați. Un soldat intră și salută.*

SOLDATUL: Domnule căpitan, s-a rupt biciul.

CĂPITANUL: Ei și? Dă-i mai departe cu coada, dobitocule!

SOLDATUL: Am înțeles, domnule căpitan; numai că a leșinat.

CĂPITANUL: Și tot n-a spus nimic?

SOLDATUL: Nimic, domnule căpitan.

CĂPITANUL: Ce catîri sînt și oamenii ăștia... Mă întreb ce-o fi în sufletul lor? Bine, lasă! Mă voi ocupa eu de cei care-au rămas. (*Face semn să fie adusă Pilar în fața lui; Pilar are o înfățișare răătăcită.*) Ei, la naiba! Doar n-o să te mănînc! (*Scîlfosindu-se.*) Eu nu am înfricoșat niciodată femeile. Amabilitatea dumitale față de bandiții ăștia i-a scandalizat pe toți vecinii. Dar eu știu să înțeleg multe. Se vede că erau băieți frumoși printre ei. Nu-i așa? Am fost însărcinat să fac o anchetă și iată, o fac. Dar cu toată blîndețea, așa ca între oameni de înțeles.

PILAR: Băiețușul meu...

CĂPITANUL: Ce?... în ceea ce mă privește, tot ce vreau eu să știu -un mic amănunt - este cine l-a ucis pe Don Fernando. Mi s-a spus că cineva dintre cei prinși de noi.

310 ALBERT CAMUS

PILAR: Ucis... ucis... mi l-au ucis! Era aproape un copil.

CĂPITANUL: Ei haide, haide, liniștește-te! Cine l-a omorât pe Don Fernando? Lucrul s-a petrecut în fața casei dumitale. Familia stăruie să afle.

PILAR: Miinile lui fine... Sfântă Fecioară... Și părul lui năclăit de sînge. Mi l-au luat. (*Ca o Furie.*) Asasinilor! Asasinilor!

CĂPITANUL: Luați-o pe nebuna asta de-aici... Aduceți-mi prizonierii.

SERGEANTUL: Domnule căpitan, am pus să fie adunate la un loc, pe cîmp, hoiturile tuturor ticăloșilor ăștora. Dar sînt prea mulți ca să poată fi îngropați.

CĂPITANUL (*din ce în ce mai ațîțat*): Stropеște-i cu benzină și dă-le foc. Asta o să-i învețe minte pe ceilalți, ca pe șobolani. Flăcă-iașilor, ați avut noroc că ați dat peste un om de lume. Unii dintre camarazii mei pun să vă împungă cu un fier roșu între coaste ca să vă dezlege limba. Eu n-o să fac așa ceva decît dacă o să mă scoateți din răbdări. Așa că... tu ăsta, puștiule... Cum te cheamă? Dar, la urma urmei, puțin îmi pasă cum te cheamă. Tot ce vreau e să aflu cine l-a ucis pe Don Fernando, știi tu cine, negustorul. Cine l-a ucis pe Don Fernando?

MUNCITORUL: Poporul.

CĂPITANUL: Scîrnăvie! (*Soldaților.*) La zid cu el! (*Către cel de-al doilea arestat.*) Tu, ticălosule, ai înțeles ce te așteaptă? Cine l-a ucis pe Don Fernando? Nufio? Lopez? Sau unul dintre cei care au căzut?

AL DOILEA MUNCITOR: Poporul.

CĂPITANUL (*exasperat*): Să-ți fie de bine! Împușcați-mi-l și pe ăsta. Următorul! Ia spune, tu ții la pielea ta? Cum a murit Don Fernando?

AL TREILEA MUNCITOR: Așa a murit: l-a ucis poporul.

CĂPITANUL: Corcitură! Te-ai curățat și tu! Ia vino-ncoace, tu, bătrîne, și spune...

ALONSO: Eu niciodată n-am pretins mare lucru. La bună vedere și mulțam dumitale, zice Alonso.

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 311

CĂPITANUL: Nu mai spune! Crezi că ai haz? Am să te învăț eu să faci pe deșteptul.

ALONSO: Bunul Dumnezeu mi-a spus: „Alonso, tu n-o să mori”. Soiul rău nu piere. Asta, ca să zic și eu așa.

CĂPITANUL: ăsta își bate joc de mine, zău așa! Luați-i de-aici pe ticăloșii ăștia doi! Duceți-i în dosul pieței și împușcați-i! Începe să pută aici.

FARMACISTUL: Ah, domnule căpitan, ce fericit sînt! Nu te deranjez?

CĂPITANUL: Sluga domniei tale, domnule consilier.

FARMACISTUL: Erai pe cale să împărți dreptatea? Ei, eu tocmai despre copii și despre femei veneam să-ți vorbesc. Țipă atît de tare, încît te asurzesc. Se pare că le e foame. Armata n-ar putea oare...

*Ies amîndoi.*

*Sergentul se așază în locul căpitanului. Fluieră La Bandera.*

RADIO: ALO, ăLO, AICI RADIO BARCELONA. MINISTRUL DE INTERNE FACE URMĂTORUL COMUNICAT: REVOLUȚIA ă FOST ZDROBITĂ ÎN ÎNTREGIME. ăRMĂTA A PUS ÎN ÎNTREGIME STĂPÎNIRE PE ăSTURII. DATORITĂ GUVERNULUI SPANIOL, EROIC ASISTAT DE ARMATĂ ȘI DE FORȚĂ PUBLICĂ, AU FOST SALVATE ÎN OCCIDENT PRINCIPIILE ESENȚIALE ALE DEMOCRAȚIEI ȘI ALE CIVILIZAȚIEI LATINE. DAR REPRESIUNEA S-A DESFĂȘURAT ÎNTR-UN CLIMAT DE UMANITATE ȘI DE GENEROZITATE PE CARE TREBUIE SĂ-L SUBLINIEM, PENTRU CĂ LUMEA SĂ ȘTIE CĂ GUVERNUL SPANIOL REPUBLICAN ȘI CONSTITUȚIONAL, DEMOCRATIC ȘI PARLAMENTAR, ÎN PLINĂ LUMINĂ A CRITICII UNIVERSALE, ESTE PE CALE DE ă DĂ, REPRIMÎND O REVOLUȚIE PUTERNIC ÎNARMATĂ, UN EXEMPLU, NICIODATĂ EGALAT, DE TOLERANȚĂ, UMANITATE ȘI GENEROASĂ APLICARE A LEGILOR. ÎN CIUDA NUMĂRULUI CONSIDERABIL DE SOLDAȚI MORȚI, ÎN CIUDA DISTRUGERII MAI MULTOR ORAȘE, ÎN CIUDA NIMICIRII

312

ALBERT CAMUS

ATÎTOR CAPODOPERE ALE MUNCII ȘI ARTEI UMANE, GUVERNUL N-A MENȚINUT DECÎT UN NUMĂR REDUS DE CONDAMNĂRI LA MOARTE, COMUTÎND OSÎNDA CELOR MAI MULȚI ÎN DETENȚIE.

*Paca iese din tavernă, ia paharul și șterge masa.*

SERGEANTUL (*o urmărește cu o privire plină de jind*): E frumos azi, nu?

PACA: E.

SEGENTUL: Ia te uită! Se vede că erai mai dezghețată cînd minerii forfoteau pe-aici...

PACA: Știi... pentru mine... c-or fi unii ori alții... tot aia!

SERGEANTUL: Și pentru mine-i cam la fel. Uite: alaltăieri, când încăierarea era în toi, stăteam la fereastra mănăstirii și trăgeam ca la rațe... (*Către doi soldați care trec cu un arestat pe care-l duc.*) Ei, voi ăia de colo, unde vă duceți?

SOLDATUL: Să trăiți, dom' sergent, dom' căpitan a ordonat să-l împușcăm. îl ducem acolo în spate fiindcă, știți... pe acolo nu-s prăvălii...

SERGEANTUL: încă un anarhist... Ei, vezi? Asta-ți trebuia, nătără-ule? Nu puteai să te astîmperi! Da', ce să mai vorbim acum? (*Curioși se adună treptat.*) Vrei o țigară înainte să fii trimis pe lumea cealaltă? Sau un pahar de vin?

ARESTATUL: Mulțumesc. Nu vreau nimic.

SERGEANTUL (*către Paca*): Asta fiindcă, după cum vezi, noi cei din Legiune nu sîntem niște brute.

ARESTATUL: Dacă vrei să-mi faci un hatîr, dă ordin să-mi dezlege mîna dreaptă, că mi-a amorțit. (*Sergentul face un semn; arestatul își întinde brațul ca să-l dezmoștească, schițează salutul Frontului Roșu și repede pumnul în mutra unui soldat.*) Ține, ca să-ți aduci aminte!

SERGEANTUL: Ah! scîmăvia!

*Tabără toți trei pe arestat și-l duc afară în pumni. în sală:*

UN BĂIAT: Și azi mai sînt case care se prăbușesc singure.

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 313

UN BĂRBAT: într-un fel, bombardamentul ăsta ne-a folosit, că o să avem de lucru.

O FEMEIE: Da, dragă, cum îți spuneam: cincisprezece ore în pivniță, fără să îndrăznești să faci o mișcare. Erau dezlănțuiți.

UN BĂRBAT: Azi-dimineață au mai arestat un ziarist străin care se amesteca unde nu-i fierbe oala... Iar un spion al lepădăturilor ăstora, cu siguranță.

*întuneric.*

RADIO: ASTĂZI DE DIMINEAȚĂ CONSILIUL DE MINIȘTRI A APROBAT ÎN UNANIMITATE

ÎNAINȚĂRILE PROPUSE DE MINISTRUL DE RĂZBOI PENTRU A-I RĂSPLĂȚI PE VAJNICII

APĂRĂTORI AI REPUBLICII. *Lumină pe scena cea mică. Lerroux distribuie cu amîndouă mîinile decorații miniștrilor săi.*

RADIO: GENERALUL BATET, COMANDANT AL DIVIZIEI DIN CATALONIA, ȘI GENERALUL LOPEZ OCHOA, COMANDANT AL OPERAȚIILOR ÎMPOTRIVA RĂSCULAȚIILOR DIN ASTURII, SÎNT ÎNAINȚAȚI LA GRADUL DE LOCOTENENT-GENERAL. GENERALUL BATET VA FI ÎNLOCUIT ÎN FUNCȚIILE SALE ACTUALE DE CĂTRE GENERALUL RODRIGUEZ DEL BASIO, ÎN PREZENT INSPECTOR GENERAL AL ARMATEI.

*Totul s-a sfîrșit. Dar glasuri se mai aud în cele patru colțuri ale sălii.*

PRIMUL GLAS: Eu sînt bătrînul Santiago. Niciodată n-am fost prea fericit. Taică-meu era miner. Bunicul meu la fel și ăi dinaintea lui tot la fel. Eu, cînd mi-a venit vremea, m-am însurat. O femeie cumsecade, bineînțeles. Dar omu' nu-i niciodată mulțumit. Am avut un băiat — tot miner — a murit cînd s-a surpat o galerie. N-am făcut niciodată nici un rău nimănui și m-aș fi mulțumit cu lucrurile așa cum erau, da' m-am gîndit la ăi tineri. Cred că m-am bătut în lege. Poate tocmai fiindcă eu, personal, nu mai aveam

314 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 315

mare lucru de cîștigat. La iarnă, cînd o ninge, nimeni pe pămînt n-o să mai vorbească de mine.

AL DOILEA GLAS: Sanchez. De cîte ori izbucnea o grevă, se spunea că eu eram instigatorul. Aveam șaptesprezece ani și fratele meu m-a învățat. Eu am crezut în revoluție, în revoluția mea. Da, am crezut. Am încercat să citesc. Fiindcă, așa cum spun ei, cine are carte... Da' eu mai limpede vedeam și înțelegeam cînd izbeam cu tîrnăcopul în minereu și cînd săreau scînteii. Atîția morți, atîția morți! Dar ceva tot va veni. Și eu am să le spun o vorbă: „Revoluția nu-i o treabă pe care s-o faci cu un evantai”.

AL TREILEA GLAS: Eu sînt Antonio. De la munte. Ceilalți nu știu ce-i zăpada. Le-ar veni să rîdă dacă le-aș spune că pentru ea m-am bătut. Mai înainte, cînd eram acolo sus, în zăpadă, n-aveam nevoie să mă gîndesc. Zăpada-i așa frumoasă. Și simplă. Cînd am coborît la șes, am dat numai de chipuri negre și de nedreptate. Atunci m-am gîndit la zăpadă și la țipătul pe care-l scoate cînd o înfunzi cu piciorul. Aveam tot timpul, aveam tot timpul. Așa mi-a spus Santiago. Pe mine nu m-au decorat.

AL PATRULEA GLAS: Eu sînt Pepe și de multe ori Pilar îmi spunea: „Mai rău e de ăi de rămîn decît de ăi de se duc”. Dar mie, poate, mi-ar fi plăcut să rămîn. Din pricina soarelui și a florilor din grădina din piață. Și fiindcă era și ea, Pilar. Dar despre ea nu pot vorbi. Îmi plăceau balurile din cartier. Toți îmi spuneau: „Pepe, tu nu ești serios”. Dar și asta dura de prea multă vreme. Santiago, Sanchez, Antonio și Bascul, Ruiz, Leon îmi spuneau „Puștiul” și aveau dreptate.

AL CINCILEA GLAS: Ne-a tras la sorți.

AL ȘASELEA: Pentru camion.

AL PATRULEA: Curînd o să vină zăpezile.

AL TREILEA: Și cine o să-și mai aducă aminte?



AL ȘAPTELEA: Și cavalele de la noi... Nu se poate ca toate astea să fi fost în zadar.

AL OPTULEA GLAS: Dac-o vrea Dumnezeu.

AL DOILEA GLAS: Curînd or să vină zăpezile. PRIMUL GLAS: Și cine o să-și mai amintească?

*Lumină.*

RADIO: GUVERNUL PUBLICĂ NUMĂRUL OFICIAL AL MORȚILOR, RĂNIȚILOR ȘI DISPĂRUȚILOR DIN RÎN-DUL TRUPELOR GUVERNAMENTALE. MORȚI: 321 (129 SOLDAȚI, 11 CARABINIERI, 70 SOLDAȚI DIN GARDA SECURITĂȚII, 168 SOLDAȚI DIN GARDA CIVILĂ).

RĂNIȚI: 870 (850 SOLDAȚI, 16 CARABINIERI, 136 SOLDAȚI DIN GAMA SECURITĂȚII, 168 SOLDAȚI DIN GARDA CIVILĂ).

DISPĂRUȚI: 7 (5 SOLDAȚI DIN ARMATĂ ȘI 2 SOLDAȚI DIN GARDA SECURITĂȚII).

*Pe părțile laterale obloanele se închid la ferestre.* O FEMEIE: Noaptea încep să fie răcoroase. Se apropie iarna.

UN BĂRBAT: Da, curînd or să vină zăpezile.

*Întineric.*

*La capătul unei străzi, în spatele spectatorilor, acompaniat de acordeon, un cîntec din munții Santander:*

*En el baile nos veremos, este tarde, morenuca; en el baile nos veremos y al son de la pandereta unos bailes echaremos.*

*Cortina*

**„OGTAVI**

**IAN**

**CLUJ**

# RĂSCOALĂ ÎN ASTURII

Piesă în patru acte

*Oraşului Alger*

*Pentru prietenii de la „Theâtre du Travail” Lui Sanchez, Santiago, Antonio, Ruiz şi L6on*

Teatrul nu se scrie sau, dacă-l scrii, înseamnă că n-ai avut încotro.

Este tocmai cazul lucrării pe care o înfăţişăm astăzi publicului. Neputînd fi jucată, ea va putea, astfel, măcar să fie citită.

Dar cititorul să nu o judece. Să se străduiască, mai bine, să traducă în forme, în mişcare şi în lumini ceea ce aici nu este decît sugerat. Numai cu preţul acestei strădanii va putea aşeza încercarea de faţă la locul care i se cuvine.

Încercare de creaţie colectivă, spunem noi. Este adevărat. Şi singura ei valoare de aici provine. De asemenea, din faptul că, cu titlu de încercare, acţiunea este introdusă într-un cadru care nu i se prea potriveşte: teatrul. E de ajuns, pe de altă parte, ca acţiunea să ducă la moarte — cum tocmai este cazul — ca să atingă o anume formă de măreţie specifică oamenilor: absurditatea.

De aceea, dacă ar trebui să-i alegem un alt titlu, am propune: *Zăpada*. Se va vedea mai departe pentru ce. În noiembrie, zăpada albeşte culmile Asturiilor. Şi acum doi ani, ea s-a aşternut peste tovarăşii noştri ucişi de gloanţele Legiunii. Istoria nu le-a păstrat numele.

în timpul Războiului Civil din Spania (1936) (n.a.).

## ACTUL INTÎ

*Decorul îl înconjoară şi-l înghesuie pe spectator, silindu-l să intre într-o acţiune pe care prejudecăţile clasice l-ar face s-o privească din afară. Spectatorul nu se află în faţa capitalei Asturiilor, ci în Oviedo, şi totul se învîrteşte în jurul lui, care rămîne centrul tragediei. Decorul este conceput pentru a-l împiedica să se apere. De flecare parte a spectatorilor, două străzi lungi din Oviedo; în faţa lor, o piaţă publică, în care dă o tavernă, văzută în secţiune. În mijlocul sălii, masa Consiliului de Miniştri. Deasupra ei, un uriaş difuzor simbolizînd Radio Barcelona. Acţiunea se desfăşoară pe aceste diverse planuri, în jurul spectatorilor, siliţi să vadă şi să participe potrivit geometriei lor personale. În mod ideal, de pe locul 156 lucrurile se văd altfel decît de pe locul 157.*

## Scena I

*Se lasă noaptea; spre sfîrşitul verii.*

*În întuneric -la stingă, în spatele spectatorilor - se aude un cîntec din munţii Santander:*

*En el baño nos veremos, esta tarde, morenuca; en el baño nos veremos*

286 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 287

*y al son de la pandereta unos bailes echaremos.*

UN AUDITOR (în sală): Bravo, bravo!

*În timp ce tema este reluată de un acordeon, lumina izbucneşte în sală; în capătul uneia dintre străzi, un flăcău, rezemat de o arcadă, îşi înalţă iar glasul:*

*Y al son de la pandereta unos bailes echaremos.*

UN ALT BĂRBAT (printre spectatori): Zău că-i bun băieţuşul! Acordeonistul se îndepărtează cu paşi rari, acompaniindu-se în surdină. În sală se înteteşte tradiţionala însufleţire a străzii spaniole. O

FEMEIE (către alta): Te duci la procesiune? VÎNZATORUL DE BILETE DE LOTERIE (care trece pe aleea centrală dintre spectatori): Cine mai joacă la loterie? Cine-şi încearcă norocul? Mi-a mai rămas lozul cel mare! Peste o săptămînă e tragerea! O FEMEIE: Da, de cinci luni. Şi acum proprietarul

vrea să ne

scoată lucrurile la vînzare.

VÎNZATORUL DE BILETE DE LOTERIE: Se poate citi şi de la cap la coadă şi de la coadă la cap.

Cine nu dă cu piciorul norocului? Repede... pînă nu se vinde... FEMEIA: Pe curînd. Mergi cu

Dumnezeu.

*Un copil andru care vinde ziare se iveşte şi aleargă*

în jurul publicului, strigînd: COPILANDRUL CARE VINDE ZIARE: Vestitorul din Madrid! Luaţi Vestitorul din Madrid! Pronosticuri pentru alegerile generale! UN BĂRBAT: Ei! Sînt vechi de două

zile ziarele tale! VÎNZATORUL DE BILETE DE LOTERIE: Norocul la îndemîna fiecăruia!

în tot acest timp, acordeonistul s-a apropiat  
mereu de piața centrală. UN GLAS (în culise): Bilete proaspete cu numai o para!  
ALT GLAS (împleticindu-se prin piață și în întineric): Nu-i de glumă, crede-mă. Dacă aș vrea, aș  
face-o. Eu n-am cerut niciodată mare lucru.  
Acordeonistul atacă un paso doble și se învîrtește în jurul tavernei,  
apoi intră.

## Scena II

în întineric, băți din palme, ritmate, după acordeon. O femeie schițează câțiva pași de dans, apoi  
dispare. Perechi dansează după aceeași melodie. În fața tavernei, lângă ușă, un băcan și un farmacist  
fumează și pâlăvrăgesc la o masă. Pe pragul ușii de peste drum stă Tatăl Veșnic, un bătrîn idiot.  
Pepe, calfă de frizer, traversează piața și se îndreaptă spre tavernă.

PEPE (în trecere): Ce faci, Tată Veșnic?

BĂTRÎNUL: Păi... ce să fac?...

PEPE: Merge? Merge?

BĂTRÎNUL: Ei, așa... cum vezi și tu...

PEPE (îi trece mîna peste nas și intră în tavernă): Ai! Ce pătlăgică!

Înăuntru, se amestecă în conversația consumatorilor și glumește  
cu Pilar, patroana localului - treizeci și cinci de ani.

BĂTRÎNUL: Eu n-am cerut niciodată prea mult. La bună vedere și mulțam dumneavoastră, vă spune  
Tatăl Veșnic. Nu-i de glumă! La bună vedere și mulțam dumneavoastră, vă spune Tatăl Veșnic.

BĂCANUL (bătînd din palme): Ei, cumătră, o pereche de cărți!

PILAR: Îndată, domnilor.

Cei doi încep să joace.

RADIO (glas de femeie, distins, fără convingere): ALO, ALO, AICI RADIO MADRID. ULTIMELE  
ȘTIRI. ÎN LEGĂTURĂ CU ALEGERILE LEGISLATIVE. ULTIMELE REZULTATE PRIMITE  
SÎNT URMĂTOARELE: LA CUENCA, ȘEFUL PARTIDULUI

288 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 289

REÎNNOIRII SPANIOLE, DOMNUL GOICOECHES, A FOST ALES CU 4225 DE VOTURI.

ADVERSARUL SĂU, CETĂȚEANUL LOPEZ, CANDIDAT SOCIALIST, NU A OBȚINUT DECÎT 2615  
VOTURI.

FARMACISTUL: Vai, vai, vai!

RADIO: ALO, ALO, ZIARUL VESTITORUL DIN MADRID NE COMUNICĂ: LA SALAMANCA, LIDERUL  
CONFEDERAȚIEI SPANIOLE A DREPTURILOR AUTONOME, DON GIL ROBLES, A TRIUMFAT ÎN  
ALEGERI CU 7200 DE VOTURI, CONTRA 5610, OBȚINUTE DE ADVERSARUL SĂU. PARTIDUL  
REPUBLICAN CONSERVATOR TRIUMFĂ LA ZAMORA, UNDE LISTA LUI DON MIGUEL MAURA  
ESTE ÎN ÎNTREGIME ALEASĂ.

ALO, ALO, ÎNAINTE DE A VĂ DA REZULTATELE DEFINITIVE ALE ALEGERILOR LEGISLATIVE,  
TRANSMITEM CURSURILE DE ÎNCHIDERE DE LA BURSĂ DIN MADRID.

FARMACISTUL: Eu dau cărțile. (Le dă.) Anunță!

BĂCANUL: Ronda.

FARMACISTUL: Ho, ho! Se vede că nevastă-ta te înșală...

Rîd silit.

BĂCANUL: Eu mai vreau cărți.

FARMACISTUL: Iartă-mă, Cao. Ce hărmălaie înăuntru! O să le cam treacă pofta după rezultatele definitive.

BĂCANUL: De ce? Crezi că Lerroux...

FARMACISTUL: Miza. Eu sînt pentru idei. Orice s-ar spune, cultura este un lucru frumos. Și Lerroux are titluri.

BĂCANUL (socotînd punctele): ...și cu 3 fac 14. Bietul taică-meu spunea adesea că fără disciplină...

FARMACISTUL: Unde mai pui la socoteală că ticăloșilor ăloră, dacă le dai un deget, îți mănîncă și capul. Tu  
dai acum cărțile. Nu zic, lucrurile merg prost. Farmacia nu mai rentează. Oamenii sînt din ce în ce mai puțin  
bolnavi... Eu am apucat timpuri cînd și pentru o durere de cap aveau nevoie de-o rețetă. Acum, doar pentru o  
dublă pneumonie mai cheamă doctorul... Rîd și joacă.

UN CONSUMATOR (în tavernă): Eu am votat cu el fiindcă nu face pe grozavul.

RADIO: STIMAȚI AUDITORI, VĂ DĂM ACUM PROGRAMUL EMISIUNILOR NOASTRE DE  
MÎINE: ORA 8: O JUMĂTATE DE CEAS DE MUZICĂ ÎNREGISTRATĂ. ORELE 12: CONCERT  
VARIAT. ORELE 15: EMISIUNE PENTRU SPITALE. ORELE 16: TRANSMISIUNEA MECIULUI  
DE FOTBAL DINTRE ATLETICA-BILBAO ȘI SPORTING CLUB DIN MADRID. ORELE 18:

ROMANȚE ȘI CÎNTECE POPULARE. ORELE 19.15: INFORMAȚII. ORELE 20: MUZICĂ DE DANS... ALO, ALO: IATĂ, TRANSMISE ÎN ACEST MOMENT DE ZIARUL AVANGARDA, REZULTATELE DEFINITIVE ALE ALEGERILOR LEGISLATIVE. CENTRUL: 139 DE DEPUTAȚI, DINTRE CARE 104 RADICALI, 11 CONSERVATORI, 10 LIBERALI DEMOCRAȚI ȘI 14 REPUBLICANI INDEPENDENȚI.

*Pepe impune tăcere și ascultă cu încordare.*

RADIO: DREAPTA OBTINE 207 LOCURI, DINTRE CARE 113 REVIN ACȚIUNII POPULARE, 32 AGRARIENILOR ȘI RESTUL TRADIȚIONALISTILOR ȘI MONARHIȘTILOR. STÎNGA OBTINE 99 DE LOCURI, DIN CARE SOCIALIȘTILOR LE REVIN 57. COMUNIȘTII NU VOR AVEA DECÎT UN SINGUR REPREZENTANT, ÎN PERSOANA LUI BOLI-VAR, ALES ÎN ANDALUZIA.

### Scena III

*Băcanul ride zgomotos. Pepe iese în pragul tavernei și se uită fix la el.*

FARMACISTUL: Ce să mai spunem de femei, cărora li se dă drept de vot? Locul lor e acasă, să stea să cîrpească ciorapii bărbatului. Ah, lumea s-a întors pe dos!

290 ALBERT CAMUS

BĂCANUL (*care pierde fără seninătate*): Pe mine, pînă la douăzeci și cinci de ani, tata nu mă lăsa să mă duc singur la vot. Venea cu mine și-mi spunea care e candidatul care merită să fie ales. (*Duce paharul la gură.*) în felul ăsta erau măcar unele tradiții care nu se pierdeau.

PEPE (*îl apasă pe cap și-l bagă cu nasul în pahar*): Și tot în felul ăsta ai rămas un dobitoc.

BĂCANUL (*încîndu-se*): Da... da... ce mai e și asta? Ce te-a apucat așa... dintr-o dată?...

PEPE: Mă umpli de scîrbă!

FARMACISTUL: Ia te rog, asta-i provocare.

PEPE: Nu, l-am băgat cu nasul în pahar fiindcă-i îmbuibat. Și prost pe deasupra.

DONA PILAR (*ieșind*): Ține-ți gura, băiete! Domnilor, e un copil... Și toată povestea asta cu alegerile i-a sucit capul... *Clienții ies din tavernă la auzul certeii.*

RADIO: ATENȚIUNE, AFLĂM DIN SURSĂ OFICIALĂ CĂ DOMNUL ĂLCĂLĂ ZĂMORĂ L-Ă ÎNSĂRCINAT PE DOMNUL LERROUX CU FORMAREA NOULUI GUVERN.

BĂCANUL (*agitat*): Toată drojdia asta o să fie în curînd măturată. Ordinea va fi, în sfîrșit, instaurată. Ordinea... disciplina!

PEPE: Tacă-ți fleanca, scîrnăvie!

UN OM (*venind din capul străzii*): Minerii au intrat în grevă. Și cînd o să audă că Lerroux a fost numit prim-ministru, atunci să te ții! *Explozie în depărtare.*

BĂCANUL (*tot mai agitat*): Ehe, o să vă frigă râu cînd o să mai pun eu piciorul în dugheana asta!

VÎNZĂTORUL DE BILETE DE LOTERIE (*vine aiergînd*): Minerii au pus mîna pe arme și înaintează spre oraș!

PILAR: E un copil, domnilor!

BĂCANUL: Va să zică e adevărat că te ții cu ea?

PEPE (*scos din minți, îl scuipă în față*): E adevărat, scîrnăvie, și în tot cazul e mai bine cu ea decît cu nevastă-ta... *Se aruncă asupra lui.*

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 291

VÎNZĂTORUL DE ZIARE (*vine și el, aiergînd*): Minerii intră în oraș! *Zgomotul luptei se apropie, cîntatul minerilor se înalță, în timp ce bătaia generală se încinge în piață. Un scaun este răsturnat. Cîțiva oameni încearcă să-l țină pe Pepe, care țipă:*

PEPE: Uite-i că vin, și-o să vezi tu atunci! PILAR:

Băiețașule... PEPE: Nu! De prea multa vreme îndurăm! Trebuie să plesnescă

buba... Lasă-mă să mă duc să mă alătur lor! UN BĂRBAT (*sosește în goană*): Vin! Vin!

*Intră, în rînduri, minerii, cu bustul gol și înarmați. La cîțiva pași de grupul burghezilor, se opresc în*

*semicerc și încetează brusc să mai cînte. Pepe a rămas încremenit între cele două grupuri.*

RADIO: ATENȚIUNE! ZIARUL AVANGARDA VA PUBLICA MÎINE DIMINEAȚĂ URMĂTORUL COMENTARIU PRIVITOR LA ALEGERI: AȘĂ CUM NĂDĂJDUIAU ȘI PREVEDEAU TOȚI SPANIOLII SINCERI, ALEGERILE LEGISLATIVE ĂU ÎNSEMNAT O VICTORIE A PARTIDELOR MODERATE ASUPRA EXTREMIȘTILOR DE STÎNGA, TRIUMFUL POLITICII PRUDENTE, ÎNȚELEPTE ȘI DEMOCRATICE ASUPRA TENDINȚELOR REVOLUȚIONARE NEFASTE ĂLE SPRIJINITORILOR MARXISMULUI ȘI INTERNAȚIONALEI.

*Comunicatul radio se va încheia în întuneric. ÎN PRIVINȚĂ VENIRII LĂ PUTERE Ă DOMNULUI*

LERROUX, ARTICOLUL CONTINUĂ ASTFEL: ÎNTOCMAI CĂ ȘI ALEGERILE, VENIREA LA PUTERE A DOMNULUI ALEXANDRE LERROUX ȘI A UNEI NOI ECHIPE MINISTERIALE SATISFACE ÎNTREAGĂ SPANIE ȘI OFERĂ GARANȚIA CĂ MAREA NOASTRĂ TRADIȚIE CIVILIZATOARE, DEMOCRATICĂ ȘI SOCIALĂ VĂ CONTINUĂ SĂ ÎNFLOREASCĂ. DATORITĂ EXPERIENȚEI, MODERAȚIEI ȘI ÎNȚELEPCIUNII SALE, NOUL PRIM-MINISTRU VĂ ȘTI SĂ TRAGĂ DE PE URMA ACESTOR ALEGERI

292 ALBERT CAMUS

ÎNVĂȚĂMINTELE CARE SE CUVIN ȘI SĂ SE ÎMPOTRIVEASCĂ ENERGIC UNELTIRILOR OAMENILOR SĂU PARTIDELOR CARE ACTIVEAZĂ ÎN SLUJBA ȚĂRILOR STRĂINE ÎN SCOPUL DE A ANIHILA FORȚELE VITALE ȘI SACRE ALE NAȚIUNII SPANIOLE. DON ALEXANDRE LERROUX PRIMEȘTE, ÎN NUMELE ADEVĂRATEI SPÂNII ȘI AL TUTUROR ADEVĂRAȚILOR SPANIOLI, OMAGIUL ÎNCREDERII, AL RECUNOȘȚINȚEI ȘI AL ADMIRAȚIEI NOASTRE.

*Cortina*

## ACTUL AL DOILEA

RADIO (*glas întretăiat*): CĂTĂLONIA ESTE ÎN PLINĂ INSURECȚIE... RĂSCOALE IZBUCNESC ÎN SATELE DIN ANDALUZIA... OVIEDO SE AFLĂ ÎN MÎINILE RĂSCULAȚILOR.

### Scena I

*Minerii, așezați pretutindeni, termină de mâncat merindele din legăturică. Unul dintre ei, în picioare, bea pe nerăsuflăte. într-un colț, Pilar și Pepe. BASCUL: Atunci i-am spus: „Și ce crezi tu, că putoarea asta de*

*viață e raiul?” „Ei nu”, a zis el... ANTONIO (cu gura plină): Oricît ai fi de obișnuit cu mizeria, cînd vezi așa ceva, nu știi cum... da' parcă te cam seacă la inimă. SANCHEZ: Ce vreți: Revoluția nu se face cu evantaiul! PEREZ: Nu ne-am întors încă acasă!... Sănătate și bucurie! (Bea și el.) Nu trebuie să te pierzi cu firea, dar nici să te înfierbînti! PILAR: Da, da', ai mai nenorociți nu sînt ai de se duc, ci ai de rămîn. SANTIAGO: O fi, dar am să-ți spun ceva: la noi acasă cînd femeile plîng, plîng singure.*

*PILAR (indignată): Și de iubit tot singure iubesc? SANTIAGO (tot domol): Da, dar pentru așa ceva nu e nevoie să plîngi.*

294 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 295

*SANCHEZ: Mai lăsați trîncăneala. Mai bine ascultați ce spune decretul ăsta: „Orice contrarevoluționar surprins cu arma în mînă și orice sabotor va fi împușcat pe loc. Poporul este însărcinat cu executarea acestui decret.” E bine? (Semne de aprobare.) Bun, asta-i una... Cu bonurile de muncă în loc de bani peșin ne-am învoit noi și o să meargă... Da', pînă una alta, e blestemata aia de cazarmă. Pe noi ne-a însărcinat Gomez să-i venim de hac și uite că rezistă întruna.*

*PEPE: N-avem decît s-o luăm cu asalt, studenții și noi, ăștia tinerii. SANCHEZ: Ca să vă secere pe toți ca pe niște iepuri?... Aia, de cînd li s-a dat puști!... Ascultați aici la ce m-am gîndit eu. Ar trebui un camion încărcat cu pulbere care să se izbească din plin de zid și să explodeze. Dar pentru asta ar trebui să fie unu' care să țină volanul și altu' care să aprindă fitilul, și cu ăștia doi s-a zis... SANTIAGO: N-avem decît să tragem la sorți.*

*Toți ceilalți aprobă din cap. Santiago scoate o cutie de chibrituri și i-o aruncă lui Pepe, care scoate din ea vreo cincisprezece bețe, frînge două dintre ele și le împarte pe toate minerilor. Apoi anunță. PEPE: Luiz! Leon! Cei doi ies din rînd, salută cu pumnul și se duc fără o vorbă. Minerii tac.*

### Scena II

*ȘEFUL (continuă): Altă problemă este aceea a aprovizionării. Marii negustori nu vor să renunțe la stocurile lor. în situația noastră, trebuie să fim fără milă, să lovim repede.*

*RADIO: ATENȚIUNE, AICI RADIO MADRID. PRIMIM URMĂTOAREA NOTĂ OFICIALĂ, PUBLICATĂ DE MINISTERUL DE INTERNE: PROFITÎND DE ATMOSFERA DE DESTINDERE ȘI DE CORDIALITATE ÎN CARE S-AU DESFĂȘURAT ULTIMELE ALEGERI LEGISLATIVE, REVOLUȚIONARII DE PROFESIE AI MARXISMULUI ȘI AI ANARHO-SINDICALISMULUI AU DAT NAȘTERE, ÎN ANUMITE CENTRE URBANE DIN PROVINCIE, UNEI MIȘCĂRI INSURECȚIONALE. LA OVIEDO ȘI ÎN ASTURIA AU IZBUTIT SĂ ATRAGĂ ÎN ACEASTĂ MIȘCARE O PARTE A MINERILOR.*

*INSTIGATORII SÎNT CUNOSCUȚI. E VORBA DE VECHI MEMBRI AI SINDICATULUI MINERILOR-*

COMUNIȘTI ȘI DE CETĂȚEANUL XAVIER BUENO Y BUENO, LIDER AL PARTIDULUI SOCIALIST DIN OVIEDO ȘI DIRECTOR AL ZIARULUI *ÎNAINȚAREA*. LA 20 OCTOMBRIE AU LANSAT ORDINUL DE GREVĂ, DIN CARE REPRODUCEM URMĂTOAREA FRAZĂ: „FORȚA PUBLICĂ SĂ SE PREDEA SAU SĂ FIE UCISĂ”. GUVERNUL A LUAT DE PE ACUM TOATE MĂSURILE SUSCEPTIBILE DE A FACE CA ACEASTĂ MIȘCARE SĂ DEA GREȘ ȘI SĂ RESTABILEASCĂ ORDINEA LA CARE ASPIRĂ ÎNTREAGA SPANIE.

SANTIAGO: Un lucru îmi stă ca o piatră pe inimă; uite, am să vă spun care: școlile. Trebuie școli, multe școli. Eu, după cum vedeți, nu știu să citesc. Flăcăul meu îmi citea noutățile, dar a murit. S-a surpat o galerie peste el. Așa că eu cred că ar trebui făcute școli, multe școli, pentru toată lumea.

ANTONIO: Sînt oameni pe văi, dar sînt și la munte. Trebuie să le spunem și lor că acum nu mai sîntem robi. Acolo sus, la pășuni, oamenii nu știu, nu află niciodată nimic. Uite, de pildă, bătrîni mei nu știu.

SANCHEZ: O să trimitem băieți de-ai noștri să le dea de știre înainte de venirea zăpezilor. O să-i organizăm.

BASCUL: Știți ce, tovarăși? Pînă una-alta, trebuie să fim cu ochii-n patru, să nu se jefuiască. Adineauri am văzut unu' caie șterpelea dintr-un depozit. L-am procopsit cu un glonț...

UN MUNCITOR: Firește, sînt și bune, și rele peste tot.

296 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 297

BASCUL: Și era bine îmbrăcat, nemernicu'.

SANCHEZ: Antonio, echipa ta e foarte bună. N-ai decît să faci inspecții cu ea după ce vom termina. Nu trebuie să-i lăsăm să ne murdărească Revoluția.

SANTIAGO: Mai e și legătura cu marinarii. Aici la noi e, cum s-ar spune, capitala. Ar trebui ca să le spună cineva tovarășilor de pe coasta mării să ia legătura cu vasele de război. Mi s-a spus că ar fi izbucnit răscoale și pe crucișătoare.

UN MINER (*sosind*): Ticăloșii! Trag mereu din clopotnița catedralei. Adineauri au tras într-un copil care trecea prin Piața Constituției.

*Explozie puternică. Minerii se ridică în picioare.*

SANTIAGO (*rar*): Vedeți, tocmai la asta mă gîndeam: chiar în acest moment, Ruiz și Leon au murit. Ei bine, trebuie să facem în așa fel, ca ei să nu fi murit degeaba. Eu nu mai am mare lucru de pierdut acum; sînt prea bătrîn. Dar voi, tinerii, tu, băiete, gîndiți-vă la tot ce mai poate veni, la tot ce e nou.

ANTONIO: Ruiz a fost tovarășul meu dintotdeauna.

*Lungă tăcere.*

UN MINER: Toate întîmplările astea îmi fac un gol în stomac. Ei, dona Pilar!

*Un alt miner, în tavernă, pune un disc.*

PILAR: Ah, nu știu cum o să se sfîrșească toate astea!

*În timp ce ceilalți mineri din tavernă bat ritmic din mîini, unul dintre ei dansează.*

*Întineric. Lumină pe piața publică.*

## Scena III

ALONSO (*stă pe un scaun, pufnește de ciudă și povestește*): Și a-tunci? Atunci, să fiți voi sănătoși! Cizmar, cizmar eram, la Por-cuna. (*Făcînd pe șiretul.*) E-n Andaluzia.

RADIO (*îl întrerupe*): ATENȚIUNE, ATENȚIUNE, AICI RADIO BARCELONA. DRAGI ASCULTĂTORI, IATĂ ULTIMELE TELEGRAME PRIVIND EVENIMENTELE DIN OVIEDO. GRUPURI IMPORTANTE DE CONTRABANDIȘTI ȘI DE MINERI AU PĂTRUNS IERI ÎN ORAȘ. CEL DE CONTRABANDIȘTI - PRIN CARTIERUL SFÎNTUL LAZĂR, PRIN STRĂZILE DE PE LÎNGĂ ARHIEPISCOPIE ȘI BISERICA MAGDALENA, IAR ACELA AL MINERILOR - PRIN CARTIERUL SFÎNTUL LAURENȚIU.

*Pauză.*

ALONSO (*rînjește*): Ia te uită! Ca să vezi! (*Strigă.*) Ah, Sanchez! Tu ai fost la Porcuna, știi cum e. Așa mi-ai spus. Atunci trebuie să fi văzut șiragurile de ardei la ferestre și roșiile puse la uscat pe acoperișuri. Mama îmi spunea: „Să fii tu sănătos! În toată Spania nu-i sat ca Porcuna.” Și...

RADIO (*îl întrerupe*): MARTORI OCULARI SCĂPAȚI CA PRIN MINUNE DE FURIA DISTRUGĂTORILOR AFIRMĂ CĂ REVOLUȚIONARIII AU ARUNCAT ÎN AER, CU DINAMITĂ, UNIVERSITATEA, BIBLIOTECA ȘI BANCA ASTURIILOR, PRECUM ȘI CELE MAI MULTE DINTRE CLĂDIRILE CARE ÎNCONJOARĂ PIAȚA 27 MARTIE. AFLĂM DIN SURSA OFICIALĂ CĂ RĂSCULAȚII AU ÎNCERCUIT CAZARMA GĂRZII CIVILE, DUPĂ CE AU TĂIAT APA ȘI ELECTRICITATEA. AU BOMBARDAT APOI CAZARMA CU MORTIE-RE DE TRANȘEE FURATE DE LA ARSENAL. SE PARE CĂ CEI DIN CAZARMĂ AU PUTUT PĂRĂSI CLĂDIREA.

ALONSO: Și mă duceam să prind gușteri, da' vezi că ei se furișau în crăpăturile zidurilor scunde de piatră uscată. Îmi zdreleam degetele ca să-i ajung în fundul crăpăturilor. „Alonso, îmi spunea maică-mea, dă pace gușterilor, câ-s lăsați și ei de Dumnezeu”...

RADIO: AGENȚIA FABRA NE TELEGRAFIAZĂ: REVOLUȚIONARII AU LUAT CU ASALT BANCA SPANIEI ȘI AU PUS MÎNA PE CELE 14 MILIOANE DE PESETAS CARE SE AFLAU ÎN DEPOZIT.

298 ALBERT CAMUS

PALATUL EPISCOPAL ȘI CATEDRALA DIN OVIEDO SÎNT PRADĂ FLĂCĂRILOR - ALTARUL A FOST STROPIT CU PETROL ȘI BENZINĂ ÎNAINTE DE AI SE DA FOC. ALONSO (*explicînd*): Atunci mă duceam în munții dimprejur. Niște munți mici. Nici un copac, Sanchez, pe ei. în schimb, o căldură care-ți rîcîie gîtlejul și un miros de pelin care te ațîță. Seara, cînd mă întorceam, mama îmi spunea: „Fâ-ți rugăciunea, Alonso”. Dar eu, înainte de-a o face, îi spuneam... RADIO: DIN MADRID NE SOSEȘTE URMĂTOAREA ȘTIRE: AFLĂM DIN SURSĂ OFICIALĂ CĂ REVOLUȚIONARII AU PUS MÎNA PE FABRICILE DE ARME DIN VEGA ȘI DIN TRUBIA, CA ȘI PE ARSENALUL MILITAR. MĂNĂSTIREA CĂLUGĂRILOR CĂRMELITĂ A FOST ÎNCONJURATĂ. CUVIOSUL STAREȚ, PĂRINTELE EUFRA-SIO DEL NINO JESUS, CARE, ÎNCERCÎND SĂ SCAPE DIN ÎNCERCUIRE, ÎȘI SCRÎNTISE ȘOLDUL ȘI FUSESE TRANS-PORTAT LA SPITAL DE INIMI MILOSTIVE, A FOST SMULS DE PE PATUL LUI DE SUFERINȚĂ ȘI ÎMPUȘCAT DE REVOLUȚIONARI.

ALONSO: Cînd sîrșeam de spus ce-aveam pe suflet, ziceam: asta ca să zic și eu ceva. Apoi începeam să turui: „Tatăl nostru carele ești în ceruri, vie împărăția ta, făcâ-se voia ta, precum în cer așa și pe pămînt”.

RADIO (*urlînd*): UN CORRESPONDENT AL AGENȚIEI UNITED PRESS, CARE A ASISTAT LA PRIMA ZI A RĂSCOALEI, RAPORTEAZĂ CĂ STRĂZILE PRINCIPALE DIN OVIEDO OFERĂ UN SPECTACOL JALNIC ȘI CĂ SÎNT DE PE ACUM PRESĂRATE CU SUTE DE CADAVRE. TOTODATĂ, EL SEMNALEAZĂ PURTAREA EROICĂ A TRUPELOR GUVERNAMENTALE ȘI A GĂRZILOR CIVILE.

ALONSO (*se ridică, deznădăjduit și exasperat, deschizînd larg brațele în cruce și cu fața ridicată spre cer*): Tatăl cel Veșnic mi-a spus: „Alonso, tu ești fiul meu. Pe ei, lasă-i încolo! Lor le arde de revoluție. Tu, tu ești fiul meu!” Așa că eu, eu știu cum vine

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 299

treaba, eu pot să mor. Soiul rîu nu piere. După ce-mi voi fi dat duhul, toți îngerii Domnului o să vină la mine și o să-mi spună: „Hai, Alonso, vino, nu face pe năbădăiosul!” Și eu o să le spun: „Nu!” Dar numai așa, ca să zic și eu ceva. Fiindcă de dus o să mă duc cu ei. O să ne suim, o să ne tot suim în slăvile albastre, împreună cu soarele ăla mare care se ridică peste cîmpii la amiază. în timp ce toți cei din Porcuna o să șadă jos sub smochini, tăindu-și felii de pîine și bînd. Și alcarazasul<sup>1</sup> le astupa cerul. Cerul cu Alonso cu tot. Și, purtat de îngeri, mă voi înfățișa lui Dumnezeu, care o să-mi spună: „Alonso, tu ești fiul meu. Mult ți-au mai plăcut ție ardeii și roșiile, și munții ăia chirciți și fără copaci, și zidurile scunde de piatră, cu gușteri”. Și Alonso o să-i spună Tatălui Veșnic... o să-i spună: „Ei, eu niciodată n-am pretins prea mare lucru — sînt din Porcuna”.

*întuneric.*

## Scena IV

*Lumină în tavernă.*

UN MINER (*intrînd*): Uite, vin negustorii ăi mari.

*Intră reprezentanții sindicatului patronal: farmacistul, băcanul și alți cîțiva. Minerii trec în spatele unei mese.*

SĂNCHEZ: Cuvîntarea mea n-o să fie lungă. Revoluția are nevoie de stocurile voastre de mărfuri. Nu poate trăi fără asta. Dacă nu le dați, s-a zis cu ea. Și s-a zis și cu noi. Ce s-ar întîmpla cu noi, n-are importanță. Cît despre Revoluție, la ce să mai vorbesc ce însemnătate are ea, că tot n-ați înțelege. Așa că, pe scurt, dacă vă împotriviți să vă deschideți magazinele, vă așteaptă moartea. Dacă le deschideți, puteți conta pe noi.

<sup>1</sup> Vas poros din pămînt în care se produce răcirea unui lichid, datorită evaporării prin pereții lui (n.red.).

300 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 301

BĂCANUL: Păi...

SANCHEZ: Mai am o vorbă de spus (*scoate revolverul*), problema se va rezolva pe loc. Număr pînă la trei: unu... doi... trei! (*Băcanului.*) Tu? BĂCANUL (*îndîrjit*): Nu.

*Sanchez trage; băcanul cade. Ceilalți negustori*

*sînt cuprinși de panică.* SANCHEZ (*farmacistului*): Tu? FARMACISTUL: Da. SANCHEZ: Eram sigur.

## Scena V

PRECUPEȚUL: N-am nevoie de avocat. Știu să mă apăr și singur. Mai ales în fața unei astfel de justiții. Te disprețuiesc. E adevărat, am tras în plin. N-am ucis decît trei. Ucideți-mă. Ai să vezi că mai sînt și burghezi care știu să moară. SANCHEZ (*către tovarășii săi*): Bun, ăsta măcar nu se dezumflă. Condamnat la moarte.

*Precupețul e scos.* SANCHEZ: Următorul.

*în culise se aude: „JFoc!” Cortina*

*Corpul băcanului a rămas în pîm-plan. Sînt aduși cîțiva deținuți: un ofițer al gărzii civile și cîțiva burghezi.*

BASCUL: Ăștia trebuie judecați numaidecît.

SANCHEZ (*farmacistului*): Tu o să le fii avocat. (*Unui răsculat.*)

Tu, acuză! ACUZATORUL: Ofițerul gărzii civile a dat ordin să se tragă fără

să fi avut loc nici o provocare, asta-i tot. SANCHEZ: Avocat, e rîndul tău. FARMACISTUL (*năuc*): Dar... SANCHEZ (*rece*): E rîndul tău. FARMACISTUL: Dar omul acesta e ca și mine. Vouă nu v-a făcut nimic. Și apoi, asta era meseria, datoria lui. Poate că are copii.

Cu ce drept îl uicideți? Și cu ce drept... SANCHEZ: Vezi că știi foarte bine să faci pe avocatul? (*Se uită la tovarășii lui. Un timp.*) Condamnat la moarte. Următorul.

*Ofițerul e dus afară. Este adus următorul deținut.* ACUZATORUL: E un mare precupeț. Ascuns în dosul obloanelor

de la fereastră, trăgea în ceea ce el numește gloată. Trei morți.

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 303

## ACTUL AL TREILEA

### Scena I

*Minerii ascultă o placa, adunați în jurul patefonului din tavernă.*

RADIO (*foarte repede*): ALO, ALO, AICI RADIO BARCELONA. REVOLUȚIONARIII SÎNT ZDROBIȚI ÎN CATALONIA ȘI ÎN TOATE PROVINCIIILE. COMPANYS ȘI MINIȘTRII SĂI AU FOST ARESTAȚI. LA MIERE ȘI ÎN ÎNTREG ȚINUTUL DIN JURUL ORAȘULUI OVIEDO DOMNEȘTE LINIȘTEA DEPLINĂ. SINGUR ORAȘUL MAI REZISTĂ ÎNCĂ. TRUPELE REGULATE AU PRIMIT ORDIN SĂ AȘTEPTE SOSIREA LEGIONARILOR ȘI A TIRALIORILOR MAROCANI, CARE ACUM SE AFLĂ LA UN CEAS DEPĂRTARE DE ORAȘ, SUB COMANDA GENERALULUI LOPEZ OCHOA. MORALUL TRUPELOR ESTE EXCELENT ȘI CORESPUNDE ÎNTRU TOTUL PLANURILOR STABILITE DE MINISTER ȘI INTENȚIILOR PERSONALE ALE LUI DON DIEGO HIDALGO, MINISTRUL DE RĂZBOI. NU TREBUIE LĂSATĂ CAPITALA ȚĂRII FĂRĂ APĂRARE. DE ACEEA TREBUIE FOLOSITE UNITĂȚILE MERCENARE ÎN ACTIVITATEA CONTRAREVOLUȚIONARĂ. LEGIONARIII PRIMESC CU ENTUZIASM MISIUNEA CE LE-A FOST ÎNCREDINȚATĂ: ACEEA DE A-I ÎNLOCUI PE FRAȚII LOR DIN ARMATA SPANIOLĂ REGULATĂ ÎNTR-O ÎNDELETNICIRE ÎN CARE, ÎN MAROC, S-AU ARĂTAT A FI EMINENȚI SPECIALIȘTI. NU POATE FI VORBA DECÎT DE OPERAȚII PUR MILITARE, PENTRU CARE LEGIONARIII SÎNT ANUME DESEMNAȚI DE CURAJUL, DE DISCIPLINA LOR, DE AUTORITATEA PE CARE O AU ȘEFII ASUPRA LOR, PRECUM ȘI DE OBIȘNUINȚA DE A FI ÎNTOTDEAUNA ÎNVINGĂTORI.

*Tăcere totală din partea minerilor, care apoi încep să cînte, în cor, încet și scandat. După care se așterne din nou tăcerea și se aude iarăși placa ce continuă să se învîrtească.*

*în culise și la celălalt capăt al sălii, în spatele spectatorilor, trompete sună La Bandera. Pe o scenă laterală, cîțiva legionari încep bătălia.*

### Scena II

*Luptătorii aleargă în jurul publicului, cu pocnete de revolver și de bombe.*

RADIO: AICI RADIO BARCELONA. AGENȚIA FABRA: O ȘEDINȚĂ EXTRAORDINARĂ A CONSILIULUI DE MINIȘTRI A AVUT LOC ASTĂZI LA ORELE 14. DIN COMUNICATUL OFICIAL ȘI DIN INTERVIURILE ACORDATE ZIARIȘTILOR REZULTĂ CĂ, ÎN CIUDA GRAVITĂȚII EVENIMENTELOR, GUVERNUL EXAMINEAZĂ SITUAȚIA CU TOT CALMUL ȘI CU TOATĂ SENINĂTATEA NECESARE.

304 ALBERT CAMUS

RĂSCOALA ÎN ASTURII 305

*Lumină verde pe mica scenă centrală. O masă dreptunghiulară cu simbolicul covor verde. Așezați în jurul ei, șase miniștri discută. Lerroux se află în mijlocul mesei. Alternativă de însuflețire și de copleșire. Gesturi mecanice, un pic ridicole, tacticoase. în picioare, unul dintre miniștri se străduiește să-și convingă colegii; un altul înalță din umeri, un al treilea fumează, un al patrulea se ridică și-1 întrerupe violent pe vorbitor. Mișcare generală.*

RADIO: GUVERNUL ESTE ÎNTRU TOTUL CONVINS CĂ REVOLUȚIONARIII SE ÎNDREAPTĂ SPRE O ÎNFRÎNGERE SIGURĂ. ÎN AFARĂ DE O EXPUNERE TEHNICĂ FĂCUTĂ DE MINISTRUL DE INTERNE ȘI DE UN RAPORT AL ȘEFULUI SIGURANȚEI GENERALE ASUPRA MĂSURILOR LUATE PÎNĂ ÎN PREZENT SAU CARE URMEAZĂ A FI LUATE, MINIȘTRII AU ASCULTAT ȘI EXPUNEREA LUI DON DIEGO HIDALGO, MINISTRUL DE RĂZBOI, CARE A CHEMAT GRABNIC ÎN SPANIA UN REGIMENT AL LEGIUNII STRĂINE



DIN MAROC, PENTRU A RESTABILI ORDINEA ȘI PACEA ÎN ASTURIILE AMENINȚATE. GUVERNUL A APROBAT ÎN UNANIMITATE ACEASTĂ INIȚIATIVĂ. NUMEROASE DETAȘAMENTE DIN GARDA CIVILĂ AU FOST ÎNDREPTATE SPRE CATALONIA ȘI OVIEDO. TRUPELE GARNIZOANEI DIN BARCELONA, CARE CUPRINDE A ZECEA PARTE DIN FORȚELE MILITARE ALE SPANIEI, AU FOST DUBLATE CA NUMĂR. STAREA DE ASEDIU A FOST PROCLAMATĂ PE TOT TERITORIUL CA-TALONIEI. ORICE REBEL SURPRINS CU ARMA ÎN MÎNĂ VA FI ÎMPUȘCAT PE LOC.

*În tot acest răstimp, pentru a arăta că discuția lor nu face nici un progres, miniștrii au reluat, dar într-un ritm extrem de rapid, gesturile de la început.*

RADIO (*bruscă schimbare de ton*): IATĂ MESAJUL PE CARE DON ALEXANDRE LERROUX, PREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE MINIȘTRI, L-A ADRESAT TUTUROR SPANIOLILOR.

*Lerroux care, pînă acum nu făcea decît cîteva gesturi descurajate, se ridică și se hotărăște să întreprindă un act de curaj, vorbind la început cu oarecare șovăire, apoi cu o tot mai vădită mulțumire de sine. În colțul lui, al patrulea ministru zîmbește batjocoritor.* LERROUX (*prin radio*): ÎN CATALONIA, PREȘEDINTELE ACESTUI TERITORIU, UITÎND DE TOATE ÎNDATORIRILE CE-I SÎNT IMPUSE DE FUNCȚIA, DE CINSTEA ȘI DE AUTORITATEA SA, ȘI-A PERMIS SĂ PROCLAME STATUL CATALAN. ÎN FAȚA ACESTEI SITUAȚII, GUVERNUL REPUBLICII A HOTĂRÎT SĂ PROCLAME STAREA DE RĂZBOI ÎN TOATĂ ȚARA. ÎN TIMP DE PACE E CU PUTINȚĂ SĂ FII ÎNGĂDUITOR. STAREA DE RĂZBOI FIIND DECLARATĂ, VA FI APLICATĂ LEGEA MARȚIALĂ, FĂRĂ ȘOVĂIRE SAU CRUZIME, DAR CU TOATĂ ENERGIA. FIȚI SIGURI CĂ, ÎN FAȚA RĂSCOALEI DIN ASTURII ȘI ÎN FAȚA ATITUDINII ANTIPATRIOTICE A UNUI GUVERN CATALAN CARE S-A DECLARAT RĂZVRĂTIT, ÎNTREGUL SUFLET ĂL ȚĂRII SE VA RIDICA ÎNTR-UN ELAN DE SOLIDARITATE NAȚIONALĂ. ÎN CATALONIA, CA ȘI ÎN CASTILIA, ÎN ARAGON, CA ȘI ÎN VALENCIA, ÎN GALICIA, CA ȘI ÎN ESTRAMADURA, ÎN ȚARA BASCILOR, CA ȘI ÎN NAVARA ȘI ÎN ANDALUZIA, SE VA FACE ZID ÎN JURUL GUVERNULUI REPUBLICII PENTRU A RESTABILI, O DATĂ CU PUTEREA CONSTITUȚIEI, PE ACEEA A STATULUI ȘI A TUTUROR LEGILOR REPUBLICII, UNITATEA POLITICĂ ȘI MORALĂ, CARE FACE DIN TOȚI SPANIOLII UN POPOR AL TRADIȚIEI, CU VIITOR GLORIOS.

306 ALBERT CAMUS

TOȚI SPANIOLII VOR SIMȚI ROȘEAȚA RUȘINII AR-ZÎNDU-LE OBRAJII ÎN FAȚA ACESTEI NEBUNII, COMISE DE CÎȚIVA DINTRE EI. GUVERNUL LE CERE SĂ NU LASE SĂ ÎNCOLȚEASCĂ ÎN MINȚILE LOR NICI UN SENTIMENT DE URĂ ÎMPOTRIVA VREUNUI POPOR DIN PATRIA NOASTRĂ. PATRIOTISMUL CATALONIEI VA ȘTI EL SINGUR SĂ SE ÎMPOTRIVEASCĂ ÎN ÎNSUȘI CUPRINSUL ACELUI ȚINUT NEBUNIEI SEPARATISTE ȘI VA ȘTI SĂ-ȘI PĂSTREZE LIBERTĂȚILE RECUNOSCUTE DE REPUBLICĂ, SUB UN GUVERN CARE SĂ FIE CREDINCIOS CONSTITUȚIEI EI.

LA MADRID, CA ȘI ÎN TOATE PROVINCIIILE, EXALTAREA CETĂȚENILOR NE SPRIJINĂ PRETUTINDENI. CU SPRIJINUL LOR ȘI SUB AUTORITATEA LEGII, VOM DUCE MAI DEPARTE GLORIOASA ISTORIE A SPANIEI. *Bombe, trompete. Lupta, pitită în întuneric pînă acum, izbucnește cu o violență crescîndă. Întuneric total.*

### Scena III

*Trompete din ce în ce mai numeroase. Alergăturile reîncep, împușcături.*

UN GLAS: Avioanele.

*Lumină pe piața din centru. Cei mai mulți mineri privesc în sus, cuprinși de panică. Lumină pe părțile laterale. Noi alergături. Legionari și mineri se ciocnesc la un colț al pieței. Legionarii sînt respinși.*

*Lumină în centru. Se construiește o baricadă. Trompete foarte aproape.*

UN MINER TÎNĂR: Ne-a luat dracu'. Cărați-vă! *Nehotărîre printre mineri.*

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 307

SANTIAGO (*se repede la tînărul miner și-l privește în tăcere*): Stai pe loc!

TÎNĂRUL MINER (*gata să plîngă*): Nu, mi-e frică!

SANTIAGO (*îl privește, apoi îl pălmuește cu toată puterea*): Marș de-aci! (*Celorlalți.*) Nu mai e nimic de făcut, dar asta nu înseamnă că...

*Pe baricadă, schimb de împușcături.*

RADIO (*ritm foarte rapid*): PLANUL DE JONCTIUNE A TRUPELOR SPANIOLE REGULATE, A TIRALIORILOR MAROCANI ȘI A LEGIUNII A FOST REALIZAT ÎNTOCMAI. IATĂ CÎTEVA AMĂNUNTE ALE OPERAȚIILOR: ORELE 11: TRUPELE GUVERNAMENTALE PĂTRUND ÎN TARAGO-NA DE LA MANCHA ȘI ÎN VILLAROBLEDA, PROVINCIA ALBACETE. ORELE 13: NOUĂ AVIOANE MILITARE ZBOARĂ PESTE PROVINCIA LERIDA. ORELE 14: ÎN PRIMA SA ȘEDINȚĂ, CONSILIUL DE RĂZBOI DIN LEON A CONDAMNAT LA MOARTE PATRU REVOLUȚIONARI DOVEDIȚI CĂ AU UCIS TREI SOLDAȚI DIN GARDA CIVILĂ. CEL DIN SALAMANCA A CONDAMNAT LA MOARTE DOI REVOLUȚIONARI, CARE AU ATACAT LA TORENA DEL CID UN CAMION CU GĂRZI CIVILE. LUPTA CONTINUĂ PE STRĂZILE ORAȘULUI OVIEDO. REVOLUȚIONARIII NU MAI DEȚIN DECÎT CÎTEVA CARTIERE, CARE AU ȘI FOST ÎNCERCUITE. ORELE 15: LOCALITATEA CUENCO DE LANGREO A FOST LUATĂ DIN MÎINILE A TREI MII DE RĂSCULAȚI CARE ASEDIASERĂ CAZARMA GĂRZILOR CIVILE. ORELE 16: POLIȚIA DIN VALENCIA A DESCOPERIT ÎNTR-UN MAGAZIN DE FIERĂRIE DIN ORAȘ NOUĂ BOMBE, TREI SUTE DE CARTUȘE DE DINAMITĂ ȘI NUMEROASE LĂZI CU MUNIȚII.

SANCHEZ: Nu mai avem muniții, trageți numai la sigur.

ANTONIO: Eu aș zice mai bine să ne aruncăm în grămadă. Măcar am crăpa mai cu cinste!

308

ALBERT CAMUS

SANTIAGO: Gura, mucosule! Ai tot timpul și pentru asta. (*Trage.*)

*Luptă.*

ANTONIO (*s-a ridicat pe baricadă, descoperindu-se, și primește un glonț în burtă. Frînt în două, cu mîinile pe burtă, cu fruntea încrețită ca și cum ar chibzui, se dă jos de pe baricadă, face doi pași și se prăbușește mormăind*): Am tot timpul, am tot timpul...

*Santiago se întoarce cu fața spre atacanți și, fără un cuvînt,*

*trage glonț după glonț. SANCHEZ: Altul la rînd!*

*Un glonț îl culcă. Patru sau cinci mineri se reped spre el. SANTIAGO: Lăsați-l în pace! La treabă!*

*Rămas singur cu Pepe Ungă Antonio, schimbă o privire. PEPE: Măgarii! Vîno, bătrîne!*

*înnebuniți de furie, se urcă turbați pe baricadă ca să se avînte în luptă. Dar gloanțele îi primesc pe creastă.*

*Cădere spectaculoasă. PIL AR (iese din tavernă): Băiețașul meu...*

*Se aruncă în genunchi. Legionarii intră în pas gimnastic, întuneric. Luptă corp la corp. Strigăte de durere.*

*Trompetele neobosite și triumfătoare.*

*Cortina*

## ACTUL AL PATRULEA

*Un căpitan tolănit într-un fotoliu, fumînd țigara de foi și purtînd monoclu, în timp ce un soldat îi lustruiește cizmele. Alături, un sergent cu o condică în mină. Mai departe, un grup de prizonieri și doi soldați. Un soldat intră și salută.*

SOLDATUL: Domnule căpitan, s-a rupt biciul.

CĂPITANUL: Ei și? Dă-i mai departe cu coada, dobitocule!

SOLDATUL: Am înțeles, domnule căpitan; numai că a leșinat.

CĂPITANUL: Și tot n-a spus nimic?

SOLDATUL: Nimic, domnule căpitan.

CĂPITANUL: Ce catîri sînt și oamenii ăștia... Mă întreb ce-o fi în sufletul lor? Bine, lasă! Mă voi ocupa eu de cei care-au rămas. (*Face semn să fie adusă Pilar în fața lui; Pilar are o înfățișare rătăcită.*) Ei, la naiba! Doar n-o să te mănînc! (*Sclifosindu-se.*) Eu nu am înfricoșat niciodată femeile. Amabilitatea dumitale față de bandiții ăștia i-a scandalizat pe toți vecinii. Dar eu știu să înțeleg multe. Se vede că erau băieți frumoși printre ei. Nu-i așa? Am fost însărcinat să fac o anchetă și iată, o fac. Dar cu toată blîndețea, așa ca între oameni de înțeles.

PILAR: Băiețașul meu...

CĂPITANUL: Ce?... în ceea ce mă privește, tot ce vreau eu să știu -un mic amănunt - este cine l-a ucis pe Don Fernando. Mi s-a spus că cineva dintre cei prinși de noi.

310 ALBERTCAMUS

PILAR: Ucis... ucis... mi l-au ucis! Era aproape un copil.

CĂPITANUL: Ei haide, haide, liniștește-te! Cine l-a omorît pe Don Fernando? Lucrul s-a petrecut în fața casei dumitale. Familia stăruie să afle.

PILAR: Mîinile lui fine... Sfîntă Fecioară... Și părul lui năclăit de sînge. Mi l-au luat. (*Ca o Furie.*) Asasinilor! Asasinilor!

CĂPITANUL: Luați-o pe nebuna asta de-aici... Aduceți-mi prizonierii.

SERGEANTUL: Domnule căpitan, am pus să fie adunate la un loc, pe câmp, hoiturile tuturor ticăloșilor ăstora. Dar sînt prea mulți ca să poată fi îngropați.

CĂPITANUL (*din ce în ce mai ațîțat*): Stroește-i cu benzină și dă-le foc. Asta o să-i învețe minte pe ceilalți, ca pe șobolani. Flăcă-iașilor, ați avut noroc că ați dat peste un om de lume. Unii dintre camarazii mei pun să vă împungă cu un fier roșu între coaste ca să vă dezlege limba. Eu n-o să fac așa ceva decît dacă o să mă scoateți din răbdări. Așa că... tu ăsta, puștiule... Cum te cheamă? Dar, la urma urmei, puțin îmi pasă cum te cheamă. Tot ce vreau e să aflu cine l-a ucis pe Don Fernando, știi tu cine, negustorul. Cine l-a ucis pe Don Fernando?

MUNCITORUL: Poporul.

CĂPITANUL: Scîrnăvie! (*Soldaților.*) La zid cu el! (*Către cel de-al doilea arestat.*) Tu, ticălosule, ai înțeles ce te așteaptă? Cine l-a ucis pe Don Fernando? Nufio? Lopez? Sau unul dintre cei care au căzut?

AL DOILEA MUNCITOR: Poporul.

CĂPITANUL (*exasperat*): Să-ți fie de bine! Împușcați-mi-l și pe ăsta. Următorul! Ia spune, tu ții la pielea ta? Cum a murit Don Fernando?

AL TREILEA MUNCITOR: Așa a murit: l-a ucis poporul.

CĂPITANUL: Corcitură! Te-ai curățat și tu! Ia vino-ncoace, tu, bătrîne, și spune...

ALONSO: Eu niciodată n-am pretins mare lucru. La bună vedere și mulțam dumitale, zice Alonso.

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 311

CĂPITANUL: Nu mai spune! Crezi că ai haz? Am să te învăț eu să faci pe deșteptul.

ALONSO: Bunul Dumnezeu mi-a spus: „Alonso, tu n-o să mori”. Soiul rău nu piere. Asta, ca să zic și eu așa.

CĂPITANUL: ăsta își bate joc de mine, zău așa! Luați-i de-aici pe ticăloșii ăștia doi! Duceți-i în dosul pieței și împușcați-i! Începe să pută aici.

FARMACISTUL: Ah, domnule căpitan, ce fericit sînt! Nu te deranjez?

CĂPITANUL: Sluga domniei tale, domnule consilier.

FARMACISTUL: Erai pe cale să împărți dreptatea? Ei, eu tocmai despre copii și despre femei veneam să-ți vorbesc. Țipă atît de tare, încît te asurzesc. Se pare că le e foame. Armata n-ar putea oare...

*Ies amîndoi.*

*Sergentul se așază în locul căpitanului. Fluieră La Bandera.*

RADIO: ALO, ăLO, AICI RADIO BARCELONA. MINISTRUL DE INTERNE FACE URMĂTORUL COMUNICAT: REVOLUȚIA Ă FOST ZDROBITĂ ÎN ÎNTREGIME. ĂRMĂTA A PUS ÎN ÎNTREGIME STĂPÎNIRE PE ĂSTURII. DATORITĂ GUVERNULUI SPANIOL, EROIC ASISTAT DE ARMATĂ ȘI DE FORȚĂ PUBLICĂ, AU FOST SALVATE ÎN OCCIDENT PRINCIPIILE ESENȚIALE ALE DEMOCRAȚIEI ȘI ALE CIVILIZAȚIEI LATINE. DAR REPRESIUNEA S-A DESFĂȘURAT ÎNTR-UN CLIMAT DE UMANITATE ȘI DE GENEROZITATE PE CARE TREBUIE SĂ-L SUBLINIEM, PENTRU CĂ LUMEA SĂ ȘTIE CĂ GUVERNUL SPANIOL REPUBLICAN ȘI CONSTITUȚIONAL, DEMOCRATIC ȘI PARLAMENTAR, ÎN PLINĂ LUMINĂ A CRITICII UNIVERSALE, ESTE PE CALE DE Ă DĂ, REPRIMÎND O REVOLUȚIE PUTERNIC ÎNARMATĂ, UN EXEMPLU, NICIODATĂ EGALAT, DE TOLERANȚĂ, UMANITATE ȘI GENEROASĂ APLICARE A LEGILOR. ÎN CIUDA NUMĂRULUI CONSIDERABIL DE SOLDAȚI MORȚI, ÎN CIUDA DISTRUGERII MAI MULTOR ORAȘE, ÎN CIUDA NIMICIRII

312

ALBERT CAMUS

ATÎTOR CAPODOPERE ALE MUNCII ȘI ARTEI UMANE, GUVERNUL N-A MENȚINUT DECÎT UN NUMĂR REDUS DE CONDAMNĂRI LA MOARTE, COMUTÎND OSÎNDA CELOR MAI MULȚI ÎN DETENȚIE.

*Paca iese din tavernă, ia paharul și șterge masa.*

SERGEANTUL (*o urmărește cu o privire plină de jind*): E frumos azi, nu?

PACA: E.

SERGEANTUL: Ia te uită! Se vede că erai mai dezghețată cînd minerii forfoteau pe-aici...

PACA: Știi... pentru mine... c-or fi unii ori alții... tot aia!

SERGEANTUL: Și pentru mine-i cam la fel. Uite: alaltăieri, cînd încăierarea era în toi, stăteam la fereastra mănăstirii și trăgeam ca la rațe... (*Către doi soldați care trec cu un arestat pe care-l duc.*) Ei, voi ăia de colo, unde vă duceți?

SOLDATUL: Să trăiți, dom' sergent, dom' căpitan a ordonat să-l împușcăm. îl ducem acolo în spate fiindcă, știți... pe acolo nu-s prăvălii...

SERGEANTUL: încă un anarhist... Ei, vezi? Asta-ți trebuia, nătără-ule? Nu puteai să te astîmperi! Da', ce să mai vorbim acum? (*Curioși se adună treptat.*) Vrei o țigară înainte să fii trimis pe lumea cealaltă? Sau un pahar de vin?

ARESTATUL: Mulțumesc. Nu vreau nimic.

SERGEANTUL (*către Paca*): Asta fiindcă, după cum vezi, noi cei din Legiune nu sîntem niște brute.

ARESTATUL: Dacă vrei să-mi faci un hatîr, dă ordin să-mi dezlege mîna dreaptă, că mi-a amorțit. (*Sergentul face un semn; arestatul își întinde brațul ca să-1 dezmoștească, schițează salutul Frontului Roșu și repede pumnul în mutra unui soldat.*) Ține, ca să-ți aduci aminte!

SERGEANTUL: Ah! scîmăvia!

*Tabără toți trei pe arestat și-1 duc afară în pumni. în sală:*

UN BĂIAT: Și azi mai sînt case care se prăbușesc singure.

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 313

UN BĂRBAT: într-un fel, bombardamentul ăsta ne-a folosit, că o să avem de lucru.

O FEMEIE: Da, dragă, cum îți spuneam: cincisprezece ore în pivniță, fără să îndrăznești să faci o mișcare. Erau dezlănțuiți.

UN BĂRBAT: Azi-dimineață au mai arestat un ziarist străin care se amesteca unde nu-i fierbe oala... Iar un spion al lepădăturilor ăstora, cu siguranță.

*întuneric.*

RADIO: ASTĂZI DE DIMINEAȚĂ CONSILIUL DE MINIȘTRI A APROBAT ÎN UNANIMITATE

ÎNAINȚĂRILE PROPUSE DE MINISTRUL DE RĂZBOI PENTRU A-I RĂSPLĂȚI PE VAJNICII

APĂRĂTORI AI REPUBLICII. *Lumină pe scena cea mică. Lerroux distribuie cu amîndouă mîinile decorații miniștrilor săi.*

RADIO: GENERALUL BATET, COMANDANT AL DIVIZIEI DIN CATALONIA, ȘI GENERALUL LOPEZ OCHOA, COMANDANT AL OPERAȚIILOR ÎMPOTRIVA RĂSCULAȚIILOR DIN ASTURII, SÎNT ÎNAINȚAȚI LA GRADUL DE LOCOTENENT-GENERAL. GENERALUL BATET VA FI ÎNLOCUIT ÎN FUNCȚIILE SALE ACTUALE DE CĂTRE GENERALUL RODRIGUEZ DEL BASIO, ÎN PREZENT INSPECTOR GENERAL AL ARMATEI.

*Totul s-a sfîrșit. Dar glasuri se mai aud în cele patru colțuri ale sălii.*

PRIMUL GLAS: Eu sînt bătrînul Santiago. Niciodată n-am fost prea fericit. Taică-meu era miner. Bunicul meu la fel și ăi dinaintea lui tot la fel. Eu, cînd mi-a venit vremea, m-am însurat. O femeie cumsecade, bineînțeles.

Dar omu' nu-i niciodată mulțumit. Am avut un băiat — tot miner — a murit cînd s-a surpat o galerie. N-am făcut niciodată nici un rău nimănui și m-aș fi mulțumit cu lucrurile așa cum erau, da' m-am gîndit la ăi tineri. Cred că m-am bătut în lege. Poate tocmai fiindcă eu, personal, nu mai aveam

314 ALBERT CAMUS

RĂSCOALĂ ÎN ASTURII 315

mare lucru de cîștigat. La iarnă, cînd o ninge, nimeni pe pămînt n-o să mai vorbească de mine.

AL DOILEA GLAS: Sanchez. De cîte ori izbucnea o grevă, se spunea că eu eram instigatorul. Aveam șaptesprezece ani și fratele meu m-a învățat. Eu am crezut în revoluție, în revoluția mea. Da, am crezut. Am încercat să citesc. Fiindcă, așa cum spun ei, cine are carte... Da' eu mai limpede vedeam și înțelegeam cînd izbeam cu tîrnăcopul în minereu și cînd săreau scînteii. Atîția morți, atîția morți! Dar ceva tot va veni. Și eu am să le spun o vorbă: „Revoluția nu-i o treabă pe care s-o faci cu un evantai”.

AL TREILEA GLAS: Eu sînt Antonio. De la munte. Ceilalți nu știu ce-i zăpada. Le-ar veni să rîdă dacă le-aș spune că pentru ea m-am bătut. Mai înainte, cînd eram acolo sus, în zăpadă, n-aveam nevoie să mă gîndesc. Zăpada-i așa frumoasă. Și simplă. Cînd am coborît la șes, am dat numai de chipuri negre și de nedreptate. Atunci m-am gîndit la zăpadă și la țipătul pe care-1 scoate cînd o înfunzi cu piciorul. Aveam tot timpul, aveam tot timpul. Așa mi-a spus Santiago. Pe mine nu m-au decorat.

AL PATRULEA GLAS: Eu sînt Pepe și de multe ori Pilar îmi spunea: „Mai râu e de ăi de rămîn decît de ăi de se duc”. Dar mie, poate, mi-ar fi plăcut să rămîn. Din pricina soarelui și a florilor din grădina din piață. Și fiindcă era și ea, Pilar. Dar despre ea nu pot vorbi. Îmi plăceau balurile din cartier. Toți îmi spuneau: „Pepe, tu nu ești serios”. Dar și asta dura de prea multă vreme. Santiago, Sanchez, Antonio și Bascul, Ruiz, Leon îmi spuneau „Puștiul” și aveau dreptate.

AL CINCILEA GLAS: Ne-a tras la sorți.

AL ȘASELEA: Pentru camion.

AL PATRULEA: Curînd o să vină zăpezile.

AL TREILEA: Și cine o să-și mai aducă aminte?

AL ȘAPTELEA: Și cavalele de la noi... Nu se poate ca toate astea să fi fost în zadar.

AL OPTULEA GLAS: Dac-o vrea Dumnezeu.

AL DOILEA GLAS: Curînd or să vină zăpezile. PRIMUL GLAS: Și cine o să-și mai amintească?

*Lumină.*

RADIO: GUVERNUL PUBLICĂ NUMĂRUL OFICIAL AL MÔRȚILOR, RĂNIȚILOR ȘI DISPĂRUȚILOR DIN RÎN-DUL TRUPELOR GUVERNAMENTALE. MÔRȚI: 321 (129 SOLDĂȚI, 11 CARABINIERI, 70 SOLDĂȚI DIN GARDA SECURITĂȚII, 168 SOLDĂȚI DIN GARDA CIVILĂ).

RĂNIȚI: 870 (850 SOLDĂȚI, 16 CARABINIERI, 136 SOLDĂȚI DIN GAMA SECURITĂȚII, 168 SOLDĂȚI DIN GARDA CIVILĂ).

DISPĂRUȚI: 7 (5 SOLDĂȚI DIN ARMATĂ ȘI 2 SOLDĂȚI DIN GARDA SECURITĂȚII).

*Pe părțile laterale obloanele se închid la ferestre. O FEMEIE: Noaptea încep să fie răcoroase. Se apropie iarna.*  
UN BĂRBAT: Da, curînd or să vină zăpezile.  
întuneric.

*La capătul unei străzi, în spatele spectatorilor, acompaniat de acordeon, un cîntec din munții Santander:*  
*En el baile nos veremos, este tarde, morenuca; en el baile nos veremos y al son de la pandereta unos bailes*  
*echaremos.*

Cortina

„OGTAVI

iAN

CLUJ